

શુભવાને ધનવાન સમજવો ?

દોહરો

નિથેં પાપ દળે નહિ. જો મન મેલ ન જાય;
ખાજ કુડીનું હાંડલું, ઉપર ધોયથી શું થાય.

મહાત્માઓની પ્રસાદી.

સાદી શિખામણ.

પુસ્તક (મું) T

પ્રકાશક

મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ.

મું. પોટલુ. (ઉત્તર ગુજરાત)

દોહરો

પ્રભુ આજ્ઞા માને નહિ. મન વેગે વાદી જાય;
ભક્ત નહિ ભગવાનનો, મનનાં ભક્ત ગણાય.

ચિત, વિત અને આયુષ્ય અત્યંત ચંચળ છે

આ કેપર ધી સાહિત્ય પ્રિ. વર્કસમા ગણ્ય. રીચીંગર. અમદાવાદ

આ પુસ્તક વિષે મે. રાવળહાદુર
ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દેશાઈ
ખી. એ. એલ એલ. ખી. સંસ્થાન
વડોદરાના માણ દીવાન સાહેબ
શું કહે છે.

પાટણના પટેલ મગનભાઈ શંકરભાઈએ
એક પછી એક એ પ્રમાણે “સાદી શિ-
ખામણ”નાં સાત પુસ્તકો બહાર પાડ્યાં છે
અને હાલમાં આઠમું પુસ્તક તૈયાર કરી જ-
પાવવા મોકલ્યું છે. સાદી, સરલ અને રસમય
ભાષામાં લખાએલાં દાખલા જીતોતી ભરપુર
અને જ્ઞાનના ભંડારરૂપ આ ઉપયોગી પુસ્તકો
દરેક સ્ત્રી પુરુષને ખરીદ કરી વાંચવા લાયક
છે. નવરાશના વખતમાં ગમત સાથે જ્ઞાન
મેળવવાને રા. રા. મગનલાલ શંકરભાઈ કૃત
“સાદી શિખામણ”ની પુસ્તકમાળા કરતાં
વધારે સાદું બીજું કોઈ પુસ્તક આરા બેવામાં
આવ્યું નથી.

તા. ૨૬ મી ઓગસ્ટ સને ૧૯૨૬.

ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દેશાઈ,

નાયબ દીવાન (વાનપ્રસ્થ)

વડોદરા રાજ્ય.

મુ. વડોદરા.

सादी शिवाभष्ट-

42-1562-9

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીગણિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૩૦૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સાદી શિખામણ

વિષય દ : ૧

“ ન હિ જ્ઞાનેન સદૃશં પવિત્રમિહ વિદ્યતે ”

!!! મહાત્માઓની પ્રસાદી !!!

સાદી શિખામણ.

પુસ્તક ૮ નું.

સંગ્રહકર્તા અને પ્રકાશક

મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ.

કર્તા:—જ્ઞાનદીપક, સુખીસદન અને

સાદી શિખામણ ભાગ ૧થી ૮.

દે. ગુગરી દરવાજે, મુ. પાટણ. (ઉત્તર ગુજરાત.)

દોહરો.

જે જન જાણે જક્તમાં, જન્મ ધરીને પહેલ,

સદા ચરણમાં ચાલવું, તે પામે સુખ સહેલ.

આવૃત્તિ પહેલી ::

:: પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૮૬ ::

:: સને ૧૯૩૦

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૯૭૦

ધી પ્રજાબંધુ પ્રિન્ટીંગ વર્ક્સમાં ઇન્દ્રવદન બી. ઠાકોરે
છાપ્યું, ઈ. જ્ઞેહાલાકની પોળ, ખાડીયા
અમદાવાદ.

મહાત્માઓની પ્રસાદી.

અંધેકું અંધે મીલે, છુટેકા કોણ ઉપાય;
તુલસી કર સોઅત નિરઅંધકી, તો પલમાં દેઘ છોડાય.

* * * *

સંત અડે પરમારથી, જાકા મોટા મન;
અન તોળ્યા દેતહે, રામ સરીખા ધન.

* * * *

॥ સત્સંગઃ કલ્પદ્રુમદ્વય કીર્ત્તનં તનુતે ॥

સત્સંગ છે તે કલ્પ વૃક્ષ જેવો છે તે શું શું નથી વિસ્તારતો. જે જે મનોરથ કરે છે તે તે મનોરથને પુરા કરે છે.

* * * *

તુલસી અપના ઇષ્ટકા, નિશ્ચે લીજે નામ;
મનુષ્ય મનુરી દેતહે, તો કયું રખેગો રામ.

* * * *

જવાસો જેમ જળ મળે, જાય સમૂળો સુકાઇને;
તેમ અભાગી આ કથાથી, દુષ્ટ જાશે દુષ્પાઇને.
ખરને જેમ સાકર શત્રુ, પયપાક કુક્કર કેમ ઝરે;
ગિંગાને જેમ ગોળ ન ગમે, ઘીમિસરીથી કીટ મરે.
ખાતાં ખારેક જેમ હય દુઃખી, સુખ નોય કોટી ઉપાય;
સુખદ વસ્તુ એ છે સર્વ પણ, દુરભાગીને દુઃખદાય.

* * * *

મેલી મહા પ્રભુજનું મુખ, દેખે નારી નેન રવિ મુખ;
તેના સ્પર્શનો રાખે છે પ્યાર, એવા મુરખને છે ધિક્કાર.

* * * *

આવી જેથી અજ પર આળ, જેડી ગિરિજપતિને ગાળ;
એથી થયો ઇંદ્ર અંગે ભંગ, ગયું તપ સૌભરીનું સંગ;
લીધો એકલશૃંગી લટપટ, ઝાલે છે નારી નરને ઝટ;
નારી ઉપર અંગ ઉજ્જળે, માંદિ ભરિ છે મૂત્ર ને મળે.

* * * *

થતાં નિરાશા ચિત્તમાં, ખાનપાન વિસરાય;
તર્ક વિતર્ક વધે અતી, ચંચળ મન થે જાય.

* * * *

નૈસર્ગિક સૌન્દર્યને, જોઈએ નહિ શૃંગાર;
વિના ભૂષણે શોભતો, ચંદ્ર નભે નિધાર.

* * * *

સંપે સંપત્તિ સાંપડે, લાજ વખાણે લોક.

* * * *

“તૃષ્ણા ન જીર્ણા વયમેવ જીર્ણા.

આપણે પોતે ઇર્ણ થઈ જઈએ, પરન્તુ તૃષ્ણા કદાપિ
ઇર્ણ થતી નથી.

* * * *

સંત કૃપાએ મુખ ઉપજે. સંત કૃપાથી સરે કામ;
સંત કૃપાથી પામીએ, પૂરણ પુરુષોત્તમ ધામ.

બ્રહ્માનો ઉપદેશ.

બ્રહ્માએ ત્રણ લોકના જીવોને ઉપદેશ દીધો કે મારા કહ્યા પ્રમાણે વર્તશો તો તમારું કલ્યાણ થશે નહિતર દુઃખ પામશો.

(૧) સ્વર્ગના લોક.

દેવતાઓને કહ્યું કે તમે “દમ” નામનો ધર્મ પાળશો તો તમારું કલ્યાણ થશે ત્યારે તેઓ કહે જે અમે સુખ ભોગવવા તો સ્વર્ગમાં આવ્યા છીએ તેથી આપના કહ્યા પ્રમાણે અમારાથી બની શકશે નહિ.

(૨) મૃત્યુલોક.

મૃત્યુલોકના મનુષ્યોને કહ્યું જે તમે “દાન” નામનો ધર્મ પાળો તો તમારું કલ્યાણ થશે તો કહે જે અમારી પ્રજાનું ભરણપોષણ અમે મહાસુશીળતથી કરીએ છીએ ત્યાં અન્યને અમે ક્યાંથી આપીએ ? એ વાત અમારાથી નહિ બને.

(૩) પાતાળ લોકના દૈત્યો.

પાતાળ લોકના દૈત્યોને કહ્યું જે તમે “દયા” નામનો ધર્મ પાળજો ત્યારે તે કહે જે અમારી આજીવિકા તુટી જાય એટલે અમે જીવીએ કેવી રીતે ? તે અમારાથી નહિ બને. ત્યારે બ્રહ્માએ કહ્યું કે તમારે જન્મ મરણ થકી રહીત થવું હોય તો ધર્મ પાળો ને માયામાં કુટાવું હોય તો તમારી જેવી મરજી.

મનુષ્યનું કર્તવ્ય શું છે ?

તોટકે છંદ.

પ્રિય સાંભળજો મન પ્રેમ ધરી,
મમ મુખ થકી કહું વાત ખરી;
શ્રવણે સુણતાં દુઃખ જાય અતિ,
કુમતિ જઘને જનશે સુમતિ.

મંદાકાન્તા છંદ.

ધારી જન્મ સુવંશમાં કદી નહિ ધાર્યું મને એમ જો,
શું મહારો શુભ ધર્મ લાલ, વળી શા ઉપાય શો તેલનો,
શી રીતે વધશે પ્રકાશ જગમાં સત્સંગ દીવા તણો,
એવું જો નહિ ધારીયું મન મહિ ધિક્કાર હો જન્મનો.

દોહરો.

તુલશી પુર્વકે પાપસે, હરિ કથા ન સોદાય;
જેસે જ્વરકે જ્વરસે, ભોજનકી રચા જાય.
હરીકે આગે કલા દુરાધ, મન અપનેકી ધાત;
હરી તો સખ જનત દે, રોમ રોમકી આત.

સંસારી જીવો ધનથી સુખ માને છે પણ તત્ત્વજ્ઞાનીઓ
ઉત્તમ પુસ્તકના વાંચનથી સ્ત્રી, પુત્ર ને ધનથી કરોડોગણું
સુખ માને છે, કારણકે માયાનું કાર્ય નાશવંત છે એવું જ્ઞાન
થવાથી નાશવંતમાં લોભાતા નથી ને પરમાત્મનું સુખ
આત્માને વિષે અનુભવે છે.

પ્રસ્તાવના.

સાદી શિખામણુ ભાગ ૮ માની પ્રસ્તાવના પણ મારે જ લખવાનો અમુલ્ય અવસર પ્રાપ્ત થયો છે જેને માટે તેના લેખક રા. રા. મગનલાલ શંકરભાઈનો આભારી છું, ભાગ ૬ ઠા તથા ૭ માની પ્રસ્તાવના પણ મેં લખેલી અને વાચક વર્ગે તેને હર્ષથી વધાવી લીધેલી. લેખકને પણ તેથી સંપૂર્ણ સંતોષ થયેલો પણ લેખકના અપાર જ્ઞાનથી ભરપુર એવા પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવાનું મારું શું ગળું ? કેટલી કેટલી બાબતો આ પુસ્તકમાં આવે છે એ લેખકના પ્રૌઢ વિચારનું પરિણામ છે. તેઓ પોતે જ્ઞાનવૃદ્ધ છે અને વયોવૃદ્ધ પણ છે. એમની આગળ મારા જેવો કોલેજના જ્ઞાનવાળો, માત્ર જ્ઞાન જ મેળવનારો, અનુભવના માપથી માપવા જાય અને કંઈક દોષ રહી જાય એ સ્વાભાવિક છે. એમ છતાં એમના આગ્રહને આધીન થઈ આ પુસ્તકનો પ્રસ્તાવ લખવાને હું પ્રવૃત્ત થયો છું. આ પુસ્તકમાં એટલી બધી સુંદર બાબતો આવે છે કે જે તેના ઉપર રીતસર મનન થાય તો વાચક વર્ગને તે ક્ષણે ક્ષણે ઉપયોગી થઈ પડવાનો સંભવ છે. મનુષ્ય સ્વભાવની ત્રણ પ્રકૃતિઓ છે. સત્ત્વ, રજસ અને તમસ. એ ત્રણ પ્રકૃતિઓ જીતવાનું કામ વિકટ છે. માણસનું મન વાંદરાના જેવું ચંચળ છે અને ક્ષણે ક્ષણે એક બાબત ઉપરથી બીજી બાબત ઉપર દોરવાઈ જાય છે અને અનેક પ્રકારની લાગણીઓ થાય છે. એ લાગણીઓ શાંત પાડીને વિચાર ઉપર જવાની જરૂર રહે છે. પોતાના વિચારોને સ્થિર કરવાને પોતાની સમક્ષ સારા સારા દાખલાઓ અને સારા સારા સિદ્ધાંતોની જરૂર રહે છે. એ દાખલાઓ અને સિદ્ધાંતો આ પુસ્તકમાંથી મળી રહે છે. જેથી માણસ માત્રનું મન શાંત થાય. માણસનું મન શાંત થાય અને સાત્ત્વિકબુદ્ધિ આવે એ મોક્ષનું પ્રથમ પગથિડું છે. મોક્ષ મેળવવા માટે માણસ માત્રની ઈચ્છા હોય છે અને સંસારના ત્રિવિધ તાપથી તપેલાં

મનુષ્યો મહાન પુરુષોના સિદ્ધાંતોની શીળી છાયા નીચે શાંત થાય છે અને અપાર આનંદ અનુભવે છે. એજ સંસારનું સાચું સુખ. એજ સંસારમાં રહેલું સ્વર્ગ. સંસારમાં રહેલા મનુષ્યો પણ જ્ઞાન અને અનુભવથી સ્વર્ગનું સુખ ભોગવે છે. એક કવિએ કહેલું છે કે:—

“અનુભવીને એટલું આનંદમાં રહેવું રે.”

હમેશાં પ્રસન્ન રહેવું અને આસપાસનાં તમામ માણસોને આનંદમાં રાખવાં. આનંદથી જે જે કાર્યો થાય છે તે લગભગ બધાં સફળ થાય છે, પણ એ આનંદ મેળવવો શી રીતે? આપણે આપણાં દુઃખથી દબાઈ ગયા હોઈએ ત્યારે બીજાનાં દુઃખના દાખલા લઈને આપણાં દુઃખને ઓછાં ગણતાં શીખવું જોઈએ. આપણાં દુઃખ ઓછાં ગણવાથી આપણી ચિંતાઓ દૂર થાય છે અને સાત્ત્વિક બુદ્ધિ આવે છે. એ સાત્ત્વિક બુદ્ધિથી આપણે પરમાર્થનાં કામો કરવાને પ્રેરાઈએ છીએ. જગતમાં પરમાર્થ કરનારાં મનુષ્યો સંસારના વિચારોથી અલગ રહે છે ને તેથી જ સાધુ સંત અને પરમાર્થી મનુષ્યોને સંસારના દાવપેચમાં ન પડવાની સલાહ અપાય છે. જેણે મન જીત્યું તેણે સર્વ જીત્યું. જેણે સંસાર જીત્યો તેણે જગત જીત્યું. સંસારમાં પડેલાં મનુષ્યોએ પણ સંસારના વિચાર અને દુઃખોથી અલગ રહેવા માટે પરમાર્થના વિચાર કરવાની જરૂર રહે છે. તેથી જ મહા પુરુષોનાં જીવન અને તેમના સિદ્ધાંતોનું અધ્યયન કરવું ઘટે છે. એ અધ્યયન કરવાથી સત્સંગનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. આ પુસ્તક વાંચવાથી એ બધી ગરજ સરી રહે છે.

હવે આ પુસ્તકમાં ચુંટી કહાડેલા વિષયો તરફ વળીએ. કુલછાપ ૧ લીમાં કલમ કાનને જે બોધ આપે છે તે વિચારવા જેવો છે. અધિકાર થોડો વખત નભે છે. એ અધિકારમાં મસ્ત થઈ ન કરવાનાં કામો જે કરે છે તે આખરે પસ્તાય છે. વળી:—

“વડું ન વાળે વેર, ઝેરની જીભ ન રાખે.

મધુર વચનમાં મિષ્ટ, ચતુર થઇને ફળ આપે.

વળી કળાય નહિ તે કાઢથી, પરનો પામે પાર છે
દુનીયામાં દલપત કહે, ડાહ્યો ડહાપણુદાર છે.”

તેવે જ એક છપ્પો મુરખ વિષે છે:—

“ વણુ પૂછ્યા વિણુ વેણુ, ઘણું બોલે તે ઘેલો,
ખોદી ખાડો ખુબ, પંડે પડે તે પહેલો.”

કુલછાપ ૪ થીમાં:—

“ ન આપ્યાં પુણ્યને રસ્તે, ન આપ્યાં દાન જે હસ્તે;
ન આપ્યાં દેવ મંદિરમાં, મળ્યા પૈસા ધણાથી શું ? ”

એ લીટીઓ આગળ ચાલતી જ નય છે. વાચકે તે બધી
ધ્યાનપૂર્વક વાંચવા જેવી છે. આ ઠેકાણે કેટલીક ખીજ એક કાવ્યની
લીટીઓ યાદ આવે છે તે નીચે પ્રમાણે:—

“ તમે કેટલા બંગલાઓ બનાવ્યા ? ” ત્યાંથી માંડીને

“ પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો.”

ત્યાં સુધી પૂરી થનારી લીટીઓ એટલી જ અસરકારક છે,
જે ગુજરાતમાં રાત્રિશાળાઓ માટે પૈસાફંડ કઢાડેલું તે ઉધરાવનાર
સેવકો ગાડીના ડાખાઓમાં બોલતા હતા અને મુસાફરો પાસેથી
નાણું ઉધરાવતા હતા. આજે ક્યાં ગઇ એ રાત્રિશાળાઓ અને
તે માટે ફંડ ઉધરાવનારા? હિંદમાં વેપારીઓ અને ઉલ્લોગી લોકો
માટે એવી રાત્રિશાળાઓની બહુ જ જરૂર છે.

કુલછાપ ૬ ટ્રી જેસલ અને તોરલની વાત બહુ જ આકર્ષક છે.

કુલછાપ ૮ મી બાળની પાસે અભિમાન કરનાર દીકરાની ફજેતી
આપે બહુ જ સરસ રીતે કરેલી છે. કેટલીક વાર ઉઠાંછળા છોકરાઓ
મોટા હોદ્દા ઉપર ગયા પછી માળાપ તથા સગાંવહાલાંને નોકર સમાન
ગણવા નય છે. એવા છોકરાને માળાપ શી રીતે ઠેકાણે લાવી શકે
એનો આ એક રમુજ દાખલો છે. **કુલછાપ ૧૦** મી

“ અખીલ જનોને અંતરે, રૂચે થવાને રાય,

ફાંફાં મારે ફરી ફરી, ઘણીનું ધાર્યું થાય.”

એ ઉપદેશ સારો છે અને—

“જો થાતા ઘડી એકમાં અદશ્ય, વરસાદ ફેરા કરા,
જાણો એજ રીતે જરૂર જગના, છે ખેલ ખોટા ખરા;
સાચા ધર્મ, અધર્મ કર્મ સઘળાં ટાળ્યાં નહિ તે ટળે,
ચેતી લે દલપત ચીત નહિ તો તે ખોટ ખાશે ખળે.”

એ કહીઓ જગતની અસારતા બતાવે છે. “ધણીનું ધાર્યું થાય.” એ દોહરાઓ પણ સારા સારા દાખલા આપે છે.

“મન મેલ દવે મગરૂરી
રહી જશે વાત અધૂરી. રે મન.”

એ કાવ્ય બહુ જ ઉત્તમ વિચારો આપે છે. કુલછાપ ૧૨ માં ખરી શાંતિ ક્યાં રહેલી છે તે આપવામાં આવેલું છે. અનુભવ કર્યા વગર કોઇ પણ વસ્તુનો ખરો ખ્યાલ આવે જ નહિ એનું દર્શાવત આપવામાં આવેલું છે. કુલછાપ ૧૬ મીમાં ભક્ત નામદેવ તથા તુકારામના જીવન સંબંધી ઉલ્લેખો આવે છે.

“પ્રેમ પીયાલા જો પીયે, શીષ ઉછીના દેય,
લોભી શીષ ન દે શકે, નામ પ્રેમકા લેય.”

એ પ્રેમથી અર્પણ કરવા ઉપર લીટીઓ છે.

કુલછાપ ૧૭ મી:—

“આયો આયો મનુષ્ય અવતાર રે,
નર ચાર દિવસ મિજમાના—આયો.
કુટુંબ કબીલા સ્વારથ મીલા,
વાકું ચલત નહિ વાર રે—નર.”

એમાં મનુષ્ય જીવન ટુંકું છે એમ દર્શાવેલું છે. વળી—

“જુડી જુડી જગતકી આશ રે,
નર નાશ પલકમાં પાવે—જુડી.”

એ દેવાનંદ સ્વામીની મીડી કહીઓ આગળ ચાલતી જ જાય છે. પછી:—

“ જુડી દેખી પ્રીત જગતમેં, જુડી દેખી પ્રીત;
અપને સુખકું સખજન સેવે, કયા દારા કયા મીત—જગત.
મેરો મેરો સખહી કરત હે, હેતસેં બાંધે પ્રીત—જગત.
અંતકાળ કોઇ સંગ ના ચાલે, યહી અચરતકી રીત—જગત.

એ લીટીઓ ગુરૂ નાનકની બનાવેલી છે.

કુલછાપ ૧૯ મી:—

પાંચ મહાયજ્ઞ કયા કયા છે ? માતપિતાની સેવા, પતિ સેવા, સર્વ જીવો તરફ સમદષ્ટિ, મિત્રદ્રોહ ન કરવો અને વિષ્ણુ ભગવાનની ભક્તિ કરવી એ પાંચ મહાયજ્ઞ કહેવાય છે. આંતરિક રોગ મટાડવાના પાંચ ઉપાય છે:—સત્સંગ, ધર્મશાસ્ત્રોનું અધ્યયન, થોડો આહારવિહાર, રાતની અને પ્રાતઃકાળની ઉપાસના અને એકાગ્રતા.

કુલછાપ ૨૪ મી:—

“ લોકો કહે સૌ વાતમાં, પોચો જણાયે વાણીઓ,
છે માત ગાંડી તે છતાં, ડાહ્યો ગણાયે વાણીઓ;
તકરાર કે તોફાનમાં, પણ ના ફસાયે વાણીઓ,
બસ ગરીબ ભોળી, જાતમાં હરદમ ખપાયે વાણીઓ.”

એ કાવ્ય ઘણું જ ઉત્તમ છે. એમાં ગાંધીજી દાંડી ગયા અને લાલની રાજકીય ચળવળને જે સ્વરૂપ મળ્યું છે એની વાત આવે છે. કાવ્ય વાંચતાં વાંચતાં શૂર ચડી આવે તેમ છે. લેખકે ચાલુ ખીનાઓ પણ પોતાના પુસ્તકમાં લીધેલી છે તેથી આ પુસ્તક આકર્ષક બનેલું છે.

કુલછાપ ૨૫ મી:—

અક્કલ વેચવાની દુકાનવાળી વાત ઘણી જ રમુજી છે. પાંચ મળીને ચાલવું, મનનો મનસુઓ એકલા ન કરવો, ઘાટ કે ઓવારાથી છોટે ન નહાવું, સ્ત્રીનો વિશ્વાસ ન કરવો, રાજા આગળ સત્ય વાત કહેવી વગેરે બાબતો આવે છે. એ જ કુલછાપમાં નારદ અને પર્વત ઋષિવાળી વાર્તા સારી છે.

કુલછાયા ૨૬ મી:

“શિળ વિના શોભે ન કદી, આભુપણ કહું એક;
સોજે તણી તો શિળજ શોભે, જે ટાણે રાખે ટેક.”

વળી:—

“સર્પ ખાય તો સુખેથી ખાજે, તેથી રૂઢી વ્હાય;
પરનારી કે પૈસા સન્મુખ, ચાલે મહા દુઃખ થાય.”

અને:—

“કરે પાપી અતિશે પોકાર, પરવશ થયો પ્રાણીઓ.”

એ લીટીઓ શિયળ, પરનારી, પારકો પૈસો અને પાપીના પસ્તાવાનો ખ્યાલ આપે છે. એજ કુલછાયામાં આગળ ચાલતાં અડાળજની વાવ ઉપરનો હૃદયદ્રાવક લેખ આપેલો છે. માખાપે પોતાની દીકરી મુસલમાન રાજને આપી. પુત્રી ગિચારી શું કરે? એણે પોતાના આત્માનું કંઠ્યાણ પરમાર્થમાં ઇચ્છ્યું છે.

વળી આગળ ચાલતાં:—

સાધુજનોની સેવા કરવાથી કેવા ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે તે દર્શાવેલું છે. વિવેક, શિષ્ટાચાર, ઉદારતા વગેરે આવે છે.

સત્પુરુષોનો સમાગમ એ મહાન આપદ મનાયલું છે. કેમકે આ જીવને ઘણા સમયથી કુસંગ દોષથી અનેક રોગ લાગુ પડે છે તેને એ ટાળનાર છે.

વળી:—

“જન્મ દિવસ જાણી જનો, હર્ષે જે મલકાય;

પણ આયુષ્ય ઓછું થતું, કોઈ થકી ન કળાય.”

એ ઉપદેશક લીટીઓવાળું કાવ્ય ઠેક સુધી વાંચવા જેવું છે.

ત્યાર પછી આવતી નાના હજમની વાત રમુજ છે.

કુલછાયા ૨૭ મી:—

“અંતર ખોટા બહાર મોટા, અધર્મ રહ્યા આચરી;

એવે સાધુ નામને, ખોટ મોટી દીધી ખરી.”

તે પંક્તિઓ ખોટા ગુરૂ વિષે આપેલી છે.

ત્યાર પછી કામના દોષો ઉપરનું એક મોટું કાવ્ય આવે છે. કામ ન જીતવાથી શાં શાં દુઃખ આવી પડે છે એ આ કાવ્યમાં આપેલું છે. જેમકે.

“ મહાદુઃખ તણી જે ખાણી, તેમાં જઈ પડ્યા સુખ જાણી
એક આશ્ચર્ય વાત છે એહ, દુઃખમાં સુખ મનાણું જેહ ”
વગેરે.

કુલછાપ ૨૮ મી:—

દ્રવ્ય કરાવે વૈવિકર્મ, દ્રવ્ય કરાવે પાપ અધર્મ,
દ્રવ્ય કરાવે કપટ છળ, દ્રવ્ય કરાવે કોટી કકળ. ’

એ કાવ્યની અનેક લીટીઓ આગળ આવતી જાય છે અને દ્રવ્યથી થતા દોષો સંપૂર્ણ રીતે વર્ણવેલા છે.

વળી:—

“ માને ગયું રાવણનું રાજ્ય, માને થયું બહુનું અકાજ,
માને ગયું કૌરવનું કુળ, માને ગયું છે કંસનું મૂળ. ”
એ પ્રમાણે અભિમાનથી થતા દોષોનું ખુબ વર્ણન આપેલું છે.

ત્યાર પછી અનેક વાતો આવતી જાય છે. વડોદરાના ગુરૂની અને સુરતના સોનીની વાર્તાઓ ધ્યાન ખેંચે તેવી છે.

કુલછાપ ૩૧ મી:—

સત્ય નહિ તે ધર્મ શાનો, દયા વિના શું દાન જોને,
મન વશ નહિ તે તપ પણ શાનું, શિયળ વિના શું સ્નાન જોને.
ભાવ વિનાની ભક્તિ શાની, ભક્તિ વિના શું જ્ઞાન જોને.
પ્રીત હોય ત્યાં પડદો શાનો, ધૈર્ય વિના શું ધ્યાન જોને.
સદ્ગુરૂ નહિ તે સાધુ શાનો, તૃષ્ણા રહી ત્યાં ત્યાગ જોને,
જ્ઞાન વિના તે ગુરૂ શાનો, કંઈ વિના શું રાગ જોને.

એ કવિ છોટમની લીટીઓ શું ઓછી કીમતી છે ?
એવી ઘણી લીટીઓ એજ કાવ્યમાં આગળ આવતી જાય છે.

કુલછાપ ૩૨ મી

કંકુ ગાંડીની વાત ઘણી રમુજ છે. ત્યાર પછી—

“ મારા સૈનિકો સાથ સખરસ તણા મેદાનમાં ઝુકાવજો,
મારો કરેલો ભંગ યુવકો તમે ખર લાવજો. ”

એ કાવ્ય આજની હીલચાલને લગતું છે. લેખકે ચાલુ જમાનાની
આખત પણ વિસારી નથી.

વળી:—

પંખીનો મેળો એ કાવ્ય કેશવ કૃતિમાંથી લીધેલું જણાય છે.

જેમકે:—

“ કોનાં સુત દાશ ને સેવક, કોના બાંધવ ભાઇ,
જુડી માયા, જુડી કાયા. જુડી સર્વે સગાઇ,
પંખીનો મેળો ભેળો રહે કેમ ભાઈ,
સ્નેહ અને સંબંધ રડાવે, અંતરમાં અથડાઈ,
શોક તજે શાન્ત રહો શાણા, કેશવ હરિગુણ ગાઇ,
પંખીનો મેળો ભેળો રહે કેમ ભાઈ. ”

કુલછાપ ૩૪ મી:—

“ બહુ દયાથી કહે બીકણો, પ્રખળને ગણે પાપી,
નિરમાનીને કહે નમાલો, જુએ ન ગુણ માપી,
જગતને કોઇ નહિ જીતે, મન રાખો મજબુત.
વિશેષ બોલે કહે વાયણ, કમ બોલે તે કપટી,
ભોળા જનને મુરખ ગણે છે, એવી રીત ઉલટી,
જગતને કોઈ નહિ જીતે, મન રાખો મજબુત. ”

એ કાવ્ય જગત જીતાય તેવું નથી એ ઉપર છે, અને ધણું
જ સાફ છે.

કુલછાપ ૩૭ મી:—

“ પ્રેમ પંથ પાવકની જવાબા. ભાળી પાછા ભાગે જોને;
માંહી પડ્યા તે મહા સુખ માણે, દેખનહારા દાઝે જોને.
વાળી લીટીનું કાવ્ય ઠીક ઠીક યુજે છે. ”

વળી:—

“રામ બાણ લાગ્યાં હોય તે જાણે,
ઓત્યા મુરખ મનમાં શું માણે. રામ.”

એ લીટીઓ ઉત્સાહ આપનાર છે.

અને:—

“પરનારી ઝેરી છુરી, મત લગાવો અંગ.

દશ શીશી રાવણુકે ગયે, ગયે પરનારી કે સંગ.”

એ પરનારી કેની છે કે એનો ખ્યાલ આપે છે. વળી, પુસ્તક વાંચવાનો પ્રસંગ ઉમદા ગણેલો છે તે આપવામાં આવે છે. એથી કાવ્યિક અને માનસિક દુઃખ ટળે છે.

કુલછાંપ ૩૮ મી:—

“ગાદિલ તું શોચ મનમેં હરિનામ કયોં બિસારા.

સુનતા નહિ બજે હૈ શિર કાલકા નગારા. ગાદિલ.”

એ બ્રહ્માનંદનું મીઠું કાવ્ય અત્યંત આનંદ આપે તેવું છે. જગતની માયા ઉપર તે સચોટ તિરસ્કાર બતાવે છે અને હરિચરણની સેવા કરવાનો ઉપદેશ આપે છે.

વળી:—નર્કના જીવો અને સ્વર્ગના જીવો કયા કયા છે તેનું પૃથક્કરણ કરેલું છે. જ્ઞાન અને ધ્યાનની તુલના પણ ફીક છે.

કુલછાંપ ૩૯ મી:—

તેમાં સત્ત્વ રજસ અને તમસના ગુણ અવગુણ બહુ સરસ રીતે આપેલા છે. કાષ્ઠપિણ્ડ માણસ એમાંના અવગુણને દૂર કરી ગુણ ક્ષેવાનો પ્રયત્ન કરે તો સુખી થાય તેમ છે. બોલી ઉપરથી પરીક્ષા તથા નિષ્કામભક્તિનું મહાત્મ ફીક આપેલાં છે.

કુલછાંપ ૪૦ મી:—

આ કુલછાંપમાં ચંદ્રકાન્તમાં આવતી બાબતો આપેલી છે. જનક-વિદેહીનાં દૃષ્ટાંતો વૈરાગ્ય શું છે એનો ખરો ખ્યાલ આપે છે, એ વિષે વધારે વાંચવું હોય તો ચંદ્રકાન્ત વાંચવાની વાચકને ભલામણ છે. આ પુસ્તકમાં તેમાં આવતી ઉપયોગી બાબતો આપેલી છે.

ઉપર પ્રમાણે આ પુસ્તકનો પરિચય આપ્યો છે. પ્રસ્તાવનામાં પુસ્તકનો પરિચય આપવાની ખાસ જરૂર રહે છે અને આ પરિચય જો વિસ્તારથી થયો હોય તો વાચકવર્ગ ક્ષમા કરશે.

આ પુસ્તકના ગુણદોષ તો વાચક પોતે પુસ્તક વાંચીને મેળવી શકશે તથા તુલના કરી શકશે. પરંતુ કંઈક માર્ગદર્શક થાય તે હેતુથી અમે કંઈક જણાવીએ છીએ. આ પુસ્તક સાદી શિખામણના સાતેય ભાગ કરતાં ચડી જાય તેવું છે. એમાં ઘણીજ વાર્તાઓ તથા દૃષ્ટાંતો એકઠાં કરવામાં આવેલાં છે જે નાના મોટા દરેક ઉમ્મરના વાચકને સમજાય તેવાં અને ઉપયોગી છે.

લેખકની શૈલી કેવળ સાદી અને સમજાય તેવી છે. ટુંકાં ટુંકાં મથાળાં આપેલાં હોવાથી વાચકને તુર્ત સમજી શકાય તેમ છે કે અંદર શી શી બાબતો આવવાની છે.

આવી આવી બાબતો એકઠી કરીને સામાન્ય જન સમાજને આપવામાં લેખકનો પ્રયત્ન સફળ થયો ગણાય, કેમકે ઘણી ઘણી બાબતો સામાન્ય વર્ગના લોકો મેળવી નથી શકતા. કેટલીક બાબતો તો વિદ્વાનો પણ નથી મેળવી શકતા. એવી બાબતો આ પુસ્તકમાં આવે છે. લેખકની સર્જન શક્તિ પણ આભાદ છે. કેટલેક ઠેકાણે ટુંકા ટુંકા ઉપદેશ તેમણે પોતે પણ સ્વી કહાડેલો છે અને તે યોગ્ય સ્થાને મુકી દીધેલો છે.

છેવટે લેખક વધુ ને વધુ સફળ થાવ એજ પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરી અત્રે વિરમશું.

૬૫૦, અમૃતલાલની પોળ,
ખાડીઆ,
અમદાવાદ.

}

ગૌરીશંકર ભાતીરામ ભટ્ટ.
ખી. એ.

અનુક્રમણિકા.

કુલછાપ ૧ લી.

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	અંતે જય કોનો છે?... ...	૧
૨	ભીખારી ભીખારીને શું આપે?... ...	૨
૩	કલમ કાનને સુખોધ આપે છે	૩
૪	દુનિયામાં ડાહ્યા કોણ કહેવાય	૩
૫	મુરખ વિષે	૩
૬	યાદ રાખવાનાં વચનો... ...	૪
૭	વેર એ ઝેરી વસ્તુ છે... ...	૪
૮	પૃથુરાજ ને કળીયુગ	૫
૯	વાઘરણ પટરાણી ન થાય	૫
૧૦	શયતાન સદા વિષે	૬

કુલછાપ ૨ જી.

૧	પ્રભુ બહુ જ દયાળુ છે તે સર્વેને આપે છે ...	૭
૨	કોણ બુદ્ધો ?	૭
૩	લોભાનું ધન કુચ્છા ખાય	૮
૪	માઆપની સેવા	૮
૫	પ્રમાણિકપણું	૯
૬	પૂર્વના રાજાઓનો વૈરાગ્ય	૧૦
૭	જમાનાની તાસીર	૧૧
૮	પોથીમાંનાં રીંગણાં	૧૧
૯	નારદ ને શ્રીરામ	૧૨
૧૦	કદ્યાણને માટે મુખ્ય ત્રણ અંગની આવશ્યકતા છે...	૧૨

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૧૧	કવી શ્રીરદોશી	૧૩
૧૨	હાતીમતાઇ... ..	૧૩
૧૩	વિવર્ણ	૧૪

કુલછાપ ૩ જી.

૧	નીરાશામાં જ શાન્તી રહેલી છે	૧૫
૨	એક લંગોટી માટે નકામી ઉપાધી	૧૬
૩	હાથી ને કુતરાં	૧૮
૪	ડરવું શા માટે ?	૧૮
૫	સ્ત્રીનો પ્રેમ	૧૯
૬	બ્રહ્માનો ગર્વ... ..	૨૦

કુલછાપ ૪ થી.

૧	શ્રીમાન ભામાશા	૨૧
૨	હું ન હોત તો પરણત કોને ?	૨૧
૩	ઘણા પૈસા મળ્યા એથી શું ?	૨૨
૪	આંધળાઓને મળેલા દગો	૨૩
૫	ગવૈયાની વાતો	૨૪
૬	ચાનદીપક દોહરા	૨૫
૭	મૂર્ખને માથે કાંધ શીંગડાં હોતાં નથી	૨૫
૮	મૂર્ખને ઉપદેશ નકામો છે	૨૬

કુલછાપ ૫ મી.

૧	નિર્દય સ્થળ... ..	૨૬
૨	લક્ષ્મીનું રક્ષણ ભગવાન ક્યારે કરે છે ?	૨૮
૩	યુધિષ્ઠિરને ભીષ્મે આપેલો અહીંસા વિષે બોધ	૨૯
૪	લક્ષ્મી રોહિદાસ	૩૦
૫	કર્ણ અને પરશુરામ	૩૧

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૬	અદ્ભુત હીરા	૩૧
૭	મહારાજ અશોક અને ભિક્ષુક	૩૨
૮	શબરી આશ્રમ	૩૪

કુલછાપ ૬ કી.

૧	જેસલ અને તોરણ	૩૫
૨	સદ્ગુરુ તુકારામ ખુવા	૩૬
૩	ગંગાજીમાં તો અમૃત ભરેલું છે	૩૬
૪	ગુણ હીણ તે ગાંડો ગણાય	૬૭
૫	ગમાર કોણ	૩૭
૬	ક્ષમાવાન આત્મા!	૩૭
૭	નાશવળી બાબતો	૩૯
૮	દયા કોને કહે છે.	૪૦

કુલછાપ ૭ મી.

૧	જગત પ્રદર્શન	૪૦
૨	કોઇને ધીક્કારશો નહિ	૪૧
૩	સેવા એ ઉત્તમ કાર્ય છે	૪૧
૪	માનવ જીવન	૪૧
૫	વસંતની પ્રેમ પુષ્પાંજલી	૪૧
૬	સ્ત્રી અને પુરુષ	૪૨
૭	સ્ત્રી પાસે સાચું નહિ બોલવું	૪૩
૮	વિવેક વિના આંધળો	૪૪

કુલછાપ ૮ મી.

૧	બાપની શિખામણ	૪૫
૨	સંત દર્શન... ..	૪૫
૩	મનુષ્ય જીવનનું અવલોકન	૪૬

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૪	ભલા કર ભલા હોગા	૪૭
૫	સંપત્તિ અને આયુષ્ય	૪૭
૬	સંગતિ દોષ... ..	૪૮
૭	સંસાર એટલે શું?	૪૮
૮	એક શ્રીમાને મુછના વાળ ઉપર લીધેલા પૈસા ...	૪૮
૯	પંચરત્ન	૪૯

ફુલછાખ ૯ મી.

૧	સમયની બલીહારી	૫૦
૨	છંદગી અને જંગળ... ..	૫૧
૩	મુળ્ય શેઠનો પૈરાગ્ય	૫૧
૪	સાત નકટાની વાત	૫૨
૫	સદગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામી ને શ્રીગુરુમહારાજ... ..	૫૨
૬	સોનું મફત મળે નહિ... ..	૫૩
૭	સદગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને મુળીમાં થએલો ચમત્કાર... ..	૫૩
૮	ત્રણે વાનાં લેશું?	૫૪

ફુલછાખ ૧૦ મી.

૧	દુર્ગાદત્ત અને મનોહર ગુપ્તની વાર્તા	૫૫
૨	વિપદેશક દોહરા	૫૬
૩	ખજે ખખર	૫૬
૪	ધણીનું ધાર્યું થાય છે	૫૭
૫	હીરામાં સુખ કે દુઃખ નથી પણ સુખ દુઃખનું કારણ પોતાનું મન છે	૫૭
૬	મનને મગરૂરી મેલવા વિષે	૫૭
૭	સતી સુલોચના	૫૮
૮	ફાળ્યો તે ડાહ્યો ને ફર્યો તે મૂર્ખ	૫૮

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૯	ભીડભંજન	૫૯
૧૦	કુંભારની કુતરી	૫૯

કુલછાપ ૧૧ મી.

૧	સુખી અને દુઃખી કેણુ ?	૬૦
૨	સહનશીલતા	૬૦
૩	પરચુરણ દોહરા	૬૧
૪	ત્યાગી મહાપુરુષો	૬૨
૫	શીલ એ મનુષ્યની ઉન્નતીનું મુખ્ય કારણ છે	૬૨
૬	શ્વાનના દશ ગુણો સંત લે છે	૬૩
૭	દાનેશ્વરી કર્ણ અને અરજુન	૬૩

કુલછાપ ૧૨ મી.

૧	પાત્રક ને બાત્રકની વાર્તા	૬૪
૨	બનારસમાં ઠગ લોકો	૬૫
૩	બાધા વિના શાન્તિ થતી નથી... ..	૬૬
૪	વિવિધ વાણી	૬૭
૫	પ્રશ્નોત્તર	૬૮

કુલછાપ ૧૩ મી.

૧	ચીંતામણીનો ચમત્કાર	૬૯
૨	નાની વસ્તુ મોટું કામ કરે છે	૭૦
૩	સ્વભાવની પરીક્ષા	૭૦
૪	મહાન ભુલ	૭૧
૫	બે સ્ત્રીના પતીની શિક્ષા મને દેશે માં ?... ..	૭૨
૬	અહંકાર ગયા વિના શાન્તિ થતી નથી	૭૨
૭	કહેવું છે પણ મરવું નથી	૭૩

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
	કુલછાયા ૧૪ મી.	
૧	બીરબલની મરકરી...	૭૩
૨	મહાન પુરુષોની માગણી...	૭૪
૩	ગરીબ અને શ્રીમંત...	૭૪
૪	અદ્રોહકનું જીવેદ્રપણું...	૭૬
૫	જીવની દશા...	૭૭
૬	મોતી ખોવાએલું છે ધરમાં ને શોધે છે ખજારમાં...	૭૭
૭	ભીખારીને પારસમણી...	૭૮
૮	લક્ષ્મી રેદાશ...	૭૮
૯	મનમાન્યાની વાતો...	૭૯
૧૦	મહાત્માઓનું ઉત્તમ જ્ઞાન	૭૯

કુલછાયા ૧૫ મી.

૧	અનાથ બાળક	૮૧
૨	સિંદનું અચ્યુત	૮૩
૩	કુંતાજીની માગણી	૮૪
૪	મનુ ને માછલી	૮૪
૫	વીરતા ને ધીરતા	૮૫
૬	મહર્ષિ યાજ્ઞવલ્કય	૮૫
૭	ભૃગુઋષિ ને ભગવાન...	૮૬

કુલછાયા ૧૬ મી.

૧	મનન કરવા યોગ્ય વાક્ય	૮૭
૨	સતી દ્રૌપદી...	૮૮
૩	વ્યાસજીનો વિચાર	૮૯
૪	લક્ષ્મી નામદેવજી	૮૯
૫	સંત તુકારામજી	૯૦
૬	પ્રેમનું સદન	૯૨

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૭	પ્રેમનો ખ્યાલો	૯૨
૮	ગુરૂ નાનક... ..	૯૨

કુલછાપ ૧૭ મી.

૧	આપણે ચાર દિવસના મેમાન છીએ	૯૩
૨	આ જગતની બાજી તદ્દન જુદી છે	૯૪
૩	કળીયુગનું કૌતક	૯૪
૪	કુખેર ભાંડારી	૯૪
૫	સુખ અને દુઃખ	૯૫
૬	પરમેશ્વરની મરજીને આધીન રહેવું	૯૫
૭	વ્યર્થ શું કહેવાય ?	૯૫
૮	સદગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને વૈરાગ્ય કેમ થયો	૯૫
૯	પોતાના કલ્યાણને અર્થે શું ન થાય ?	૯૬
૧૦	જગતની જુદી પ્રીતી વિષે	૯૭

કુલછાપ ૧૮ મી.

૧	આજ્ઞા નહિ પાળનાર પુત્ર	૯૭
૨	માયાનું દર્શન	૯૮
૩	ભક્તિ નહિ કરે તેને કેવાં દુઃખ પડે છે	૯૯
૪	શુક મહામુની	૧૦૦
૫	મહાપુરુષોની માગણીઓ	૧૦૧
૬	મંત્ર જંત્ર અજ્ઞાની પાસે ચાલે ?	૧૦૨
૭	આત્માનો નાશ કેમ થાય ?	૧૦૨
૮	ભાગ્ય વિના કાંઈ મળતું નથી	૧૦૩
૯	મિત્ર કેવો જોઈએ ?... ..	૧૦૩
૧૦	પરનારીની પ્રીત કેવી છે	૧૦૩
૧૧	શિયળની ઉત્તમતા	૧૦૩

અંક વિષય પૃષ્ઠ

કુલછાપ ૧૯ મી.

૧	પાંચ મહા યજ્ઞ	૧૦૪
૨	માન કેવી રીતે ટળે	૧૦૫
૩	આન્તરિક રોગની પાંચ દવાઓ... ..	૧૦૫
૪	વિવેક વાટિકા	૧૦૫
૫	ભલાઇનો બદલો	૧૦૬
૬	ટેક રાખવાથી થનારો ફાયદો	૧૦૭
૭	ખાડો ખોદે તે પડે	૧૦૮
૮	પડછાયો	૧૦૮
૯	સાહસિકપણું... ..	૧૦૯
૧૦	વિદ્યા શીખતાં વિનય જોઈએ !	૧૦૯
૧૧	ક્ષમાવાન શ્રીમાનશેઠ	૧૧૦

કુલછાપ ૨૦ મી.

૧	સતી સ્ત્રીઓ	૧૧૧
૨	તુલશી પુજના મુળ વિષે	૧૧૧
૩	શીલાગ્રામ	૧૧૨
૪	લક્ષ્મી ને પ્રારબ્ધ	૧૧૨
૫	ક્રોધમાં વિચાર સાર	૧૧૩
૬	પ્રસ્તાવિક દોહરા	૧૧૪
૭	જે થવાનું હોય તે થાય છે જ	૧૧૫
૮	સ્ત્રીને ખાનગી વાત કદિ કહેવી નહિ	૧૧૫
૯	પૃથુરાજ અને જ્યેષ્ઠ ખારોટ	૧૧૫
૧૦	મુરખની જાત વિષે	૧૧૬
૧૧	સાચી સુંદરતા	૧૧૬
૧૨	હલકા માણસને ગુણ કરવાથી ફાયદાને બદલે નુકશાન થાય છે.	૧૧૭

અંક વિષય પૃષ્ઠ

કુલછાપ ૨૧ મી.

૧	દાનવીર બળીરાજ	૧૧૭
૨	ખરી સચુરી... ..	૧૧૮
૩	અભ્યાસ બળ	૧૧૯
૪	કસ્તુરી રંગમાં કાળી	૧૧૯
૫	શોકજનક શું કહેવાય... ..	૧૨૧
૬	ખરે વખતે ઉપયોગી થાય તે જ ખરે મિત્ર ગણાય !	૧૨૨
૭	ત્રણે વાનાં લેશું	૧૨૪
૮	વિધવાની વાતો	૧૨૪
૯	કેરીની નવાઈની વાત	૧૨૪
૧૦	દુનિયા બેરંગી કેમ ?	૧૨૪
૧૧	દીવ્ય સ્વપ્ન	૧૨૫
૧૨	દેશવાસના	૧૨૫

કુલછાપ ૨૨ મી.

૧	લાકડાના ઘોકાને સોનું ચડાવી આપો	૧૨૬
૨	માથું વાટે તે માલ કાઢે	૧૨૭
૩	બાજંદાશા બાદશાહ	૧૨૮
૪	સદગુણી સચીવ	૧૨૯
૫	બાદશાહ અને દાસી	૧૩૦

કુલછાપ ૨૩ મી.

૧	શ્રી જ્ઞાનદેવ મહારાજ... ..	૧૩૧
૨	વિવિધ જ્ઞાન ભાસ	૧૩૩
૩	પંડિત ને મૂર્ખ એકસમાન કયારે હોય	૧૩૪
૪	અમૂલ્ય રતન... ..	૧૩૪
૫	બે સાધકની સમજણ... ..	૧૩૫

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૬	એક ભીલની ભક્તિ	૧૩૬
૭	આત્મદર્શન	૧૩૬
૮	જરાસંધ	૧૩૬
૯	લક્ષ્મી અને રૂક્મણી	૧૩૭
૧૦	ભક્તવર સુરદાસજી	૧૩૭

કુલછાપ ૨૪ મી.

૧	લવ સતસંગનું કૃળ	૧૩૮
૨	આપણું મન કેમ વશ કરવું	૧૩૯
૩	વાણીઓ	૧૪૦
૪	આશા	૧૪૧
૫	જીવને સવાલ	૧૪૨
૬	બુદ્ધિ વગર કામ થતું નથી	૧૪૩

કુલછાપ ૨૫ મી.

૧	અક્ષય વેચવાની દુકાન	૧૪૪
૨	કલીના રાક્ષસો	૧૪૬
૩	તાત્પર્ય	૧૪૬
૪	મહાત્મા નારદજીને પર્વત ઋષીની દુર્દશાનું વર્ણન ...	૧૪૭
૫	બે તપસ્વી ને નારદ ઋષી	૧૪૮

કુલછાપ ૨૬ મી.

૧	શિયળ વિના શણગાર શોભતા નથી	૧૫૦
૨	પરનારી કે પરધન વિષે	૧૫૦
૩	અહીં રહેવાનું નથી	૧૫૧
૪	પાપીનો પોકાર	૧૫૧
૫	મૃત્યુ પાછું વળતું નથી	૧૫૧
૬	અડાલજની વાવ પરનો લેખ	૧૫૨
૭	પ્રભુની અદ્ભુત લીલા છે	૧૫૩

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૮	ધર્મા વિષે	૧૫૩
૯	કાગડો રાજહંસ નથી... ..	૧૫૩
૧૦	સાધુજનોની સેવા કરનાર કયા ગુણો મેળવે છે	૧૫૪
૧૧	સંસારમાં સર્વોત્તમ કાર્ય કયું ?	૧૫૪
૧૨	સર્વ પ્રાણી માત્રને પોતાનો પ્રાણ પ્રીય હોય છે	૧૫૪
૧૩	સત્પુરુષોનો સમાગમ એજ મહોપય છે	૧૫૪
૧૪	રામાયણનું અધ્યાત્મીક રહસ્ય	૧૫૪
૧૫	ઉપદેશક દુહા	૧૫૫
૧૬	તપસ્વી અણુ સચીદ	૧૫૫
૧૭	કોઈનો દ્રોહ કરવો નહિ	૧૫૬
૧૮	કર્મ ત્રણ પ્રકારનાં છે... ..	૧૫૬
૧૯	નાનો નાવી (હજમ)	૧૫૬
૨૦	પ્રારબ્ધ દેવી તને ધન્ય છે	૧૫૭
૨૧	પ્રારબ્ધમાં ન હોય ને કદાપી મળે તો ઉલટું દુઃખ થાય છે	૧૫૭

કુલછાપ ૨૭ મી.

૧	સ્ત્રીજાતી ને પૂર્વજો	૧૫૮
૨	ખોટા ગુરૂઓ વિષે	૧૫૮
૩	ખોટા પુરુષો જે શાસ્ત્રમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે તે સત્ય છે.	૧૫૯
૪	કામના દોષો ને તે જીતવાના ઉપાય	૧૫૯

કુલછાપ ૨૮ મી.

૧	દ્રવ્યના દોષો	૧૬૩
૨	સ્નેહના દોષ	૧૬૪
૩	નિરમાનપણું	૧૬૫
૪	ધર્મ દેવને	૧૬૫

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
	કુલછાપ ૨૬ મી.	
૧	ખરો શુરવીર	૧૬૭
૨	સદ્ગુરુ સ્વામિ બાલમુકુંદદાસજી	૧૬૮
૩	મૌનપણમાં મોટું સુખ સમાચેલું છે	૧૭૦
૪	રત્નની ખાણ	૧૭૦
૫	હેકાયતે સાદી	૧૭૧

કુલછાપ ૩૦ મી.

૧	નાશવંત પદાર્થો થાય ત્યારે ધૈર્યતા રાખવી ...	૧૭૨
૨	પ્રારબ્ધ અવસ્ય ભોગવ્યા વિના છુટકો નથી ...	૧૭૪
૩	કામ જીતવાનો ઉપાય	૧૭૪
૪	સ્ત્રી, પુત્ર ને ધન નાશ પામે ત્યારે મરણ કરતાં વધારે દુઃખ થાય છે	૧૭૬
૫	સુરતનો સોની	૧૭૬

કુલછાપ ૩૧ મી.

૧	સત્ય વસ્તુ વિશે	૧૭૭
૨	નામો ભક્ત... ..	૧૭૮
૩	જાત વિના ભાત ના પડે	૧૭૯
૪	સુવરી ને નારદનો સંવાદ	૧૭૯
૫	ગોળ નાંખીએ તેટલું ગજ્યું થાય... ..	૧૭૯
૬	માયીક પંચવિષયનો અભાવ થવાના ઉપાયો ...	૧૮૦
૭	ખરા ત્યાગી કેમ થવાય ?	૧૮૧
૮	ખળ કોને સમજવો	૧૮૨
૯	નિઃસંકલ્પ સાધુ	૧૮૨
૧૦	સકામવૃત્તિથી સાધુની દુર્દશા	૧૮૨

કુલછાપ ૩૨ મી.

૧	કંકુ ગાંડીએ ધર માંડ્યું	૧૮૩
૨	અવિનાશી સુખ	૧૮૩

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૩	ઝેરનું વૃક્ષ	૧૮૩
૪	મહાત્મા ગાંધીજીનાં સાત અમૂલ્ય દુરમાનો...	૧૮૪
૫	પંખીનો મેળો	૧૮૪
૬	વિવિધ દોહરા	૧૮૫
૭	રેંટીયો ને સ્ત્રી	૧૮૫
૮	જનક ને સુન્નલા	૧૮૫
૯	અગસ્ત્યકૃષિ ને સમુદ્ર	૧૮૬
૧૦	સ્ત્રીમાં પણ કેવી આત્મબુદ્ધિ હોય છે. ...	૧૮૬

કુલછાપ ૩૩ મી.

૧	ચાહના વ્યસનમાં વૈરાગ્ય	૧૮૭
૨	સંસાર એ કેદખાનું છે	૧૮૮
૩	ખરા પ્રેમ વિના પ્રભુ દર્શન થતાં નથી ...	૧૮૮
૪	નિષ્કામ ભક્તિ	૧૮૯
૫	દયા ડાકણને ખાય	૧૮૯
૬	સાધુ સ્વભાવ મુકાવે છે	૧૯૦
૭	વઢકણી બાઈ	૧૯૧

કુલછાપ ૩૪ મી.

૧	જ્ઞાનપ્રલય	૧૯૧
૨	જગતને કોઈ જીતી શકે નહિ તે વિષે ...	૧૯૧
૩	જાતે કરવાનાં કાર્યો	૧૯૨
૪	ગુરૂ વિના જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી... ..	૧૯૨
૫	જ્ઞાનાગ્નિ	૧૯૩

કુલછાપ ૩૫ મી.

૧	પ્રભુની ભક્તિ ન કરે તેને કેવા બળવા ? ...	૧૯૪
૨	વિષય કેવા વહાલા છે !	૧૯૪
૩	શાસ્ત્રોનાં વચન હંમેશાં સંભારવાં	૧૯૫

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૪	આપણામાં કેટલું બધું અજ્ઞાન છે	૧૯૭
૫	સ્ત્રીધનના ત્યાગીઓ	૧૯૭
૬	સહવાસ એ અનાદરનું કારણ છે	૧૯૭

કુલછાપ ૩૬ મી.

૧	મહાત્મા તુલસીદાસજીની ભવિષ્ય વાણી	૧૯૮
૨	મહાત્માની કાવ્ય પ્રસાદી	૧૯૯
૩	ભગવાનમાં હેતુ થવાની રીત	૧૯૯
૪	સરલ ચિત્તવાજો યોગી	૨૦૦
૫	સમાન સ્થિતિવાજો યોગી	૨૦૧
૬	પ્રજ્ઞાદળની નૃસિંહજી પ્રત્યે સ્તુતિ	૨૦૧
૭	સમય આવ્યો છે માટે પોતાનું હિત કરી લેવું	૨૦૨

કુલછાપ ૩૭ મી.

૧	રામબાણુ લાગ્યાં હોય તે જાણે... ..	૨૦૩
૨	હરિનો માર્ગ શુરનો છે	૨૦૩
૪	સારો સંગ છતાં સુધર્મો નહિ તેને સંગત થું કરે?... ..	૨૦૪
૫	પરનારી કેવી છે તે વિષે	૨૦૪
૬	સંત ધનંતર વૈદ્ય છે.... ..	૨૦૪
૭	પુસ્તકનો પ્રસંગ કેવો છે	૨૦૫
૮	ત્રણ પ્રકારનું તપ	૨૦૫
૯	દેહાભિમાન કયે ઠેકાણે ઝાળખાય	૨૦૬
૧૦	વેગનો વિસ્તાર	૨૦૬

કુલછાપ ૩૮ મી.

૧	ભવસાગરમાં સાચું સચું કોઈ નથી	૨૦૭
૨	મુરખમાયાની જાળમાં ફસાઈ રહે છે	૨૦૭
૩	પ્રભુના ભક્તને શુભીનું દુઃખ હોય તે કાંટેથી જાય છે	૨૦૮

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૪	નર્કના જીવો... ..	૨૦૮
૫	સ્વર્ગના જીવો	૨૦૮
૬	૪થા કાળ ગુભાવવો નહિ	૨૦૮
૭	જ્ઞાન કરતાં ધ્યાનનું ફળ અધિક છે	૨૦૯
૮	વિષ ને વિષય	૨૧૦
૯	અગિયાર લક્ષણો જેનામાં હોય તે પરમાત્માના સ્વરૂપને દેખે છે	૨૧૦
૧૦	આંધળો કોણ ?	૨૧૦
૧૧	ગરીબના બેઠી ભગવાન	૨૧૦

કુલછાપ ૩૨ મી.

૧	રજ, તમ ને સત્વગુણનાં લક્ષણ	૨૧૧
૨	નિયમ રાખવાથી નારાયણ પ્રસન્ન થાય છે	૨૧૩
૩	ત્રણ પ્રકારનું શૌચ	૨૧૩
૪	મનુષ્યના દેહે કરીને ક્યાં ક્યાં પાપો થાય છે	૨૧૩
૫	ઉદ્ધવ સંપ્રદાયના મુખ્ય નિયમો... ..	૨૧૪
૬	ચાર પ્રકારના પ્રલય	૨૧૪
૭	બેઠી ઉપરથી પરીક્ષા થાય છે	૨૧૫
૮	ભુલીબાં	૨૧૬
૯	સાચા શુરવીરો	૨૧૬
૧૦	નિષ્કામ ભક્તિ કરવી એજ સર્વે શાસ્ત્રનો સિદ્ધાંત છે	૨૧૭

કુલછાપ ૪૦ મી.

૧	શુકદેવજીના ગુરૂ જનક રાજ કેમ કહેવાળા !	૨૧૯
૨	પેંગડે પગ ને બ્રહ્મ ઉપદેશ	૨૨૦
૩	ભોજ રાજ અને કાલીદાસ પંડીત	૨૨૧

અંક	વિષય	પૃષ્ઠ
૪	વિષય સારા કેમ લાગે છે !	૨૨૨
૫	શોકને ભય અજ્ઞાનીમાં હોય છે... ..	૨૨૩
૬	અભિમાન ગયા વિના પ્રભુદર્શન થતું નથી ...	૨૨૩
૭	ચાર પ્રકારનાં જીવનાં લક્ષણ	૨૨૬
૮	ભગવત નામનો પ્રયોગ લક્ષ્મી વસ્તુ ઉપર કરવો નહિ	૨૨૬
૯	ધનની તૃણાએ શું શું કામ કરાવ્યાં છે ? ...	૨૨૭
૧૦	માણીનું મનોબળ	૨૨૭
૧૧	ભગવાનના ભક્ત હોય તેણે કોઈ દિવસ કુસંગ ન કરવો	૨૨૭
૧૨	સર્વેને શિખામણ	૨૨૮

ચુનીલાલ તુલશીદાસ જરમનસીલવરવાળા.

ચારિત્ર્યની એક મુઠી...જ્ઞાનના હજારો મણ
કરતાં વધારે છે.

!!! પરોપકારાય સતાં વિભૂતય: !!!

મે. રા. રા. દાનવીર શ્રીમાન શેઠ સાહેબ
ચુનીલાલ તુલસીદાસ-વસાઈનિવાસી
હાલ મુકામ મુંબઈ

કોઈ પણ વીર પુરુષ ત્યાગી ન હોય તો તે
પ્રખ્યાત થઈ શકે નહિ. મનુષ્યમાં જેટલી ત્યાગવૃત્તિ
હોય તેટલી જ તે ઉત્તમ છે. આપના સમાગમમાં
આવ્યા પછી આપની ધર્મ પ્રત્યે શુદ્ધ લાગણી તથા
ઉંચા પ્રકારનું ચારિત્ર્ય જોઈ હું આદરાર્થક થયો છું.
આપના મહાન સદ્ગુણો ને ઉચ્ચ ચારિત્ર્યથી લોભાઈ
આ નીતિધર્મના પુસ્તકમાં આપનું પવિત્ર અભિધાન
મૂકવાની આપે મારી વિનંતિ સ્વીકારી છે તેને માટે
હું આપનો ઉપકાર માનું છું. આપ જેવા સુર ધર્મ-
બંધુઓના સમાગમમાં રહેવાથી મને જે અલૌકિક

લાલ થયો છે તે આપની મહાન કૃપાનું જ ફળ છે.
 ઘણા લાંબા સમયથી આપ મારા પ્રત્યે અતિશય
 સ્નેહની લાગણી દર્શાવી જે પ્રેમ દર્શાવો છો તેનો
 બહલો મારાથી આપી શકાય તેવો નથી પણ આ
 મારો લઘુ ગ્રંથ આપને અર્પણ કરી કૃતાર્થ થાઉં
 છું. આપ સ્નેહલાવથી તેનો સ્વીકાર કરશે એ જ
 નમ્ર વિનંતિ.

આપું છું હું આપને, આ મારો આનંદ;
 સુખ દેશે તે સર્વને, કરે દેખતા અંધ.

મુ. પાટણ,
 (ઉ. ગુજરાત). }
 તા. ૧-૬-૧૯૩૦. }

હું છું, સદા આપનો
 નમ્ર સેવક

મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ,
 પ્રકાશક. સાદી શિખામણ

શ્રીમાન શેઠશ્રી ચુનીલાલ તુલસીદાસનું સંક્ષિપ્ત જીવનવૃત્તાંત.

દોહરો.

જનની જણુ તો ભક્તજન, કાં દાતા કાં શુર;

નહિ તો રહેજે વાંઝણી, રખે ગુમાવે તુર.

આ ભારત ભૂમિમાં જન્મ ધરીને જેણે પોતાના જીવાત્માના અબ્યુદય અને શ્રેયસને માટે વિચાર કર્યો છે તેના જીવનને ધન્ય છે ! આ શ્રીમાનનો જન્મ વડોદરા રાજ્યના વિજાપુર તાલુકામાં વસાઇ ગામમાં ભાવસાર કુટુંબમાં સંવત ૧૯૪૪ ના કારતક શુદ્ધ ૩ ને રોજ થયો હતો. તેમના પિતાશ્રીનું નામ તુલસીદાસ ને માતૃશ્રીનું નામ માર્ણિકબાઈ હતું. તેઓ એક ખાનદાન કુટુંબના સદગૃહસ્થ ગણાતા હતા. સંવત ૧૯૪૨ ની સાલમાં તેમના મોટા ભાઈ હરગોવિંદદાસ વ્યાપાર અર્થે મુંબઈ આવેલા હતા. પણ તે વખતે સ્વતંત્ર ધંધાનો યોગ નહિ થતાં ચૌદ વર્ષ નોકરી કરી સંવત ૧૯૫૨ ની સાલમાં જરમન સીલવરની દુકાન કરી હતી અને ત્રણ વર્ષ સારો ધંધો ચાલવાથી પોતાના ન્હાના ભાઈઓને સંવત ૧૯૫૫ ની સાલમાં તેમણે જોડયા હતા. તે વખતે ચુનીલાલભાઈ પણ મુંબઈ આવેલ હતા. પોતાના વતનમાં ગુજરાતી ૭ ધોરણ સુધીનો અભ્યાસ કરેલો હતો ને મુંબઈ આવી ભુલેશ્વરની સ્કુલમાં અંગ્રેજી ત્રણ ધોરણનો અભ્યાસ કરી સંવત ૧૯૫૭ ની સાલમાં પોતાના ભાઈની સાથે વ્યાપાર ખાતામાં ભાગીદાર તરીકે જોડયા હતા, તે વખતે તેમની વય માત્ર ૧૭ વર્ષની હતી. પણ ન્હાની વયથી જ તેમને પ્રમાણિકપણું અને નીતિ ધર્મ ઉપર એટલો બધો પ્રેમ હતો કે હજારો રૂપિયાનો ફાયદો અનીતિથી થતો હોય તેનો તેઓ ત્યાગ કરતા ને નીતિધર્મથી પોતાનો વ્યાપાર ચલાવી પ્રમાણિકપણાની ઉંચી છાપ પાડી હતી. આપણામાં એક જુની કહેવત છે કે “ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય” ધર્મથી

હમેશાં વિજય જ થાય છે એ નિસંદેહ છે. સંવત ૧૯૭૦ ની સાલમાં હરગોવનદાસથી નાના ભાઇ હાથીભાઇ ભાગીદારીમાંથી છુટા થઇ તેઓએ સ્વતંત્ર ધંધો શરૂ કર્યો હતો. ત્યારબાદ હરગોવનદાસ અને ચુનીલાલભાઈને ત્રણ વર્ષ સુધી ભાગીદારી રહી હતી. તે પછી સંવત ૧૯૭૩ ની સાલમાં હરગોવનદાસથી છુટા થઇ પોતે સ્વતંત્ર ધંધો શરૂ કર્યો અને તેમાં પ્રભુની કૃપાથી તેમણે સારી પ્રતિષ્ઠા મેળવી હતી. મુળથી તેઓની વૃત્તિ વૈરાગ્યશીલ હતી એટલે કોઇ પણ વસ્તુ ઉપર તેમને મોહ કે અભિમાન પ્રભુકૃપાથી થતું નહોતું અને તેમનું મન મોટા યોગેશ્વર જેવું નિર્મળ હતું, તેના દાખલા તરીકે ન્યારે તેઓ સંવત ૧૯૭૦ ની સાલમાં ત્રણે ભાઇઓ ભેગા હતા ત્યારે પોતાના વતન વસાઇમાં સ્વામિનારાયણનું મંદીર રૂપિઆ બાવીસ હજાર ખર્ચી બંધાવ્યું હતું અને સંવત ૧૯૭૪ ની સાલમાં તેની પ્રતિષ્ઠા ધર્મધુરંધર આચાર્યશ્રી વાસુદેવપ્રસાદજી મહારાજ હસ્તક કરી હતી તે પ્રસંગેસ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયના સત્સંગીઓ તથા પોતાના ચાતી બંધુઓ તથા સાધુ બ્રહ્મચારીને કુંકુમ પત્રિકા લખી તેણી રૂપિઆ બાર હજારનું ખર્ચ કરેલું હતું એટલું જ નહિ પણ ધર્મની સાથે આધુનિક સમયની કેળવણી ઉપર પણ પોતાને સંપૂર્ણ પ્રીતી હતી. તેના દાખલા તરીકે પોતાના વતનમાં અંગ્રેજી સ્કુલ નહિ હોવાથી સંવત ૧૯૧૫-૧૬ માં પોતે રૂ. ૧૦૦૧ આવી આગેવાની કરી અંગ્રેજી સ્કુલ ઓપન કરાવી હતી. અને તેનું નામ “ સી. ટી. સ્વામીનારાયણ એ. વી. સ્કુલ ” રાખવામાં આવ્યું હતું. હાલ પણ તે સ્કુલ સારા પાયા ઉપર ચાલે છે તેનું માન પણ તેઓશ્રીને ઘટે છે.

મુંબઇ જેવા રજેશુણી શહેરમાં રહેવા છતાં કોઈ પણ બાબતનો કુસંગ પોતાને લાગ્યો નથી. હમેશાં નિયમ પ્રમાણે મંદીરમાં જઈ સદ્ગુરૂનો સમાગમ કરવો તથા પ્રભુના પદ બોલી આનંદ લેવો એ સિવાય ગ્રામ્ય વાતોમાં પોતે જરાપણ લક્ષ આપતાં નથી. તેમની ધર્મ ઉપરની શ્રદ્ધા કેવા ઉંચા પ્રકારની છે તે તેમના સમાગમમાં

આવેલા માણસો સહેજે જાણી શકશે. એકાદશીને દિવસે રાત્રે આખી રાત્રી મંદીરમાં જાગરણ કરી અખંડ પ્રભુનું ધ્યાન કરે છે. આ લોકની ખોટી મોટાઈમાં કદી પણ તેઓ લેવાતા નથી. સંવત ૧૯૭૦ ની સાલમાં અયોધ્યામાં શ્રીજી મહારાજના જન્મ સ્થાનની જગ્યામાં આરસની એક છત્રી રૂ. ૭૫૧) ના ખર્ચે કરાવી મહાન આશિર્વાદ મેળવ્યો છે. ઉદ્ધવ સંપ્રદાયના દરેક ન્હાનાં મોટાં મંદિરોમાં કેટલાંક જરમન સીલ્વરનાં વાસણો તેમણે ઠાકોરજીની સેવા અર્થે મોકલ્યાં છે ને હમેશાં ગુપ્ત દાનો તો તેમના તરફથી ચાલુ જ છે. સંવત ૧૯૮૨ ની સાલમાં વૈષ્ણવ આજ્ઞાશિક્ષા તેમના જીવમાં આવતાં ઉદ્ધવ સંપ્રદાયની અભિવૃદ્ધિને અર્થે તેવું પુસ્તક હોય તો સાફ; તેથી સંપ્રદાયની સાહિત્ય સેવામાં અભિવૃદ્ધિ કરવાને અર્થે “ સત્સંગ બાલશિક્ષા ” ના બે ભાગો બહાર પાડી સાહીત્યની પણ મહાન સેવા કરી છે. સંવત ૧૯૮૫ મુંબઈમાં સ્વામીનારાયણ સત્સંગ સમાજની સ્થાપના થઈ તેમાં તેઓશ્રીએ આગેવાન તરીકેનો ભાગ લઈ સલાસદ થએલા છે ને મંદીરની સેવા તન, મન ને ધનથી કરે છે. મુંબઈ જેવા રજેગુણી શહેરમાં ત્યાગવૃત્તિ રાખવી એ બહુ જ ગદન છે. મારા થોડા સમયના અનુભવ ઉપરથી મને એટલું તો સિદ્ધ થયેલ છે કે તેઓ પૂર્વ જન્મના યોગી છે. એક વખતે તેઓ પોતાની દુકાનપર બેઠા બેઠા શ્રીજી મહારાજના ચરિત્રની વાતો કરતા હતા તે વખતે કોઈ ધરાક આવ્યું હતું. પરંતુ તેને ઝરોઝર ઉત્તર આપ્યો નહોતો. તે વખતે બોટાદના તેમના એક હરીભક્ત રતેહીએ કહ્યું હતું કે શેઠજી “ મંદીરમાં બેસો ” ત્યારે તેમણે કહ્યું કે હું તો આને પણ મંદીર જ માનું છું. મારે મન આંહી પણ મંદીર જ છે. ધન્ય છે ! તેમની સમજણને. એક વખત મારે તેમની સાથે મુસાફરી કરવાનો પ્રસંગ પણ આવેલો હતો તે વખતે પોતે આખી રાત્રી બીજી વ્યવહારીક વાતો નહિ કરતાં સ્વધર્મની જ ચર્ચા કરી રહ્યા હતા તે ઉપરથી તેમનું પવિત્ર અંતઃકરણ કેવા ઉંચા પ્રકારનું છે એ વિષે મારી સંપૂર્ણ ખાત્રી થઈ છે. તેઓની વય

લાલ ૪૨ વર્ષની છે. તેમને એક પુત્ર રત્ન છે. તેનું નામ ધનશ્યામ-
લાલ છે તેમની વય ૧૩ વર્ષની છે. તે પણ બહુ જ સુશિલ ને
ધર્મવૃત્તિવાળા છે. એ સિવાય તેમને બે પુત્રીઓ છે.

સહગુણોનો અસાધારણ ભંડાર મેળવવાનો માર્ગ ધર્મ જ છે.
પ્રભુના નિયમ પ્રમાણે ચાલવાથી આત્મબળ પ્રાપ્ત થાય છે ને તપની
વૃદ્ધિ થતાં જ્ઞાન વિકાસ પામે છે, સાધનોની ખોટ કદાપી દર્શાતી
નથી. પ્રભુની કૃપાનુસાર નાશવંત સુખમાં અભિવૃદ્ધિ થાય તે વખતે
દર્ષવાન થતો નથી ને જા્ય તેનો શોક કરતો નથી. એવી રીતે આ
મૃત્યુલોકમાં શુભેચ્છા રાખી જેણે પોતાનું સદ્વર્તન રાખેલું છે તે જ
ખરો ભક્ત ગણાય છે. મહારા ધર્મબંધુ શ્રીમાન શેઠ ચુનીલાલ-
ભાઈના મહાન સહગુણો ને ઉંચ વર્તનોથી મોહીત થઈ મહારા આ
લઘુ પુસ્તકમાં તેમનાં જીવનવૃત્તાંતની રૂપરેખા દાખલ કરવાથી અનેક
મુમુક્ષોને મારા ધારવા પ્રમાણે ઉપયોગી થશે એ જ નમ્ર વિનંતી.
તેમને મુળથી આત્મશ્લાધાનો અભાવ છે એટલું જ નહિ પણ જન
સમાજમાં પોતાનું ચારિત્ર પ્રગટ કરવું તેમાં પણ પોતે અંતઃકરણથી
રાજી નહોતા પરન્તુ મારા અત્યાગ્રહથી મારા મતને પોતે તાબે
થયા છે તેથી હું તેમનો મહાન ઉપકાર માનું છું. વળી એક સ્થળે
પોતે લખેલું છે કે “ભગવાનના ભક્તને વિષય સુખ મળે એ જ
નરક છે”

કુંતાજી દુઃખ માગ કે લીનો, એહી ભક્તકી રીતીવે;
વિષય આનંદ ન લહે સ્વપ્નમેં જાદિ પ્રભુપદ પ્રીતીવે.

વળી એક સ્થળે પોતે લખે છે કે “અક્ષર ધામના જેવું સુખ
આંહી છે પણ તેમાં કેટલાક દુખીઆ છે. તેમાં દેહનું દુઃખ થોડું
અને મનનું દુઃખ ઝાઝું છે.” વળી તેઓ પોતાની નોંધ ભુકમાં એક
સ્થળે લખે છે કે “જેને જ્ઞાન ન હોય તેને એમ થાય જે આપણે
શું પામીશું અને મરીને કયાં જઈશું? અને જેને જ્ઞાન હોય તે તો
અહો! અહો!! થયા જ કરે છે.” આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે

ધણા કાળથી તેઓએ સદ્ગુણો સમાગમ કરી પોતાનું અંતઃકરણ પવિત્ર કરેલું છે એટલે તેને ચૌદલોકના વિષય સુખ રાખનાં પડીકાં જેવાં લાગે છે. ધન્ય છે એવા શ્રીમાન શેઠીઆઓને કે આવા કળી-યુગના વખતમાં ઉત્તમ ધર્મનું આચરણ રાખી અન્યને શિક્ષા રૂપ થઈ પડ્યા છે. ખરેખર, તેમના સમાગમથી દરેક સજ્જનને સંપૂર્ણ સંતોષ થશે એવી મારી માન્યતા છે. પોતાની નોંધપોથીમાં સંતસમાગમ વિષે પોતે એક ઘોળ પણ લખેલ છે તે ઉપરથી ખાત્રી થાય છે કે સંતસમાગમ તેમને બહુ જ પ્રીય છે.

રાગ ઘોળ.

સંત વિના સાચી કોણ કહે સારા સુખની વાત;
 દયા રહી છે જેના દીલમાં, નથી ઘટમાં ધાત. સંત
 જેમ જનુની હૈયે હેત છે, સદા સુતને સાથ;
 અરોગી કરવા અર્ભકને, પાય કડવો કવાથ. સંત
 જેમ ભમરી ભરે ભારે ચટકો, પલટાવા એળયનું અંગ;
 તેમ સંત વચન કટુ કહે, આપવા આપણો રંગ. સંત
 જાણો સંત સગા છે સહુના, જીવ જરૂર જાણ;
 નિષ્ક્રાંતંદ નિર્ભય કહે, આપે પદ નિર્વાણ. સંત

ઝે ઝોલ.

સાદી શિખામણુ પુસ્તકના સાત ભાગો આપે વાંચ્યા હશે? આ આઠમો ભાગ આપની પાસે રજુ થાય છે. સાંપ્રત સમયમાં ધર્મ જ્ઞાન અને નીતિના પુસ્તકોની ખોટ નથી છતાં આ સાદી શિખામણુનું પુસ્તક શા માટે તૈયાર કર્યું હશે એવો પ્રશ્ન પણ કોઈ કરે ખરા, તેને કહેવાનું એટલું જ કે અધરી ભાષાના જ્ઞાનનાં પુસ્તકોનો લાભ સાધારણ વર્ગના લોકો ઉત્સાહથી લઈ ન શકે તેટલા માટે સારા સારા ગ્રંથોનું દોહન કરી આ નવનીત રૂપ સાદી શિખામણુનાં પુસ્તકો ત્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે. મને શરૂઆતમાં એવી આશા નહોતી કે મારાં આ સાદી શિખામણુના પુસ્તકો સંજ્ઞન લોકો માન્ય રાખશે, પણ ઘણી જ ટુંકી મુદતમાં આઠ ભાગો પડ્યા એજ તેની મજબૂત પ્રસંશાની સાખીતી છે.

ઘણે ખરે ઠેકાણે આ પુસ્તકો દીકરીઓને કરીયાવરમાં અને પુત્રોને વારસામાં અપાએલાં છે અને દિનપ્રતિદિન લોકો તરફથી તેની માગણી ચાલુ છે, એટલે કહેવાનું એટલું જ કે કોઈ પણ ઘર આ પુસ્તક વિના ખાલી ભાગ્યે જ રહેલું હશે. સુખી સદનના શણગાર રૂપ આ સાદી શિખામણુનું પુસ્તક ન્હાના બાળકોથી માંડીને વૃદ્ધ સુધીને ભારે ઉપયોગી થઈ પડ્યું છે ને તેનાં લગ્નરો પ્રમાણપત્ર પણ અમોને મળેલાં છે.

ગુજરાતી ભાષામાં ધર્મ અને નીતિના આવાં સાદાં પુસ્તકોની ખલુ જ આવશ્યકતા છે. ભિન્નભિન્ન જાતના ગ્રંથો વાંચવાથી જે જ્ઞાન મળે છે તે જ્ઞાન એક જ પુસ્તકથી પ્રાપ્ત થાય છે એટલું જ નહિ, પણ વળી આ પુસ્તકની ખુબી એવી રાખવામાં આવી છે કે

કે કોઈ પણ ધર્મના અનુયાયીને પ્રતિબંધ કરતો નથી. સર્વે સંપ્રદાયના માણસો પ્રેમથી આ પુસ્તકનો સત્કાર કરે છે અને હમેશાં પ્રેમથી તે વાંચે છે.

સદરહુ વિષય જ્યારે હું સાંજવર્તમાન પત્રમાં લખતો હતો તે વખતે ઘણા સજ્જનો આ લેખના ઉતારા પોતાની નોંધપોથીમાં કરતા મારા જોવામાં આવ્યા અને ઘણા ખરા માણસોએ મારા ઉપર આ વિષયનું પુસ્તક સત્વર બહાર પડવાની જાણાસા પણ બતાવી હતી તે જાણાસાથી દોરાઈ મેં આ સાહસ ઉપાડેલું છે, તેમાં ઘણા નામાંકિત પુરૂષો તરફથી મને યોગ્ય આશ્રય પણ મળ્યો છે, એટલું જ નહિ પણ કેટલાક ધર્મ ધુરંધર મહાશયો તરફથી આ વિષય ચાલુ રાખવાનું પણ મને ફરમાન થયું છે. સમર્થ શ્રી પ્રભુ આ ધારણા પાર પાડે એવી અંતઃકરણથી ઇચ્છા છે.

હું કોઈ વિદ્વાન નથી પણ આતો મહાત્મા પુરૂષોનો પ્રસાદ મેં ચારે તરફથી ભેગો કરી આપને ચખાડવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. તો સુસજ્જનોને સારચાલી થઈ આમાંથી જે કોઈ સાઈ લાગે તે ગ્રહણ કરવા ને નખળું લાગે તેનો ત્યાગ કરવા માન સાથે મહારી નમ્ર વિનંતી છે.

આ પુસ્તક બહાર પાડતાં વિશેષ દીક્ષગીરી જેવું એ છે કે આ કાર્યને યોગ્ય આશ્રય આપનાર મે. રા. રા. શેઠ રસ્તમ નશરવાનજી વાચ્છાગાંધી સાંજવર્તમાન પત્રના અધિપતિ અને માલેક અચાનક સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. મહર્ષિને જનસમાજની બહુ જ ઉંચા પ્રકારની સેવા કરીને આ પુસ્તકને યોગ્ય મદદ આપી છે. મહર્ષિના કુટુંબને જે ભારે ખોટ ગઈ છે તે ધીરજથી ખમવાની પરમાત્મા શક્તિ આપે ને મહર્ષિના આત્માને શાન્તિ આપે એવું શુદ્ધ અંતઃકરણથી શ્રી હરી પાસે હું માગું છું.

સદરહુ પુસ્તકને વખતોવખત મદદ કરવાનો ઉત્સાહ અવિ-

છીનપણે કાયમ રાખનાર પાટણના વકીલ સાહેબ મે. રા. રા. વિદ્યાશંકર કર્ણાશંકરભાઈનો હું જન્મભરનો આભારી છું. જે તેઓ સાહેબની મદદ મને ન મળી હોત તો એક પણ ભાગ પ્રસિદ્ધ કરવાને હું શક્તિવાન થાત જ નહિ. માટે આ આઠ ભાગ પ્રસિદ્ધ કરવાનું મોટું માન હું તેઓ સાહેબને આપું છું.

પુસ્તકનાં મુદ્ર સુધારવાં તથા ખીજી કેટલીક જાતની મદદ આપનાર મહારા પરમ સ્નેહી મિત્ર મે. રા. રા. ગૌરીશંકર મોતીરામ ભટ્ટ ખી. એ. એલ. એલ. ખી. સાહેબ તથા દરબાર રૂપસંગજી તથા રા. રા. જ્ઞેશંકરભાઈનો પણ આ જગ્યોએ ઉપકાર માનું છું.

આવાં નીતિ ધર્મનાં પુસ્તકોનો વિશેષ પ્રચાર થવો જોઈએ તે માટે કોઈ આશ્રય દાતા તરફથી કાંઈપણ મદદ મળશે તો તેની કીંમતમાં ફેરફાર કરી ઓછી કીંમતે સદરહુ પુસ્તક વેચવાનું રાખવામાં આવશે. માટે કોઈ ઉદાર પુરૂષ પોતાનો હાથ લંબાવશે તો સદરહુ પુસ્તક પડી કીંમતે આપીને સાહિત્યની સેવા કરવામાં આવશે ને હવે પછીના ખીજાં બહાર પડતાં પુસ્તકોમાં આશ્રયદાતાનું પવિત્ર નામ મુકવામાં આવશે.

અમોએ આ જે કાર્ય ઉપાડેલું છે તે કોઈને લાગશે કે કમાણી માટે હશે? પણ પુસ્તકમાં વપરાયેલ કાગળ તથા ઉંચું પ્રીન્ટીંગ કામ કરવા જતાં ખર્ચ કેટલો પડે છે? એટલું જ નહિ પણ પુસ્તક બહાર પડ્યા પછી ઘણાં ખરાં પુસ્તકો તો દેવાલયોમાં તેમજ મિત્ર મંડળમાં ભેટ તરીકે આપવામાં આવે છે એટલે જુજ પુસ્તકનું વેચાણ જ પુસ્તકના ખર્ચમાં પોપણ કરતા થઇ પડે છે તેનો વિચાર સુઝ પુરૂષો કરશે એજ નમ્ર વિનંતી તા. ૧૪-૪-૧૯૩૦.

મુ. વડવા બંદર
પો. વાંસી
જી. કાલાઓ.

વિ. ભવદિય,
મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ,
સાદી શિખામણના પ્રકાશક.

સાદી શિખામણ.

પુસ્તક ૮ મું.

કુસંગી ૧ લી

અંતે જય કેનો છે ?

યત્ર યોગેશ્વરઃ કૃણો યત્ર પાર્યો ધનુર્ધર ।

તત્ર શ્રી વિજયો ભૂતિર ધ્રુવાની તિમંતિમમ ॥

જ્યાં યોગેશ્વર એવા જે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન છે તે ધનુષના ધરતણ અર્જુન છે ત્યાંજ લક્ષ્મી છે, વિજય છે, ઐશ્વર્ય છે ને અત્યંત નીતિ છે. તેમ જેની કોરે સંત રહ્યા છે તેનોજ જય થશે એમ નિશ્ચે રાખી આ અસાર સંસારમાં સત્સંગ કરી લેજો ને કુસંગનો ત્યાગ કરજો. જે દિવસથી આપણે સમજણા થયા અને માઆપની ઓળખાણ પડી તે દિવસથી માઆપે નિશ્ચે કરાવ્યો જે આ તારી મા, આ તારો બાપ, આ તારો કાકો, આ તારો ભાઈ, આ તારો મામો, આ તારી બેન, આ તારી મામી, આ તારી કાકી, આ તારી માશી, આ તારી ભેંસ, આ તારી ગાય, આ તારો ઘોડો, આ તારું લુગડું

ને આ તાઈ ધર ને આ તારી મેડી ને તાઈ ખેતર, આ તારાં ધરેણાં ઇત્યાદિક જે કુસંગતિના શબ્દ તે આ જીવની ખુદ્ધિમાં રહ્યા છે તે સંતના પ્રતાપે કરીને નિકળે છે. તે સિવાય કદી પણ નિકળતા નથી, કેમકે એ સદ્ગુરના સમાગમથી પ્રભુનો મહિમા આપણને સમજાય છે અને તેથી કરીને વિષયનું ખંડન થઈ જગત મિથ્યા છે એની સાચી સમજણ થાય છે, માટે આ જગતમાં જન્મ ધરીને સદ્ગુરનું સેવન કરવું કેમકે તે વિના વિજ્ઞાનની વાતો સમજતી નથી.

ભીખારી ભીખારીને શું આપે ?

એક વખતે અકબર બાદશાહ પાસે એક ફકીર કાંઈ માગવા માટે આવેલો હતો. તે વખતે બાદશાહ નિમાજ પડતા હતા એટલે તે ફકીર દરવાજા પાસે બેઠો. થોડીવારે બાદશાહની નિમાજ પુરી થતાં તેણે પરવરદીગાર પાસે માગણી કરી કે, “હે અલ્લા ! મને તું ધન દે, દોલત દે, સત્તા દે.” આવા શબ્દો ફકીરના કાનપર આવતાં ફકીર તુર્ત ઉભો થઈ ચાલતો થયો તે બાદશાહની દૃષ્ટિમાં આવતાં બાદશાહે હાંકે મારી ફકીરને કહ્યું કે, “સાંધ્યાવા કેમ આવ્યા હતા ને મુંગે મોંદે કેમ આવ્યા જાઓ છો ?” ત્યારે ફકીરે કહ્યું કે કાંઈ નહિ, જહાંપનાહ ! છેવટે બાદશાહના ઘણા આગ્રહથી પુછવાથી ફકીરે કહ્યું કે મારી ઝુંપડીએ ઘણા માણસો આવે છે તેને બેસવાની સરભરા કરવા હું તમારા પાસે કાંઈ ધનની માંગણી કરવા આવ્યો હતો, તેવામાં મેં પણ તમોને ખુદા પાસે ધનની માંગણી કરતા જોયા એટલે જે “સ્વતઃ ભીખારી છે તેની પાસે ભીખ માગવી એ મુનાસબ નહિ લાગતાં હું પાછો મારા મકાન ઉપર જઈ છું. કેમકે “ભીખારી ભીખારીને શું આપે ? માટે તમે જેના પાસે માંગણી કરો છો તેની પાસે મારે માંગણી કરવી જોઈએ. અકબર બાદશાહ આવાં ફકીરનાં વચનો સાંભળી ચુસ્સો નહિ કરતાં તેના ઉપર ઘણા જ પ્રસન્ન થયા ને તેની મુરાદ પુરી કરી.

કલમ કાનને સુબોધ આપે છે.

એક જજ જજમેન્ટ લખતાં પોતાની કલમ કાને ચડાવી વિશ્રાંતિ લેવા બેઠા હતા તે વખતે કલમને અચાનક વાચા થઈ ને કાનને કહેવા લાગી કે તારી જ્યાં સુધી અમલદારી છે ત્યાંસુધી તારે હાથે કોઇનું ભડું નહિ થાય તો જેવી મારી ગતિ છે તેવી જ તારી ગતિ થશે, કારણકે મને શાહીના ખરીયામાં બોળવાથી જેન માફ મોટું કાળું થઈ જાય છે તેમ તારો અધિકાર છુટી ગયા પછી જે તે ધણીનું હિત સાચવી અન્યનું ભડું નહિ કર્યું હોય તો તારું મોટું પણ કાળું થશે. અધિકારમાંથી આ શબ્દ જતો રહેતાં અધિકારની નજરે તારા જાતિબંધુઓ તથા પ્રજાજનો તને જોશે. માટે તારા અધિકારમાં સતકાર્ય કરી લેજો નહિતર પરતાવાનો સમય પેન્શન લીધા પછી આવશે.

દોહરો.

સાફ કરતાં વાર ખડું, નરસું તરત જ થાય;
સાકર ગંધક તેલથી, તરત કોયલો થાય.

દુનિયામાં ડાહ્યા કોણ કહેવાય ?

છાંપો.

કામ વિચારી કરે, ડરે નહિ તે જન ડાહ્યો,
ગુણનો ન ધરે ગર્વ, સર્વથી હોય સવાયો;
વડું ન વાળે વેર, ઝેરની જીભ ન રાખે,
મધુર વચનમાં મિષ્ટ, ચતુર થઇને ફળ ચાખે.
વળી કળાય નહિ તે કોઇથી, પરનો પામે પાર છે.
દુનિયામાં દલપત કહે, ડાહ્યા ડહાપણદાર છે.

મુરખ વિષે.

છાંપો.

વણ પુછ્યાથી વેણ, ઘણાં બોલે તે ઘેલો,
બોલી ખાડો ખૂબ, પડે પડે તે પહેલો;

ન કરવાનું કરી નિત્ય, ચિત્ત ચેતી નવ ચાલે,
પરનું પોતા તણું, ઘણું ઘેલો ઘર ઘાલે;
વળી વહેલો વળગે વાદમાં, છેલ્લો છેક છુટી પડે,
દિન દિન દીલમાં દલપત કહે, ઘાટ ઘણા ઘેલો ઘડે.

યાદ રાખવાનાં વચનો.

નુકસાનને યાદ કરવું એ એક જાતનું અજ્ઞાન છે. વેરની લાગણીને પોષવી તે આત્મઘાત છે. ક્ષમાનો અનુભવ કરવો યા તેના આત્માનો આશ્રય લેવો એ જ્ઞાનની શરૂઆત છે, તે સુખ અને શાંતિની પણ શરૂઆત છે. નુકસાન અને ખાટના ઉપર વિચાર કરનારને માટે શાંતિ નથી. જે માણસો પોતાને અન્યાય થયો છે એમ માને છે, જેઓ પોતાના શત્રુને હેરાન કરવાના નાહક પ્રયત્નો કરે છે તેવા માણસોને માટે મનની શાંતિ નથી.

વેર એ ઝેરી વસ્તુ છે.

વેર એ ઝેરી જંતુ છે તે આપણા મનના સત્ત્વને ખરેખર ખાધ જાય છે અને આત્મિક જીવનમાં વિષ મેળવે છે. ક્રોધ એ મનની તંદુરસ્ત શક્તિઓને બાળી નાંખનાર માનસિક બિમારી છે અને દ્વેષ એ સદૃષ્ટિ અને સમતાનો તંદુરસ્ત વહેનને પીંજનાર નૈતિક બિમારી છે. આ સૌ ઉપાધિમાંથી છુટવાને મનુષ્યે ઉપાયો કરવા જોઈએ. ક્રોધ એ સર્વ દુઃખ અને આફતનું મૂળ છે. જે માણસો તેને ઉત્તેજન આપે છે, ને જેઓ તેને છોડી દેતા નથી તેઓ ધણું સુખ ખુએ છે, અને ખરો પ્રકાશ મેળવતા નથી. ક્રૂર થવું એ દુખી થવા માટે અથવા સુખ અને પ્રકાશથી દુર થવા માટે જ છે એટલું હમેશાં યાદ રાખી ઝેરવેરની વાતો પવિત્ર અંતઃકરણમાંથી કાઢી નાંખી સરલ હૃદયથી આ સંસારી સુખ ભોગવવું તેમાં જ મનુષ્ય જીંદગીનું ખરૂં સાર્થક છે.

૫૪૫૫૫૫ ને કળિયુગ.

૫૪૫૫૫૫એ કળિયુગને મારી નાંખવાનો વિચાર કર્યો હતો, ત્યારે કળિયુગે કરગરીને ૫૪૫૫૫૫ને વિનંતી કરી કે તમે મને મારી નાંખશો તો ભલે ! પણ મારામાં એક શક્તિ છે તે આપે જાણવી જોઈએ ! પછી ભલે તમે મને નિષ્પયોગી ધારી મારી નાંખો. ત્યારે ૫૪૫૫૫૫એ કહ્યું કે હું કળિયુગ ! તારામાં શું શક્તિ છે ? ત્યારે કળિયુગે અતિ દીનવાણીથી કહ્યું કે એક રાધનો દાણો ખજાના શીંગપર હરે ત્યાં સુધી કોઈ પણ પ્રાણી પ્રભુનું નામસ્મરણ કરે તેને હું તારી લડું છું. બીજા યુગમાં આવી રીતે નામ સ્મરણથી પ્રાણીઓને મુક્તિ મળતી નથી. આ સાંભળી ૫૪૫૫૫૫એ કળિયુગને ઘણો ઉપયોગી ધારી છોડી મુક્યો.

વાઘરણ પટરાણી ન થાય ?

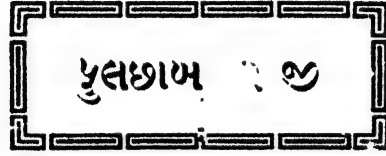
એક રાજાએ વાઘરણને પટરાણી બનાવી દીધી પણ તે વાઘરણ રાજસુખ જોઈને દુઃખી પડી ગઈ. તેને રાજ્ય મહેલમાં જરા પણ ચેન પડે નહિ અને દિવસે દિવસે શરીરમાં અશક્ત થવા લાગી. રાજાએ એક વૈદ્યને તેના રોગનું કારણ પૂછ્યું. વૈદ્યે નાડ જોઈ તપાસ કરી પણ કોઈ જાતનો રોગ તેના ધારવામાં આવ્યો નહિ. પછી તેણે પરીક્ષા કરી કહ્યું કે આને તો બીખવાનો જાતિ સ્વભાવ છે માટે એક ઓરડીમાં દશ આર ગોખલામાં રોટલાના ટુકડા મુકવા ને દાતણની ઝાળા ખીલીએ ટાંગી મુકવી ને સૌએ બહાર નીકળી જવું ને તેને એકલી રહેવા દેવી. તે પ્રમાણે કરતાં તે બાઈ એ દાતણની ઝાળા ખભે ટાંગીને ગોખલે જઈ દાતણ મુકીને લ્યો મલાલદમી દાતણ ! એમ કહી રોટલાનો કટકો ઉપાડી લે ને દાતણ મુકે, ને રોટલાના કટકા લઈને ખાય. પંદર દિવસમાં રાણી રોગરહીત થઈ. જીવને એ જાતનો એક મહા રોગ છે. આ મનુષ્ય દેહ સુખરૂપ છે પણ કેટલાકને બીખવાનો સ્વભાવ પડી જાય છે. તેજ પ્રમાણે ધૃત્રિયો માર્કન

સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ને ગંધની ભીખ માગે છે. જે જીવ પંચવિપયમાં
એ રીતે મંડયા છે તેને પ્રભુના મહાન સુખની રાગની રાણીની પેઠે
મનુષ્ય દેહ મળ્યા છતાં ખબર નથી. ને સદા પંચવિપયે જ સુખી
રહે છે કેમકે તેમને આત્મસુખની ખબર નથી.

શયતાન સદા વિષે.

ઇજતને ડાઘ દેનારો, જુઓ સહેતાન સદો છે;
અંતરનું લોહી પીનારો, જુઓ સહેતાન સદો છે;
બગાડે શાન ને શુદ્ધિ, બગાડે તે બધી શુદ્ધિ;
રહે નહીં વહેવારની શુદ્ધિ, જુઓ સહેતાન સદો છે.
પડે નહિ ચેન ખાવામાં, પડે નહિ ચેન પીવામાં;
પડે નહિ ચેન સુવામાં, જુઓ સહેતાન સદો છે.
હરાયા દોરની સ્થિતિ, સટોરીઆની જુઓ થાતી;
શરીર સ્થિતિજ લથડાતી, જુઓ સહેતાન સદો છે.
ગુમાવ્યાં ગાંઠનાં નાણાં, રથાં નહિ ઠામ દેકાણાં;
છતાં ન સદા મુકાણા, જુઓ સહેતાન સદો છે.
ખિચારી ઘર તણી નારી, બનાવી નાથે ભીખારી;
કરી સ્થિતિજ લાચારી, જુઓ સહેતાન સદો છે.
હતી જે ઘેર સાહીબીઓ, હતી જે ઘેર નોખતો;
ગુમાવી સાહેબી નોખત, જુઓ સહેતાન સદો છે.
પડ્યા પાસા કદી પોખાર, મળી ગયા લાગ્યે લાખ બેચાર;
છતાં સતોષ નવ શીખ્યો, જુઓ સહેતાન સદો છે.
સતોષથી ન જમે પુરું, રહે છે ચિત્ત ત્યાં શુરું;
કયા દાવે ખાધ હું પુરું, જુઓ સહેતાન સદો છે.
સમજળે શાણા વેપારી, સદાથી થાશે ભીખારી;
વેચાશે મીલકત ને નારી, જુઓ સહેતાન સદો છે.
કરો મહેનત તમે સાચી, મુકો સદો પ્રભુ ચાચી;

સદા સુખમાં રહેા રાચી, જીઓ સહેતાન સદો છે.
હજારો શેઠ શાહુકારો, સદાએ કીધા નાદારો;
ઘણાએ પીધો ઝરનો પ્યાલો, જીઓ સહેતાન સદો છે.
બળી એ સદાની કમાણી, સમજજો દીન ચાર ચાંદરણી;
છેવટે છેજ ધુળ ધાણી, જીઓ સહેતાન સદો છે.
પ્રતિજ્ઞા દીલથી કરશો, સહિ સદો હવે તજશો;
કહે ભોગી સુખી થાશો, જીઓ સહેતાન સદો છે.

પ્રભુ બહુજ દયાળુ છે, તે સર્વને આપે છે.
સર્વેયા.

જળ દાંત ન થે તખ દૂધ દીઓ, અખ દાંત દીએ કહા અન ન દેહે;
જલમે થલમે પશુ પક્ષીમે, શુદ્ધ લેત સો તેરીબી લેહે.
કાહેકો સોચ કરે મન મુરખ, સોચ કરે કુચ હાથ ન એહે.
બનકો દેત અબનકો દેત, જહાંનકો દેત સો તોકોબી દેહે.

કોણુ ભુદયો.

છપ્યો.

ભુદ્યો તે નર ભાઇ, સદાચરણે જે ચુઓ;
ભુદ્યો તે નર ભાઇ, સમયને વાંસે મુઓ.
ભુદ્યો તે નર ભાઇ, નીતિની રીતી ન જાણી;
ભુદ્યો તે નર ભાઇ, પ્રીતી શુભ નહીં પ્રમાણી.
વળી ભુદ્યો તે ભવસાગરે, ભોગ વિષે ભટક્યા કર્યો;
કેશવ હરીવરના ભજનથી, વિનય વિના વટ ક્યા કર્યો.

દાહરો.

કેશવ હંસ બની અને, કરે કાગનું કામ;

એ ઉધા આચારથી, કેમ રીઝશે રામ.

લોભીનું ધન લુચ્ચા ખાય.

એક ગામમાં એક લુચ્ચો માણસ એક પદાવેલો પોપટ લઈ આવ્યો હતો. તે પોપટને તે લુચ્ચો માણસ બોલાવતો એટલે હમેશના અભ્યાસથી “બેશક” “બેશક” બોલતો. એક વખતે એ લુચ્ચો માણસે જાહેર રસ્તા પર એક ખાડો ખોદી પોતાના અમુક પૈસા દાટી રસ્તા ઉપર ઘણા માણસો ભેગા કરી પોતાના પોપટને કહેવા લાગ્યો કે, બચ્ચા! પોપટજી! આ જગ્યાએ ધન નીકળશે કે? બેશક! બેશક! એવા શબ્દ નીકળતાં પેલા લુચ્ચો માણસે માણસના દેખતાં ખાડો ખોદી પોતાનું જ દાંડેનું ધન કાઢી રાજી થવા લાગ્યો. આ વખતે ત્યાં એક શ્રીમાન લોભીઓ માણસ ઉભો હતો તેની નજરમાં પેલા લુચ્ચો માણસનો પોપટ લેવાની ઇચ્છા થઈ. તેથી તેને રૂપિયા બે હજાર રોકડા આપી પોપટ ખરીદ્યો ને પોતાને ઘેર જઈ બોલાવવા લાગ્યો બચ્ચા! પોપટજી! આ જગ્યાએ ધન નીકળશે કે? બેશક! બેશક! એવા શબ્દ પોપટ બોલતાં લોભીઓએ પોતાનું મકાન ખોદી નાંખ્યું પણ તેમાંથી પાણી સિવાય બીજું કંઈ નીકળ્યું નહિ. પછી બીજી વખત બોલાવતાં પણ તે જ પ્રમાણે પોપટજી બોલ્યા ને બીજી જમીન પણ ખોદતાં તેમાંથી પણ પાણી જ નીકળ્યા. છેવટે લોભીયો પોપટ લઈ પરતાયો ને પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે “આ તો અકકલ વેચીને ચણા ખાધા.” એ માહેનું થયું.

માખાપની સેવા.

ચીનના એક ગરીબ છોકરાની માખાપની સેવા કરવાની ઉત્તમ રીત હતી. તેનાં માખાપ આંધળાં હતાં. એક વખત કોઈ ડાકટરે તેને કહ્યું કે હરણનું દૂધ હોય તો તારાં માખાપ દેખતાં થાય પણ હરણનું દૂધ તો બહુ મોંઘું મળે, ગરીબ છોકરો એ ક્યાંથી કાઢે? માતા—

પિતા તરફનો તેનો પ્રેમ એટલો બધો હતો કે તેણે માઆપને સાળ કરવાને ગમે તે રીતે હરણું દૂધ લાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. મધરાત થઈ એટલે તે યુવાન છોકરો છાનોમાનો તીરકમાન લઈ ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને જંગલમાં જઈ તેણે એક હરણને માર્યું. પછી તે હરણું ચામડું ઉતારી લઈ પોતે તે ચામડું ઓઢી લીધું અને હરણુ જેવો બની જઈને હરણુના ટોળામાં ભળી ગયો. અંતે મહા મહેનતે તેણે હરણું દુધ મેળવ્યું. દુધ લઈને તે ઘેર આવ્યો ત્યારે તે લગભગ અધમુવો થઈ ગયો હતો કેમકે જ્યારે તે હરણું ચામડું ઓઢીને હરણુના ટોળામાં ફરતો હતો ત્યારે ખીખ શીકારી-ઓએ તેને હરણુ સમજીને તીર મારેલાં પણ માઆપની સેવા કરવાની તેની વૃત્તિ એટલી બધી તીવ્ર હતી કે તીરની વેદના અમીને પણ તે હરણું દુધ મેળવે જ રહ્યો ! ધન્ય છે તેની સેવાવૃત્તિને. આવાં બાળકો માઆપને બહુ પ્રિય હોય છે.

પ્રમાણિકપણું.

ગરીબ માણસે પોતાના એક વેપારીને ત્યાં પોતાના છોકરાને નોકર તરીકે રાખ્યો હતો. તે વેપારીનો ધંધો કાપડનો હતો. એક વખતે કોઈ બાઈ તેને ત્યાં કાપડ લેવા આવી હતી. પેલા છોકરાએ કાપડની ઘડી કરતાં કાપડમાં કાણાં દેખાણાં તેથી તે બાઈને કહ્યું કે જરા સજીર કરો કે તમારું કાપડ બદલી આપું એમ કહી કાપડ બદલી આપ્યું. આ રીત તેના શેઠને પસંદ પડી નહિ ને તેના આપને ચીઠી લખી કે તમારા છોકરાને મારી દુકાનેથી લઈ જાઓ. છોકરાનો ગરીબ બાપ દુકાને આવી કારણ પુછવા લાગ્યો, ત્યારે શેઠે કહ્યું કે, નુકશાનીવાળો માલ ધરાંકને કહી દીધો એટલો જ ગુન્હો છે. બાકી તેમની ચાલચલન સારી છે પણ તેમાં વ્યવહારીક જ્ઞાન નથી એટલે મારી દુકાને ચાલે નહિ. બાપ તેના મહાન ગુણોથી વાકેફ-ગાર હતો તેથી ખુશી થઈ કહેવા લાગ્યો કે શેઠજી ! હું પણ મારા દીકરાને તમારી દુકાને રાખવા ચાહતો જ નથી. એમ કહી પોતાના

દીકરાને લઈ ચાલતો થયો. જ્યાં પ્રમાણીકપણાની કીંમત નથી ત્યાં નોકરી કરવાથી ઉત્તમ સાર નીકળે નહિ એ નિર્વિવાદ છે.

પૂર્વેના રાજઓનો વૈરાગ્ય.

પૂર્વ છાંયો.

આગે મોટા મહીપતી, જેનાં અતી કામળ તન;
 પ્રભુ ભજવા કારણે, ચાલી નીકળ્યા તથા ભુવન.
 સ્વાયંભું મન એ છોડ્યું, સર્વ પૃથ્વીનું રાજ;
 ભજ્યા ભાવે ભગવાનને, કરી લીધું પોતાનું કાજ.
 ચિત્રકેતુએ ચોંપશું, ચટકી લગાડી ચિત;
 કોડ સ્ત્રી ત્યાગીને, કરી પ્રભુ સંઘાતે પ્રીત.
 ભરતથએ ભગવાન ભજ્યા, આણી ઉરે વૈરાગ્ય;
 હેતે કરીને રાજ કરવા, કર્યો સર્વેનો ત્યાગ.
 ગોપીચંદના દેહને, દેખીને તેની માત;
 આનું પણુ તન પડશે, એમ કહી કરે કથાંત.
 ત્યારે ગોપીચંદે પૂછ્યું, નિજ માતને સન્મુખ;
 કેમ રૂઓ છો જનની, શું છે તમારે દુઃખ.
 ત્યારે તે તેની માતાએ, કહ્યું સર્વે વૃત્તાંત;
 તુર્ત ગોપીચંદ ચાલીયા, ભજી લીધા શ્રી ભગવાન.
 વળી બાજુદે બહુ કરી, દેખી ઉંટનું તે તન;
 વૈરાગ્ય વ્યાખ્યો મનને, ભજી લીધા ભગવંત.
 એ આદિક મોટા મોટા, ખીજા ધણાક જન;
 ભજ્યા શ્રી ભગવાનને, તથા પોતાનાં ભુવન.
 શુકનને જડ ભરત જેવા, ભગવાન ભજવા કાજ,
 તજ્યાં સુખ સંસારનાં, રીઝવવાને મહારાજ.
 દુઃખ દરિયો સંસાર જાણી, અતિ અધર્મનું મૂળ;
 જે પ્રભુ ભજે નહિ, તેને થાય સો સો શુળ.
 માટે દુઃખરૂપ જાણજો, સગાં કુટુંબને નિજ દેહ;
 પ્રીત કરો પરિશ્રમ શું, હૈયે આણી અધિક સ્નેહ.

જમાનાની તાસીર.

ચાહે જમણ તળવીયાં, આલુષણ ઘડીઆળ;
ટોપી તળવી પાઘડી, ત્રીકમ ત્રણે ટાળ.
છત્રી સર્વ હથીઆરમાં, ખેસ કયો રમાલ;
જાકીટ બખ્તર જગતમાં, ત્રીકમ ત્રણે ટાળ.

પોથીમાંનાં રીંગણાં.

એક ગામમાં એક કથાકાર વ્યાસજી આવણ માસમાં માણ લઘ
કથા કરતા હતા. ઘણા શ્રોતાઓ કથા સાંભળવાને આવ્યા હતા તેમાં
વ્યાસજીની પણ પત્ની આવેલ હતાં. કથાકારે વેંગણના દોષ વિષે
વ્યાખ્યાન શરૂ કર્યું.

પરોપકારી મહર્ષિઓની,
શાસ્ત્ર કથા હીતકારી;
ભક્ષ્યા ભક્ષ્યની આજ કથા કહું,
સાંભળજો નરનારી. હાહા—હાહા.
રીંગણમાં દોષ ઘણા છે,
બુદ્ધિ બ્રષ્ટ કરે છે;
માટે તેનું શાક ન ખાવું,
શાસ્ત્રો એમ કહે છે. હાહા—હાહા.

આ પ્રમાણે ગાઇ માણ વગાડી લાંબા લાંબા હાથ કરી વ્યાસજી
રીંગણના વિષય ઉપર દાખલા દલીલો સાથે શાસ્ત્રની વાતો કરી ઉપદેશ
આપતા હતા. કથા પુરી થયા પછી સૌ ઘેર ગયા. સવારે કથાકારનાં
પત્ની કથાકારને કહેવા લાગ્યાં. “સ્વામીનાથ ! આજે શાનું
શાક ખનાવવું છે !” કથાકારે જવાબ આપ્યો “રીંગણાનું શાક ખનાવો.”
આ સાંભળી ભલી બાઇએ ગંભીરતાપૂર્વક કહ્યું “સ્વામીનાથ રાત્ર તે
તમે કથામાં કહેતા હતા કે રીંગણાં ખાવામાં પાપ છે, તેથી બુદ્ધિ
બગડે છે, માટે તે ખાવાં જોઇએ નહિ, અને અત્યારે તમે કહો છો
કે રીંગણાનું શાક ખનાવો. એ સાંભળી મને ઘણી નવાઇ લાગે છે.”

કથાકારે મોં ઠાવકું રાખી કહ્યું “તમને સ્ત્રી જાતીને સમજ ન પડે, ગદ્ય કાલે રાત્રે જે રીંગણાંની વાત કરી તે તો પોથીમાંનાં રીંગણાં, બજારમાં મળે છે તે નહિ.” બાધએ જરા કટાક્ષમાં જવાબ આપ્યો “સ્વામીનાથ હવે મને સમજાયું કે પોથીમાંનાં રીંગણાંની ને બજારના રીંગણાંની જાન જુદી હશે.” આમ કહી સ્વામીનું હૃદય સમજી ચાલતી થઇ.

નારદ અને શ્રીરામ.

રાવણનો વધ કરી રામચંદ્રજી જ્યારે અયોધ્યામાં પધાર્યા તે વખતે નારદજી તેમનાં દર્શન માટે ગયા હતા. ત્યાં ઘણા પ્રકારની તેમની સ્તુતિ કરવાથી ભગવાન રામચંદ્રજી નારદજી ઉપર બહુ જ પ્રસન્ન થયા ને તેને વર માગવાનું કહેતાં નારદજીએ વર માગ્યો હતો કે “ તમારી માયામાં મને કદી પણ મોહ ન થાય ” એવું વચન આપ્યો. ભગવાન રામચંદ્ર નારદ ઉપર પ્રસન્ન થઇ બીજા વર માગવાનું કહેતાં તેમણે તેમના પાદસેવનની ભક્તિ માગી હતી. જે નિષ્કામ ભક્તિ કરવા સંત મહાત્મા છે તેને આ લોકના ધન વૈભવ સાથે સદાને માટે વેર હોય છે તે હમેશાં પ્રભુ પાસે તેમની અનન્ય ભક્તિ જ માગી રહ્યા છે, એવા સંત મહાત્માને ખરેખર ધન્ય છે તેમને ચૌદલોકનાં વિષયસુખ રાખનાં પડીકાં જેવાં લાગે છે.

કહ્યાણને માટે મુખ્ય ત્રણ અંગની આવશ્યકતા છે.

(૧) આત્મનિશ્ચય—શુકજીની પેઠે આત્મારૂપ થઇને પરમેશ્વરનું ભજન કરવું.

(૨) પતિવ્રતાપણું—ગોપીઓના ભાવે પતિ ભાવે ભગવાનનું ભજન કરવું.

(૩) દાસપણું—દનુમાન ને કૃદ્ધવની પેઠે દાસભાવે ભગવાનનું ભજન કરવું.

કવિ ફીરદોશી.

ધરાનના આ નામચીન કવિનો જન્મ તુરાનના એક ગામડામાં હીજરી ૩૨૩-૨૪ (૯૩૫-૩૬) માં થયો હતો. આ ગામ એક નદીના કીનારે હતું. નાનો શીરદોશી નદી કીનારે ફરતો રમતો હોય તે વેળા નદી ઉતરી ભાર ભરેલાં ગાડાં આવતાં જુએ, નદીની રેતમાં આંતરડાં તુટી જાય એટલું બળ કરી બળદો ભાર ખેંચે. આ દેખાવ જોઈ દયાળુ શીરદોશીનું હૈયું વીંધાય ! શું કરું તો આ દુખી જીવોનું દુઃખ ઓછું થાય, એ વિચાર એના દિલને વશોવ્યા કરે, તે રાજ સૂર્ય ઉદય થાય કે નદીપર જાય ને વિચાર કરે કે આ નદીપર એક પુલ હોય તો પીડા મટે ! નાનો શીરદોશી લાકડાં વીણી લાવે ને પોતે બાળકપનાથી ગોઠવે અને પુલ જેવું કાંઠક કરે પણ નદીનું પાણી એ બધું તાણી જાય. વળી શીરદોશી ફરી એથી વધારે પ્રયત્નથી લાકડાં એકઠાં કરી ગોઠવે તે પણ નદી ખેંચી જાય. બાળરાગની આ પુલ તો ન બંધાયો પણ મનમાંથી તે ધગશ ગધ નહિ. ભગવાન પેસા આપે તો તે બધા ખર્ચી નાંખી આ દુઃખી માણસોનું દુઃખ ટાળું એ ઝંખના તેમને હંમેશને માટે રહ્યા કરતી હતી.

હાતીમતાઇ.

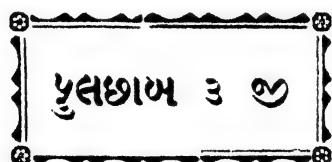
અરબસ્તાનમાં હાતીમતાઇ બહુ જ સખી ગૃહસ્થ ગણાતો. તેની પ્રખ્યાતી એટલી બધી વધી ગઇ કે આસપાસના રાજાઓ તેની કીર્તિની અદેખાઇ કરવા લાગ્યા. તેમણે હાતીમની કસોટી કરવા એક દાવપેચ કર્યો. એક માણસને તેઓએ હાતીમ પાસે મોકલ્યો, અને એવો પેગામ કહેરાવ્યો કે ઉંચામાં ઉંચી જાતના, ચુલાખી વાળવાળા, કાળી આંખવાળા અને ઉંચી ખુંધવાળા ઉંટ મોકલશો. હવે આવાં ઉંટ જવલ્લેજ મળે છે ને જો મળે તો તેની કીંમત બહુ જ પડે છે. હાતીમે તે માણસની આગતાસ્વાગતા કરી ત્યારબાદ ઢંઢેરો પીટાવ્યો કે “જે માણસો પાસે ચુલાખી વાળવાળાં, કાળી

આખવાળાં અને હંચી ખુંધવાળાં ઉંટ હોય તેઓએ મારી કને તે લાવવા. તેમને તેમની પુરતી કીંમત એ માસમાં આપી દેવામાં આવશે.” આ દંદેશે સાંભળી જેમની પાસે એ ઉંટ હતી એવા સો માણસો પોતાનાં ઉંટ લાવ્યા. તે બધા હાતીમે ખરીદી લીધા અને પેલા એલચીને સોંપ્યા. એ એલચી ઉંટ પોતાના સુલતાન પાસે લઇ ગયો, ન્યારે તેને અને તેના મળતીયાઓને એ વિષે ખબર થઇ ત્યારે તેઓ તાબુબ થયા અને હુકમમાં હાતીમની પ્રસંશા કરવા લાગ્યા. તેઓએ દરેક ઉંટ પર પુષ્કળ દોલત મુકી અને હાતીમને વધુ કસી જેવાને ઉંટો પોતાના માણસ સાથે પાછાં રવાના કર્યાં, હાતીમે જ્યારે દોલતથી લદાયેલાં ઉંટો જોયાં ત્યારે ફરી દંદેશે પીટાવ્યો કે “જેઓએ ઉંટ મને આપ્યા તેઓએ હાજર થવું.” જ્યારે માલિકો હાજર થયા ત્યારે હાતીમે કહ્યું કે “તમારે તમારું ઉંટ તે ઉપર જે કંઈ હોય તે સાથે લઇ તમારે ઘેર જવું.” ન્યારે પેલા રાજાએ સાંભળ્યું કે હાતીમે તો બધી લાઘેલી દોલત સહીત ઉંટો પાછાં આપી દીધાં ત્યારે તેઓ તેની ઉદારતાની જખરી કદર કરી શક્યા ને બોલ્યાં કે ખરેખર હાતીમ તો એવી ઉદારતા બતાવે છે કે જે માણસ જનતામાં લાગ્યે જ જેવામાં આવે છે.

નિવર્ણ.

ઉપકાર તણો નહિ ખ્યાલ કરે,
અપકાર મહી રત નિત્ય રહે;
વળી અર્થ વિહીન અસત્ય વદે,
જન નીચ તણું ગુરુ લક્ષણ એ—૧
નિજ પત્ની તણ પર પત્ની ગૃહે,
શુભ કાર્ય મહી કંઈ વિઘ્ન કરે;
વળી કેળવણીથી રહિત દિસે,
જન નીચ તણું ગુરુ લક્ષણ એ—૨

કરમાં મહીને છુરિકા નર જે,
 પ્રિય મિત્ર તણું હૃદ ચીરી દીધે;
 વળી કલેશ કુસંપ કરાવી હસે,
 જન નીચ તણું ગુરૂ લક્ષણ એ—૩
 ન ગમે આણુ શાન્તિ અશાન્તિ ચહે,
 કહી શાન્તિ નિહાળી અશાન્તિ કરે;
 અપશબ્દ પળેપળ નિત્ય લવે,
 જન નીચ તણું ગુરૂ લક્ષણ એ—૪
 વ્યભિચાર કરે ગણિકા મહ જે,
 ગૃહણી તણું તાડન તીવ્ર કરે;
 વળી અનૃત અશ્રુ વહાવી શકે,
 જન નીચ તણું ગુરૂ લક્ષણ એ.—૫
 પ્રભુ-લક્ષિત વિમુખ હમેશ રહે,
 દગ ભક્ત તણો બહુ ડોળ કરે;
 દિન રાત કુકર્મ મહી સખજે,
 જન નીચ તણું ગુરૂ લક્ષણ એ.—૬

નીરાશામાંજ શાન્તી રહેલી છે.

એક વહાણુ ગંગા નદીમાં જતું હતું. તેના સદ ઉપર એક પક્ષી આવીને બેઠું હતું. જ્યારે તે વહાણુ ગંગા નદીના મુખમાંથી નીકળી મહા સમુદ્રમાં આવ્યું ત્યારે તે પક્ષીને જમીન દેખાતી બંધ થઇ ને સધળે જળજ દેખાવા લાગ્યું, એટલે તે મનમાં મુંઝાઇને જમીન ક્યાં હશે ? તેની શોધ કરવા વહાણુ ઉપરથી ઉડવા લાગ્યું. તે ઉત્તર દિશામાં

ગયું પણ ત્યાં પણ કાંઈ જમીન નજરે ન પડી એટલે થાકીને પાછું વહાણના શઢ ઉપર બેઠું. થોડી વાર વિશ્રાંતિ લઈ પુનઃ દક્ષિણ દીશામાં જમીનની શોધ કરવા ઉઠ્યું પણ ત્યાં પણ જમીન નજરે નહિ પડી તેથી થાકીને પાછું વહાણ ઉપર આવીને બેઠું. એવી રીતે ચારે દિશાએ પુરેા પુરુષાર્થ કર્યા છતાં જમીન ન દેખાતાં થાકીને વહાણના શઢ ઉપર શાન્તિ રાખીને બેઠું ને તે પછી તે ઉડ્યું જ નહિ. એવી રીતે આશા એ ઉદ્યોગની જનની છે. આશા ગદ્ય એટલે ઉદ્યોગ પણ બંધ થાય છે. આ સંસારમાં મનુષ્યો નશ્વર સુખની શોધ માટે ઘણો જ પુરુષાર્થ તથા દેશાટન કરે છે. પણ તેમાં નહિ કાવવાથી શાન્તિ રાખી ઘેર બેસે છે. આ જગતમાં કામીની અને કાંચન, ઐશ્વર્ય, માન, કીર્તિ, માટે લોકો કેટલી બધી ખટપટ ને મહેનત કરે છે, તેટલી મહેનત જો આત્મ કલ્યાણને માટે કરતા હોય તો અવિનાશી સુખ સત્વર તેને પ્રાપ્ત થાય છે ને જન્મ મરણનો ફેરો સત્વર ટળી જાય છે પણ જગતની જગત જોઈ તેવું થતું નથી.

એક લંગોટી માટે નકામી ઉપાધી.

એક સાધુ એક જંગલમાં રહેતા હતા, તે હંમેશાં સ્નાન કરી પોતાની લંગોટી ઘોષને ઝાડ ઉપર સુકવી ગામમાં લિક્ષા માગવા જતા હતા. લીક્ષા લઈને પોતાના આશ્રમે આવતા ત્યારે ઉંદરોના ઉપદ્રવે તેની લંગોટી ઉંદરો કાતરી નાંખતા એથી તે સાધુ ગામના લોકો પાસે હંમેશાં નવી લંગોટીની માંગણી કરવા લાગ્યા. તેથી ગામના લોકો તેને કહેવા લાગ્યા કે મહારાજ ! દરરોજ તમોને લંગોટી કેણુ આપે ? ત્યારે સાધુએ પોતાનું સંકટ કહ્યું કે મારા આશ્રમમાં હંમેશાં ઉંદરો મારી લંગોટી કાતરી નાંખે છે. તેથી લોકોએ કહ્યું કે એક ખીલાડું રાખો એટલે ઉંદરોનો ત્રાસ મટી જશે. જેથી આ સાધુએ ગામમાંથી ખીલાડીના બે બચ્ચાં મેળવી પોતાના

આશ્રમમાં રાખ્યાં. તેથી ઉંદરોનો ત્રાસ ઓછો થયો. પણ આઠ દિવસમાં તે બે બચ્યાં દૂધ વિના મરવા લાગ્યાં એટલે ગામમાં હમેશાં દૂધ માગવાનું સાધુજીએ શરૂ કર્યું. તે વખતે ગામના સારા આખરદાર માણસોએ તે સાધુને કહ્યું કે મહારાજ ! આવી રીતે આપને હમેશાં દૂધ કોણ આપે ? આપ એક ગાય રાખો તો સાઈ ! સાધુએ તુર્ત એક શ્રીમાન પાસે ગાયની માંગણી કરતાં તે શ્રીમાને સાધુને તુર્ત એક સારી ગાય આપી. તે ગાયને સાધુ આશ્રમમાં લઈ ગયા પણ તેના ઘાસ માટે ઉપાધી આવી પડી. તેથી સાધુએ ખેડુતો પાસે ઘાસની માંગણી શરૂ કરી ને આખો દિવસ તે ખિયારા સાધુ ખેડુત પાસેથી ભેગું કરેલું ઘાસ માથે ઉપાડી આશ્રમમાં લાવે. આથી કરીને તે ભગવાનનું ભજન કરવાનું પણ તદ્દન ભુલી ગયા ને ઉપાધીમાં દિવસ વ્યતીત કરવા લાગ્યા. એટલામાં ચોમાસાના દિવસો આવ્યા એટલે ચારો કોઈ આપે નહિ, તેથી ખેડુતે સાધુને કહ્યું કે આ પડતર જમીન તમારા આશ્રમ પાસે પડી છે તેમાં વાવેતર કરો તો ઘાસ અને અનાજ માટે તમોને સગવડ થાય ને ચોમાસાના દિવસોમાં તમારે ગામમાં જવાનું પણ બંધ થાય. તે શિખામણ આ સાધુએ માની ખેડ કરવા લાગ્યા ને બે ત્રણ માણસો રાખી જમીન વવરાવી. એટલામાં તેના ગુરૂ અચાનક ત્યાં આવી ચડ્યા. પોતાના શિષ્યની આ ખટપટ જોઈ પોતે આશ્ચર્ય પામ્યા અને શિષ્યને કહેવા લાગ્યા કે, આ શું થાય છે ? ત્યારે શિષ્ય હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે મહારાજ આ બધી ઉપાધી એક લંગોટી માટે થાય છે. ગુરૂએ તર્ત પોતાના શિષ્યને સુબોધ આપીને એ જગ્યાએથી તેને લઈને પોતાના આશ્રમે લઈ જઈ તેની ખોટી ઉપાધી છોડાવી. આવી રીતે સાધુ થયા પછી નકામી ઉપાધી કરવાથી ફળને બદલે વિના કારણે હાની થાય છે. આધુનિક સમયમાં આપણા સાધુઓ સંસાર છોડી આશ્રમો બાંધી નકામી ઉપાધી કરી પોતાનો અમુલ્ય અવસર વિના કારણે ખોટી ખટપટમાં ગુમાવે છે એ વાસ્તવિક નથી.

સંસાર છોડ્યા પછી સંસારી ઉપાધી વૈરાગ્યમાં વિઘ્નરૂપ થાય છે એ નિઃસંદેહ છે.

હાથી અને કુતરાં.

સૂર્યોદયના વખતે એક હાથી એક ગામથી જીજ્ઞે ગામ જતો હતો તેને દેખીને તે ગામનાં કુતરાં ભેગાં થયાં અને હાથીને વાંસે દોડી ભસવા લાગ્યાં. આ જોઇ હાથીના માવતરને ગમત પડી, કે જુઓને આ કુતરાં હાથીને જોઈ કેવાં ભસે છે. જોવો હાથી દુર ગયો કે કુતરાં ભસતાં બંધ થયાં. આ કુતરાના ભસવાથી ગજરાજને જરાપણ ક્રોધ ચડ્યો નહિ એટલું જ નહિ પણ તે કુતરાના ભસવા સામું લેશ માત્ર વાંકી દૃષ્ટિથી તેણે જોયું પણ નહિ. આવી રીતે ધણી વખત મહા પુરુષોની શઠ લોકો નિંદા કરે છે પણ તેથી કરીને મહાપુરુષો તેવા અજ્ઞાન પર ક્રોધ કરવાને બદલે દયાનો વરસાદ વરસાવે છે. એ મહાપુરુષોની ખરેખર મહાન વિભુતી છે.

ડરવું શા માટે.

મરવું ધર્મ શરીરી સઉનો,

એમાં તે શું કરવું;

પટકુળ બદલી પીયુને મળવું,

આ બા એમાં તે શું ડરવું. —૧

પીર પેગમ્બર અવતારીને,

પડે શરીર બદલવું;

એવું મરવું સંતોનું ભાઈ,

મહાજળે જળ મળવું;

આ બા એમાં તે શું ડરવું. —૨

ધણીની થાપણ ધણીને સોંપી,

મટી ગયું સાચવવું:

આત્મારામ નક્કરા થઈને,
વાયુ લહરત ફરવું;
આ આ એમાં તે શું ડરવું. —૩
જીવતાને ભય મરવાનો ભાઈ,
પળ પળ નામ સ્મરવું;
સાગર મુલો ગુરને હાથે,
ફરી ફરી નથી મરવું;
આ આ એમાં તે શું ડરવું. —૪

સ્ત્રીનો પ્રેમ.

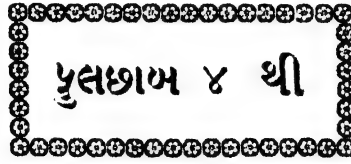
એક માણસ ગુરૂપાને લીધે સાધુ થયો હતો પણ સાધુ થયા પછી તેને પોતાની સ્ત્રીનો સ્નેહ હમેશાં સાંભરતો હતો. તેથી તેણે પોતાના ગુરૂને કહ્યું કે મહારાજ ! આપના વચનથી મેં સંસારનો ત્યાગ તો કર્યો છે પણ મારી સ્ત્રીનું શું થશે ? કેમકે તેનો પ્રેમ મારા ઉપર અનલદ છે, મારો જીવ પણ તેની ઉપર લાગી રહ્યો છે. ગુરૂજી બહુ જ જ્ઞાની હતા તેથી તેણે પોતાના શિષ્યને કહ્યું કે બેટા ! સ્ત્રીનો પ્રેમ તું ખરો માનતો નહિ, તે તો સ્વાર્થને લીધે પ્રીતિ રાખે છે કેમકે તે માયા છે. હું આ વખતે તને વધારે જ્ઞાન દેતો નથી પણ તેનો પ્રેમ જોવાને માટે તું એક વખત પાછો ઘેર જા ને લે મારી એક આ ગોળી ખાઈને હઠયોગનું આસન વાળી એસજે એટલે તને ખરો પ્રેમ તાદસ્ય જણાશે. ગુરૂના વચન પ્રમાણે તે શિષ્ય તુર્ત પોતાને ઘેર ગયો ત્યાં સ્ત્રીએ ધણો સ્નેહ બતાવ્યો. છેવટે પોતે ગુરૂની ગોળી ખાઈ હઠયોગનું આસન વાળી બેઠો. બોલે નહિ તેમ ચાલે પણ નહિ એટલે તેની સ્ત્રીએ વિચાર કર્યો કે આમાં હવે જીવ નથી. તે વિલાપ કરવા લાગી આસપાસના સગાં સંબંધી ભેગાં થયાં. સ્મશાનમાં લઈ જવાની તૈયારી ચાલી પણ તે ઘરમાંથી શબ નીકળશે નહિ એટલે ઘરનું બાર તોડવાનું સગાં વહાલાંઓએ શરૂ કર્યું એટલામાં સ્ત્રી

રોતી રોતી આવી કહેવા લાગી, અરે ! આ તમે શું કરો છો ? મારા ઘરનું બાર શા માટે ભાંગી નાંખો છો ? હું રાંડીરાંડ પછી ક્યાં રહીશ ! સગાંઓએ કહ્યું કે શય ઘરમાંથી નીકળતું નથી ત્યારે તે સ્ત્રી કહે કે હ્યો કુલાડો ને લાથ પગ જે નડતા હોય તે કાપી બહાર કાઢો એમ કહી તેણે કુલાડો આપ્યો. પુર્ત તેનો ઘણી સમાધીમાંથી બેઠો થયો ને કહેવા લાગ્યો અરે ! ડાકીણી ! જોયો તારો પ્રેમ ! ફટ તારા પ્રેમને ! એમ કહી સદાને માટે જંગલમાં ગુરૂ પાસે જઈને નિવાસ કરવા લાગ્યો.

બ્રહ્માનો ગર્વ.

એક વાર બ્રહ્માને બહુ જ ગર્વ આવી ગયો હતો ને પોતાના મનમાં બહુ જ પુલાવા લાગ્યો. એટલામાં તેની દષ્ટિએ લગ્નરો ઉંટોની દાર ચાલી જતી તેની નજરે પડી. બ્રહ્માએ વિચાર્યું કે આ જનાવરને મેં પેદા કરેલ નથી તેથી તેને શું કહેવાનું હશે ? એમ વિચાર કરે છે ત્યાં અકેક ઉંટ પર મનુષ્ય બેઠો હતો તેને બ્રહ્માએ પૂછ્યું કે આ શું છે ? ત્યારે તે મનુષ્યે બ્રહ્માને કહ્યું કે આ દરેક ઉંટ પર એક એક પેટી છે ને તેમાં બ્રહ્મા બેઠા છે. મને પરમેશ્વરે હુકમ આપ્યો છે કે જે બ્રહ્માને ગર્વ આવે ને પોતાનું કાર્ય બરાબર ન કરે તેને ઉઠાડી પેટીનો બ્રહ્મા બેસાડી દેજે. આ સાંભળી બ્રહ્માનો ગર્વ શાન્ત થઈ ગયો ને વિચાર કરવા લાગ્યો કે હે પ્રભુ ! દેવના દેવ !! તારા એક એક રોમમાં કોટાનકોટી બ્રહ્મ ખીરાજે છે તો પછી હું તારા શું હીસાબમાં ?

શ્રીમાન લામાશા.

જ્યારે ચીતોડના રાજ પ્રતાપસિંહના સ્વદેશ છોડવાના સમાચાર આપા મેવાડમાં પ્રસરી નીકળ્યા ત્યારે ત્યાંના લોકો પ્રતાપસિંહનું દુઃખ સાંભળી ઘણાજ દુઃખી થયા. આ લક્ષીકત લામાશાને કાને આવતાં તેને અત્યંત દુઃખ ઉત્પન્ન થયું. અહો ! મારો ધર્મોત્તમા વીર રાજ આજ અમારા ખાતર રાત દિવસ ખાધા પીધા વિના અધોર જંગલમાં ફર્યા કરે છે અને અમે શ્રીમાનપણાનાં સુખ માની બેઠા છીએ ! એ ખરેખર ગેરવ્યાજખી છે. એમ ધારી પોતાની મુડીનો મોટો ભાગ લઇ એ લામાશા પ્રતાપને મદદ કરવાને જંગલમાં ગયો ને સ્વતંત્રતાની વેદી ઉપર પોતાનું અખુટ ધન મુકી દીધું. તેનો સરવાળો એ પ્રમાણે કહેવાય છે કે ૨૫૦૦૦ સૈનિકને બાર વરસ સુધી પ્રતાપ રાખી શકતો હતો. લામાશાએ રાણા પ્રતાપને કહ્યું કે આપ મેવાડ છોડી જાઓ તે ઠીક નથી. મારી સર્વે સંપત્તી આપના ચરણમાં ધરું છું. ધન્ય છે એવા શ્રીમાન શહેરીને ! આ શ્રીમાનની સંપત્તીથી પ્રતાપનો વિજય થયો ને તેને ખરે વખતે મોટી મદદ મળી.

હું ન હોત તો પરણત કેને ?

એક ગામડામાં એક ડોસી રહેતી હતી તેણે એક બળતી સઘડી રાખી હતી, અને એક મરઘો પાળ્યો હતો. તે ગામમાં એવો રીવાજ પડી ગયો હતો કે મળસકું થતાં આ ડોસીનો મરઘો બોલતો એટલે લોકો બીજાનેથી ગ્રહતાં. વળી ડોસીની સઘડીમાંથી દેવતા વ્રત જઈ ઘરમાં સળગાવી સૌ કોઈ પોતાનું કામ બજાવી કામ ધંધે વળગી જતાં. આ પ્રમાણે ચાલ્યું જાય છે તેવામાં એક દિવસે ડોસીના મનમાં અભિમાન આવ્યું કે આ ગામના બધા જ લોકો મારા મરઘા અને

મારા ત્યાંના દેવતા ઉપર આધાર રાખે છે તો તેને એક દિવસ રખડાવું તો ખરી! તેણી એક દિવસ ગામ છોડી મરઘા તથા સઘડીને લઈ બહાર દુર જઈ છાની રીતે રહી. બીજી સવારે પરાદીએ બધા લોકો મરઘાના અવાજ વગર મોડા વહેલા જાડયા પણ દેવતા લેવા ડોશીને ઘેર ગયા તો ત્યાં બાર બંધ હોવાથી ડોશી દૃષ્ટિએ પડ્યાં નહિ. લોકોએ વિચાર્યું કે ડોશી ક્યાંક કામ પ્રસંગે ગયાં હશે. એટલે બીજે કાંઈ ઠેકાણેથી દેવતા લાવીને તેઓએ પોતાનું કામ ચલાવ્યું. અંતે બધા ધંધે કામે લાગી ગયાં. ડોશી તો હજુ જંગલમાં બગાસાં ખાતાં બેઠાં છે તેવામાં એક ગામડાવાસી ત્યાંથી બીજે ગામ કામે જતાં તેને મળ્યો. ડોશીએ અન્યત્ર થઈને તેને બોલાવ્યો અને પુછ્યું કેમ લાઈ! આજે ગામમાં સવાર પડી ખરી કે? કેમકે હું તો ત્યાં હાજર ન હતી, લોકોએ દેવતા પણ ક્યાંથી મેળવ્યો હશે? પેલો બાપડો ડોશીનું આ ડહાપણ સાંભળી હસીને બોલ્યો કે ડોશી મા! તમે શું એમ ધારો છો કે આખી દુનિયા તમારા મરઘા ને દેવતા ઉપર જ આધાર રાખી જીવે છે? તમે તો તેમ માનીને અહીં આવીને ભુખ્યાં બેઠાં છો! માટે એ ખોટું અભિમાન છોડી દઈ ધરે પધારે ને રોટલા ભેગાં થઈ જાઓ! નહિ તો તમારો કાંઈ બાવ પણ પુછશે નહિ!

ઘણા પૈસા મળ્યા એથી શું?

ન આપ્યાં પુણ્યને રસ્તે,
 ન આપ્યાં દાન જો હસ્તે;
 ન આપ્યાં દેવ મંદીરમાં,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૧
 ન આપ્યાં સંત સેવામાં,
 ન દીધાં અન્ન દેવામાં;
 ન દીધાં દીનને જાણી,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૨

નહિ ગૌ બ્રહ્મને માટે,
 ન આપ્યાં મોક્ષને માટે;
 ઉડાડ્યાં લોક મોટપમાં,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૩
 રૂડા સત કામમાં જુડી,
 બનાવી વજ્જની મુડી;
 ઉડાડી ફેલને રસ્તે,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૪
 ચડયો બહુ પાપને ધંધે,
 ન જોયું આંખથી અંધે;
 ન લીધો સત્યનો રસ્તો,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૫
 કમાણી પુણ્યની કરજે,
 ખજાના ધર્મના ભરજે;
 પકડજો સત્યનો રસ્તો,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૬
 વિચારો મનની સાથે,
 નકી માંડ્યું મરણ માથે;
 કહે છે ધર્મ વલ્લભ તે,
 મળ્યા પૈસા ઘણાથી શું? ૭

આંધળાઓને મળેલા ઠગો.

એક વખતે આઠ દશ આંધળાઓ દ્વારકાની યાત્રાએ જતા
 હતા. તેઓએ સુદામાપુરીમાં એક શ્રીમાનને ઘેર આવી ધર્મોદ્ધાર તરીકે
 સીધા સામાનની માગણી કરી. તે શ્રીમાને દયા આણીને તે આંધળા-
 ઓને સીધું તથા વાસણો વિગેરેની મદદ આપી સંતોષ્યા. આ વખતે
 બે ઠગો ત્યાં બેઠેલા હતા તેમણે આ બનાવ જોઈ તે આંધળા પાસેથી

પડાવી લેવાની યુક્તિ રચવા માંડી. પ્રથમ તેમણે સાધુઓનો વેશ લીધો ને જેવા આંધળાઓ ગામની બહાર નિકળ્યા કે તેવા જ એ ઠગોએ સાધુની મીઠી વાણીથી તેમનું સન્માન કર્યું. તે કહેવા લાગ્યા કે સંતો અમે પણ તમારી સાથે દારકાં આવીએ છીએ ! તમે આંધળા છો માટે લાવો તમારાં કપડાં, સીધુ સામાન અમે લઈ લઈએ અને તમે અમારા વાંસે સુમેથી ચાલ્યા આવો કેમકે આરંભડાને રસ્તે ચોર લોકોનો મોટો ત્રાસ છે, માટે તમે હાથમાં બંને પાણી રાખો. જેવા અમે બોલીએ એટલે તમે છુટા ધા કરજો. આંધળાઓને તેમના વચન પર વિશ્વાસ આવવાથી તે પ્રમાણે તેમણે કર્યું. થોડે દુર ગયા પછી તે ઠગ લોકો એક વેકળાની અંદર ઉતરી ગયા ને મોઢેથી બોલવા લાગ્યા કે ચોર આવ્યા ! એટલે આંધળાઓએ પાણીના ધા સામસામે મારવા માંડ્યા. તે બીયારા અંદર અંદર લોલીલોહાણ થઈ ગયા ને પેલા ઠગો તો તેમનો સર્વે માત્ર લઈને પસાર થઈ ગયા. આ તો દૃષ્ટાંત છે પણ આપણને ખોટા ગુરૂઓ ઉધો રસ્તો બતાવી આપણને નર્કમાં નાંખી આપણું ધન ધોળે દિવસે ભુંટી જાય છે માટે જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુથી સારઅસારનો વિચાર કરી સંગ કરવો; નહિ તો આ આંધળા જેવી આપણી પણ ગતી થશે એ નિર્વિવાદ છે.

ગવૈયાની વાતો.

એક હજુરના ગવૈયાએ એક વખતે રાજા પાસે એવી વાત કરી કે હજુર અમારા દેશમાં તરણુઓ બહુ જ મોટાં થાય છે. તે સાંભળી રાજાજીએ કહ્યું ઉસ્તાદજી ! કેવડાં મોટાં થતાં હશે ? એટલે ગવૈયાજીએ તુરત પોતાના બે હાથ જ્યાંસુધી પહોળા થાય તેટલા પહોળા કરી બતાવ્યું કે અમારા દેશમાં આવાં મોટાં તરણુઓ થાય છે. આ જોઈ સર્વે અચંબો પામ્યા, પણ ગવૈયાની ગપની એટલાથી સમાપ્તિ થઈ નહિ. તેણે વધુ ગપ મારી કે જનાજી ! એક તરણુચનું જે પાણી

નિકળે તેનાથી બે ભેંસો ધરાય છે ! આ સાંભળીને તો આખી સભા હસી પડી. કેટલીક વખતે ગવૈયાઓ રાગ પાસે આવી ખોટી વાતો કરી પોતાની આજીવિકા ચલાવે છે.

જ્ઞાન દીપક દોહરા.

મન મતંગ માને નહિ, જગલગ ખતા ન ખાય;
જ્યારે વિધવા અસ્તરી, ગર્ભ રહે પસ્તાય.
નારી ક્યા ન કર શકે ! ક્યા નવ સિંધુ સમાય;
ક્યા નહીં પાવક પરજળે, ક્યા નહિ કાળ ન ખાય.
સુખને માથે શીલા પડી, રામ રહેથી જાય;
બલીહારી એવું બને, પળે પળે રામ કહેવાય.

મૂર્ખને માથે કાંઠા શીંગડાં હોતાં નથી.

એક મૂર્ખ બ્રાહ્મણ હતો. તે પોતાના ઘર કામ પ્રસંગે બીજે ગામ ગયો હતો. પુત્ર પોતાના ગામે આવતાં સીમમાં કોઈ એક માણસને પોતાના ઘરના કુશળ સમાચાર પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે તેને બીજા માણસે હસવા માટે કહ્યું કે મહારાજ ગામમાં સર્વે કુશળ છે પણ તમારી સ્ત્રી રંડાણી છે. એ શબ્દ સાંભળી તે મૂર્ખ બ્રાહ્મણ રોતો રોતો પોતાને ઘેર ગયો તો તેની સ્ત્રીએ જાણ્યું કે સગાંવહાલામાં કોઈનું મરણ થયું હશે ! તેથી તેણે પણ રોવા માંડ્યું એટલે અડખે પડખેના સગાંવહાલાં સૌ ભેગાં થઈ ગયાં. તે વખતે કોઈ જ્ઞાની મનુષ્યે ભટજીને પૂછ્યું કે કોણ મરી ગયું છે ? ત્યારે ભટજીએ કહ્યું કે “મારી સ્ત્રી રંડાણી છે.” લોકો આ બોલ સાંભળી તેની મૂર્ખાઈ પર હસવા લાગ્યા. તેની સ્ત્રી પણ આ બોલ સાંભળી ભોંડી પડી ગઈ. તેની એક વિધવા દીકરી હતી તે આવી બાપને કહેવા લાગી, બાપા ! આ શું બાળકશુદ્ધિ કરો છો ? તમે બેઠાં મહારી માનુશી કેમ રંડાય ! તેનો વિચાર તો કરો ! ત્યારે મૂર્ખ વિપ્ર બોલવા લાગ્યો, હું બેઠું તું કેમ રંડાણી ! આથી દીકરી શરમાઈ ગઈ ને બાપને સમજાવવા લાગી

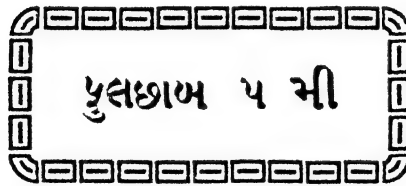
કે બાપા ! તમે આવું મૂર્ખપણું કેમ કરો છો ! તમે જરા વિચાર તો કરો. વિપ્ર તો મૂર્ખ હતો. તેને સારઅસારની કાંઈ ખબર નહોતી. લોકો વખતે ખોટી મશ્કરી કરે તો પોતે સાચું માની પોતાની મૂર્ખાઈ પ્રસિદ્ધ કરતો હતો. તે ઉપર આપણા મહુમ કવિશ્વર દલપતરામ-ભાઈએ વાંચનમાળામાં કયું છે કે

હાહરો.

“મૂર્ખ માથે શીંગડાં, નહિ નિશાની હોય;
સારઅસાર વિચાર નહિ, જન તે મૂર્ખ જોય.”

મૂર્ખને ઉપદેશ નકામો છે.

મૂર્ખ મનુષ્યને ઉપદેશ આપવો એ તેમના કોપ મારેજ છે. કેમકે તેથી કાંઈ તેને શાન્તિની પ્રાપ્તિ થતી નથી. જેમ સર્પને દુધનું પાન કરાવવાથી કેવળ વિષનીજ વૃદ્ધિ થાય છે. ગર્ધવને ગંગાજના સ્નાનથી શું ફાયદો !

નિર્દય સ્થળ.

એક વખતે ભગવાન, અર્જુન તથા ભીમસેન યુદ્ધ કરવાનું સ્થળ ખોળવા ગયા. તે કુરુક્ષેત્ર આગળ આવ્યા ત્યારે લોકો બહુજ નિર્દય જણાયા. બાપ દીકરો હળ હાંકતા હતા અને દીકરો મરી ગયો. તેને હળની અણીવતી દુર કર્યો ને બાપ પોતે હળ હાંકયાજ કરે.

વળી રસ્તામાં તેમની સ્ત્રીઓ (સાસુ વહુ) પોતપોતાના ધણી સાથે રોટલા લાવતી જણાઇ. તેમને ખબર કહી કે છોકરો તો મરી ગયો છે, ત્યારે વહુ તો પોતે ત્યાંજ બેસી ગઇ અને રોટલો ખાઈ ગઈ કે ભાર ઉંચકવો ન પડે અને સાસુ એકલી આગળ ગઇ ને છોકરાનું માંસ ખાવાનો વિચાર કર્યો. આવું નિર્દય સ્થળ યુદ્ધને માટે લાયક સમજી ત્યાં યુદ્ધ કરવાનો વિચાર કર્યો. પછી ભીમસેન પાછો વળ્યો અને અર્જુનનો દીકરો એક સાથે હતો. પછી એ ત્રણે જણાએ મળી વિચાર કર્યો કે પ્રથમ હોમ નિમિત્ત એક બત્રીસ લક્ષણ પુરૂષને મરવું પડે. ભગવાન કહે આપણા ત્રણ સિવાય એવું કોઈ નથી. ત્યારે અર્જુનના મનમાં એમ થયું કે ભગવાન હોમાય તો દીક ને અર્જુનનો દીકરો કહે હું હોમાઉં. અર્જુન પોતે કહે કે મારે તો રાજ્ય સમૃદ્ધિ ભોગવવાની છે ને છોકરાને કહે તું તો હતી નાનો છે. ત્યારે ભગવાન કહે હું હોમાઉં. ત્યારે કહે તે હું થું જાણું. એમ ગર્ભિત રીતે ભગવાનને હોમવાનો વીચાર કર્યો, પણ અર્જુનના દીકરાએ પોતાની ખુશીથી પોતાને હાથે પોતાનું મસ્તક કાપી નાખ્યું અને હોમ સિદ્ધ કર્યો. પણ તેણે એટલું માગી લીધું કે યુદ્ધ થાય તે મારે જોવાની ઇચ્છા છે માટે ત્યાં સુધી માંડ મસ્તક રહેવું જોઈએ! પછી તે ધડને પર્વતની ટેકરી ઉપર મુકયું. બાદ યુદ્ધ થયું તેમાં કૌરવોનો પરાજય થયો. બાદ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન દેશ વહેંચવા લાગ્યા. ત્યારે સૌ પોતે જાણે જે મેંજ ખઈ યુદ્ધ કર્યું છે માટે મને મોટો ભાગ મળે. એમ પાંડવો પછી મળ્યા અને ભગવાનની સામે થયા પછી બધા ધડ પાસે આવ્યા. તેને અસત્ય નહીં બોલવા સંબંધી કેટલીક પ્રતિજ્ઞા આપી અને અસત્યના ગેરફાયદા વિસ્તારથી કહી સંભળાવ્યા. પછી તે ધડે કહ્યું, ફક્ત એક સુદર્શને ખરી લડાઇ કરી જય મેળવ્યો છે. ત્યારે ભીમસેન ને રીસ ચડી ને ધડ ઉડાડી મેલવાના હેતુથી પગની લાત ઉગામી પણ પગ ઉતરી ગયો અને ધડનું ચીત માત્ર ખસ્યું નહી તેથી ભીમનો ગર્વ ઉતરી ગયો અને ધડે કહ્યું કે સુદર્શનની પાછળ કૃત્યા-

ઓ લોહી પીતી પીતી જતી તે સંબંધમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને શંકર પાર્વતીનું આખ્યાન પૂર્વનું કહી બતાવ્યું. (પાર્વતીને કામધેનુના શાપથી પાંચ પતિ થયા તે સંબંધી શીવજી શાપનીવારણ થયા. બ્રહ્માની સલામાં ગયા ત્યાં પાંચમું મસ્તક દેખી રીશ ચડી તેથી ચોટ ઉગામી તે મસ્તક હાથમાં ચોરી ગયું તેથી બ્રહ્મા હત્યારા થયા ને તે શાપ તેની વાંસે થયો તે તેમને ક્રોધએ સંધ્યા નહી. પછી કાશીમાં રહ્યા જ્યાં કાળે કરી બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને શીવ ભેગા થયા તે ઉપરથી ત્રણની સંજ્ઞારૂપ કાશી એવું નામ પાડ્યું. શીવનું લીંગ પછી ત્યાં રહ્યું. બ્રહ્મહત્યાને કૃષ્ણવતાર વખતે કૃત્યાઓ રૂપે લોહી પાવાના કોલ પાર્વતી દ્રૌપદી રૂપે થયાં અને શીવજીનો પાંચ પાંડવોમાં અંશ હતો તેથી દ્રૌપદીને પતિવ્રતપણાના ભંગનો બાધ નડ્યો નહી ને બેઉના શાપનીવારણ થયા. વળી કૌરવોની મા ગાંધારી કૌરવોના મરણથી બહુ આકુળવ્યાકુળ થઈ ને સૌએ સમજાવી પણ બાધું નહી અને મુઠ્ઠા આગળ ગઈ. પછી ભગવાને એક કદપીત આંખાનું વૃક્ષ તેની ડાળે આગળ ઉભું કર્યું. તેની ફેરીઓ સારી બેઠને તેને ખાવાનું મન થયું. હાથ પહોંચતો નહોતો તેથી એક મુઠ્ઠા ઉપર ઊભી રહી. પછી થોડે છેટે રહી છેવટે સૌએ સો મુઠ્ઠાં એક ઉપર એક ખડકીને ઊભી રહી પણ ફેરી હાથમાં ન આવી એમ કુરુક્ષેત્રના સ્થાનનું નિર્દયપાણું સિદ્ધ થયું અને ભગવાન સ્વયં હતા છતાં મારકુટ થઈ તેથી તે સ્થાનને નિમીષારણ્ય ક્ષેત્ર કહેવાય છે.

લક્ષ્મીનું રક્ષણ ભગવાન ક્યારે કરે છે ?

એક વખત વૈકુંઠમાં લક્ષ્મીજી ભગવાનની પાદસેવા કરી રહ્યાં હતાં એટલામાં ભગવાન એકદમ ઉભા થઈ ચાલવાની તૈયારી કરતા હતા, તે વખતે લક્ષ્મીજીએ કહ્યું મહારાજ ! આમ ઉતાવળાં ક્યાં પધારો છો ? ત્યારે ભગવાને કહ્યું કે મારો એક લક્ષ્મી મહાકષ્ટમાં આવી પડેલો છે તેની રક્ષા કરવાને જાડું છું. એટલું બોલી ભગવાન ગયા. થોડીવાર થઈ ત્યાં પાછા આવ્યા ત્યારે વળી લક્ષ્મીજીએ પૂછ્યું

મહારાજ ! એટલીવારમાં કેમ પાછા આવતા રહ્યા. ત્યારે ભગવાને કહ્યું કે મારા એક સાધુને રસ્તામાં એક ઘોળી મારતો હતો પણ તે ભક્તે તુર્ત તે ઘોળીના સામે ઘટનો ધા ઉગામ્યો એટલે હું તેની મદદે નહિ જતાં પાછો આવ્યો છું. ખરા ભગવાનના ભક્ત હોય તે પોતે દુઃખ ખમે પણ તેને સામું દુઃખ આપે નહિ, એ ભક્તની મદદે મારે જવાનું હોય છે, પણ જે પોતાને બળે પોતાનું શુરાતન બતાવે તેવા ભક્તની હું કદી પણ રક્ષા કરતો નથી. ખરા સાધુનું એજ લક્ષણ છે કે તેને કોઈ દુઃખ આપે કે મારે તો સહન કરે પણ તેને કદી પણ સામું દુઃખ દેવાને સામર્થ્ય વાપરતા નથી તેને જ ભગવાન ખરા દુઃખની વખતે મદદ કરે છે.

યુધિષ્ઠિરને ભીષ્મે આપેલો અહિંસા વિષે બોધ.

ધર્માત્મા એવા મનુષ્યે તો સર્વ કર્મોને વિષે અહિંસા કહી છે, અને યજ્ઞમાં જે મનુષ્યો પશુઓની હિંસા કરે તે વિષયવાસનાને લીધે કરે છે; માટે ઝીણી બુદ્ધિવાળાઓએ પ્રમાણથી ધર્મ પાળવો કેમકે સર્વ ભૂત પ્રાણી ધર્મ કરતાં અહિંસાને મોટી માને છે. સુરા, માંસ, દારૂ અને રક્ત વાળા ચોખા એ બધું ધુતારાઓએ પ્રવર્તાવ્યું છે તેનું વેદમાં પ્રમાણ નથી. માનથી, મોહથી કે લોભથી એ રસાસ્વાદ કલ્પેલો છે. કામી, કંબુસ, લોભી અને જેઓની બુદ્ધિ થોડી છે તેઓ કાચું માંસ ખાવામાં લોભાઈ ગરીબ પશુઓને વિનાકારણે મારી પાપ વહોરી લે છે. સમ ઋષિઓ તથા મરીચીઓ વિગેરે મોટા ઋષિઓ પણ માંસ નહિ ખાવાની પ્રસંશા કરે છે. જેઓ પારકાના માંસ વડે પોતાના માંસને વધારવાને ચાહે છે તેઓ નિશ્ચે દુઃખ પામે છે એમ નારદજી કહે છે. જે માણસ માંસનું લક્ષણ કરતો નથી અને કોઈની હિંસા કરતો નથી તથા કરાવતો નથી તે સર્વ ભૂત પ્રાણી માત્રમાં પુજવા યોગ્ય છે. એ પ્રમાણે સ્વયંભુ મનુનું વચન છે. જેણે દારૂ તથા માંસનો ત્યાગ કર્યો છે તે દાતા છે, યજ્ઞ કરનાર છે ને તપસ્વી

છે એમ જાણવું એમ અલ્પપતિએ કહ્યું છે. અશ્વમેધ યજ્ઞ જેઓ કરે છે તેના કરતાં જેઓ માંસ નથી ખાતા તેઓને સવાસો અશ્વમેધનું ફળ મળે છે એ પ્રમાણે બીજા પિતામહે ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિરને કહેલું છે.

ભક્ત રોહિદાસ.

સૌરાષ્ટ્રમાં આવેલા ગાંગેયા ગામના પાદરે એક શિવાલય છે તેને ગાંગનાથ મહાદેવ કહેવામાં આવે છે. તેની પાસે એક કુંડ છે તેમાંથી હમેશાં પાણીનો ઝરો ડાળદુષ્કાળે પણ વહ્યા કરે છે. લોકોનું કહેવું છે કે પૂર્વે ત્યાં રોહિદાસ નામના ભક્ત રહેતા હતા ને તે ચમાર હતા. તેનો ચામડાં રંગવાનો કુંડ હતો. એક વખતે ત્યાંથી ગંગા કાંઠે જનાર સંઘ જતો હતો તેને રોહિદાસે એક ચુંદડી ને નાળીયેર આપ્યું હતું ને કહ્યું હતું કે ગંગાજીને આ ભેટ મહારા તરફથી આપશો. ને તે હાથો હાથ લે તોજ આપજો. પેલો સંઘ ગંગાજી કાંઠે ગયો ને પાછા ફરતી વખતે ગંગાજીને રોહિદાસની ભેટ કરી. તુર્ત ગંગાજીએ હાથ ઉઘો કરી ભેટ પ્રેમથી લીધી ને સોનાનું કંકણ રોહિદાસને આપવા માટે આપ્યું. આ બનાવ જોઈ આખો સંઘ આશ્ચર્ય પામ્યો ને દેશમાં આવી પેલું ગંગાજીએ આપેલું કંકણ સંઘવાળા મનુષ્યોએ રોહિદાસને આપ્યું. રોહિદાસે ન લેતાં તે પ્રસાદી તેને જ આપી. પણ તે શેઠ બહુ દયાળુ ને બહુ શ્રીમાન હતા તેથી તેણે જીનાગઢના રાજાને ભેટ કર્યું. રાજાએ એ કંકણ પોતાની દીકરીને આપ્યું. દીકરીએ બીજું મંગાવી દેવા માંગણી કરી. શેઠે કંકણની સર્વે વાત રાજાને અથેતિ કહી એટલે રાજા તુર્ત ગાંગેયે રોહિદાસને મળવા ગયા. તે વખતે રોહિદાસ ચામડાં રંગતા હતા. એકદમ રાજાને આવતા સાંભળી રોહિદાસે એક ગોદડી નાંખી રાજાનું સન્માન કર્યું ને કુંડમાંથી પાણીની પ્રેમથી પ્રસાદી આપી પણ રાજાને આત્મદષ્ટિ નહોતી તેથી તેણે કુંડનું પાણી માની પોતાની હથેલીમાંથી બાંધમાં ઉતારી દીધું, તે કપડાં એક વખતે દાસી નદીએ ધોવા ગઈ તો દાસીને દીન્ય દષ્ટિ થતાં ત્રણ લોક સુઝવા લાગ્યા.

રાખને આવીને આ હકીકત દાસીએ કહી એટલે રાખ તુર્ત પાછો રોહીદાસ પાસે આવી પ્રસાદી માગવા લાગ્યો. પણ રોહીદાસ કહે ગંગાજી તો ચાલ્યાં ગયાં ને હવે તો કુંડનું પાણી છે. તો હે રાખજી! હું શું આપું ? અંતરના ઉમળકા વિના સંતે આપેલું કાંઈ કામ આવતું નથી પણ પ્રેમથી જ્યારે આપે ત્યારે સુખની સીમા રહેતી નથી.

કર્ણ અને પરશુરામ.

એક વખતે કર્ણ દ્રોણાચાર્ય પાસે શસ્ત્રવિદ્યા શીખવા ગયો પણ તે (કર્ણ) દાસીપુત્ર ગણાતો હોવાથી તેમણે તેને શિષ્ય તરીકે કબુલવાની ના પાડી. આથી કર્ણ બ્રાહ્મણનો વેપ લઈ પરશુરામ પાસે શસ્ત્રવિદ્યા શીખવા ગયો. પરશુરામે તેને પુરેપુરી વિદ્યા શીખવી. જેમ જેમ દીવસ જતા ગયા તેમ તેમ ગુરૂ અને શિષ્ય વચ્ચે પ્રીતી ગાદી થતી ગઈ. કર્ણની ગુરૂભક્તિ ઘણા ઉંચા પ્રકારની હતી. તેની કસોટી કરવા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને વિચાર કર્યો.

એક સમયે પરશુરામ પોતાનું માથું કર્ણના ખોળામાં મુકી સુતા હતા. અને ભરનિદ્રામાં હતા. કર્ણ તદ્દન સ્થિર બેસી રહ્યો હતો. શ્રીકૃષ્ણે એક કીડાનું રૂપ ધારણ કરી કર્ણની જાંઘ કોતરવા માંડી. કર્ણને ઘણી વેદના થઈ ને જાંઘમાંથી લોહી વહેવા માંડ્યું પણ પોતાના ગુરૂની નિદ્રાનો ભંગ થાય તેથી તે જરૂરી પણ હાલ્યો નહીં. આખરે લોહી ઘણું વહેવાથી જમીન ભીંજાઈ ગઈ. પરશુરામને કંઈક ભીનું લાગવાથી જગી ઉઠ્યા અને જોયું તો કરણની જાંઘમાંથી લોહીની નીક વહેતી હતી. શિષ્યનો આવો પ્રેમ જોઈ પરશુરામ ઘણા ખુશ થયા. અહા ! આ કેવી સ્તુતિપાત્ર ગુરૂભક્તિ ! ગુરૂને ખાતર કર્ણ પોતાનો દેહ અર્પવા તૈયાર થયો. ગુરૂભક્તિ જોઈએ તો આવી ઉમદા જાતની જ જોઈએ !

અદ્ભુત હીરા.

સાપનો મણી સાપના માથાપર રહે છે અને રાત્રે તે સાપ

મણી એક સ્થળે મુકીને વગડામાં શીકાર શોધવા નીકળે છે. જો સાપ ગુસ્સે થાય તો આ મણી પીગળે છે અને તેનું ઝેર બને છે. પાટણના સ્ટેશન માસ્તર તથા પુના પાસેના એક જમીનદાર પાસે આવેા એક મણી છે, તેનાથી જેને સર્પદંશથી ઝેર ચઢ્યું હોય તેઓ સાજા થાય છે. આપણને જ્યાં સાપ કરડ્યો હોય ત્યાં અડકાડવાથી ઝેર ચુસી લે છે. આ પછી મણીને ગાયના દુધમાં ધ્રુવે છે. મી. એચ. ડબ્લ્યુ. બીમોરીને-અંગાળાની ધારાસભાના એક સભ્ય પાસે એક માણેક છે. તેના અંદરના ભાગમાં ઘોળી પાઘડી પહેરેલો આદમી આબેહુબ દેખાય છે. આ માણસની આકૃતિ માણેકમાં શી રીતે આવી તે બાબત હજી કાંઈ અટકલમાં લાવી શકતું નથી. એ પણ આલમની એક અજ્ઞયબી લેખાય છે.

મહારાજ સ્પશોક અને ભિક્ષુક.

હરીહર ક્ષેત્રના સ્થાને પહેલાં ત્યાં મોટું જંગલ હતું. એ જંગલમાં એ મનુષ્યો વાતચીત કરી રહ્યાં છે. તેમાંના એકે શીકારીનાં કપડાં પહેર્યાં છે. તેને ખભે ધનુષ્ય છે અને કમરે તલવાર લટકે છે. તેના અંગે અંગમાં વીરતા દેખાઈ આવે છે, એવો એ બહાદુર યુવાન છે. બીજો ભગવાં વસ્ત્ર સજેલો વૃદ્ધ મનુષ્ય છે. વૃદ્ધ હોવા છતાં તેના મુખની કાંતિ શાંતીમય છે. બગલમાં એક ધાયલ પક્ષી છે અને પાસેજ એક ધવાયલું હરણનું બચ્ચું ઉલું છે. તેના તરફ એકાગ્રચીતે જોઈ રહ્યો છે. એ બંનેની વાતચીત સાંભળો.

શીકારી-ઓ વૃદ્ધ તું કોણ છે, ક્યાં રહે છે અને આ શું કરે છે ?

વૃદ્ધ-હું ભિક્ષુ છું, ગુરૂને નામે મેં સર્વ પ્રાણીઓની સેવા કરવાનું વ્રત લીધું છે. અહીંથી અર્ધા માઈલ ઉપર વીહારસ્થાન છે. ત્યાં હું રહું છું.

શીકારી-કંઈ જોઈએ કે, આ પક્ષીને તેં બગલામાં દબાવ્યું છે અને આ હરણના બચાવ પ્રત્યે તું ધ્યાનપૂર્વક જોઈ રહ્યો છે, એમાં તારો શો ઉદ્દેશ છે ?

ભીક્ષુ-ખેટા ! જે કાંઈ કહેવાનું હતું તે કહી દીધું. શું મારે કાંઈ વધારે રહેવાની જરૂર છે ? સાંભળ બુદ્ધદેવની આજ્ઞા છે કે, સર્વ પ્રાણીઓની રક્ષા કરો ! બુદ્ધદેવના સમ્રાજ્ય શીખ્યોએ જ વ્રત લે છે. આ પક્ષી કોઈના બાણથી ધાયલ થયું છે અને આ હરણનું બચ્ચું પણ એજ પ્રકારે ધવાયલું છે. પ્રાતઃકાળનું નીત્ય કર્મ પરવારીને હું અહીં ટહેલતો હતો. ધાયલ પક્ષી આવીને મારા પગે ભીડાઈ ગયું, મેં એને ખોળામાં લીધું અને આશ્વાસન આપતો હતો; એટલામાંજ હરણનું બચ્ચું મારી પાસે લંગડાતું લંગડાતું આવીને આજોટવા લાગ્યું. મેં તેનો ધા સાફ કર્યો અને કપડું ફાડીને ધા ઉપર બાંધ્યું. આથી લોહી નીકળતું બંધ થઈ ગયું છે, હવે હું વીચાર કરું છું કે આને હું વીહારસ્થાને શી રીતે લઈ જઈને ત્યાં તેની દવાદાર કરીને જંગલમાં છુટું મુકી દઉં ! વીહારસ્થાન અહીંથી થોડું દૂર છે. હું ત્રદ્ધ છું અને વીચારું છું કે આ બચ્ચાને દુઃખ ન થાય તેમ કેવી રીતે ઉપાડું અને વીહારસ્થાને જલદી પહોંચું ! ખીન્ને કોઈ ભીક્ષુ આજુબાજુમાં દેખાતો નથી એટલે વિચારી રહ્યો છું.

શીકારી-પાખંડી સાધુ ! આ બધી તારી પ્રપંચી વાતો છે. તું એમનું માંસ ખાવા ઇચ્છે છે, તેથી તેને ઉપાડી જાય છે, સાંભળ, એ બંને મારા બાણથી ધાયલ થયેલાં છે, મેંજ તેમને મારેલાં છે. તેમના ઉપર મારો અધીકાર છે, તારો અધીકાર કાંઈ જ નથી ! ખીજના માલને તું દબાવવા માંગે છે, એવું બની શકશે નહીં, એમને અહીં જ મુકી દે અને સીધો તારે માર્ગે ચાલ્યો જ.

ભીક્ષુ-(શીકારી તરફ જોઈને) ક્ષત્રી ! આર્ય ધર્મના ભીક્ષુને આવાં દુર્વચન કહીને કોઈએ અપમાન કર્યું નથી. મને લાગે છે કે તું ધર્મને જાણતો નથી. અથવા તો તેં આજ સુધીમાં ભગવાન બુદ્ધનું નામ સાંભળ્યું નથી કે જેમણે જગતના કલ્યાણને માટે પોતાનું રાજપાટ ત્યાજી દીધું, સંસારને સર્વે કલેષો થકી મુક્ત કર્યો અને નિવારણનો માર્ગ દેખાડ્યો.

તેમના શિષ્ય શાક્ય મુનીનું નામ પણ તેં સાંભળ્યું નથી, હીક, હવે હું તને અમારા ગુરૂની આજ્ઞા કહું છું.

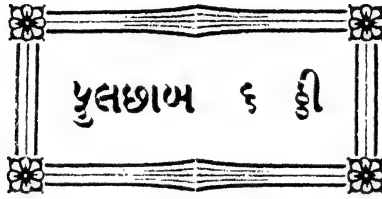
- ૧ દુઃખીઓને મદદ કરો.
- ૨ રોગીઓને દવા આપો.
- ૩ અજ્ઞાનીઓને વિદ્યા આપો.
- ૪ ભુખ્યાને અન્ન આપો.
- ૫ તરસ્યાને પાણી આપો.
- ૬ નાગાને વસ્ત્ર આપો.

છેવટે શિકારી રાજા અશોક લિક્ષુકનો શિષ્ય થયો. અશોકનો સમય ઇતિહાસમાં અતિશય વર્ણવ્યો છે એટલે વધારે લખવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. તેના રાજ્યમાં વાઘ ને બકરી એક આરે પાણી પીતાં હતાં.

શખરી આશ્રમ.

એસ. આઇ. રેલ્વેના ઓલવકોટ સ્ટેશનથી થોડેક દુર કલ્પાવતી નદીની નજીક શખરી આશ્રમ આવેલો છે. શ્રી રામચંદ્રના વનવાસ દરમ્યાનમાં દક્ષિણની યાત્રા વખતે શખરીનાં એંદાં ખેર આરોગવાને શ્રી રામ અહીંઆં થોભ્યા હતા. આ આશ્રય બહુજ પવિત્ર છે. અહીંઆં એક ગુરૂકુળ પણ ચાલે છે. આજે તેમાં ૧૮ બ્રહ્મચારીઓ છે. તેને જાગવાનો સમય પાંચ વાગ્યાનો છે. સ્નાન, ભજન ને બંદગી થયા પછી ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ રસોઈના કામમાં રોકાય છે, ત્યારે બીજા પોતાના પાઠો તૈયાર કરે છે. અભ્યાસ વર્ગ ૧૦ થી શરૂ થાય છે. ૨-૧૫ સુધી વર્ગનું કામકાજ ચાલે છે. પછી જરા નાસ્તો લઈ રેંટીયો કાંતવાનું ને શાળપર વણવાનું કામ ચાલે છે. બાદ સાંજે બગીચામાં બ્રહ્મચારીઓ વ્યાયામ માટે નીકળી છે. રાત્રે ભોજન ને બંદગી થયા બાદ સુવાનો ટાઇમ મુકરર કરવામાં આવ્યો છે. આ કુરૂકુળમાં ઉત્તમ શિક્ષણ આપવામાં આવે છે, તેની સાથે બ્રહ્મચારીના શુદ્ધ ચારિત્ર પર પુરતું ધ્યાન આપવામાં

આવે છે. ત્યાં આપણી નેશનલ કોંગ્રેસના કેટલાક સભાસદો તથા શ્રીમતી સરોજીની નાયડુએ પણ પધારી તે આશ્રમની ઉત્તમ વ્યવસ્થા જોઈ હતી. આ ખરેખર શબરીબાઈની પવિત્ર સેવાનું ઉત્તમ ફળ હોવાથી હાલમાં દેવભૂમિ ગણાય છે.

જેસલ અને તોરણ.

જેસલ અને તોરણ માર્ગી પંથનાં મોટાં ભક્તજન થઈ ગયાં. તોરણદે સલદી ગામના કાઠી ભક્ત સાસતીયાજીની સતી સ્ત્રી હતી. જેસલ કચ્છમાં આવેલા અંજાર ગામના ફટાયાનો કુંવર હતો. જુવાનીના મદમાં ફાટેલો જેસલ, ભાઈ સાથે તોફાન કરી બહારવટે નીકળ્યો હતો, અને રાત્રીમાં અનેક જાતના જુલમો, રંજાડ તથા ઘોર પાપ કરતો. તોરણ પાસે એક અતિ સુંદર ઘોડી હતી. તેની કીર્તિ સાંભળી જેસલ તે ચોરવા ગયો. ફળીયામાં ભજન થતાં હતાં તે લાગ જોઈ જેસલે ઘોડીનો ખીસો ઉપાડ્યો, ત્યાં ઘોડીએ હણુ-હણુને ખબર કરવાથી તેરલે આવી ફરી ખીસો મજબુત કર્યો. પુષ્કળ જોર કરવા છતાં પણ જેસલ એ ખીસો ખેંચી શક્યા નહિ. આવા અહભૂત બળ અને સૌંદર્યવાળી સ્ત્રીને જોઈ જેસલને એના પર મોહ થયો. એટલામાં ભજનો પુરાં થયાં અને સતને લીધે એક જણનો પ્રસાદ વધ્યો. તે પરથી તપાસ કરતાં જેસલ મળી આવ્યો. ભક્તશિરોમણિ સાસતીયાએ અતિથિનો ઉદાર દીલથી સત્કાર કર્યો અને પોતાને જોઈતી ચીજ માગી લેવાને કહ્યું. જેસલે તો તોરણની જ માંગણી કરી. સાસતીયાજીની આજ્ઞાથી સતી તોરણ જેસલની

નેડે ચાલી નીકળ્યાં. કાઠીયાવાડમાંથી કચ્છ જવા માટે દરિયાઈ ખાડી ઓળંગતાં રસ્તે તોફાન નડ્યું અને વહાણ હુબવાની અણી પર આવતાં મોત પાસે આવેલું જેમ પાપી બહારવટીયો ખુબ રડવા લાગ્યો અને પોતાના ભયંકર કર્મો તથા પાપ સંભાળી તોરણ આગળ તેનો પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો. તોરણે તેને આશ્વાસન આપ્યું. એવામાં દરીયો શાન્ત થયો. જેસલને મન તો તોરણ જ જીવતદાન દેનારી જણાઈ. તેનો મોહ ઉતરી ગયો અને “માતા.” કહીને પગે પડ્યો સતીને ગુરૂ બનાવી સાસતિયાજીને પાછાં સોંપ્યાં ને જીવ્યો ત્યાં સુધી સાધુ પુરૂષ બની રહ્યો.

સદ્ગુરૂ તુકારામ જીવા.

પ્રભુને પ્રસન્ન કરવાનો સૌથી સરલ માર્ગ કીર્તન ભક્તિ છે. અને એ કીર્તન ભક્તિથી હજારો ભક્તો આ ભવસાગર તરી ગયા છે. તુકારામ જીવા હમેશાં વિઠલ ! વિઠલ ! ! શબ્દો રાગ કાઢીને તાનથી ગાયા કરતા હતા, તેથી તેનો વ્યાપાર ધંધો સર્વે પડી લાગ્યો. તેથી તેની વઢકણી વહુ હમેશાં મેળાં મારવા લાગી. એક વખતે તેની પાડોશમાં મનુષ્યનું મરણ થતાં તે તો વિઠલ ! વિઠલ ! ! કરવા લાગ્યા. આથી લોકો તેને હસવા લાગ્યા ને ઘેલો કહેવા લાગ્યા પણ તે તો હરીકીર્તનમાં એકરસ થઈ ગયા હતા. તેણે પ્રભુભક્તિ નહિ છોડતાં કીર્તનથી જ પ્રભુને મેળવી લીધા. તેથી તેની જીવ્હા ઉપર સરસ્વતી આવીને બેઠાં. તેથી તેને ચાર કોટી અભંગો નેડી કાઢીને પોતાની નવિ જ ગાથા બનાવી. આવી રીતે કીર્તન ભક્તિમાં નારદમુનિ, નરસિંહ મહેતો ને મીરાંબાઈનું નામ આર્યાવર્તમાં પ્રસિદ્ધ છે.

ગંગાજીમાં તો અમૃત ભરેલું છે.

એકવાર પાદશાહે ખીરબલને પૂછ્યું કે કઈ નદીમાં ઉત્તમ પાણી છે ? ગંગા કે જમના ? ખીરબલે તેનો ઉત્તર આપ્યો કે જમના નદીનું પાણી બહુ ઉત્તમ છે. પાદશાહે ઠપકો આપતો હોય

તેવી ઢબે કહ્યું કે ધુળ તારે મોઢે ! ગંગાજીનું પાણી સર્વોત્તમ ગણાય !
તને તારા હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રની પણ પુરી પાધરી ખજર નથી તો
પછી ખીજું શું ઉકાળવાનો હતો ? બાદશાહ સલામત, ખીરબક્ષે
હાવકે મોઢે જવાબ દીધો કે ગંગાજીમાં જે છે તે પાણી નહિ પણ
અમૃત ભરેલું છે.

ગુણહીન તે ગાંડો ગણાય.
ઢાહરો.

જગમધ્યે જુદાં નથી, ગાંડા જનનાં ગામ;

ગુણહીણા તે ગાંડીયા, દીસે દલપતરામ.

ગમાર કોણ ?

ઢાહરો.

ઉપકારી જનનો કદી, ઉર ન ધરે આભાર;

દુનિયામાં દલપત કહે, એ પણ એક ગમાર.

ક્ષમાવાન આત્મા.

બનારસના સમર્થ રાજા અલ્લદત્તે કોશલનું રાજ્ય પોતાની
સરહદ સાથે જોડી દેવાના ઇરાદાથી તેના રાજા દીર્ઘેતી ઉપર ચઢાઈ કરી.
શત્રુને જીતવા જેટલી સત્તા દીર્ઘેતીમાં નહિ હોવાથી તે નાશી ગયો,
અને તેનું રાજ્ય અલ્લદત્તને હસ્તગત થયું. થોડા વખત સુધી દીર્ઘેતી
ધ્રુપાવેશમાં અહીંથી તહીં ભ્રમ્યો અને છેવટે કોઇ કારીગરની ઝુંપડીમાં
પોતાની રાણી સાથે રહેવા લાગ્યો. ત્યાં રાણીને પુત્ર પ્રસવ થયો અને
સોકો તેને દીર્ઘાયુ કહેવા લાગ્યા.

હવે અલ્લદત્ત દીર્ઘેતીને શોધી કાઢવા મથતો હતો તેના વિચાર
દીર્ઘેતીને મારી નાખવાનો હતો. કારણકે તે માનતો હતો કે “ મેં
તેનું રાજ્ય છીનવી લીધું છે અને જો નહિ માફ તો કોઇ વખત
તે મને મારી નાંખશે ”

પરન્તુ ઘણાં વર્ષ વીતી ગયાં. દીર્ઘેતીએ પોતાનો બધો વખત
છોકરાની કેળવણીમાં ગાળ્યો. દીર્ઘાયુ ઘણો વિદ્વાન અને ડાહ્યો થયો.

થોડા વખત પછી અલ્લદત્તે દીર્ઘેતીની જગ્યા શોધી કાઢી. દીર્ઘેતીને તેના પુત્રની ખીક હતી. અલ્લદત્ત બધાને મારી નાખશે એમ ધારી દીર્ઘાયુને તેણે ખીન્ને સ્થળે મોકલી દીધો. અલ્લદત્તે દીર્ઘેતી અને તેની રાણીને પકડીને મારી નાંખાવ્યા.

હવે અલ્લદત્ત વીચાર કરવા લાગ્યો કે મેં દીર્ઘેતીને તથા તેની રાણીને મારી નાંખાવ્યાં છે પરંતુ તેના પુત્ર દીર્ઘાયુ હજી જીવે છે તે મને મારી નાંખવાની કોઈ તદ્દખીર કરશે જ પરંતુ તેની કોઈને ખબર નથી. મારી પાસે તેને શોધી કાઢવાને કાંઈ સાધન નથી તેથી રાજા લયમાં ને અશાન્તિમાં રહેતો હતો.

પોતાના આપના મૃત્યુ પછી દીર્ઘાયુ જુદું નામ ધારણ કરી રાજાના તખ્તમાં નોકર રહ્યો ને ત્યાં દીવસો પસાર કરવા લાગ્યો.

દીર્ઘાયુ થોડા વખતમાં બધાને પ્રીય થઈ પડ્યો. ને તેના ઉચ્ચ ગુણોની રાજાને પણ ખબર પડી. રાજા તેના ગુણોથી ઘણો જ પ્રસન્ન થયો અને તેને કીર્ત્તિમાં નોકરી આપવામાં આવી. ત્યાં તેણે એટલો ખત અને શક્તિ બતાવી કે છેવટે રાજાએ તેને પોતાની પાસે જ રાખ્યો અને રાજાનો વિશ્વાસપાત્ર બન્યો.

એક દીવસે રાજા શીકારે ગયો હતો તે એટલે બધું દુર નીકળી ગયો કે પોતાના લસ્કરથી જુદો પડી ગયો. દીર્ઘાયુ એકલો તેની સાથે હતો. રાજા અતીશય થાકેલો હોઈને શાત ખીણોમાં દીર્ઘાયુના ખોળામાં માથું મુકી સુઈ ગયો.

પછી દીર્ઘાયુએ વીચાર્યું કે આ રાજાએ મને ઘણું નુકશાન કર્યું છે, તેણે મારા પીતાનું રાજ્ય લુંટી લીધું છે અને મારાં માઆપને મારી નાંખ્યા છે. અત્યારે તે મારા કબજામાં છે. આમ ધારી તેણે અલ્લદત્તને મારી નાખવા માટે પોતાની તલવાર ખેંચી પરંતુ કોઈના ઉપર વેર લેવા કરતાં તેને ક્ષમા આપવી એજ પ્રભુતા છે, એવી

તેના પીતાની શીખામણો તેને યાદ આવવાથી તેણે પોતાની તલવાર ફરી મ્યાન કરી દીધી.

થોડા વખત પછી રાજા જાગ્યો પરંતુ તે ગભરાયેલો લાગતો હતો. દીર્ઘાયુએ તેને ગભરામણનું કારણ પૂછ્યું. રાજાએ કહ્યું કે મારી નિંદ્રામાં અશાંતી છે, કારણકે મને હમેશાં એવાં જ સ્વપ્નો આવે છે કે હું યુવાન દીર્ઘાયુના સ્વાધીનમાં છું. અને તે મને મારી નાંખવાની તૈયારીમાં જ છે. જ્યારે હું અહીં સુતો હતો ત્યારે પણ તેજ સ્વપ્ન મારી સામે ખડું જ લયંકર ચીત્રમાં રજુ થયું હતું અને તેથી હું ગભરાયેલો છું.

પછી દીર્ઘાયુએ પોતાની તલવાર ખેંચી કહ્યું કે “ હું જ દીર્ઘાયુ છું અને તું મારા સ્વાધીનમાં છે. વૈરનો સમય પાસે આવી પહોંચ્યો છે.”

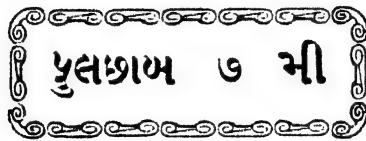
પછી રાજા દીર્ઘાયુને ચરણે પડ્યો અને પોતાની જાંઘળી બચાવવા માટે કાઢાવાલા કરવા લાગ્યો; અને દીર્ઘાયુએ જવાબ આપ્યો—ઓ રાજા! તારે મારી જાંઘળી બચાવવી જોઈએ; કારણ કે ધણુએ વર્ષ સુધી તેં મને મારી નાંખવા માટે શોધખોળ કરી છે અને અત્યારે તેં મને મારી નાખવા માટે શોધખોળ કરી છે અને તેં મને શોધી કાઢ્યો છે તો હું તને મારી જાંઘળી બચાવવાની પ્રાર્થના કરું છું. એ જ સમયે અને એજ પળે બ્રહ્મદત્તને દીર્ઘાયુએ એક બીજાને જીવન બક્ષ્યું ને હાથો હાથ મીલાવ્યા ને કોઇને તુકશાન નહીં કરવાના સોગંદ લીધા. દીર્ઘાયુના આવઃ ક્ષમાવાન આત્માથી રાજા ધણો જ પ્રસન્ન થયો.

નાશવાળી બાબતો.

લક્ષ્મી દોલતના જેવી ચંચળ છે, વિષયના રસો પરિણામે નિરસ છે, શરીર વિપત્તિઓનું ઘર છે, સંપત્તિ એ મોટું મરણ છે, ભોકા મોટા શોકથી ભરપૂર છે અને અબજાઓ નિરંતર દુઃખ દેનારી છે છતાં અજ્ઞાની માણસો સંસારમાં રમ્યાપર્યાજ રહે છે.

દયા કેને કહે છે ?

ખીજના દુઃખને આપણાં દુઃખ માનવાં એનું નામ જ દયા છે. આપણે જ્યાં સુધી પ્રભુ પ્રીત્યર્થે એ દયા કરતાં શીખ્યા નથી ત્યાં લગી આપણે ખીજને મદદ કરીએ છીએ. તે એટલાજ માટે કે તેઓ આપણને તેવા પ્રસંગે સહાય આપે.

જગત-પ્રદર્શન.

એક રાજા હતો તેણે પોતાના ખગીયામાં એક મોટું પ્રદર્શન ભરેલું હતું. ને પોતે એવી જાહેર ખબર ખબર પાડેલી હતી કે આ પ્રદર્શનમાં લોકો જોવા આવે તે વખતે હું એક ગુપ્ત જગ્યાએ સંતાઈ જઈશ. જે કોઈ શખ્સ મને શોધશે તેને સવા લાખ સોના મહોરોનું ઇનામ આપીશ. પ્રદર્શન જોવાનો સમય થતાં ગામના લગ્ગરો મનુષ્ય આવ્યાં, પણ જોવાની લેલમાં રાજાને શોધવાની શ્રત્તિ કોઈની થઈ નહિ. ને બધા જનો મોજમજાલ લુંટવા લાગ્યા. સાંજ પડી પણ કોઈએ રાજાને શોધવાની વાત કરીજ નહિ. એક સન્યાસી પુરુષ તે વખતે આ પ્રદર્શન જોવા આવેલો હતો તેણે પ્રદર્શન સામી દૃષ્ટિ નહિ કરતાં રાજાને શોધી કઢાડી સવા લાખ સોના મહોરોનું ઇનામ મેળવ્યું. આ તો દૃષ્ટાંત છે પણ તેના ઉપરથી સિદ્ધાંત એ લેવાનો છે કે આ માયારૂપી ખજારમાં અનેક રોગો ભરેલા છે તેમાં દૃષ્ટિ નહિ કરતાં આત્માને શોધી પરમ સુખ મેળવવું એજ આ નાની વાર્તાનો હેતુ છે. જગત સામી દૃષ્ટિ નહિ કરતાં આત્મજ્ઞાન મેળવવાથી મહાન અવિચળ સુખ મળી શકે છે.

કોઇને ધિક્કારશો નહિ.

નોકસ લીટલ કહે છે કે “ ગમે તેવા નીચ, દોષિત યા દુઃખી આત્મા હોય તોપણ તેને ધિક્કારશો નહિ. કારણકે એવા આત્મા પણ પરમાત્માનો અંશ છે. અણુધડ મનુષ્યોમાં પુષ્કળ દેવી શક્તિ ગુપ્ત રીતે રહેલી હોય છે કે જેને બહાર લાવવાને માટે દેવી આત્માની જરૂર છે. એ કળાનું પ્રથમ પગથીયું સદ્વૃત્તિમાં વિશ્વાસ છે. ખીજું સદ્વૃત્તિ તરફ પ્રેમ અને ત્રીજું સ્વર્ગીય આયુષો—જેનું નામ ભલમનસાધ સંસ્કાર અને પ્રાર્થના—તેનો ઉપયોગ છે.

સેવા એ ઉત્તમ કાર્ય છે.

દુઃખી જનસમાજની સેવા કરવી એ હમેશાં મદાન અને ઉમદા કાર્ય છે અને તે પુરું કરવા માટે મનુના દરેક સિદ્ધાંતમાં મૃત્યુપર્યંત ખાંતથી મંડ્યા રહેવું જોઈએ.

માનવ જીવન.

માનવ જીવન ક્ષુદ્ર દેખાતી વસ્તુઓનું જ બનેલું છે, અને આપણા દોષોથી જ આપણાં અરધાં દુઃખ ઉદ્ભવેલાં છે કારણકે જીવનના શ્રેષ્ઠ આનંદો, શાંતિ અને સદ્ગુણમાં જ રહેલાં છે. ધન-વૈભવમાં નહિ. ઉપકાર તથા સેવા થોડા જનો જ કરી શકે છે. પણ સામાને ખુશી તો સર્વ કોઈ કરી શકે તેમ છે માટે કઠોર સ્વભાવ વાળાએ પ્રથમથી જ શીખવું જોઈએ કે સહેજ પણ નિર્દયતા એ મદાન અપરાધ છે અને મોટાં મોટાં ધનદાન કરવાની ઇચ્છા વ્યર્થ છે.

ખીજાએ દુઃખ દેવાના અપરાધમાંથી સર્વ કોઈ બચી શકે તેમ છે. મનુષ્યજાતિને પૈસાના વરસાદથી સુખી કરવાનું તેમને સત્તા અથવા આરોગ્યથી વિભુષિત કરવાનું આપણા દુંકા ભાગ્યમાં નથી; પરંતુ ઇશ્વરે સર્વને ખુશ કરવાની શક્તિ આપી છે.

વસંતની પ્રેમપુષ્પાંજલી.

સત્વગુણમાં જેનું અંતઃકરણ દુખી ગયું છે તે મહાત્મા સાધુને

વીર છે. તે લોકો પોતાનું સુંદર જીવન ત્યાગ કરી એવું ધર્મશ્રીજીવન પામે છે કે તેના માટે સંસારના કુલ અગમ્ય માર્ગો સાફ થઈ જાય છે. આકાશ એમના ઉપર વાદળોની છાયા કરે છે, પ્રકૃતિએની મનોહર માયા ઉપર રાજ્ય તીલક કરે છે. આ અમારા આગળના રાજા સાધુઓ અને મહાત્માઓ આજે હીરા અને લાલ પન્ના જડેલાં સોનાચાંદીના સિંહાસન ઉપર બેસવું ને ગરીબોના ગળાં રેંસી મેળવેલી મીઠકત ઉપર તાગડધીન્ના કરવું અને પોતે મૂર્ખતાના વીર થવું અને જરી, મલમલને જવેરાતથી લાદેલ માંસનાં પુતળાંઓ હરદમ કંપતાં રહે છે ઘુળે છે, ડરે છે થું કરે છે. ખીચારા પરોપકારના રસ્તે જતી વખતે પોતાની અશ્વર્યતા નષ્ટ થશે માની ડરે છે. ખીજું સરકારી રાજદારી સત્તા માણસોના શરીર લગી પહોંચે છે પણ તેમનાં ઉંડાં અંતઃકરણ કોરવા તેનામાં શક્તિ નથી.

સ્ત્રી અને પુરૂષ.

સ્ત્રી અને પુરૂષ એ બંને સંસાર રથના ચક્ર જેવાં છે. જેમ એક ચક્રથી રથ આગળ ચાલતો નથી, પરંતુ તેને બંને ચક્રોની જરૂર પડે છે, તેમજ સંસાર વ્યવહારમાં પણ સ્ત્રી અને પુરૂષ એ બંનેના પરસ્પર સહાયકપણાથી સારી રીતે ચાલે છે. વ્યવહારનું બંધારણ યોગ અને ક્ષેમ એ બે વિષયોને આધારે ટકી રહેલું છે. યોગ કહેનાર પરીશ્રમ કરીને વસ્તુને સંપાદન કરવા તે એ કામ મુખ્યત્વે કરીને પુરૂષને માટે નીર્માણ થયું છે. ક્ષેમ કહેતાં મેળવેલી વસ્તુનો યથોચીત રીતે ઉપયોગ કરવો તે. આ ઉભયકાર્ય કે જેના ઉપર અર્થશાસ્ત્રનો તમામ આધાર રહેલો છે તેનું મહત્ત્વભર્યું કાર્ય સ્ત્રી પુરૂષ એમ ઉભયની સહાયતાથીજ પાર પાડી શકાય છે. તેમાં યોગ કરતાં ક્ષેમ કરવામાં વધારે ડહાપણની જરૂર છે અને તે કામ સ્ત્રીના અધીકારનું છે. સમ્યગ્ચિન્તનશાળી સ્ત્રી આ કાર્ય પુર્ણ કુશળતાથી કરે છે ને જે સ્ત્રી વ્યવહાર કુશળ હોય છે, તે પોતાના પતિના કુળને ઉન્નતિમાં આણે છે. સાસુ સસરાની સેવા કરવી, પોતાને જે કાંઈ

ધરેણુંગાંડું કે અનપાન મળતું હોય તેટલા ઉપર સંતોષ રાખવો. પોતાના ત્યાં આવનાર સગાંસંબંધીનો સત્કાર કરવો. પરાયા કબજામાં પડવું નહીં.

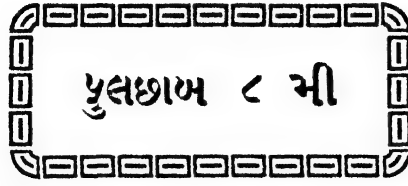
સ્ત્રી પાસે સાચું નહીં બોલવું.

સ્ત્રીનું હૃદય બહુ કામળ હોય છે તેથી તેના મનમાં કોઈ પણ વાત ટકી શકતી નથી. તે ઉપર એક દ્રષ્ટાંત છે કે કોઈ એક શહેરમાં કોઈ એક ગરીબ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેને દરીદ્રતાએ ઘેરી લીધો હતો. તેની સ્ત્રી હંમેશાં બહારગામ કમાવા જવાને માટે તેને કહેતી હતી. એક વખતે સ્ત્રીના કંકાશથી પોતે પાસેના જંગલમાં જતો રહ્યો. તે જંગલમાં એક શીવાલય હતું. તેના મનમાં વીચાર થયો કે હું આ શિવજીની પ્રેમભાવે પૂજા કરું તો મારું દરીદ્ર જતું રહે. એમ ધારી શીવજી ઉપર તપ કરવા લાગ્યો. ત્રણ દીવસ તેણે કાંઈ ખાધું પીધું નહીં અને શીવજીની એક ચીત્તે ભક્તી કરવા લાગ્યો. શિવજી બહુજ દયાળુ છે તેથી ત્રીજે દિવસે તે વિપ્રને કહ્યું, જન ઘેરને તારા વાગમાં એક લાથ જમીન ખોદજો એટલે તને ધન સાંપડશે. પણ તે વાત તું તારી સ્ત્રીને કહીશ નહીં. વિપ્રે તે પ્રમાણે કર્યું એટલે શિવજીના વચનથી તે શ્રીમાન થયો. તેની સ્ત્રી આ ધન ક્યાંથી આવ્યું તે બહુ પુછવા લાગી પણ તેને કહ્યું નહીં. કારણ કે શિવજીએ વચન આપતાં તેને કહેલું હતું કે હે વિપ્ર ! આ વાત તારી સ્ત્રીને પણ કહીશ નહીં ને જો કહીશ તો ધન જતું રહેશે. તેની સ્ત્રીની બહેન બહુ જ અદેખા હતી. તેણે પોતાની બહેનને બહુજ મનાવી પણ તેને કહ્યું કે મને મારો પતિ ધન આવવાનું કારણ કહેતા નથી તેથી તેની બહેન બોલી કે તું આજ ઘરમાં રસોઈ કરીશ નહીં. જ્યારે તારો પતિ આવે ત્યારે કારણ પુછે તે વખતે તું કહેજે કે ધન મળવાનું કારણ કહો તો રસોઈ કરું ! પછી વિપ્ર ઘેર આવ્યો તો સ્ત્રી રીસાઈને બેઠી હતી. તેનું કારણ પુછતાં સ્ત્રી

કહેવા લાગી કે ધન મળવાનું કારણ કહો ! ત્યારે વિપ્રે મનમાં વિચાર કર્યો કે “સ્ત્રી હટ” બહુ ભુંડી છે. આનું સમાધાન કર્યા વિના ચાલશે નહીં ! તેથી તેણે કહ્યું કે શેર દુધ આકડાનું પી જવું ને પછી દીશાએ જતાં સોનામોહોર થઇ જશે. સ્ત્રીએ પોતાની બેનને તે પ્રમાણે કહેતાં તે સ્ત્રીએ શેર દુધ આકડાનું મંગાવી પોતાના ઘણીને પાચું ને તેથી બીજે દીવસે તે મરી ગયો. આવી રીતે સ્ત્રી પાસે સાચું નહીં બોલવાથી તે વિપ્રનું દારીદ્રપણું સદાને માટે ગયું પણ જો સ્ત્રી પાસે સાચી વાત કરી હોત તો તેની બહેનને કહ્યા વિના કદી પણ રહેત નહીં. આ ઉપરથી દૃષ્ટાંત એટલુંજ કે ગમે તેવી વાત હોય પણ સ્ત્રીના મનમાં રહેતી નથી. માટે સ્ત્રી પાસે કોઇ દીવસ સાચી વાત કરવી નહીં.

વિવેક વિના આંધળો.

ધાતુની ધાત ભણી ભણી ભાત,
રજો દીન રાત ધરી બહુ ધંધો.
ભાવ ભક્ષેજ ભક્ષાં ધરી ભુશણ,
દે તજ દુપણથી દુરગંધો.
રાજ સભાસદ લાજ ગણે કવિ,
કાજ કરે પદબંધ પ્રથંધો.
ટેવ અને ન છેક છુટે પણ,
એક વિવેક વીના નર અંધો.

આપની શિખામણ.

એક શેઠીયાનો દીકરો માર એસ્ટ્રાટાટ થઈને પિતાને મળવા આવ્યો. બેટાને દેખી પિતાજી તો હસી પડ્યા ! પુત્ર પુત્ર્યું કેમ સાહેબ મને દેખી આજ શીદને થઈ હસો છો ? પિતાએ કહ્યું, ના ભાઈ હું તને દેખી નથી હસતો. હું તો તારી પાછ વીનાની કમાઈ અને ચાઈ ચાઈ સાથનો આ તારો સુટ દેખીને હસી રહ્યો છું. બેટા, કપડાં ઉપર જોટલું ધ્યાન આપો છો તેનું ચરધું જ ધ્યાન જો તમારું ચારીત્ર સુધારવા ઉપર આપો તો બહુ સારું. ભલા દેખાવાનો બુડો ફાંકો છોડી દઈને સત્ય જ ભણાં કામો કરી ભલા થાવ. પિતાની આ શિખામણ ઝટ તે પુત્રના ધ્યાનમાં ઉતરી ગઈ ? પુત્ર જ તે પોતાના ઓરડામાં ગયો અને તે ભપકાભર્યો સુટ કાઢી નાંખી સાદાં લુગડાં સજી ફરી પિતાશ્રી પાસે આવી નમ્રતાથી કહેવા લાગ્યો. પિતાશ્રી મારી થએલી બુલ માફ કરો ! હવેથી હું એવી બુલ નહીં કરું.

સંત દર્શન.

દોહરો.

સંત મીલનકું જાઈએ,

તજ માયા અભિમાન

ડગલે ડગલે યજ ફળ,

એમ કહે શ્રી ભગવાન.

મનુષ્ય જીવનનું અવલોકન.

આ સંસારે આણુ સમજણે
 દુઃખ જે જે પડે છે,
 તેના તાપે હૃદય તપતું
 રાંક થાતું રહે છે;
 પામે સાચી સમજણ કદી
 તે વળી વૃત્તિ નાના,
 તેના ભાવો ક્ષણ થતા
 છે નર્મી ક્યાંહી છાના.
 જે આ વિચિત્ર પરમેશ્વરનો પ્રપંચ,
 તે સર્વ સમજણે સુખરૂપ સંચ;
 માયા અવસ્તુ પણ કામ કરે અનેક,
 દેવ દીને કઠણુ તે વિષયે વિવેક.
 જ્યાં સુધી આ તનમન બધાં
 જીવતાં હોય આંહી,
 સારી માહી સમજણુ વળી હોય
 આ વૃત્તિ માંહી;
 ત્યાં સુધી શમ-દમ વિષે રાખવી
 શ્રેષ્ઠ પ્રીતિ,
 ધર્મો સર્વે સહન કરવા એજ
 ઉત્કૃષ્ટ રીતિ.

*

*

*

દાહરો.

જેણે આપ્યો છે અરે,
 વિનય, વિવેક વિચાર:

તે ઇશ્વરને ઓળખી,

જીત્યો છે સંસાર.

ભલા કર ભલા હોગા!

એક માણસ દેવદર્શન કરવા જઈ રહ્યો હતો. ત્યાં દેવની પૂજા કરવાને માટે ફક્ત તેની પાસે ચાર જ આના હતા. તે જ્યારે દેવ-સ્થાનમાં જતો હતો ત્યારે રસ્તામાં તેને એક ગરીબ નિરાધાર મનુષ્ય ત્રણ દિવસનો ભૂખ્યો મળ્યો. તેણે કહ્યું: “ શેઠજી ! હું ત્રણ દિવસનો ભૂખ્યો છું માટે મારા ઉપર દયા આણી કાંઈ આપો તો પ્રભુ તમારું ભક્તું કરશે.” આ વચન સાંભળી પેલો પુરૂષ બહુ જ વિચારમાં પડી ગયો કે આ ગરીબને શું આપું ? કેમકે અત્યારે મારા પાસે દેવ-મંદિરમાં ધરવાને તથા પૂજનની સામગ્રી ધુલ વગેરે સેવાને ફક્ત ચાર-જ આના છે તે હું આને આપું તો મારાથી દેવની સેવા બની શકશે નહિ. પણ આને જો હું મારા ચાર આના આપીશ તો તેની આંતરડી ફુવા દેશે એમ ધારી તે પેલા ગરીબ પ્રત્યે બોલ્યો: ભાઈ ! મારી પાસે અત્યારે કાંઈ સોનું રૂપું તો નથી પરંતુ આ ચાર આના દેવ-સેવાના મારી પાસે છે તે હું તને આપું છું તે લે. પેલા ગરીબે હર્ષથી તે ચાર આના લીધા. પણ તેના બદલામાં એક મંત્ર તેને શીખવ્યો. તે એ કે “ ભલા કર ભલા હોગા ” એટલું બોલી પેલો બિચારો રસ્તે પડી ગયો. પહેલાં તો શેઠજી વિચારમાં પડ્યા કે આનો અર્થ શો હશે ? થોડુંક થોભીને દેવળ તરફ ચાલવા માંડ્યું. ત્યાં પૂજા કરી ઘેર જઈ શ્રદ્ધા રાખી તે મંત્ર ભણવા લાગ્યા. થોડાક દિવસમાં તેનો સીતારો ફરી ગયો અને તે મોટો શ્રીમાન બની ગયો. એના ફતેહની આવી તેનાં સગાંઓ તથા મિત્રો તેને પૂછવા લાગ્યા. તેથી તે “ ભલા કર ભલા હોગા ” એટલું સર્વને કહેતો હતો.

સંપત્તિ અને આયુષ્ય.

સંપત્તિ એ બે પહોરની છાયા છે. તે આજ છે ને કાલે નથી.

જેઓ કરોડોપતિ કહેવાતા તેની પાસે એક કોડી પણ અત્યારે નથી. વળી જેઓ ભિક્ષા માગતા હતા તે ભાગ્યવંત થઇ બેઠા છે ! કાળની ગતિ તો જુઓ ! ! આયુષ્ય ધીમે ધીમે ઘટતું જાય છે. માટે બાલ ને યુવાવસ્થા ગઈ એટલે વૃદ્ધાવસ્થા એની મેળે આવવાની. ને તે આત્મા કેડે બે દિવસે કાળ આવીને હિમ્નો રહેશે. દેહને જેવો કરીએ તેવો થાય છે, ને યત્ન કરવાથી કાર્ય પણ સિદ્ધ થાય છે.

સંગતિ દાપ.

વણિક કુટુંબની એક બાઈને કોઈ કારણવશાત દવાના કામમાં ખાંડીની જરૂર પડી. તેથી તેણે પોતાની પાડોશમાં રહેતી એક ક્ષુદ્ર જાતિની સ્ત્રી પાસે પૈસા આપી ગુપ્ત રીતે મંગાવી. આ વાતને છ માસ વીતી ગયા પછી તે ક્ષુદ્ર જાતિની બાઈએ બીજી એક વણિક બાઈને તકરાર થઈ તે વખતે ક્ષુદ્ર જાતિની સ્ત્રીએ માણસની સમક્ષ મેળું માર્યું કે “ ભાણ્યાં ભાણ્યાં તમે ઉંચ કામના ! મારી સાથે તમારી સગી જસોદાએ ખાંડીની બાટલી મંગાવી હતી. ” આ સાંભળી જસોદા બાઈને પસ્તાવો થયો કે મેં હલકી જાતિની સ્ત્રી સાથે કામ પાડ્યું કે જેથી કરીને મહારી આબરૂને બગાડયો. ખરેખર જાત વિના ભાત પડે નહિ. હલકા માણસનો સંગ કરવાથી પરિણામ સાફ આવતું નથી.

સંસાર એટલે શું ?

જે વસ્તુસ્થિતિ મનુષ્યને પ્રભુથી દુર રાખે તેનું નામ સંસાર છે. કોઈનો સંસાર ઘર અને કુટુંબરૂપે હોય છે. કોઈનો સંસાર વેપાર રોજગાર છે. કોઈનો સંસારિક વિદ્યા ભણી વિદ્વતા બતાવવામાં રહેલો હોય છે. કોઈનો સંસાર સભાઓ ભરવામાં, તો કોઈનો સંસાર વાસનાઓને પોષવામાં. આ પ્રમાણે પ્રત્યેક માણસ પોતાની કોઈ એક બાબતમાં લુબ્ધ થઈ રહે છે.

એક શ્રીમાને મુંઝના વાળ ઉપર લીધેલા પૈસા.

એક શ્રીમાન યાત્રા અર્થે પરદેશમાં ગયેલ હતો. ત્યાં તેની

પાસે પૈસા ખુટવાથી એક શાહુકારની સદ્દર પેઠી પર જઈને પોતાની મુંઝનો એક વાળ તોડીને આપ્યો ને રૂપિયા દશ દળરની માગણી કરી. તે વેપારી શેડે જણાવ્યું કે “મુંઝનો વાળ જરા વાંકો છે. માટે ખીજે આપો” ! પેલા શ્રીમાને જવાબ આપ્યો કે શેડે વાંકો પણ મોકો છે. અર્થાત તે વાંકો છે પણ મલારી મુંઝનો વાળ છે એટલે તેની ઉપરજ આપો. શેડે તુરત રૂપિયા દશ દળર ગણી આપ્યા. આ બનાવ જોઈ ખીજ એક માણસે પૈસા લેવાની યુક્તિ કરી. દશ પંદર દિવસ પછી તે માણસે દુકાન પર આવી પોતાની મુંઝનો વાળ આપી રૂપિયા બેદળર માગ્યા. શેડે તપાસ કરી કરી કંઈ કે શેડે વાળ વાંકો છે, એટલે પેલા આવનારે તુરત બેચાર મુંઝના મોવાળા તોડી શેડના હાથમાં આપ્યા ને કંઈ કે સારો હોય તે રાખો. શાહુકાર સમજી ગયો કે આ કોઈ લેભાગુ છે. તુર્ત તેને પોલીસ પાસે પકડાવી શિક્ષા કરાવી, પ્રતિજ્ઞા કાંઈ મોવાળા ઉપર થતી નથી પણ વચન ઉપર છે.

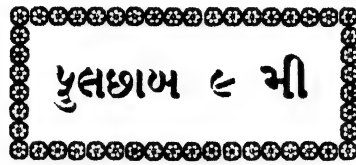
પંચરતન.

સાનું, માણેક, હીરો, લીલમ અને મોતી. પંચાંગ (ટીપણાના અર્થમાં) નિધિ, વાર, નક્ષત્ર, યોગ ને કરણ-પંચમહાભુત-પૃથ્વી, જળ, વાયુ, તેજ, ને આકાશ-પાંચપદ્મ-પ્રાણ, અપાન, ઉદાન, વ્યાન, અને સમાન.

પાંચમુદ્રા-જ્ઞાયરી, ખેચરી, જેચરી, અગોચરી અને ઉન્મતી.

પાંચ મહાપાપ-સોનાની ચોરી, ગુરૂસ્ત્રીગમન, મદ્યપાન, બ્રહ્મહત્યા, એ ચારેનો સંસર્ગ.

પાંચ આંગળાઓ સરખી હોતી નથી, પોતાના છોકરામાં ગુણ, દોષ, હાપણ કે મૂર્ખતા કે અન્ય રીતે વહાલ કે અણગમો આવવાથી આંતરો રાખવામાં આવે ત્યારે એ કહેવન કહેવામાં આવે છે.

સમયની બલીહારી.

આપણામાં કેટલાક લોકો કહે છે કે જ્યારે સારો સમય હોય ત્યારે આપણી આંખોમાં અંધાપો આવે છે પણ તે વખતે એટલું યાદ રાખવું કે સારો કે માઠો સમય સદાકાળ ટકતો નથી. એક વખત સારો સમય પ્રાપ્ત થાય ત્યારપછી તુર્ત નબળો સમય અનાયાસે આવી પડે છે. તે વખતે આપણી લોકો હાંસી કરે છે માટે આપણે સદાકાળ વર્તન એવું રાખવું જોઈએ કે આપણી રીતભાત જોઈ કોઈ ટીકા કરે નહિ. કારણકે સરખો સમય સદાકાળ ટકતો નથી એ તો સમયની બલીહારી છે. કોઈ વખતે લાખો માણસો આપણો હુકમ ઉઠાવનાર હોય ને કોઈ સમયે આપણે પોતે મજૂરી કરતા હોઈએ ! એ તો શામળભટ્ટે કહ્યું છે કે “ ફરતી ફરતી છે જાંયડી અહંકાર નવ આણીએ.” આજ છે તેવું કાલે નથી. રામચંદ્ર ભગવાન હતા તો તેણે પણ દુઃખનો સ્વીકાર કરી આનંદથી તે દુઃખના દિવસો જંગલમાં રહીને કાઢેલા છે. પાંડવ ને કૌરવો માથે કેવા પ્રકારનાં સંકટો આવ્યાં છતાં તેઓએ પોતાની ધીરજ અને સત્ય કદી પણ છોડ્યું નહિ. કોઈ વખત સારો હોય ત્યારે પ્રલાઇ જવું નહિ તેમ કોઈ વખતે સમય ખરાબ અનાયાસે આવી પડે તે વખતે ગભરાઇ જવું નહિ. હમેશાં પ્રયત્ન કરી પ્રભુની મરજીને તાપે થવું એમાં જ ખરો આનંદ છે. આ સંસારમાં સર્વે વાતે કોઈ સુખી જોવામાં આવતો નથી. કોઈને શરીરની વ્યાધી તો કોઈને પૈસાની પીડા તો કોઈને કુટુંબનો કલેશ આ પ્રમાણે સર્વ સ્થળે જોવામાં આવે છે, માટે સદા કાળ સંતોષ ને સંપને ગ્રહણ કરી સંસારમાં રહેવું ને બની શકે તો સત્સંગ ને ભક્તિ અવશ્ય કરવી કેમકે ખરું સુખ તેમાં જ સમાયેલું છે.

જીંદગી અને જન્મજન.

જીંદગી બહુ જ ટુંકી છે પણ જન્મજનનો પાર નથી. મનુષ્ય જન્મે ત્યારથી સંસારનાં કામ કરવા માંડે પણ તેનો છેડો કદી આવતો જ નથી. એક કામ પુરું થયું ત્યાં બીજું કામ આવીને ઉભું રહે છે તેમાંથી આ જીવને નિવૃત્ત થવા દેતો નથી. એ તો જે લાગ્ય-શાળી હોય તે આ જન્મની જન્મજનમાંથી છુટી પ્રભુના પદને પામી જાય છે. બાકી બીજા સર્વે તો ખોટા સુખમાં મોહી પોતાનો અમૃત્ય અવસર વિના કારણે ગુમાવે છે. આ સંસારમાં જ્યાંસુધી આયુષ્ય નિર્માણ થયું હોય ત્યાંસુધી જ રહેવાય છે. આયુષ્ય પુરું થયા બાદ એક ક્ષણ પણ કોઈ રાખી શકતું નથી.

મુળજી શેઠનો વૈરાગ્ય.

ગઢપુરમાં જ્યારે શ્રીજી મહારાજ ખીરાજતા હતા ત્યારે મુળજી શેઠ તેમના દર્શને આવેલા હતા. તે શ્રીજી મહારાજની વાતો સાંભળતા હતા એટલામાં તેના ગામથી માણસ આવ્યું ને કહ્યું કે ઝટ ચાલો, તનારો દીકરો બહુ જ માંદો છે. પછી તેણે શ્રીજી મહારાજ પાસે વાત કરી કે મારે પાછું મારા ગામ જવું પડશે; કારણકે મારે ઘેર મારો પુત્ર બહુ જ માંદો છે. ત્યારે મહારાજ કહે કે તારે એક જ દીકરો છે તે દેહ મૂકે તો કેવું થાય ? ત્યારે મુળજી શેઠ કહે કે મને કાંઈ ઉદ્વેગ થાય નહિ. ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે તારો દીકરો દેહ મૂકી ધામમાં ગયો છે. હવે તારે ઘેર જવું હોય તો જા, ત્યારે મુળજી શેઠ ઉન્મત ગંગામાં સ્નાન કરી રાજી થઈ મહારાજની વાતો સાંભળવા બેઠા અને કહેવા લાગ્યા કે મૃત્યુલોકમાંથી મારા પુત્રને અક્ષરધામ મળ્યું એટલે મારા જેવો કોણ લાગ્યશાળી. એવા તે મહાન વૈરાગ્ય-વાળા ને મહિમાવાળા હતા. નહિ તો દીકરાનું મરણ સાંભળી શાંતિ રહેવી મહા કઠિન છે.

સાત નકટાની વાત.

સાત ચાર હતા. તેઓએ એક ગામમાં વાણીયાની દુકાનમાં ખાતર પાડ્યું. પ્રથમ તેણે દુકાનની પછીતે જઈ તપાસ કરી તો સર્વે સુધ ગયેલાં માણસ પડ્યાં હતાં. એટલે ચારેએ દુકાનની પછીતમાં એક મોટું માણસ સુતું સુતું જાય તેવું બાકું પાડ્યું. શેઠને પ્રથમથીજ આ વાતની ખબર પડતાં તેણે એક સગવેલ ચાકુ લાથમાં રાખી જે ચાર દુકાનમાં પેસે તેનું નાક કાપી લે એમ સાતે ચારેનાં નાક કાપી લીધાં. છેવટનો એક બેલ્યો કે માઈ તો નાક કપાઈ ગયું, હું નકટો થયો છું ત્યારે ખીજા છ પણ કહેવા લાગ્યા કે અમારાં પણ નાક નથી તે કપાઈ ગયાં છે, મારે અમે પણ નકટા છીએ. એ પ્રમાણે સાતે નકટા પ્રભાત થતાં પોલીસના લાથમાં આવતાં તે શિક્ષાને પાત્ર થયા.

સદ્ગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામી ને શ્રીજી મહારાજ.

એક વાર શ્રીજી મહારાજ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને લઈને કચ્છમાં માંડવીએ જતા હતા. પછી શ્રીજી મહારાજે બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહ્યું કે કહો તો તમને આ ગામમાં લાડવા ખવરાવું ને કહો તો ધૂળની ફાટયું ખવડાવું. ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામી બોલ્યા જે મહારાજ ધૂળની ફાટયું તો અમે એકલા હોઈએ ત્યારે ઘણી મજે છે પણ આજ તો ઘણી ભેગા છે તેથી ધૂળની ફાટયું હોય નહિ, આજ તો લાડવા હોય. ત્યારે મહારાજે એક ધૂળનો ઢગલો કરી તે ઉપર આસન પાથરીને બ્રહ્માનંદ સ્વામીને બેસાડ્યા ને તેમને સદ્ગુરુનંદ સ્વામી ઠરાવ્યા ને પોતે ઘાળો ફેંટો બાંધી પાળા ભેગા બેઠા એટલામાં ખંચો ખત્રી આવ્યો તેણે કેટલાક પ્રશ્નો ગાદી પર બેસનાર બ્રહ્માનંદ સ્વામીને પૂછ્યા, ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ કહ્યું કે આવા પ્રશ્નના ઉત્તર તો અમારો સેવક દેશે. તેથી સદ્ગુરુનંદ સ્વામીએ સવળા અથવા પ્રશ્નોના ઉત્તર

કરી આપ્યા. ખયા ખત્રીની ખાતરી થઇ કે આ ગાદીપર બેઠા છે તે સેવક છે તે પ્રશ્નનો ઉત્તર કરી આપનાર સમર્થ મહાપુરુષ છે. ત્યારબાદ ખયાખત્રીએ સર્વમંડળને લાડુની રસોઇ આપી પોતે સેવક થયો એ રીતે ચમત્કાર બતાવ્યો છે.

સોનું મકત મળે નહિ.

એક મહાત્મા પુરુષ લાથમાં એક લાકડાનો ઘોડો લઇ એક વખતે એક શહેરમાંથી જતા હતા ત્યાં એક સોનીની દુકાન પાસે બે ચાર સ્ત્રીઓ પોતાનાં ઘડવા આપેલાં ઘરેણાં લેતી હતી તે જોઈ મહાત્માના મનને પણ થયું કે આ સોની સર્વેને મકત સોનાનાં ઘરેણાં આપે છે, એટલે પોતે પણ પોતાના લાથમાં રાખવાનો લાકડાનો ઘોડો લેતો તેને સોનું ચઢવી આપવા માટે આપ્યો. સોનીએ તે ઘોડો પોતાની દુકાનમાં મુક્યો, પછી પેલી સ્ત્રીઓ તે મહાત્માજીને કહેવા લાગી કે ગુરુમહારાજ એ સોની અમેને કાંઈ મકત ઘરેણાં આપતો નથી. અમે તો તેને સોનું આપેલું હતું તેના મજુરી લઈ લાગીના કરી આપે છે ત્યારે મહાત્માજીને ખાતરી થઈ કે મકત સોનું મળે નહિ તો મારો ઘોડો તો પાછો આપશે ને, એમ કહી સોની પાસે પોતાના ઘોડાની માગણી કરી. મહામહેનતે પોતાનો ઘોડો પાછો લીધો.

સદગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને મુળીમાં થયેલો ચમત્કાર.

સદગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામી મુળીમાં મંદીર કરવા આવ્યા તે વખતે ગામથી ચાર ચાર ગાઉ ફરતો પથર જતેયો પણ ક્યાંય મળે નહીં. પછી કંદાસ થઈ ગયા તે સહેજનંદ સ્વામીની સ્તુતી કરીને કહ્યું કે મહારાજ નમે મુળીમાં મંદીર કરવાની મને આજ્ઞા કરી છે તે પથર ત્રીનાં મંદીર કેમ થશે ? પછી થોડા દિવસ રહી પથર ગોતવાને વગડામાં ગયા. તે વખતે વડવાણનો મુનો સલાટ પણ સ્વામી બેગો લેતો ને ખીજ દશ પંદર માણસ બેગો લેનાં. તે ફરી ફરીને પથર

જોતા હતાં તે વખતે સદ્ગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને મહારાજની મુર્તિનાં
છોટેથી દર્શન થયાં. ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ મહારાજ પાસે જવા
ઉતાવળ કરી ઘોડી હાંકી તે મહારાજની સમીપમાં ગયા, ત્યારે
મહારાજ એક ઢાલ જેવડો ઉઘાડો પથર ઉપર ઉભા રહીને
અદ્રશ્ય થઇ ગયા, તે વખતે બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ મુના સલાટને કહ્યું
કે આ પથર જુઓ. પછી તે ઠેકાણે ખોદવા માંડ્યું તો તેની નીચે
પથરની મોટી પાટો ખડકેલી મુકેલી નીકળી ને તેમાં મંદીર સંપૂર્ણ
થાય તેટલો પથર દેખાયો. પણ તે પાણા કાઢતાં આસપાસ પાણીનું
સાધન નહીં હોવાથી મુઝવણ ને વીચાર કરવા લાગ્યા કે ગામમાંથી
પાણી લઈને અહીં આવવું બહુ જ કઠણ પડશે. એટલામાં પ્રભુ
ધૃત્વાથી એક ભરવાડે આવી અચાનક પાણી ખતાવ્યું ને તે ભરવાડ
કહેવા લાગ્યો કે અમે નાના હતા ત્યારે આ જગ્યાએ પાણી હતું તે
બહુ જ મીઠું હતું. માણસોએ તે ભરવાડનું નામ પૂછ્યું, પણ નામ
નહિ આપતાં તુરત જતા રહ્યા. આ રીતે પાણા ને પાણીનો ચમત્કાર
બ્રહ્માનંદ સ્વામીને શ્રીજી મહારાજની ઈચ્છા કૃપાથી મળવાથી પ્રભુની
ધારણા પ્રમાણે મુળીનું મંદિર તૈયાર થયું. આજ પણ હજારો મનુષ્યો
તેનાં દર્શન માટે ત્યાં જાય છે ને મહા શુદ્ધિ પ ને રોજ ત્યાં મોટો
મેજો ભરાય છે. આવી રીતે કળીયુગના સમયમાં સ્વામીનારાયણ
ભગવાને અલૌકિક ચમત્કાર ખતાવી મુળીનું મંદિર તૈયાર કરાવ્યું તે
તેમની અદ્ભુત લીલા કહેવાય.

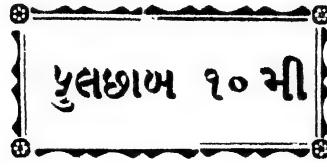
*

*

*

ત્રણે વાનાં લેશું.

એક શ્રીમાનને ઘેર એક વખતે મેમાન આવતાં તે શ્રીમાને
આવનાર મેમાનોને પૂછ્યું કે તમે ચાહ, કોશી કે કોકો શું લેશો ?
મેમાનોએ કહ્યું કે ત્રણે વાનાં લેશું. આ સાંભળી શ્રીમાન મનમાં
સમજી ગયો કે આવનાર મેમાનો આપણી આગર લેવા આવ્યા છે.

દુર્ગાદત અને મનોહર ગુપ્તની વાર્તા.

એક ગામમાં દુર્ગાદત નામનો ગરીબ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તેને એક વખત રતનાકરના કીનારા ઉપર તપસ્યા કરતાં વરુણદેવે એક શંખ પ્રસન્ન થઈને આપ્યો ને કહ્યું કે આ શંખ તને હંમેશાં “એક લાખ સોના મોહોર” આપશે. વરુણદેવના વચનમાં દૃઢ વિશ્વાસ રાખી દુર્ગાદત ઘેર આવી શંખની પુજા કરવા લાગ્યો એટલે તુર્ત સવાલાખ સોનામોહોરનો ઢગ થયો. આ પ્રમાણે હંમેશાં સવાલાખ સોનામોહોરો મળતાં રાગ્ન જેવો વૈભવ દુર્ગાદતનો થયો. તેની પાડોશમાં મનોહર ગુપ્ત નામનો એક વૈશ્ય રહેતો હતો તેને આ દુર્ગાદતના વૈભવ પર ઈર્ષ્યા આવવાથી તેનો શંખ તેણે ચોરી લીધો તેથી તે દુર્ગાદત પાછો સમુદ્ર કીનારે જઈ વરુણદેવ પાસે રોવા લાગ્યો ત્યારે વરુણદેવે તેને એક બીજો શંખ આપ્યો પણ તેનું નામ “લપોડ શંખ” હતું એટલે તેનું પુજન કરીને એને પુઝીશ કે લપોડ શંખ લાવ લાખ ! તો એ શંખ કહેશે કે લેને સવાલાખ ! પરંતુ એ માત્ર મુખદ્વારા કથન કરશે પરંતુ આપશે એક પાઈ પણ નહીં. અર્થાત એના નામ પ્રમાણે એના ગુણ છે પરંતુ જેને અનુભવ હોય તે જ જાણી શકે. બીજા તો એના વાક્ય સાંભળીને એના ઉપર મોહીત થઈ જશે, તેથી જેણે તમારા શંખની ચોરી કરી હશે તે પ્રથમના શંખને મુકીને આ શંખ તમારો ચોરી જશે. પછી પેલા શંખની બરાબર સંભાળ રાખજો. એ પ્રમાણે કહી તેને તે શંખ આપ્યો. દુર્ગાદત તે શંખને લઈને પોતાને ઘેર આવ્યો ને પ્રભાત થતાં તેની પુજા કરી લાખ રૂપીઆ માગવા લાગ્યો ત્યારે લપોડશંખ બોલ્યો, લેને સવાલાખ ! આ શબ્દ મનોહર ગુપ્તના જાણવામાં આવતાં રાત્રે સાચો શંખ મુકી લપોડશંખ

ચોરી ગયો. તેથી દુર્ગાદત પોતાનો અસલ શંખ મળવાથી આનંદ પામી સુખી થયો ને મનોહર ગુપ્ત માથું કુરી રોવા લાગ્યો. કહેવન છે કે ચોરીનો માલ કદી પણ શીકે ચઢે નહિ. “ચોરીનો માલ ચંડાળે જાય ને પાપી લાથ ઘસતો થાય ” એ કહેવન ખરી છે. મનોહર ગુપ્તને પોતાના વિશ્વાસઘાતી કૃત્યનો ભારે અફસોસ થયો.

ઉપદેશ દોહરા.

ધર્મી ભુલે ધર્મ નીજ, જ્ઞાની ભુલે જ્ઞાન;
 દુષ્ટ દુરાચલ તો દીસે, મદ કર મદ સમાન.
 નાસ્તિક થકી દુરાચલી, ભુંડા ભુનલ માંહી;
 વિચાર ન કરે વેગમાં, પાપ પુણ્યનો કાંઈ.
 આંધુ લાવી આંખમાં, ભજન કરે ધરી ભાવ;
 પણ પરના જન પ્રાણ લે, જો તે પામે દાવ.
 દુનિયા વિષે દુરાચલી, અજ્ઞાની જન એજ;
 ચાલ્યો સેવા લાભ પણ, ઉલટો થયો અવેજ.
 દયા ધર્મનું મુળ છે, ભક્તિ જળે સીંચાય;
 દયા વિના ભક્તિ કરે, ધર્મ વૃક્ષ નહિ થાય.
 અજ્ઞાની ઇશ્વર ભજે, તો પણ ફળ અણતોલ;
 અંધારે આરોગતાં, ગળ્યોજ લાગે ગોળ.
 ફાવે તે સ્થાને જઈ, ભજવા શ્રી ભગવાન;
 નદીએ કે વાવે કુવે, જઈ કરવું જળપાન.
 અખીલ જનોને અંતરે, રૂચે થવાને રાય;
 ફાંફાં મારે ફરી ફરી, ધણીનું ધાર્યું થાય.

ખજો ખખર.

શાદ્દલ વિક્રીડીત વૃત.

જો થાતા ઘડી એકમાં અદૃશ્ય, વરસાદ કેરા કરા,
 જાણો એજ રીતે જરૂર જગના, છે ખેલ ખોટા ખરા;

સાચાં ધર્મ, અધર્મ કર્મ સઘળાં યજ્ઞ્યાં નહિ તે ટળે;
એની એ દક્ષપત ચીત નહિ તો તે ખોટ ખાશે ખળે.

ધણીનું ધાર્યું થાય છે.

કર્તાની કરુણા વિના, કશું કહી ન શકાય;	
ધરી રહે સૌ ધારણા, ધણીનું ધાર્યું થાય.	૧
પ્રભાતથી સૌ પરવરી, જળ લેવાને જાય;	
અદૃઢ કે ઓછું મળે, ધણીનું ધાર્યું થાય.	૨
ભકું સરોવર જળ ભર્યું, સનમુખથી સુકાય;	
પીવા જતો પાછો ફરે, ધણીનું ધાર્યું થાય.	૩
જંગમમતી જીવને, આપ્યા છે ઉપાય;	
કરીએ પણ ધરીએ નકા, ધણીનું ધાર્યું થાય.	૪
કર્તાની કરુણાથકે, સફળ થાય સાકાજ;	
વરસે જે વરસાદ તો, ઉપજે છોડ અનાજ.	૫

હીરામાં સુખ કે દુઃખ નથી પણ સુખ દુઃખનું કારણ પોતાનું મન છે.

રસ્તે જે માણસો જતા હતા તેમાં એકની નજરે હીરો પડતાં તેણે ઉપાડી લીધો અને પોતાના મનમાં માનવા લાગ્યો કે આ હીરાથી મને અનેક પ્રકારના દુઃખ જશે ! ને હું સંસારમાં સુખી થઈશ. ખીજ માણસે આ વાત જાણતા તેને હીરાની કીંમત પોતાના મનમાં કાંઈ પણ નહોતી કારણકે પોતે શ્રીમંત હતા ત્યારે હજારો હીરાએતો વિયોગ કરી ત્યાગવ્રતિ ધારણ કરી હતી તેથી તેને મનમાં કાંઈ પણ આધાન થયો નહિ; કારણકે તે વૈરાગ્યમાંજ અખંડ સુખ માનતો હતો. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે હીરામાં સુખ કે દુઃખ નથી પણ સુખ દુઃખનું કારણ પોતાનું મન છે.

મનને મગરૂરી મેલવા વિષે.

રાગ-ભૈરવી.

મન મેલ હવે મગરૂરી,

રહી જશે વાન અધુરી—રે મન—૧

રખડાવી મારે છે મૃગને,
 જેમ કુટીલ કરતુરી,
 તેજ દશા તારી થવાની
 સમજી રાખ સજુરી—રે મન—૨
 સાઈં નરસું કેમ ન દેખે,
 ટેવ બળી એ જુરી;
 કેશવ અંતે એ પંથેથી
 પડશે પીડા પુરી—રે મન—૩

સતી સુલોચના.

રામચંદ્રજી અને રાવણના યુદ્ધ વખતે લક્ષ્મણ અને ઇંદ્રજીતને યુદ્ધ થયેલું તેમાં લક્ષ્મણને મુચ્છા વળેલી અને પક્ષીથી જે યુદ્ધ ચાલ્યું તેમાં ઇંદ્રજીત મરાયો. તેની સ્ત્રી સતી હતી. તેનો હાથ છુટો પડી ઉડીને જ્યાં તેની સતી સ્ત્રી સુલોચના ચોકમાં માથું ઓળાવતી બેઠેલી હતી ત્યાં જઈને પડ્યો. સતીએ જાણ્યું કે મારા પતીનું કંઈક વિપરીત થયું. ખડીઓ કલમ હાથ પાસે મુકતાં પત્રમાં લખાણું કે મારો દેહ રણક્ષેત્રમાં પડ્યો છે. માઈં માથું રામચંદ્રજીના સૈન્યમાં રામચંદ્ર પાસે જ છે. ત્યાંથી લઈ આવજે. સતી ત્યાંથી ચાલીને રામચંદ્રજી પાસે તેમનું સૈન્ય ભેદીને પહોંચી ચૂકી. રામચંદ્રને કહ્યું કે મારા પતીનું મસ્તક આપો. રામચંદ્રજીએ સતીત્વ બતાવવા કહ્યું. સતીએ પતીને વિનંતિ કરી કે જો હું આપની ખરી પતિવ્રતા સ્ત્રી હોઉં તો આપ ખડખડ હસી પડો. તુરત પતીનું મસ્તક ખડખડ હસી પડ્યું. રામચંદ્રે આવા રાક્ષસ કુળમાં આવી સતી છે એમ કહી વરદાન આપ્યું “જા કળીયુગમાં તારૂં સો વરસ રાજ્ય થશે.”

ફાવ્યો તે ડાહ્યો ને ફર્યો તે મુરખ.

એક દીવસ બાદશાહે ખીરબજારે ફરમાવ્યું કે ડાહ્યો અને મુખ્ પોતાની રચેલી તદખીરમાં ફાવ્યો તે ડાહ્યો અને જે ફરી પડ્યો તે મુખ્ સમજવો.

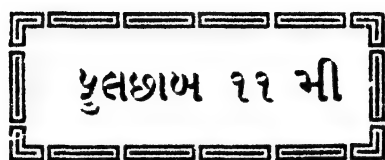
ભીડભંજન.

એક હરિભક્તે દેહ મુક્યો ત્યારે તેનો ભાઈ બહુ રોવા લાગ્યો ત્યારે કોઈ મોટા સદગુરુએ આવી તેને સમજાવ્યો કે તમે શાંતિ રાખો. મરણ તો કોઈને મુકનાર નથી. આજ, કાલ કે પાંચ વર્ષ પછી અવશ્ય થવાનું છે. કહો તો ખરા કે ભાઈ તમેને શું કામમાં આવતા હતા ? તુરત તેણે કહ્યું: મહારાજ, જ્યારે મને આલોકમાં નાણાંની ભીડ પડતી ત્યારે વખતોવખત મદદ કરતા. એટલું જ ને ? હ્યો હું તમને તેની ખોટ પુરી પાડવા એક હનુમાનજીની મુર્તિ બનાવી આપું. એમ કહી એક માસ્તીની મુર્તિ તૈયાર કરાવી તેમાં અલૌકિક અશ્વર્ય મુકી કહ્યું. હ્યો આજથી તમારી ભીડ તે હનુમાનજી ભાંગશે. તમે એમની પુજા પ્રેમથી કરજો ને જ્યારે તમને ભીડ પડે ત્યારે બે હાથ જોડી તેમની સ્તુતિ કરજો આથી તુરતમાં તમારી અરજ સ્વીકારી તમારી ભીડ ભાંગી નાખશે, માટે આનું નામ અમે “ભીડરંજન” રાખી શું. (આજ પણ સારંગપુરના હનુમાનની માનતા ચાલે છે ને હજારો ગાઉથી લોકો તેમના દર્શન માટે આવે છે એ સારંગપુર લોખંડી નાખાનું ગામ છે ને હકુમત જીલ્લાની છે ને ત્યાં ખોટાદથી જવાય છે.)

કુંભારની કુતરી.

એક કુંભાર પાસે કુતરી પાળેલી હતી. તેને પોતે એવી ટેવ પાડેલી હતી કે ગારાવાળા પગ હોય તેને પોતાનો ઘણી (માલેક) સમજી કુતરી તેને પોતાનો ખરો ભાવ બતાવે. આવી રીતે ચાલતું હતું. તેવામાં ચોમાસાના દિવસો આવ્યા. એટલે તો ગારાવાળા પગવાળા ઘણામણે કુતરીને જેવામાં આવ્યા એટલે જેના ગારાવાળા પગ દેખે તેના વાંસે કુતરી સ્નેહ જણાવવા દોડી જાય. આથી કરીને તેના ખરા માલીકનું ભાન રહ્યું નહીં અને અન્ય જનો વાંસે દોડવાથી

સ્નેહને અદલે ખીચારી કુતરીને માર ખાવો પડતો. આવી રીતે આધુ-
નીક સમયમાં ગેરવાળા લુગડાંમાં સંતપણું દેખી આપણે ખરા
ઓળખ ભુલી જતાં સ્વર્ગને અદલે નર્ક મળે છે.

સુખી અને દુઃખી કોણ ?

એક દીવસે ભર દરબારમાં આદશાહે ખીરખતને સવાલ કીધો:
ખીરખત સુખી કોણ ? ખીરખતે તુરત જવાબ દીધો. ખુદાવીંદ,
છવતો માણસ કદી સુખી ગણાતો નથી. માણસ મુવા પછી જ
સુખી કહેવાય છે. આદશાહે તેનું કારણ જાણવા માગ્યું, એટલે
ખીરખતે કહ્યું જહાંપનાહ, જે માણસ આજે સુખી દેખાય છે તેની
ઉપર કાલે કેવી વિપત્તિ આવશે તે તે જાણી શકતો નથી તેથી તે
સુખી કેમ કહેવાય ? વળી અહારથી સુખી દેખાતો હોય પણ
અંદરથી તેનું અંતઃકરણ સુખી છે કે દુઃખી છે તે કેમ જાણાય ?
માણસ મુવા પછી જ સુખી કહેવાય છે.

સહન શીલતા.

એક મોટા વેપારીને કોઈ વખતે તેના નોકરે પરદેશથી આવીને તેને
ખબર આપી કે; શેઠજી ? આફ્રીકામાં આપણી જ્યાં મુડી રહેતી
હતી તે વેપારી નાજો પડ્યો છે ! એ વાત સાંભળે છે તેવામાં બીજા
મુનીમે આવીને કહ્યું કે; શેઠજી ? આપણે જે રૂના સદા કર્યો હતા
તેમાં ભાવ એસી જવાથી ભારે ખોટ આવી છે ? ત્યાં ત્રીજાએ

આવી ખચર આપી કે આપણે જે માલ કાચીનથી મંગાવ્યો હતો તે તોફાનને લીધે દરીઆમાં ડુબી ગયો છે એ હકીકત સાંભળી શેઠજી બોલ્યો ! “ દુનિયામાં હું આળક હતો ને નમ્ર અવસ્થામાં આવ્યો હતો મને પ્રભુએ ઘણી દોલત આપીને પાછી ખેંચી લીધી એનો જેનું હતું તેણે લઇ લીધું તેનું નામ મુઆરક રહ્યું ? ” એમ કહી પોતે રાજ થયા ખરી સહનશીલતાને આનું નામ કહેવાય ? આવા સહનશીલતાવાળા શેઠીઆઓ દુનિયામાં થોડા જ હશે ?

પરચુરણ દાહરા.

આપે જે ઇશ્વર તને, નહિ તે તારું છેક;
કંઈ જીમ્મનો ભાગ છે, દીલમાં જાણી લેજ.
ધર્મ કદી તજશે નહિ, ભજજને સૌ ભગવાન;
દેહ તમે ના માનશે, તજજને તે અભીમાન.
સઘળું માઈ ના કરો, મળે તમેને જેહ,
દીન તણાં દુખડાં દરો, વાપરીને કંઈ નેહ.
ચીતવ મન દરીયરણને, તો થાશે ભવ પાર;
તારાં જે અહીં તેં કર્યાં, તે નહિ સહાય થનાર.
સૌ આળક ઇશ્વરતણા, સગાં ભાઈને જહેન;
દીન દેખો જો કોઈને, ઝટ તો કરજો ક્ષેમ.
પ્રેમ પ્રભુવિણ અન્યમાં, ધરશે મા કોઈ દિન;
સઘળું ઇશ્વરનું ગણો, ના જાણો કાંઈ ભીન.
સંત તણી સોજત કરો, ધરો દરીનું ધ્યાન;
સજજન જ્યાં એકા મળે, કરો પરસ્પર જ્ઞાન.
જો શીખ્યો હોય તું કંઈ, કહે અન્યને એહ;
તેમાં હીત છે તાહરું, સત્ય કહું છું એહ.
શુર, સતીકું સહેલહે, ઘડીમે ધમસાન;
મુક્ત અંગુઠી પ્રેમકી, જગત હે આડો જામ.

ત્યાગી મહાપુરૂષો.

હરિચંદે સત્યને માટે રાજ્યનો ત્યાગ કર્યો, કર્ણે દાનને માટે કવચકુડલ આપી મૃત્યુને માગી લીધું પણ દાનને માટે પાછી પાની કરી નહિ. પ્રહ્લાદે રામ નામ માટે હસતે મોઢે અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો, ભરતે બ્રાતૃપ્રેમને માટે માતાની આજ્ઞા નહિ માનતાં રાજ્યનો ત્યાગ કર્યો, યુધિષ્ઠરે કુન્તાને લીધે સ્વર્ગે જવાનો પણ અસ્વીકાર કર્યો. શિશિ રાજ્યએ એક કબુતરને માટે પોતાના શરીરનું માંસ આપી દીધું હતું, રતિદેવે ગરીબોને માટે ભુખથી મરી જવાનું કબુત્ર કર્યું હતું, દધિચિએ પરાપકારને માટે પોતાનાં હાડકાં શરીરમાંથી કાઢી આપ્યાં હતાં, પરશુરામે પીતાને માટે માતાનો વધ કર્યો હતો, લિપ્તે પીતાને લીધે કામિની કાંચનનો સર્વદા ત્યાગ કર્યો હતો. આવા દૃઢ મનવાળા મહાત્માઓનાં નામ પોતાના ત્યાગને લીધે શાસ્ત્રોમાં અવિચળપણું ભોગવે છે. ધન્ય છે તેમની દૃઢતાને.

શીલ એ મનુષ્યની ઉન્નતિનું મુખ્ય કારણ.

એક સમયે સમુદ્રે નદીઓને કહ્યું કે અમારા માટે તમે નેતરનાં જાડ લઈ આવો ! સ્વામીની આજ્ઞા માથે ચડાવી સર્વે નદીઓ જ્યાં નેતરનાં જાડ હતાં ત્યાં ગધ ને મોટા વેગથી પાણીનો પ્રહાર કરવા લાગી. નેતરમાં નરમપણાનો ગુણ હોવાથી જેવો પ્રહાર જોરથી આવે કે પૃથ્વી પર નેતરનાં જાડ ઢળી પડતાં અને નદીઓનો પ્રચંડ વેગ નેતરના જાડ ઉપર થઇને જતો પણ નેતરનું એકે જાડ નદીઓના કબ્જામાં આવ્યું નહિ. છેવટે કાયર થઈ નદીઓ સમુદ્ર પાસે આવી કહેવા લાગી કે મહારાજ અમારું સઘળું સામર્થ્ય વાપર્યું પણ નેતરનું જાડ અમારા કબ્જામાં આવ્યું નહિ તેથી અમે નીરાશ થઈ વિલે મોઢે તમારી પાસે આવ્યાં છીએ. સમુદ્રે હસતે મુખે કહ્યું ! નદીઓ !! ઠીક છે ! જેનામાં નમ્રતા છે તેનો સંસારમાં કોઈ વાળ વાંકો કરવા

સમર્થ થતું નથી એ નિર્વિવાદ છે. આ સાંભળી નદીયો લગ્નિજત થઇ ગઇ. કેમકે જે પવિત્રને તોડી નાંખે છે તેનાથી આવાં સાદાં નેતરનાં ઝાડ ન તૂટ્યાં તેનું મુળ કારણ નેતરમાં નરમપણું છે માટે જે સંપૂર્ણ વિશ્વનો વિજય કરનાર છે. તેઓ પણ શીલવાનના સામે સ્થાર ખાઇ જાય છે માટેજ મહાત્મા પુરુષ શીલનેજ મનુષ્યની ઉન્ન-તિનું મુખ્ય કારણ કહે છે.

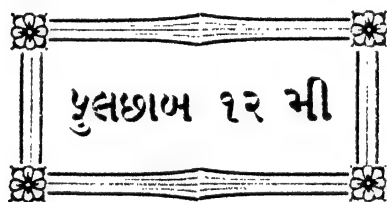
શ્વાનના દશ ગુણો સંત લે છે.

૧. ભૂખ્યું રહેવું. (૨) ગૃહરહિત. (૩) સારી રાત જાગવું. (૪) મરવા પછી કાંઇ નિકળતું નથી. (૫) સ્વામીનું દ્વાર ન છોડવું. (૬) થોડું મળે તેમાં સંતોષ. (૭) જ્યાં બેઠા હોય ને ત્યાંથી કોઈ ઉઠાડી મુકે તો ઉડી જવું. (૮) કોઈ પાસે કાંઇ માગવું નહિ. (૯) કોઈ બોલાવે તો ત્યાં જવું. (૧૦) કોઈ મારે તો ધરતી સામું જોઇ માર સહન કરવો.

દાનેશ્વરી કર્ણ અને અર્જુન.

શ્રી. કૃષ્ણ પરમાત્મા વખતો વખત અર્જુનના પાસે કર્ણના દાનની વાતો કર્યા કરતા હતા પણ આ વાત અર્જુનને ગમતી નહોતી. એક દિવસ તો ખીજાઈને અર્જુને શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માને કહ્યું આપ કર્ણજીની બગાઇ હમેશાં મારી પાસે શામાટે કરો છો ? શું હું દાન આપતો નથી. શું મારા દ્વાર પાસેથી કોઇ નિરાશ ગયું ? આટલું સાંભળી પરમાત્મા કાંઇ પણ બોલ્યા નહિ. એક દિવસે એક વિપ્ર અર્જુન પાસે આવી ચંદનનાં લાકડાં એક ખાંડી માગવા લાગ્યો ને કહેવા લાગ્યો કે મારી સ્ત્રીએ મરતી વખતે મને કહ્યું છે કે મારા દેહને ચંદનના કાષ્ઠમાં બાળજો ? આથી હું આપના પાસે ચંદનની માંગણી કરવા આવ્યો છું. અર્જુને તુરત પોતાના માથાસને ચંદનનાં લાકડાં દેવાનો હુકમ કર્યો પણ તે વખતે એકે લાકડું સીલીકમાં

નહોતું. તેમ ગામમાંથી મળી શકે તેમ નહોતું, તેથી આત્મણને અર્જુન આપી શક્યા નહિ ને આત્મણ તુરત નિરાશ થઈ દાનેશ્વરી કર્ણ પાસે જઈ ચંદનના લાકડાની માંગણી કરવા લાગ્યો. તે વખતે તેના આશ્રમમાં ચંદનનાં લાકડાં સીસીકમાં નહોતાં પણ પોતાનો રાજ્યમહેલ ચંદનના લાકડાંથી તૈયાર કર્યો હતો તે હતો તે એકદમ તોડવી તેમાંથી લાકડાં કાઢી આત્મણને આપી તેને સંતોષ્યો ને કરોડો રૂપિયાનો રાજ્યમહેલ ધનોતપનોત થઈ ગયો તેની કાંઈ પણ ચિંતા કરણને થઈ નહિ અને પોતે દાન આપી પોતાના મનમાં બહુજ રાજી થયા ત્યારે કરણના માણસોએ રાજ્યમહેલ તોડનાં બહુજ સમજાવ્યો. પણ તે વખતે કરણે કહ્યું કે રાજ્યમહેલ પાછો બની આવશે પણ આવી તક દાન દેવાની પુનઃ પ્રાપ્ત કદી પણ થઈ શકનાર નથી કેમકે ગયો અવસર પુનઃ મળતો નથી.”

પાલક અને બાલકીની વાર્તા.

અંશેક નામના એક ઝાડપર પાલક અને બાલક નામનાં બે કબુતરો રહેતાં હતાં. પાલક બહુજ દયાળુ તથા સ્થિર ચિત્તવાળું હતું અને બાલક ખેલાડી અને ચંચળ હતું એક દિવસે બાળકે યાત્રાએ જવાને માટે પાલક આગળ વાત કરી ત્યારે પાલકે કહ્યું કે ભાઈ! યાત્રા કરવામાં મહા કષ્ટ થાય છે. તું હજી નાનો છે તેથી યાત્રાના કષ્ટને તું જાણતો નથી. તું કોઈ દિવસ ઘરની બહાર નિકળ્યો નથી તેથી યાત્રાના દુઃખનો તને શું અનુભવ આવે! માટે તારે હાલ યાત્રા કરવી હીક નહિ. જો કોઈ સારો સાથ હોય તો

ખુશીથી જગે પણ હાલ તારે ઘર મુકવું દુરસ્ત નથી. બાળકની ખુદ્દિ બાળક જ હતી તેથી મોટાભાઈની શીખામણ કોણ માને ? તેથી તે બોલવા લાગ્યો કે યાત્રામાં જેમ કષ્ટ છે તેમ મોજ પણ બહુ જ છે, નવી નવી વસ્તુઓ દષ્ટિગોચર થાય છે. નવા નવા માણસો સાથે મિત્રાચારી થાય છે માટે મારા સમજવા પ્રમાણે યાત્રાનો આનંદ ઓર છે ! એમ કહી બીજે દિવસે સવારે બાળક પાલકને પૂછ્યા વિના યાત્રાએ નિકળી પડ્યું. બાળકે ખાધા પીધા વિના આખો દિવસ ઉડવાનું શરૂ રાખ્યું. સંધ્યાકાળે એક બાગમાં ઝાડ ઉપર જઈને વિશ્રાંતિ લેવાને બેઠું. તેવામાં વાવાઝોડુ ને વરસાદ શરૂ થયો. ટાઢથી ઝાડવાના પાંદડામાં લપાઈને સવાર સુધી બેસી રહ્યું તેવામાં બાગમાં કેટલાંક ગીધ આવ્યાં. તેમણે બાળકને દેખી કેટલીક ચાંચો મારી હેરાન કર્યો. ત્યાંથી ખાધાપીધા વિના ધીરે ધીરે ઉડી એક વાઘરીના કુખા પાસે આવતાં ત્યાં જીવારના દાણા પડેલા હતા તે ખાવાને માટે નિચે બેઠું એટલામાં તે જળથી સપડાઈ ગયું. તેમાંથી મહામહેનતે નિકળી રસ્તે પડ્યું પણ તેને ખાવાપીવાનું કંઈ મળ્યું જ નહિ. આઠ દશ દિવસ હેરાન થઈ બાલક ઘર તરફ આવ્યો અને મોટા ભાઈને પોતાના દુઃખનું વર્ણન કરવા લાગ્યો કે ખરેખર ઘર જેવું સુખ નથી. સારા સંગ વિના યાત્રાએ જવું એ નકામું છે કેમકે રસ્તામાં અનેક પ્રકારના દુઃખ અચાનક આવી પડે ત્યાં આપણી સહાય કોણ કરે ? એક ઉંટનું બચ્ચું પોતાની માને કહેવા લાગ્યું કે મા તું આ રણમાં થોડી વાર વિસામો લે તો હું ઉંઘી લઉં ! માએ બચ્ચાને કહ્યું કે બેટા મારા નાકમાં નાથ છે તે બીજાના હાથમાં છે ત્યાં મારો ઉપાય શું ચાલે ? એ પ્રમાણે જેને સમજણ નથી તે આ કષ્ટતરના બાલક બચ્ચાંની પેઠે મનસ્વી પ્રમાણે ચાલી બહુ જ દુઃખી થાય છે.

બનારસમાં હગ લોકો.

બનારસમાં યાત્રા જનાર લોકોએ પણ હગ લોકોથી બહુ જ

ચેતતા રહેવાનું. કેમકે એવા પવિત્ર સ્થળોમાં પણ ગુપ્ત રીતે સાધુનો વેશ ધારણ કરી ઠગ લોકો રહેલા છે. એ બાબત હાલમાં એક શ્રીમાનને અનુભવ થયો છે. તે એવો કે એક શ્રીમાન પોતાના માણસ સાથે ગંગાસ્નાન કરવા જતો હતો થોડે દુર પોતાના માણસોને પોતાની પોટલી ધરણું પૈસા તથા લુગડાની આપી કહ્યું કે આની તું સંભાળ રાખજે. કોઈનો વિશ્વાસ કરીશ નહિ. હું નાહિને આવું ત્યાંસુધી આ પોટકું રેદું મેંકીશ નહિ. શેઠ આટલી શિખામણ આપી ગંગાસ્નાન કરવા નદીએ ગયા. વાંસેથી બેચાર ઠગ પુરૂષો સાધુના વેષે આવીને માણસને કહેવા લાગ્યા કે તમારા શેઠ નિસાણી ઉતરતાં ગંગા કાંડે પડી ગયા છે ને બેચેન થઇ ગયા છે. આ સાંભળી પેલો માણસ શેઠની તપાસ કરવા જતાં શેઠ તો ગંગાજીમાં સ્નાન કરી રહ્યા છે! શેઠે કહ્યું અલ્યા કેમ આવ્યો? નોકર કાંઈ નહિ કહેતાં પાછો મકાન પર આવતાં જુએ છે તો શેઠનું પોટકું પેલા ઠગ લોકો લઇ પસાર થઇ ગયા હતા. શેઠે આવી સમાચાર પૂછ્યા ત્યાં નોકરે કહ્યું કે આપણું પોટકું કોઇ હરામખોરો લઈ ગયા છે. શેઠે કહ્યું, “પ્રભુ કરે તે સારા માટે”. આટલા શબ્દો બોલી તે શાન્ત અંતઃકરણે બેઠા રહ્યા. થોડી વારે જમનાદાસ શેઠ તેજ પોટકું ઉપાડી દેવા આવ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે મેં કાલરોજ તમોને આંહીથી જતા જોયા હતા તેથી મેં જાણ્યું કે આ પોટકું તો ધર્મદાસ શેઠનું છે. ઠગો ચોરીને જતાં મહારી નજરે પડતાં મેં તેમને ડારો દઇ પડાવી લીધું તેતમોને દેવા આવ્યો છું. આપ તેની અંદર આપના દાગીના તથા રોકડનો તપાસ કરી લેશો. મેં ઉતાવળ હોવાથી કાંઈ તપાસ કર્યો નથી. શેઠે તુરત તપાસ કરતાં પ્રભુ કૃપાથી ગયેલું સર્વે ધન ધીરજ રાખવાથી પાછું મળ્યું. માટે યાત્રામાં ઠગ લોકોથી ચેતતા રહેવું.

ખાધા વિના શાન્તિ થતી નથી.

એક બાગમાં આડુસ પાયરીના ઝાડો પુષ્કળ હતાં. તેમાં બે

મુસાફરો અચાનક આવી ચડ્યા. બાગનાં માલિકે કાંઈક ઓળખ હોવાથી બન્ને જણાને ફળ ખાવાનું કહ્યું. એક માણસે તો પાકાં પાકાં ફળો શોધીને બહુ જ ખાધાં તેથી તેને સંપૂર્ણ શાન્તિ થઇ અને બીજો મુસાફરે તો દરેક ઝાડના ફળો ગણવામાં પોતાનો વખત કાઢ્યો. એટલામાં સાંજ પડી ગઇ. બન્ને જણા બાગની બહાર આવ્યા તેમાં એક ભૂખ્યો અને એક ધરાએલો હતો. આવી રીતે આ નશ્વર સંસારમાં જ્ઞાન દેનારા ધણા નજરે પડે છે પણ તે આમોક્ષેન જ્ઞાન જેવું હોય છે. પોતાને તેના સાથે કાંઈ નિસબત હોતી નથી અને કેટલાક મુંગે મોઢે પરમાત્માની શુદ્ધ અંતઃકરણથી ભક્તિ કરી રહ્યા છે તેઓને જ ખરી શાન્તિ થાય છે. બાકી બીજાને કાંઈ સત્ય સુખનો અનુભવ થતો નથી.

વિવિધ વાણી.

સ્વાને હોઇ ભિખારી નૃપ, રંકનીકપતિ હોય;
બગે લાલન હાનિ કછુ, તિમિ પ્રપંચ બ્રમ જોય.

x x x x

મૃત, દારા અર લક્ષ્મી, પાપી કો બી હોય;
સતસંગતિ અર હરી ભજન, તુલસી દુર્લભ દોય.

x x x x

નીચ જાતિ શ્વપચક ભલો, જપત નિરંતર નામ;
ઉંચો કુલ કેહિ કામકો, જહાં ન હરિ કો નામ.

x x x x

આ શરીર અનાજથી ઉત્પન્ન થયું છે, રજ અને વિર્ય રૂપ અપવિત્ર પદાર્થોથી થએલું છે એટલું જ નહિ પણ હાડકાં અને રક્તાદિ અપાવિત્ર વસ્તુથી સદાકાળ ભરેલું છે. તે ક્ષણ ક્ષણમાં નાશ થાય એવું છે. તેના એક ક્ષણનો પણ ભરોસો નહિ. આવા ક્ષણભં-

ગુર શરીરમાં કોઈ મૂર્ખ હોય તે આસ્થા રાખે. વિદ્વાન તો એમાં લેશમાત્ર આસ્થા કદી પણ રાખે જ નહિ. કારણ શરીરનું સ્વરૂપ તે જાણે છે. ધન, ઐશ્વર્ય પણ ફરતી છાયા છે. આજ છે ને કાલ નથી. એનું ઠેકાણું નથી. સંસારના કોઈ પણ પદાર્થ સ્થિર નથી તો પછી અસ્થિર વસ્તુ પર પ્રેમ કરવાથી ખરું સુખ ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય તેનો વિચાર કરવો ઘટે છે.

x x x x

પારસમેં અરૂં સંતમે, બડો અંતરો જનન;
વહ લોહા કાંચન કરે, વહ કરે આપ સમાન.

x x x

લોભ પાપકો મુલ હે, લોભ મિટાવત માન;
લોભ કભી નહિ કીજીયે, યામે નરક નિદાન.

x x x x

પ્રશ્નોત્તર.

પ્રશ્ન—એકાંતિકપણું તે શું કહેવાય ?

ઉત્તર—ધર્મ, જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય એ ત્રણે યુક્ત જે ભગવાનની ભક્તિ કરવી તેને એકાંતિકપણું કહેવાય છે.

પ્રશ્ન—ધર્મ સગંધી સાધનમાં એવું કયું સાધન છે જે એક રાખે કરીને સર્વ ધર્મ રહે ?

ઉત્તર—એક નિષ્કામપણું હોય તો સર્વે સાધન આવે.

પ્રશ્ન—કેવી મતિ રાખે રૂડું થાય છે ?

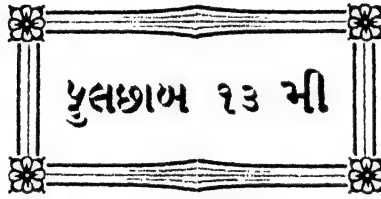
ઉત્તર—ભગવાનના નિશ્ચય રૂપ જે મતિ તે ફરવા જ દેવી નહિ તેથી તેનું રૂડું થાય.

પ્રશ્ન—જે સંતમાં બધા સારા ગુણ હોય પણ તેમાં એવો કયો ભુડો દોષ હોય કે જેણે કરીને એનો સંગ ન કરીયે ?

ઉત્તર—જેને આગસ ખડુ હોય ને નિદ્રા ખડુ હોય તેનો સંગ ન કરવો.

પ્રશ્ન—કીયે કેકાણે માન રાખવું ને કયે કેકાણે ન રાખવું?

ઉત્તર—ભગવાનનો દૃઢ આશ્રય હોય ને જેવો તેવો ગરીબ હોય તેના આગળ માન ન રાખવું પણ નાસ્તિક પાસે તો અવશ્ય માન રાખવું.

ચિંતામણીના ચમત્કાર.

એક મનુષ્યને ત્યાં ચોરી થઈ અને સોનું, રૂપું, તથા ઘરની પરચુરણ ઘર વખરી સર્વે ચોર લઇ ગયા. ફક્ત ચિંતામણી, કે જેની પરીક્ષા ચોર લોકોને નહોતી અને તેથી તેને નકામો પથરો લેખી ચોર લોકોએ લીધો નહિ. પ્રભાત થતાં આસપાસના માણસો ભેગાં થયાં. જેના ઘરમાં ચોરી થઇ હતી તે રોવા લાગ્યો એટલામાં અચાનક ત્યાં એક મહાન પુરૂષ પણ આવી ચડ્યો ને તે પેલા ઘરના માલીકને રૂદ્ધ કરતો. જોઇ કહેવા લાગ્યા કે તું શા માટે રહે છે? ત્યારે તે માણસે કહ્યું મહારાજ મારા ઘરમાં ચોરી થઈ અને તમામ વસ્તુઓ ચોર લોકો લઇ ગયા. ઘરમાં એક ચિંતામણી વિના ખીજું કાંઇ રહ્યું નથી. ત્યારે મહાત્માજીએ કહ્યું કે તું મૂર્ખ છે! ચિંતામણી રહ્યો તો સર્વે રહ્યું. કેમકે તેનાં વડે તું નવું ચિંતવી તારી ગએલી વસ્તુ પુનઃ મેળવી શકીશ. ચિંતામણીમાં એવી શક્તિ છે કે તું ધારે તે તુર્ત બની જાય. પેલો ઘરવાળો મનુષ્ય મૂર્ખ

હતો તેથી તેને ચિંતામણીના ખરા રહસ્યની ખબર નહોતી. મહા-
ત્માજીના પ્રસંગથી ખરી વસ્તુનું જ્ઞાન થતાં તે પુનઃ વહેવારમાં
સમૃદ્ધિવાન થઇ ગયો.

નાની વસ્તુ મોટું કામ કરે છે.

દીવાસળી એ એક નાની વસ્તુ છે પણ તેના વડે મોટું કાર્ય
બને છે અને તે એ કે મોટા શહેરમાં અગ્નિ પ્રગટ કરવામાં એક
નાની સરખી દીવાસળી બહુ જ સમર્થ છે. એક તણખલું નકામું
ગણાય છે પણ વખતે પવનની દશા બતાવવામાં તે બેદર ઉપયોગી
થાય છે. આ જગતમાં કોઇપણ વસ્તુને નકામી તેમ હલકી સમજ-
વાની નથી. સૌ પોતપોતાનું કાર્ય કરે છે.

સ્વભાવની પરીક્ષા.

એક માણસ બહુ જ ખટપટી હતો અને ત્યાં ત્યાં નવિન
ખટપટે હમેશાં કર્યા કરતો. પરમાત્માની કૃપાથી તેને વૈરાગ્ય થતાં
તે સાધુ થયો. દશ વર્ષ સાધુપણામાં ગયા પછી તેને મનમાં એવો
વિચાર થયો કે “ હું ખટપટ તો બુદ્ધ્યો નથી કે ” તેનો અજમા-
યશ તો કંઈ ? આ બાબતની પરીક્ષા લેવાને માટે તે સાધુ જેને
ત્યાંથી હમેશાં ખાવાનું લાવતો હતો ત્યાં તે પ્રયોગ અજમાવી જોવા
શરૂઆત કરી. પ્રથમ તો શેઠને કહેવા લાગ્યો કે શેઠ સાહેબ હું
આપને શું કહું. મને કહેતાં શરમ આવે છે. તમારી ધર્મપત્ની
તેના સગાભાઈ સાથે આડો વહેવાર રાખે છે. શેઠે કહ્યું એમ હોય જ
નહિ. ત્યારે સાધુએ કહ્યું રાત્રે બાર વાગે બરોબર ધ્યાન રાખશે
એટલે આપની ખાતરી થશે. તેની સ્ત્રીને ખાનગીમાં કહ્યું તારો ભાઈ
સ્ત્રીના નાક કરડી ખાય છે. આજ રાત્રે તારું નાક કરડવા આવશે
માટે જાગતી રહેજે. સ્ત્રીના ભાઈને કહ્યું કે તારી બહેન દારૂ પીએ
છે તે બહુ ખોટું કહેવાય ! જે હું ખોટું બોલતો હોઉં તો આજ
રાતના બાર વાગે તારી બેનના પાસે જઈ તેનો શ્વાસ તપાસજે.

આમ ત્રણે જણને સમજાવી પોતે અલગ રહ્યો. રાતના બાર વાગે ભાઈ બેનનો શ્વાસ તપાસવા આવતાં બેન જાગતી હતી તે ભાઈને અંધારે આવેલો જોઈ પોતાના મોઢા ઉપર મોઢું રાખતાં ખાત્રી થઈ કે આ માફ મોઢું કરડવા આવ્યો છે તેથી તેણે જૂમ પાડી એટલામાં શેઠ પણ જાગતા હતા તેણે પણ મનમાં વિચાર કર્યો કે અંધારી રાત્રે બાર વાગે ભાઈ બહેન બેગાં થાય છે માટે કાંઈપણ દાળમાં કાળું હશે.

ત્રણ જણ વચ્ચે મોટી તકરાર થઈ. તે સાધુ પણ વાટ જોઈ બેઠા હતા એટલે તુરત આવી સૌને શાન્ત પાડ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે કોઈનો વાંક નથી એ તો હું મારા સ્વભાવની પરીક્ષા કરું છું કે ખટપટ ભુલ્યો તો નથી ને!!

મહાન ભુલ.

એક માણસના ગળામાં એક અમૂલ્ય હીરાનો હાર હતો. પોતાની સહેજ ચુકથી ગળામાં લુગડાંને લીધે આવો પાછો થઈ જતાં મારો હાર ગળામાંથી પડી ગયો છે એમ તેની ખાતરી થતાં તે રોવા લાગ્યો. એટલામાં તેનો એક મિત્ર આવ્યો ને તેને કહેવા લાગ્યા કે ભાઈ ! તું કેમ રડે છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે મારો અમૂલ્ય હીરાનો હાર રસ્તામાં આવતાં કોઈ એક જગ્યાએ પડી ગયો. ત્યારે તેના મિત્રે કહ્યું કે હું તારો હાર ખતાવું તો તું મને શું ઈનામ આપે ! તેણે ઈનામ આપવાનું કબુલ કર્યું. ત્યારે તેણે ગળામાં જ આડો અવળો થઈ ગયેલો હીરાનો હાર તેને ખતાવ્યો. આથી તેને ઘણો જ આનંદ થયો. આવી રીતે આત્માનું વિસ્મરણ થઈ જવાથી આપણા મુળ સ્વરૂપનું જ્ઞાન ભુલી ગયા છીએ. એ તો કોઈ જ્યારે સાચા સદ્ગુરુ મળે તો આત્મદર્શન આ હીરાના હારની પેઠે કરાવી આપણી થએલી મહાન ભુલ સુધારે પણ આપણે તો તેનો પ્રયાસજ નથી કરતા એટલે લાચાર.

એ સ્ત્રીના પતીની શિક્ષા મને દેશો માં !

એક શહેરમાં એક શ્રીમાનને એ સ્ત્રીઓ હતી અને તેથી તેના ઘરમાં આખી રાત્રી કજીઓ થયા કરતો હતો. એક વખતે તેના ઘરમાં ચોર ચોરી કરવા આવ્યો હતો પણ તેના ઘરમાં કંકાસને લીધે સર્વે જગતા હોવાથી ચોર પકડાઇ ગયો ને તેને કાજી સાહેબ પાસે લાવ્યા. કાજીએ તેની જુઝાની લીધી તથા ખીજ શાક્ષીઓ તપાસ્યા તો ચોરે ચોરી કરેલી નહોતી પણ ખીજના ઘરમાં ચોરી કરવાના હેતુથી આવેલો માટે તેને શિક્ષા કરવી જોઇએ એમ કાજી સાહેબનો મત પડતાં તે ચોર બોલ્યો ! કાજી સાહેબ ! મહારા ઉપર રહેમ કરજો ને આપની મરજી પ્રમાણે ગમે તે પ્રકારની શિક્ષા કરજો તે હું ભોગવીશ પણ એ સ્ત્રીના પતિ થવાની શિક્ષા મને મહેરબાની કરીને કરશો નહિ. પેલો શ્રીમાન આ સાંભળી પોતાની ભુલને માટે પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો. ખરેખર એ સ્ત્રીનો પતિ જગતમાં મહાન દુઃખી ગણાય છે એ નિર્વિવાદ છે.

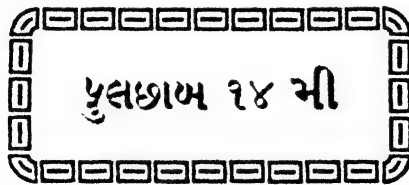
અહંકાર ગયા વિના શાન્તિ થતી નથી.

એક ડોશી હતી તે એક દિવસ માટીના કોઠલામાં દુધ, દહીં ઢાંકેલું હશે તેમાં એક જખરો બિલાડો પેસી જવાથી લાકડી લઇ કાઢતી હતી. પરન્તુ તે બિલાડો આ ડોશીની લાકડીના ખડખડાટથી કાંઈ નીકળે તેવો નહોતો એટલે કાયર થઇને રસ્તે જતા ખીજ કોઈ પોતાના ઓળખીતા શુરવીરને બોલાવ્યો ને તેને કહેવા લાગી કે કોઠલામાંથી બિલાડો કાઢી આપો ! તે માણસે જોરથી કોઠલામાં બે ચાર લાકડીના ધા કરવાથી બિલાડો નાસી ગયો. આ તો દ્રષ્ટાંત છે પણ આના ઉપરથી સિદ્ધાંત એ સમજવાનો છે કે આ દેહરૂપી માટીનો કોઠલો છે તેમાં અહંકારરૂપી બિલાડો પેસી ગયો છે તેને જીવરૂપી ડોશી કાઢે છે પણ બિલાડો નિકળતો નથી. એ તો જ્યારે મૃત્યુરૂપી કાળ આવે ત્યારે તે અહંકારરૂપી બિલાડો તેના ભયથી ભાગી જાય છે. નહિ તો આખી જીંદગી દેહરૂપી કોઠલામાં બેસી

શાંતિ, દયા, ક્ષમા, ઈત્યાદિ મહાન ગુણોનો તે પાપી ખિલાડો નિ-
રંતર ચારો કરે છે તે સમજી તેને સત્પુરૂષોની શરણે જઈને કદાચા
વિના ખરું સુખ કદી પણ આ સંસારમાં મળતું જ નથી એ
નિર્વિવાદ છે.

કહેવું છે પણ મરવું નથી.

એક આળસુ માણસ કિનાળાના દિવસમાં એક ગામથી બીજે
ગામ જતો હતો. રસ્તામાં વિસામો ખાવાને મારે એક ઝાડ તળે
બેઠો તે વખતે પોતાના દુઃખથી તે એવું બોલ્યો કે “હે મૃત્યુ તું
મને આ દુઃખમાંથી સત્વર છોડાવ !” આ વચનો બોલવાની સાથે
જ ઇશ્વરકૃપાથી તુરત જ યમરાજ હાજર થયા. તેને જોઈ આ
પ્રમાદી માણસ રડવા લાગ્યો ને બે હાથ જોડી યમરાજને વિનંતી
કરવા લાગ્યો. આપ કેમ પધાર્યા છો ? ત્યારે યમરાજએ તેને કહ્યું
તારા આગ્રહથી મારે અચાનક અહિં આવવું થયું છે; બોલ હવે તારી
શું ઇચ્છા છે ? પેલો પ્રમાદી માણસ મૃત્યુનું નામ સાંભળી મનમાં
બીવા લાગ્યો. ના ના ! મહારાજ ! મેં આપને બોલાવ્યા નથી ને
હાલ મારે મરવું પણ નથી. મેં તો મારા દુઃખને લીધે મારી મા-
તૃશ્રીને બોલાવી હતી. યમરાજ કહે છે ભાઈ ! મૃત્યુ કોઈને ગમતું
નથી પણ યાદ રાખજે કે આજ નહિ તો કાલે સવારે અમારી
પાસે તારે આવ્યા વિના છુટકો નથી.

બીરબલની મશ્કરી.

એક વખતે બાદશાહના મનમાં માછીમાર લોકોને જોઈને
માછલાં મારવાની ઇચ્છા થઈ. આ વાત બીરબલના જાણવામાં આ-
વતાં પોતે મનમાં સમજી ગયો કે રાજાના વિચારો અત્યારે હીંસા

તરફ છે ! થોડા વખતમાં તેને જનાનામાં જવાનું થતાં બેગમ સાહેબે ખીરખલને પૂછ્યું કે ખીરખલ કેમ છે ? બાદશાહ શું કરે છે ? ત્યારે તેના ઉત્તરમાં ખીરખલે કહ્યું કે બેગમ સાહેબ ! બાદશાહ જખ મારે છે. આ ઉત્તર સાંભળી બેગમ સાહેબ ગુસ્સે થઇ ગયાં ને તેથી આ વાત પાદશાહના કાને જતાં ખીરખલને બોલાવી ઠપકો દેતાં ખીરખલે ખંડે કારણ દર્શાવ્યું કે નામદાર એક વખતે આપનું મન જમનામાં જઇ હીંસા કરવાનું થએલું હતું તેથી મેં પાદશાહ જખ મારે છે એમ મેં બેગમ સાહેબને કહેલું છે તો ક્ષમા કરજો.

મહાન પુરૂષોની માંગણી.

એક વખતે કેટલાક લોકો એક અનાદી મહા મુક્તરાજના દર્શનને ગયા હતા. તે વખતે તેણે પોતાના ગુરૂ પાસે દયાની માંગણી કરી હતી તે જ વખતે ગુરૂ મહારાજે પણ રાચી “હે લોકો દયા રાખજો” એમ બોલ્યા તેથી લોકોના મનમાં એમ આવ્યું કે આપણે તો દયા માગીએ તે વાસ્તવીક છે પણ આપણા ગુરૂ મહારાજે આપણા પાસે દયા માગી તેનું શું કારણ હશે ! તે સરવે મળી ગુરૂ મહારાજને પુછવા લાગ્યા ત્યારે ગુરૂમહારાજે કહ્યું કે લોકો અમે તમારા પાસે દયા માગી તેનું કારણ એટલું જ છે કે આ મનુષ્યનો દેહ સાડાત્રણ હાથનો છે. તેમાં હૃદય ત્રણ આંગળનું છે તે ઠેકાણે વ્યસનોનો નિવાસ છે તેમાં અમારો રહેવાનો નિવાસ છે માટે અમારું રહેવાનું સ્થાન જે હૃદય તેને હે લોકો હંમેશાં ચોકખું રાખજો. તેમાં કદી પણ સ્ત્રી દ્રવ્યાદિક નાંખીને બગાડી નાંખશો નહિ ને હંમેશાં શુદ્ધ સ્વરૂપે રહેજો ને હંમેશાં પ્રેમ રાખી અમારું સુખ લેજો. આ પ્રમાણે અમારું કહેવું છે તેને દયા કરી તમે પાળજો. એટલા માટે જ અમે તમારી પાસેથી જતી વખતે દયા માગી હતી. આ સાંભળી લોકો બહુ જ પ્રસન્ન થયા અને તે જ દિવસથી પોતાના ગુરૂનું વચન પાળવા માટે ઉપાયો કરવા લાગ્યા.

ગરીબ અને શ્રીમંત.

એક મોટા શહેરમાં એક શ્રીમાન મનુષ્ય રહેતો હતો. તે

લક્ષ્મીના તાનમાં એવો ગુલતાન હતો કે તેને ખાવા પીવાનું તથા બેસવાનું ભાન રહ્યું નહોતું. આખો દિવસ લક્ષ્મીની લાલસામાં મસ્ત રહેતો હતો. તેના બંગલાની પાસે એક નિર્ધન મનુષ્ય રહેતો હતો. તે હંમેશાં પોતાનું ગુજરાન થોડી આવકથી આનંદથી ચલાવતો. પણ તે હંમેશાં શાન્તિથી અને આનંદથી પોતાના દિવસો વ્યતીત કરતો હતો. એક વખતે પેલા શ્રીમાનના સદને કોઈ એક સંન્યાસી અચાનક ચઢી આવ્યા તેને પેલા શ્રીમાન તથા નિર્ધન મનુષ્યની સ્થિતિ જોઈ શ્રીમાનને કહેવા લાગ્યા “અરે શેઠ સાહેબ તમે દુઃખી જણાઓ છો તેનું કારણ તમારી સંપત્તિ જ છે. જુઓને તમારા પાડોશમાં રહેનારો આ નંદશંકર કેટલો આનંદ માની પોતાનું અમુલ્ય જીવન વ્યતીત કરે છે ? જુઓને તે બિચારાને જમીન, માલ મિલકત કાંઈ પણ નથી છતાં કેટલો સુખી જણાય છે ? તેનું ખર્ચ સુખ તમારા સ્વપ્નામાં પણ કદી આવવાનું નથી. પેલા શ્રીમાને આ વાત સાંભળી તે નીર્ધન મનુષ્યને શ્રીમાન બનાવવા એક નવાણું રૂપિયાની થેલી તેના ઘરમાં કોઈ ન જાણે એમ મુકી દીધી. બીજે દિવસે તે નિર્ધન મનુષ્યની દૃષ્ટિએ નવાણું રૂપિયા પડતાં તેના અંતઃકરણમાં લોભે પ્રવેશ કર્યો અને તેણે વિચાર્યું કે જો હું આમાં એક રૂપિયા સંગ્રહ કરી નાંખું તો સો રૂપિયાની મારી મુડી થાય. એવો વિચાર કરી એક રૂપિયા ક્યાંથી પેદા કરવો તેના વિચારમાં લાગ્યો. છેવટે તેણે પોતાના ઘરના ખર્ચમાં કાપકુપ કરી એક રૂપિયા બચાવ્યો. તે જ દિવસે તેણે રાતનું વાળું બંધ કરેલું ને દીવાબતીનું ખર્ચ કમી કરેલું હતું કારણ તે વિના તો તેનો એક રૂપિયા બચાવવા ઉપાય નહોતો. બીજે દિવસે સંન્યાસી તે શ્રીમાન અને તે નિર્ધનની સ્થિતિ જોવા ગયા તો તેની શાંતિમાં માયાનો પ્રવેશ થતાં એકદમ ફેરફાર થયેલો જોવામાં આવ્યો. ત્યારે સંન્યાસીએ કહ્યું કે માયા એ મનુષ્યોને પોતાના કર્મ ને ધર્મથી સત્વર વિમુખ કરે છે માટે તેનો લેશ માત્ર વિશ્વાસ ન કરવો.

અદ્રોહકનું જીતેંદ્રપાણું.

એક રાજકુમારને સુંદરી નામની નવયુવતી ભાવ્યા હતી એ તેના પતિને બહુ જ પ્યારી હતી. રાજકુમારને એક વખતે કાંઈ કામ માટે અચાનક બહાર જવાનું થતાં પોતાની સ્ત્રીને ક્યાં મુકવી તેનો વિચાર કરવા લાગ્યો. છેવટે તેને કોઈનો વિશ્વાસ નહિ આવતાં અદ્રોહક પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો હું અત્યારે બહારગામ જઈ છું. હું આવું ત્યાંસુધી મારી નવયુવતી સુંદરીની રક્ષાનો ભાર તમારા માથે છે. રાજકુમારનું આવું બોલવું સાંભળી અદ્રોહકે કહ્યું આપના પિતા, ભાઈ, સગા, સંબંધી છે તેના પાસે નહિ મુકતાં મારા પાસે આપ મુકવા આવ્યા છો તે સાંઠે કહેવાય નહિ. હું આપનો સંબંધી નથી તેમ આપની સ્ત્રીના કુળનો પણ સંબંધી નથી છતાં આપની સ્ત્રી અને સોંપી આપ કેવી રીતે સ્વસ્થ રહેશો ? રાજકુમારે કહ્યું કે આ સંસારમાં આપના જેવો ધર્મજ્ઞ અને જીતેંદ્રિય પુરૂષ મારા જોવામાં હજી સુધી આવ્યો નથી. ત્યારે અદ્રોહકે કહ્યું કે આપ જુર ન લગાડશો. આવા જંગલમાં કામી પુરૂષો ઘણા રહે છે તેથી હું તેને એકલી નહિ સુવા દઉં. મારી સ્ત્રી સાથે મારા ભેગી સુવડાવીશ તે પણ રાજકુમારે શુદ્ધ અંતઃકરણે કબુલ કર્યું. છ માસ સુધી પોતાની પુત્રીની પેઠે તેનું રક્ષણ કર્યું. છઠ્ઠે માસે રાજકુમાર પોતાની સ્ત્રીને લેવા આવ્યો ત્યારે આસપાસ ચર્ચા ચાલી રહી હતી એટલે લોકોને ખાત્રી કરી આપવા અદ્રોહકે અગ્નિ સળગાવી પોતે સત્યપાણું સિદ્ધ કરી આપવા અંદર પડ્યા દેવતાઓએ અગ્નિમાંથી તેની રક્ષા કરીને કૃત્તેના દાર પહેરાવી તેને બહાર કાઢ્યો ને આકાશમાં સત્ય સાધુ છે, સત્ય સાધુ છે તેના ધ્વનિ થવા લાગ્યા. રાજકુમારને તો ખાત્રી હતી પણ અન્ય લોકોને પણ ખાત્રી થઈ કે આવા પુરૂષો પણ જગતમાં પડ્યા છે.

જીવની દશા.

એક સાંકડા મોંઢાના ઘડામાં ચણા ભરેલા હતા. તે એક વાંદરે દીઠા તેથી તેણે ઘડાની અંદર હાથ નાખી ચણાની મુંડી ભરી પણ હાથ ઘડાની બહાર નીકળે નહિ. તે વાંદરે ઘણી ઘણી મહેનત કરી પણ તે સર્વે ફેગટ ગઈ કારણ કે ઘડાનું મોઢું સાંકડું હોવાથી વાંદરાની મુંડી બહાર નીકળી શકીજ નહિ. વાંદરે ચણાના લોભથી મુંડી મુકતો નથી. જો ચણા પાછા ઘડામાં ફેંકી દે તો હાથ તુર્ત બહાર નીકળી જાય ! આવી દશા જીવની છે. માયાને મુકવી નથી ને પ્રભુના ધામમાં સદાકાળ રહેવું છે. આ તો કોટ ખાવો ને ભસવું એ માંહેલું છે. મમતાનો અંત આવ્યા વિના માયાનો ત્યાગ થતો નથી ને માયાનો ત્યાગ થયા વિના પરમાત્માનું અવિચળ સુખ કદી પણ મળતું નથી.

મોતી ખોવાયેલું છે ઘરમાં ને શોધે છે બજારમાં.

એક શ્રીમાન શેઠની દીકરીનું અમૂલ્ય મોતી પોતાના ઘરમાં ખોવાઈ ગયું હતું પરંતુ ઘરમાં અંધાઈ હોવાથી બજારના રસ્તાના ફાનસ પાસે અજવાળામાં મોતીની શોધ તે બાળા કરી રહી છે, ત્યારે એક જણે આવીને પૂછ્યું કે બહેન તાં મોતી ખોવાયું છે ક્યાં ? ત્યારે તેણે ઘર સામી આંગળી કરી ત્યારે પેલા સુર મનુષ્યે તે બાળાને શિખામણુ દીધી કે બહેન તાં મોતી જ્યારે ઘરમાં ખોવાયું છે ને તું બજારમાં શોધે છે એ તને કદી મળવાનું નથી. એ તો જ્યાં ખોવાયું હોય ત્યાંજ શોધ કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે પણ ઘરમાં તો અંધાઈ છે માટે શી રીતે જડે ? આ તો એક દષ્ટાંત છે પણ તેનો સિદ્ધાંત એવો છે કે આત્મજ્ઞાન થયા વિના સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી. કેટલાક બિચારા અજ્ઞાની માણસો સુખની શોધ માયામાં કરવા જાય છે તેથી તે બિચારા બહુજ દુઃખી થાય છે. તે ઉપર નરસિંહ મહેતાએ કહ્યું છે કે “જ્યાં લગી આત્માતત્વ ચિંત્યો નહિ ત્યાં લગી સાધના સર્વ જુદી” પ્રથમ આપણે આપણા અંતઃકરણ સામું જોઈ

રહેવું કેમકે આત્મજ્ઞાન વિના કદી પણ સત્ય સુખની ઝાંખી થતી નથી. બહાર દેશાવર ફરવાથી સુખને બદલે ઉપાધી વધી પડે છે અને તેના ઘણા દાખલાઓ આધુનિક સમયમાં આપણી નજર આગળ ખની રહ્યા છે.

ભીખારી અને પારસમણી.

એક ભીખારી હતો તે એક દિવસ પોતાના કુટુંબપાલનમાં અને પોતાના ઉદરપોષણમાં અસમર્થ થઈ ગયો હતો ને ભીક્ષા નહિ મળવાથી સ્વસ્થ ચિત્તે એક વૃક્ષ નીચે નિસાસો નાંખી બેઠો હતો. ઇશ્વરકૃપાથી ત્યાંથી એક મહાત્મા નીકળ્યા. તેમણે ભીખારીની દુઃખી અવસ્થા જોઈ તેનું હૃદય દ્રવીભૂત થઈ ગયું ને તુરત તે ભીખારીને મહાત્માજીએ કહ્યું ! લૈયા ! તમે રૂઓ મા ને હિંમત રાખી કર્તવ્ય કરો. જો આ તારા પાસે પથ્થરનો ઢગલો પડ્યો છે તેમાં પારસમણી પણ છે. એના સ્પર્શ માત્રથી લોઢાનું સોનું તુરત થઈ જશે. તું હિંમત રાખી આ પાણાના ઢગલામાંથી પારસમણી શોધી કાઢ ! એટલું બોલી મહાત્મા ચાલતા થયા. ભીખારીએ આસપાસ તપાસ કરી એક લોઢાનો મોટો કટકો મેળવ્યો ને બધા પથ્થરને ધીરે ધીરે તે લોઢાનો કટકો અડાડી ફેરવવા લાગ્યો ને સોનું અને છે કે નહિ તે પણ જોવા લાગ્યો. જેમ જેમ તેના ચિત્તની એકાગ્રતા થવા લાગી ત્યારે તેણે લોઢાનો કટકો પડતો મુકી પાણા ફેરવવા બંધ કર્યા પણ લોઢું પ્રભુકૃપાથી તુર્ત તેની દઢ ભાવનાથી સોનું થઈ ગયું. આ ઉપર મહાત્મા તુલસીદાસજીએ એક દૃષ્ટાંત આપ્યું છે કે “તુલસી અપને રામકો રીઝ ભજો કે ખીજ”. જેવી જેને ભાવના હોય તેવું તેને અનાયાસે ફળ મળી આવે છે. પણ ભાવના શુદ્ધ અંતઃકરણની હોવી જોઈએ !

ભક્ત રૈદાસ.

હરિસા હીરા છાડિ કે, કરૈ આનકી આસ;
તે નર જમપુરી નાહિંગે, સત ભાખે રૈદાસ.

રૈદાસ કબીરના વખતમાં એક મહાન ભક્ત હતા. તેઓને પ્રભુ પર સંપૂર્ણ પ્રેમ હતો. એક વખતે એક સાધુએ આવી તેને પારસમણી બેટ કર્યો. તેના ઉપર પોતે લક્ષ નહિ દેતાં પોતાના મકાનના આડ-સરમાં તે પારસમણી ખોસી રાખી બે વર્ષે તે સાધુ તપાસ કરવા આવતાં તેને તેની આપેલી ચીજ પાછી આપી હતી. તે જાતના ચમાર હતા પણ હંમેશાં તેની પુજામાંથી પાંચ સોના મહોર નીકળતી તે બધી તે ધર્મના કામમાં વાપરી નાખતા. તેમનું વર્તન બહુજ ઉચું હતું ને તેમણે તે સમયમાં હજારો માણસોને પરમાર્થનો ખરો માર્ગ બતાવ્યો હતો. આવા મહાન ભક્તો આજ પણ છે, પણ ચર્મચક્ષુથી આપણને જોવામાં આવતા નથી. જો મનુષ્ય ગરબુ થઇને જોતે તો એવા મહા પુરૂષો ભરતખંડમાંથી સત્વર મળી આવે છે.

મન માન્યાની વાતો.

વિષના કીડાને વિષજ રચીકર છે. તેને અમૃત ઉપયોગનું નથી. ચકોરને કપુર ચણવા દઇએ તો તેને અડે પણ નહિ પણ અંગારા દેખી ચુંગવા મંડે છે ને અંતરથી રાજી થાય છે. ભ્રમર મોટાં લાકડાંને કોરી નાંખે છે પણ કમળમાં બંધાઇ રહે છે. પતંગ સમાન આંધળું કોઈ નથી. જુઓને તેઓ દીવો દેખીને તેમાં પડી બળી મરે છે. ગોપીઓને કોણ ગાંડી કહે ? તેઓ મોરલીના નાદથી ઘરખાર છોડી કૃષ્ણની ભક્તિમાં લાગી જતી હતી. એટલે જ્યાં જેનું મન લાગ્યું ત્યાં તેને ખરો આનંદ આવે છે. તે વિષે એક કવિએ કહ્યું છે:—

અતિ અગાધ અતિ ઔથરો, નદી, કૂપ, સર, ખાઈ;

સોતાકી સાગર જહાં, જ્યાકી પ્યાસ યુઝાઈ.

મહાત્માઓનું ઉત્તમ જ્ઞાન.

એક વાર સપ્તર્ષિ પોતાના કુદ્ર નોકરો સાથે સ્ત્રીઓ સાથે જંગલમાં જઇ રહ્યા હતા. એક દિવસે કેટલાંક કમળો એકઠાં કરી નદીમાં નાવાને ગયા હતા ને નાહીને પાછા ફરતાં ભેગાં કરેલાં કમળો

મળે નહિ ત્યારે પરસ્પર એકબીજાપર સંદેહ થવા લાગ્યો. ત્યારબાદ થોડીવાર પછી એવો નિર્ણય થયો કે પ્રત્યેક વક્તિ સોગંદ ખાય.

આ વખતે અત્રિ ઋષિએ કહ્યું કે:—

“ જોણે ચોરી કરી હશે તેને આ પાતક લાગશે.

(૧) ગાયોને લાત મારવાથી જે પાપ લાગે તે.

(૨) સૂર્યની સામે ખેસી પેશાબ કરવાથી જે પાપ લાગે તે.

પછી વસિષ્ઠે કહ્યું કે,

જોણે ચોરી કરી હશે તેને નિચેનાં પાપ લાગશે.”

(૧) કુતરો પાળતાં જે પાપ લાગે તે.

(૨) સંન્યાસી થઈ કામવાસના રાખે તેનું પાપ.

(૩) શરણાગતને મારવાનું પાપ.

(૪) કન્યા વેચીને પેટ ભરવાનું પાપ.

પછી કશ્યપ ઋષિ બોલ્યા,

“ જોણે ચોરી કરી હશે તેને નીચેનું પાપ લાગશે.

(૧) ગરીબની સ્ત્રી સાથે ગમન કરવાથી જે પાપ લાગે તે.

(૨) નાટક અને નટને જોવાનું પાપ.

ભારદ્વાજ ઋષિ બોલ્યા,

“ જોણે ચોરી કરી હશે તેને નીચેનું પાપ લાગશે.

(૧) બ્રાહ્મણને યુદ્ધમાં જીતવો.

(૨) નાતેદારને તુકશાન કરવું.

(૩) આચાર્યનું અપમાન કરવું.

જમદગ્નિ ઋષિ બોલ્યા:—

“ જોણે ચોરી કરી હશે તેને નીચેનું પાપ લાગશે.”

(૧) પાણીમાં પેશાબ કરવો.

(૨) ગૌનો વધ કરવો.

(૩) ઋતુકાલ વિના સ્ત્રી સંગ કરવો.

ઘૌતમ ઋષિ બોલ્યા:—

“જેણે ચોરી કરી હશે તેને નીચેનાં પાપ લાગશે.”

(૧) આહ્વાણ થઇ ક્ષુદ્ર સ્ત્રીનો પતિ થાય.

(૨) સોમરસ વેચે તેનું પાપ.

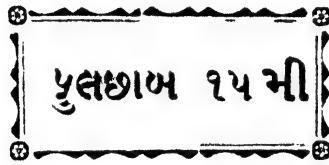
વિશ્વામિત્ર ઋષિ બોલ્યા,

“જેણે ચોરી કરી હશે તેને નીચેનું પાપ લાગશે.”

(૧) ગુરુ, માઆપ ને સેવકોની આજીવિકાનો નાશ કરાવે.

(૨) રાજાની પુરોહીતાઇ કરનાર.

(૩) એકલા સ્વાદિષ્ટ ભોજન ખાઈ લેવામાં જે પાપ લાગે તે.

અનાથ બાળક.

એક ન્હાના ગામમાં એક વિધવા આહ્વાણી રહેતી હતી તે બહુ જ દરિદ્ર હતી. તેને એક સાત આઠ વર્ષનો પુત્ર હતો. ગામમાંથી માગી બીખીને તે પોતાનો ઉદરનિર્વાહ ચલાવતી હતી. કોઇ કોઇ દિવસ કમી ભિક્ષા મલવાથી તે મા-દિકરો ભુખ્યા પણ રહેતા હતા. તે ગામમાં શ્રીમાન મનુષ્યો પણ રહેતા હતા પણ આ ગરીબ બિચારી આહ્વાણીની કોણ દાદ લે ? આહ્વાણીના મનમાં પોતાના પુત્રને ભણાવવાની ઇચ્છા થઈ પણ તે ગામમાં સ્કુલનું સાધન નહિ હોવાથી બે માઇલ દુર એક સ્કુલ હતી ત્યાં પોતાના પુત્રને ગુરુજીને સોંપવા ગઇ ને ગુરુજી પાસે તે બાઇએ ધણું કાલાંવાલાં કર્યાં, એટલે તેને દયા આવવાથી તેના પુત્રને પોતાની શાળામાં વગર શીએ દાખલ કર્યો પણ એ નાનાં બાળકને હમેશાં બે માઇલ એકલા ઘેર આવવું બહુ જ કઠણ પડતું. એક વખતે ગુરુજીએ કાંઇ કારણથી સ્વ વિદ્યાર્થીઓને જરા મોટી આપી તેથી આ આહ્વાણીના પુત્રને

ઘેર આવતાં રાત્રી પડી ગઇ. તેની મા, પણ પુત્રની વાટ જોઇ જંગલમાં સામી લેવા ગઇ. પુત્ર આવી માના ખોળામાં રોઇ પડ્યો. ને કહેવા લાગ્યો કે માતૃશ્રી ! આજે મને બહુ જ ખીક લાગી ગઇ છે. જો તું મારા સામી ન આવી હોત તો મારી શું દશા થાત ? નિશાળના બીજા છોકરાઓની સાથે તેના નોકરો તેડવા મુકવા જાય છે તે તેઓને સાંભળે છે તું મને એક નોકર રાખી દે ને ? બાળકની સરલ વાણી સાંભળી દારિદ્રતાનું ભાન આવવાથી બ્રાહ્મણીની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં. બહુ જ ધીરજ રાખવા ગઇ પણ ધીરજ ન રહેતાં રોવાઇ ગયું ને રોતે રોતે કહેવા લાગી કે બેટા ! તું આપણા દુઃખની શું વાત સમજે ! તને હું શું કહું ? આપણે બહુ જ ગરીબ છીએ ! તેથી નોકર ક્યાંથી રાખીએ ? આ સાંભળી બાળક પણ રોઇ પડ્યો, બાળક કહે માજી શું આપણું આ ગામમાં કોઇ નથી ? બાળકના હૃદયભેદી વચનો સાંભળી માતાને બહુ જ લાગી આવ્યું પણ છેવટે ધીરજ રાખી પ્રભુ પ્રત્યે કહેવા લાગી તું અનાથોનો નાથ કે ગરીબનો ખેલી છે તો શું અમારી રક્ષા નહિ કરે ? એક દિવસે ગુરુજીને ત્યાં તેના પિતાશ્રીનું શ્રાધ્ધ હતું તેથી સર્વે વિદ્યાર્થીઓને ગુરુજીએ જુદી જુદી ચીજો લઇ આવવાનું કહ્યું. આ બ્રાહ્મણીનો પુત્ર ગરીબ છે માટે ગુરુજીએ સમજીને તેને હુકમ કર્યો નહિ પણ આ બાળકે જ ગુરુજી પાસે માગણી કરી કે મહારાજ હું શું લાવું ? હું તમારા માટે દુધ લાવીશ, ગુરુજીએ કહ્યું બેટા તારું હોય નહિ પણ બાલકે બહુ જ ઢઠ પકડી એટલે ગુરુજી કહે ભલે લઇ આવજો. ઘેર આવી માતાજીને બાલકે વાત કરી કે કાલે અમારા ગુરુજીના પિતાશ્રીનું શ્રાધ્ધ છે માટે તું મને બશેર દુધ આપ, હું લઇ જાઉં. ત્યારે માતાજીએ કહ્યું બેટા આપણે ખાવાના સાંસા છે ત્યાં દુધ ક્યાંથી લાવીએ ? છોકરાએ કહ્યું કે શું આપણે એવા બધા ગરીબ છીએ કે બશેર દુધ પણ મળતું નથી ? આ સાંભળી માતૃશ્રી પુનઃ રોવા લાગી. બાળક પણ રોવા લાગ્યો ત્યારે માતૃશ્રીએ પોતાના ખોળામાં ખેસાડી બાળકને કહ્યું કે બચ્ચા ! ગભરાઇશ નહિ. ગોપાળ તારી ધારણા પુરી કરશે.

બાળક તુરત કહેવા લાગ્યો એ ગોપાળ કોણ ? માતૃશ્રી કહે તારો મોટો ભાઈ છે ! મા તે ક્યાં રહે છે ? બચ્ચા તું જે રસ્તેથી આવે છે ત્યાં તેનું રહેઠાણ છે. તેને તું બોલાવજે એટલે તારા પાસે આવશે. તેને દુધનું કહેજે એટલે લાવી આપશે. પુત્ર આ વાણી સાંભળી બહુ રાજી થયો ને બીજે દિવસે જંગલમાં જઈ ગોપાળભાઈ ! ગોપાળભાઈ ! ! એમ હાક મારી. મીઠો અવાજ સાંભળતાની સાથે એ દીનદયાળુ મહા પ્રભુ બાળકના વેશમાં આ બ્રાહ્મણના પુત્ર પાસે બેસી દુધના લોટા સાથે આવ્યા. બાળક ઘણો જ રાજી થયો. પોતાના ગુરૂને દુધનો લોટો આપ્યો પણ તે દુધ તો દિવ્ય હતું એટલે ગુરૂને ત્યાં તમામ હામો ભરાઈ જતાં લોગ પુરોને પુરો ભરાએલો દેખાય. આ કોંતક બધા બ્રાહ્મણોએ જોયું ને આશ્ચર્ય પામ્યા ને તે બ્રાહ્મણના છોકરાને પુછતાં તેને ગોપાળભાઈએ દુધનો લોટો ભરી આપ્યો છે. સૌને ખાતરી થઈ કે પરમાત્મા શ્રીકૃષ્ણ આ બાળકને ખરેખર દર્શન દેવાજ પધારેલા છે. “જેનું કોઈ નથી તેના પ્રભુ તો છેજ.”

સિંહનું બચ્ચું.

એક રબારી એક મોટા જંગલમાં રહેતો હતો તેને પુષ્કળ મેંઢા તથા બકરાં હતાં, પરંતુ તે જંગલમાં એક મોટી સિંહણ રહેતી હતી. તે હંમેશાં આ ગરીબ રબારીના મેંઢા મારી નાંખતી હતી. આથી આ રબારી બહુ જ દીવંગીર થતા લાગ્યો. છેવટે તેને અનેક જંગલી શીકારી લોકોની મદદ લઈને તે સિંહને મારી નાંખીને તેની ચુકામાંથી એક નાનું બચ્ચું હાથ આવતાં તેણે પોતાનાં મેંઢાના ટોળામાં રાખ્યું ને તે હંમેશાં ગાડરનું દુધ પીએ ને બેં બેં કરી આખો દિવસ મેંઢા સાથે ચરીને આનંદ માનતું હતું. એક દિવસે એક મોટા સિંહે આવી ત્યાં તરાપ મારી એટલામાં સર્વે મેંઢા નાશી ઘુટ્યાં અને આ “સિંહનું બચ્ચું” નિડર થઈને ઉભું. સિંહે આવી જોયું તો આ સિંહનું બચ્ચું છે પણ તે મેંઢાની સોબનમાં રહી બેં બેં કરે છે ! તેને સિંહે એક મોટા તળાવ પાસે લઈ જઈ

પાણીમાં તેને પોતાનું સ્વરૂપ દેખાડ્યું, એટલે સિંહના બચ્ચાને ખાતરી થઈ કે હું મેદું નથી પણ સિંહનું બચ્ચું છું પણ મેંદાની સોળતમાં રહેવાથી હું વિના પ્રયોજને “એ” એ” કહું છું, એટલામાં સિંહે તેનો ખોરાક તેને ચખાડ્યો એટલામાં તેનું અસલ રૂપ ખડું થયું! આવી રીતે આપણે પણ આત્મા છીએ પણ આ દેહની સોળતથી દેહરૂપ થઈ વિચારીએ છીએ પણ જ્યારે સિંહરૂપ કેઈ મોટા સહચરના દર્શન થાય ત્યારે પોતાનું મુળ સ્વરૂપ ઓળખાય છે. તે સિવાય સર્વે જીવ માયામાં મેંદાની પેઠે “એ” એ” કરી રહ્યા છે.

કુંતાજીની માંગણી.

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પાસે માતા કુંતાજીએ વિપત્તિનું વરદાન માંગ્યું હતું, તે એટલા માટે કે “હે કૃષ્ણ તારું સ્મરણ મનુષ્યને વિપત્તિમાં થાય છે તેટલું સમૃદ્ધિમાં થતું નથી” આથી તારા પાસે વરદાન માગું છું કે મને વખતોવખત વિપત્તિમાં જ રહું એવો સમય આપજે.

મનુ ને માછલી.

પ્રાચીન સમયમાં મનુ નામનો એક પવિત્ર પુરૂષ હતો તેણે તપ તથા પ્રાર્થનાથી સ્વર્ગના નાથની કૃપા પ્રાપ્ત કરી હતી. એક દિવસે તેને માટે ન્હાવાનું પાણી આપ્યું. તેના હાથ ધોવામાં આવ્યા એટલામાં એક ન્હાની માછલી જળમાંથી નીકળી આવી અને મનુષ્ય વાણીમાં તેને કહ્યું “તું મારી સંભાળ લઇશ તો હું તને બચાવીશ.” મનુએ પૂછ્યું કે “તું મને શેમાંથી બચાવીશ? માંછલીએ કહ્યું ‘રેલમાં સર્વે માણસો તણાઈ જશે તેમાંથી હું તને બચાવીશ, મનુએ કહ્યું “હું તારું રક્ષણ શી રીતે કરું?” માંછલીએ જવાબ દીધો ત્યાંસુધી આપણે ન્હાનાં છીએ ત્યાંસુધી હંમેશાં આપણે નાશના લયમાં છીએ, કારણકે માંછલી માંછલીનું ભક્ષણ કરે છે. તેટલા માટે મને તું ધડામાં રાખ ને હું જ્યારે મોટી થાઉં ત્યારે સમુદ્રમાં મુકી દેજે. મનુએ તે પ્રચાણે કર્યું અને જ્યારે જળપ્રલય

થયો ત્યારે તેજ માછલીએ મનુને સહાય આપી ઉગાર્યો હતો. આ પ્રમાણે એક જળચર પ્રાણી ગુણ બુદ્ધતું નથી તો મનુષ્યે તો ઉપકારનો બદલો ઉપકારથી જ વાળવો જોઈએ.

વીરતા ને ધીરતા.

બીષ્મપિતા જ્યારે બાણશય્યા પર સુતેલા હતા ત્યારે તેના આખા શરીરમાં બાણો પેકેલાં હતાં, ફક્ત તેમનું માથું નીચે લટકતું હતું. જ્યારે તેણે તકીયાની માગણી કરી તે વખતે દુર્યોધન વિગેરે નરમ નરમ તકીયા લાવવા લાગ્યા તે વખતે બીષ્મ અર્જુન પ્રત્યે બોલવા લાગ્યા. વત્સ! મારે યોગ્ય તકીઓ આપો? અર્જુને શોક રોકી ત્રણ બાણ તકીયા તરીકે તેનાં મસ્તક નીચે મુક્યાં હતાં તેથી બીષ્મ ઘણા જ પ્રસન્ન થયા અને બોલવા લાગ્યા. “હત્રિઓને રણ ક્ષેત્રમાં પ્રાણ ત્યાગ કરવાને વખતે આવા પ્રકારની સેજ પર સુવું જોઈએ. તેના શરીરમાંથી બાણ કાઢી દેવા કરવા તથા મલમપટ્ટી કરવાને માટે ઘણા આગ્રહ કર્યો પણ કોઈ પ્રકારનો ઉપચાર નહિ કરતાં ખરી વીરતા ને ધીરતા દેખાડી આપી છે. તેઓ મહા જ્ઞાની હતા, દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાળા, સત્યવાદી, વિદ્વાન, રાજ્યનીતિજ્ઞ, ઉદાર, છતેન્દ્રિય ને ભગવાનના ખરા એકાંતિક ભક્ત હતા.

મહર્ષિ યાજ્ઞવલ્કય.

મહર્ષિ યાજ્ઞવલ્કયને જે સ્ત્રીઓ હતી, તેમાં એકનું નામ મૈત્રીય ને બીજનું નામ કાતયાયની હતું. તેમાં મૈત્રીય વૈરાગ્યશીળ હતી ને કાતયાયનું મન સંસારમાં આશક્ત હતું. જ્યારે યાજ્ઞવલ્કય ઋષિને સંન્યાસ લેવાની ઇચ્છા થઈ ત્યારે જે સ્ત્રીઓને પોતાનું ધન ચહેંચી દેવાનું જાહેર કર્યું તેનું કારણ એટલું જ કે પાછળથી કંકાસ ન થાય પણ તે નશ્વર ધનની ઇચ્છા નહિ કરતાં અવિનાશી સુખ મેળવવા માટે મધત્રેયી ઋષિની સાથે જંગલમાં તપશ્ચર્યા કરવા ચાલી નીકળ્યાં અને પોતાના પતિની સાથે તપશ્ચર્યા કરી અવિનાશી સુખ મેળવ્યું. ખરેખર સ્ત્રીઓને તો ખરો ધર્મ પતિની સેવાજ છે તે આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે.

ભૃગુઋષિ અને ભગવાન.

એક વખતે ભૃગુઋષિ ભગવાન વિષ્ણુની પાસે તેમના દર્શન માટે વૈકુંઠમાં ગયા હતા ત્યાં વિષ્ણુ ભગવાન લક્ષ્મીજીના ખોળામાં પોતાનું મસ્તક રાખી સુતા હતા તેને દેખીને મહાત્મા ભૃગુઋષિએ ભગવાનની છાતીમાં એકદમ વગર વિચારે લાત મારી. ભગવાન તુર્ત જાગૃત થયા ને ઋષિના પગ પકડી ચાંપવા લાગ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે મહર્ષિ આ છાતી અતિ કઠણ છે, આપના પગને લાત મારતાં અમ પડ્યો હશે ! ભૃગુઋષિ તુર્ત શરમાઇ ગયા. ધન્ય છે મહાપુરુષોની ક્ષમાને ! આનું નામ ખરી ક્ષમા કહેવાય ! ! તે વખતે ભગવાન ચાહે તે કરવાને માટે શક્તિવંત હતા પણ ક્ષમા વીરસ્યભૂપણું ભગવાને ક્ષમા ધારણ કરી કૌંઘ શાન્ત કર્યો.

ખુદા દે છે પણ મહા મહેનતે આપે છે.

એક ગરીબ ડોસીહતી તેણે મહામહેનતે એક રૂપિયો ભેગો કરેલો હતો. તેના પાસે એક ફકીર આપ્યો ને કહેવા લાગ્યો કે મને કોઈ જે ચીજ આપે તેનું બમણું થાય એમ છે. એ સાંભળી આ બિચારી ભોળી ડોસીએ ખરી મહેનતનો એક રૂપિયો પેલા ફકીરને આપ્યો. ફકીર દગ હતો તેથી આ ડોસીનો રૂપિયો લઈ ચાલતો થયો. ડોસીને આથી બહુનું દુઃખ થયું ને ગાંડા જેવી બની ગઈ પણ પ્રભુ કૃપાથી એક દિવસે છાણા વીણતાં એ રૂપિયાની પોટલી હાથ આવી તેથી ડોસીમા રાજ થઈ એ હાથ જોડી પ્રભુનો ઉપકાર માની કહેવા ત્રાગી “હે પ્રભુ તું આપે છે ખરો પણ મહામહેનતે”. આટલું બોલીને પોતાને ઘેર ગઈ.

પ્રલછાળ ૧૬ મી

મનન કરવા યોગ્ય વચનો.

(૧) ધન સંપત્તી કે મીત્ર મળવાથી કદી પણ અભીમાન કરવું નહીં, કારણકે જે મહાન પરમાત્માએ આપણા ઉપર ઉપકાર કરી આપણા સુખને માટે જે આપેલું છે તેનો હંમેશાં ઉપકાર માનવો જોઈએ.

(૨) પ્રભાતમાં અગર સાંજે ભગવાનનું સ્મરણ અવશ્ય કરવું કારણકે તેથી ચોવીસ કલાક શાંતી રહે છે, તેમજ મન યુરા સંસ્કાર તરફ કદી પણ જતું નથી.

(૩) ધનની ઈચ્છા કોઈ દિવસ કરો નહીં. ઈચ્છા તો હંમેશાં પરમધન-પરમાત્માની કરવી કે જેથી અવિનાશી સુખ મળી શકે છે.

(૪) કોઈને આ જગતમાં પાપી માનવા નહીં ને પોતાને કદી પણ પુણ્યવાન માનવા નહીં કારણકે આ જીવનમાં ખરાબ પ્રસંગ ક્યારે આવી પડશે તેની આપણને માહિતી નથી.

(૫) કેટલાક અણસમજી માણસો ધનવાનના વૈભવ જોઈને મનમાં સમજે છે કે આ લોકો સુખી છે નું હું દુઃખી છું. પણ ખરા સુખની ખબર ક્યારે પડે કે તે ધનવાન જ્યારે પોતાના અંતરની આપણા પાસે વાત કરે.

(૬) અન્યના દુર્યુણો તરફ લક્ષ નહીં રાખતાં તેના સદગુણો જોવાને પોતાના દુર્યુણો તપાસતા રહેવું.

(૭) ભક્તરાજ કાક ભુંશડજીને એક વખતે પુર્વના મનુષ્ય જન્મમાં એકવાર ગુરૂનું અપમાન કરેલું તેને લીધે તેને બધું શોષવું પડેલ હતું માટે કદીપણ ગુરૂનું અપમાન ન કરવું.

(૮) ખરું સુખ ભગવાનની ભક્તિમાં જ રહેલું છે.

સતી દ્રૌપદી.

એકવાર શિશ્વકોષી દુર્વાસા મુની કૌરવરાજ, દુર્યોધનને ત્યાં લસ્તીનાપુરમાં આવ્યા હતા તે વખતે દુર્યોધને તેનો ઘણોજ આદર સત્કાર કર્યો હતો. તે વખતે દુર્યોધને તે મહાત્મા ઋષિ પાસે એક વરદાન માગી લીધું કે મુનીરાજ ! વનમાં મારા ભાઇ ધર્મરાજ યુધિષ્ઠીર રહે છે આપ તેને ત્યાં આપના દશ હજાર શિષ્યો સાથે લઇને જ્યારે દ્રૌપદી ભોજન કરી લે ત્યાર પછી ત્યાં જઇ ભોજન માંગજો. દુર્વાસાએ તે વખતે દુર્યોધનની આ પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર કર્યો.

રાજા યુધિષ્ઠિરને સુર્યની ઉપાસના કરવાથી અક્ષયપાત્ર નામનું એક અમુલ્ય પાત્ર મળ્યું હતું તેમાં એવો ચમત્કાર હતો કે જ્યાંસુધી દ્રૌપદીએ ભોજન ન કર્યું હોય ત્યાંસુધી તેમાંથી જેટલું માંગો તેટલું મળી શકે, પણ દ્રૌપદીના ભોજન પછી તે પાત્રમાંથી કાંઇ મળી શકે નહિ. એ પાત્રથી હમેશાં પાંડવો હજારો બ્રાહ્મણોને અતિથિને જમાડી શકતા હતા. દુર્યોધન આ વાત જાણ્યો હતો. તેણે ઇર્ષ્યાથી-બદ્ધદાનતથી દ્રૌપદીએ જમી રહ્યા પછી જો દુર્વાસા ઋષિ દશ હજાર શિષ્ય લઇને જાય ને ભોજન તૈયાર ન હોય તો આપ આપે એવી તેના મનની ઇચ્છા હતી.

એક વખતે સંધ્યાકાળે કૃષ્ણપક્ષની અંધારી રાત્રીએ દુર્વાસા દશ હજાર શિષ્ય લઇને દ્રૌપદીના આશ્રમમાં આવી ભોજન માગવા લાગ્યા. તે વખતે દ્રૌપદીજીએ જમીને અક્ષયપાત્ર ઘોષ સાફ કરી ઉંધું પાડેલું હતું. દ્રૌપદી તથા પાંડવો વીચારમાં પડી ગયા. ધર્મ રાજાએ કહ્યું મુનીરાજ આ નદીમાં સ્નાન કરી આવો એટલામાં ભોજન તૈયાર થશે. દ્રૌપદીએ કૃષ્ણ પરમાત્માનું ધ્યાન કર્યું ને બોલ્યાં હે દીનદયાળુ ભરી સભામાં કૌરવો સમક્ષ આપે મારી લાજ રાખી તો શું આ વખતે લજ્જા નહીં રાખે ! તુર્ત ભગવાન હાજર થયાને જમવાને માટે ભોજન માંગ્યું. દ્રૌપદીએ હાથ જોડી વીનય વાણીથી કહ્યું હે દીનાનાથ આજ મેં જમી લીધું છે ને અક્ષયપાત્રમાં કાંઇ નથી. શ્રી કૃષ્ણે અક્ષયપાત્ર માંગ્યું ને તેમાં ભાજનું એક પાન ચોટ્યું

હતું તે ખાઇ ઓડકાર ખાવા લાગ્યા એટલે આખા બ્રહ્માંડમાં જીવ માત્ર પણ તૃપ્ત થયા. દુર્વાસા તથા તેમના દશ હજાર શિષ્યો નદીમાં નાદી જેવા બહાર નીકળે છે તેવા ધરાઇને ઓડકાર ખાવા લાગ્યા ત્યારે દુર્વાસાએ મનમાં વિચાર કર્યો કે ખરેખર ભગવાન વીષ્ણુ પાંડવોની સહાય માટે પહોંચી ગયા છે નહીં તો આવું અને નહીં. તુર્ત ત્યાંથી પરઆરા મુનીવર પોતાના શિષ્યો સાથે ભાગી છુટ્યા ને કૃષ્ણ પરમાત્માએ ભક્તની ખરે વખતે લજ્જા રાખી.

વ્યાસજીનો વિચાર.

વ્યાસજીએ વિચાર કર્યો કે કલિયુગમાં મનુષ્ય અદ્વૈતાનું મંદ બુદ્ધિ અને મંદ ભાવ્ય થશે એટલે વેદોના અનેક શાસ્ત્રો તૈયાર કર્યા અને પોતાના શિષ્યોને અર્પણ કર્યાને છેવટે સર્વેને ઉપયોગી થાય તેના માટે મહાભારતની પણ રચના કરી. પણ એટલાથી તેમને શાંતિ થઈ નહી. એક વખતે હરીગુણ ગાતા નારદજી તેમના પાસે આવ્યા ત્યારે નારદજીએ કહ્યું કે આપે અનેક શાસ્ત્રો કર્યા પણ આપના મુખારવીંદપર શાંતિનાં ચિન્હ દેખાતાં નથી. વ્યાસદેવજીએ તે વાત કહી કરી ત્યારે નારદજીએ કહ્યું કે ગમે તેટલું જ્ઞાન હોય પણ જ્યાંસુધી મહાન પ્રભુના નિર્મળ ચશ પુર્ણપણે ગાવામાં આવતો નથી ત્યાંસુધી શાંતિ આવતી નથી. શુદ્ધ વેદાંતથી પ્રભુ રાજ થતા નથી પણ ભગવાન હમેશાં પોતાના ભક્તના ભજનથી રાજ રહે છે. તે ઉપરથી તેમણે શ્રીમદ્ ભાગવતની રચના શરૂ કરી ત્યારે તેમને અલૌકિક શાંતિ રહેવા લાગી.

“ સુખકે માથે શીલ પડે, જો નામ હૃદયસે” જાય,
અલિહારી વા દુખકી, પલપલ નામ જપાય.

ભક્ત નામદેવજી.

ભક્ત નામદેવજી જનના ઊંપી હતા. તેમનો જન્મ ચૌદની સાલમાં થયો હતો. એક દિવસ તેમના પિતાશ્રીને બહારગામ જવાનું થતાં નામદેવજીને વીષ્ણુની પુજા કરવાનું કહી ગયા હતા તે પ્રમાણે

તેણે પુજા કરતાં જ્યારે ભગવાનને ભોગ ધરવાનો સમય આવ્યો ત્યારે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે હે દીનઅંધુ ! પતીતપાવન આ દુધ પી જાઓ. પણ ભગવાન તો પીએ નહીં તેથી પોતાના અંતરમાં મલા ઉદ્ભવ કરવા લાગ્યા કે મારા પિતાશ્રી આવી મને ઠપકો દેશે. નામદેવજી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે મારાથી ભગવાન કંઈ નારાજ થયા હશે તેથી કરણ સ્વરે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા પ્રભો ! ગરીબ સેવકનો ગુન્હો માફ કરી દુધ નહી પીઓ તો તમારી સન્મુખ હું મારો પ્રાણ છોડીશ ! છેવટે ભક્તના ખરા પ્રેમને વશ થઈ સાક્ષાત વિપ્લુ ભગવાન પ્રગટ થઈ નામદેવે ધરેલું દુધ પી ગયા ! જ્યારે તેના બાપ દેશાવરથી ઘેર આવ્યા ત્યારે તેમને નામદેવે સર્વે હકીકત કહી દીધી ત્યારે પિતાશ્રી આ ચમત્કાર જોવા પુત્ર પાસે તે દીવસ પણ ભોગ લગાડવા તેને આપ્યો. ભગવાન પ્રગટ થઈ દુધ પી ગયા તેથી પિતાશ્રીને ખાત્રી થઈ કે આ કોઈ મહાન પુરુષ છે. ભલે મારે ત્યાં પુત્ર થઈને જન્મ્યા હોય તેમાં શું ! તે દીવસથી આખા ગામમાં તેની ખ્યાતિ થવા લાગી ને લોકો તેના ચરણમાં પડવા લાગ્યા. આવા મહાપુરુષો આધુનિક સમયમાં પણ આપણા પવિત્ર ભારત-ભૂમિમાં ખીરાજી રહેલ છે પણ તેને આપણે અજ્ઞાનને લીધે ઓળખી શકતા નથી.

*

*

**

સંત તુકારામજી.

હજારો મનુષ્યોમાંથી કદાચીત કોઈ મનુષ્ય પરમાર્થના માર્ગ પર ચાલે છે ને હજારોમાંથી કોઈ પુરુષ ભગવાનને યથાર્થ જાણે છે. તુકારામજી જાતીના વૈશ્ય હતા. તેના પિતાનું નામ કોલ્હોબા ને માતાજીનું નામ કનકાબાઈ હતું. તેને બે સ્ત્રીઓ હતી. તેમાં એક સ્ત્રી મરી ગઈ હતી ને બીજી હયાત હતી પણ તે બહુજ કોપી તથા કજીઆખોર હતી. એક વખતે તુકારામજી શેરડીના સાંકા લઈને

ઘેર આવતા હતા. રસ્તામાં છોકરાંઓએ તેમને ઘેરી લેતાં તે સાંઠા તેને વહેંચી દીધા ને એક સાંઠો રહ્યો તે લઇને પોતાને ઘેર ગયા. ત્યાં સ્ત્રીએ તે સાંઠો લઇ ક્રોધથી સંત મહારાજજીના વાંસામાં નેરથી માર્યો. એટલે તે સાંઠાના બે કટકા થઇ ગયા. તેને જોઇ તુકારામજી હસવા લાગ્યા ને કહેવા લાગ્યા કે “તમે મહા સતી છો કેમકે મારે શેરડીના સાંઠાના બે કટકા કરવાના હતા તે તમે કરી આપ્યા.” એક વખતે એક ખેડુને તુકારામજીને ખેતરની રખવાળી કરવા રાખ્યા હતા. તે વખતે પોતે પ્રભુના ભજનમાં એવા લીન થઇ ગયા હતા કે હજારો પંખીઓએ ખેતરના દાણાનો વિનાશ કર્યો તેનું પણ ભાન રહ્યું નહિ. જ્યારે ખેતરના ધણીએ આવી દપકો દીધો ત્યારે તેઓએ કહ્યું તમારા અંદાજ કરતાં દાણા ઓછા નહિ થાય. તેજ પ્રમાણે તેના અંદાજથી દાણા પ્રભુકૃપાથી વિશેષ થયા. એક વખતે શિવાજી મહારાજે તેમને તેડવાને માટે ગ્યાના, પાલખી વિગેરે મોકલ્યાં હતાં, તે વખતે સંત તુકારામજીએ શિવાજી મહારાજપર પત્ર લખ્યો હતો કે “મહારાજ ! છત્ર, ચામર, હાથી, ઘોડાથી મને શા માટે લલચાવો છો. મારે હવે માન ને માયાનું કામ નથી. મને ભુખ લાગે છે ત્યારે માગીને ખાઉં છું. મને કોઈની આશા નથી. મહારાજ મારી આપને પ્રાર્થના છે કે બધા પ્રાણીઓમાં એકજ આત્મા છે, એમ સમજી મને આત્મામાં રાખો. આ વૈભવ સર્વે ખોટો છે ! બે દીવસ પછી કાંઇ નથી ! ગુરૂ સમર્થ રામદાસજીનું સ્મરણ કરો. તમારું લલું થશે.” આવો ઉત્તર લખી મોકલતાં શિવાજી મહારાજ તુરતજ તેના દ્વાર પર આવી હજારો રૂપીઆની બેટ ધરી પણ તેમણે એક પાઇ પણ નહિ લેતાં ધર્માદામાં આપી દીધા. ધન્ય છે એવા પવિત્ર હૃદયના મહા પુરુષોને ! તેઓ ઘરમાં રહી ઈશ્વર ભજન કરતાં, તેમણે પ્રભુકૃપાથી લાખો ભજનો અલંગમાં કરેલાં છે. આજ પણ દક્ષીણમાં તેનું ઘેર ઘેર દીવ્ય અભિધાન પુનઃ રહ્યું છે. ધન્ય છે એવા મહાપુરુષોને !

પ્રેમનું સદન.

ચલતો ઘર હે પ્રેમકા, ખાલાકા ઘર નાહી,
શીષ ઉતારે ભુંધ ઘરે, તખ પેડે ઘર માંહી.

પ્રેમનો પ્યાલો.

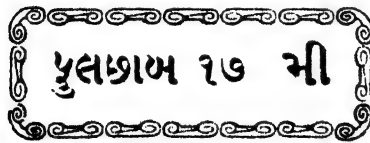
પ્રેમ પીયાલા જો પીયે, શીષ ઉછીના દેય,
લોભી શીષ ન દે સકે, નામ પ્રેમકા લેય.

ગુરૂ નાનક.

ગુરૂ નાનકનો જન્મ ૧૫૨૬ માં પંજાબના તાલખંધી ગામમાં એક ક્ષત્રીને ત્યાં થયો હતો. તેના પિતાશ્રીનું નામ કાલુરામ હતું. નાની ઉંમરમાં તેના પિતાશ્રીએ જ્યારે તેને નીશાળે બેસાડ્યો ત્યારે મહેતાજીને કહેવા લાગ્યા કે “આપ મને એવી દીક્ષા આપજો કે માઈ માયાનું બંધન છુટી જાય.” આ વખતે નાનકજીની અવસ્થા છ વરસની હતી. તેમના પિતાશ્રીએ એક વખતે તેમને ખેતરમાં મોલની સંભાળ રાખવાને માટે મોકલ્યા હતા ત્યાં સરવે પક્ષીઓને બોલાવી તમામ અનાજ ખવરાવી દીધું. પિતાશ્રી આથી બહુ જ નારાજ થયા. એક વખતે તેના પિતાશ્રીએ કહ્યું કે હવે તમે ખેતીનું કામ કરો તો સાઈ કારણકે લોકો તમારી નિંદા કરે છે. ત્યારે નાનક કહે પિતાશ્રી મારી ખેતીની જમીન ઘણી છે ને તેમાં મેં પ્રભુનામરૂપી બી વાવ્યું છે તેનાં ફળ આવશે ત્યારે તમારી ખાતરી થશે. જગત ભલે મારી નિંદા કરે મારે તેની પરવા નથી. ત્યારે બીજી વખતે દુકાન કરવાનું કહેતાં નાનકજી બોલ્યા કે સંસારમાં ગમે તેટલા વેપારી થાય પણ મારી દુકાનમાં વૈરાગ્ય ને વિવેકરૂપી માલ ભર્યો છે. આ વસ્તુ ખરીદવાથી ભવસાગર સત્વર તરી શકાય છે.” એકવાર ૩. ૩૦ આખી તેમને પરદેશ મોકલ્યા હતા ત્યાં રસ્તામાં તે રકમ સાધુઓની સેવા કરવામાં ખર્ચા નાંખી આથી પિતાશ્રી ઘણાજ નારાજ થયા. પછી એક વખતે તેઓને રાજના ભંડારી બનાવ્યા ત્યાં પણ પ્રભુ ભજન કરી આનંદ લેતા હતા. એક વખતે દેવી માણસોએ તેમના

ઉપર ખોટું તોહમત મુકતાં તે નોકરી પણ તેઓએ છોડી દીધીને રાત્રી દીવસ સાધુ મહાત્માનો સંગ કરવા લાગ્યા, તેમણે ઘણી યાત્રાઓ કરી ઉચો અનુભવ મેળવ્યો છે કે એક વખતે નાનકડું ધ્યાનમાં મગ્ન હતા તે વખતે પરમાત્માએ દીવ્ય રૂપે તેમને દર્શન આપી કહ્યું કે તમે સદા મારા નામની ઘોષણા કરો છોને નરનારીઓને મુક્તિના માર્ગે ચડાવો છો માટે હું તમારા પર બહુ જ પ્રસન્ન છું. આ વખતની વાત તેમના એક ભક્તે લખી છે તે અંથનું નામ “આદીઅંથ છે” શીખ લોકો તેને પુણ્ય અંથ તરીકે માની તેમની પ્રેમ ભાવથી પુજા કરે છે. આ ધર્મઅંથ પરમપુણ્ય છે. તેનો પરમાત્મા અટલ વિશ્વાસ ધૈર્ય, સત્ય પરાંપકાર, ત્યાગ ઉદારતા સંતોષ, વિનય, સત્ય, ભક્તી અને સત્યપ્રેમ તેમના જીવનમાં મુખ્ય હતા. તેઓ ૧૫૬૬ માં આ જગત ઉપરથી મનુષ્યલીલા સમાપ્ત કરી પ્રભુના ધામમાં ગયા છે.

એક મ્યાનમાં બે તરવાર, અખા ચાહે પ્રેમ રસ,
રાખા ચાહે માન, એક મયાનમાં દોખડગા,
દેખી સુની ન કાન.

આપણે ચાર દિવસના મેમાન છીએ.
રાગ હુમરી.

આયો આયો મનુષ્ય અવતારરે,
નર ચાર દિવસ મિજમાના—આયો. ટેક.
કુટુંબ કપીલા સ્વારથ મીલા,
વાકું ચલત નહિ વારરે—નર.
જમકે દૂતા મારત જુતા,

પાકી કરત પોકારે—નર.

લવ દુઃખ ભારી શરણે મોરારી,

સેજ તરે સંસારે—નર.

આ જગતની બાજી તદ્દન જીડી છે.

રાગ કુમરી.

જીડી જીડી જગતકી આશરે,

નર નાશ પલકમાં પાવે. જીડી-ટોક.

કાલચવીના મુખમેં લીના.

વાકા નહિ વિશ્વાસરે—નર.

માનત મેરી, નહીં કોઈ તેરી,

કાત્ર કડીન શીર ત્રાસરે—નર.

સુતવિત દારા, જગ વ્યવહારા,

સર્વે સ્વપ્ન વિલાસરે—નર.

દેવાનંદ દેખી, લવ લય લેખી,

ધનસે લયે કિદાસરે—નર.

કળીયુગનું કૌતક.

દોહરો.

કળીયુગના પરીતાપથી, ધર્મ ગયો પાતાળ,

વ્યાપ્યો અધર્મ વિશ્વમાં, અધર્મનો આ કાળ.

કુબેર ભંડારી.

કુબેર રાવણનો સાવકો ભાઈ થાય છે, અને તેણે એક વખત લાંકા શહેર જીતી લીધું હતું, તો પણ પોતાના વધારે બળવાન ભાઈને પાછું આપી દેવું પડ્યું હતું. રાવણે કુબેરને નોકર બનાવી નાણાનો ખજાનો સાચવનાર બનાવ્યો હતો. આ હલકી સ્થિતિમાં તે લાંબો વખત રહી શક્યો નહિ. અતિશય તપશ્ચર્યા કરવાથી તેણે બ્રહ્મા પાસે વરદાન મેળવ્યું હતું કે, તું “દ્રવ્યનો અધિપતિ દેવ ચક્રશ” તે પ્રમાણે તે થયો. કુબેર શબ્દનો અક્ષરાર્થ “કુષ્ટ શરીર થાય છે” અર્થાત

એનામાં સૌંદર્ય નહોતું એમ સુચવે છે. “રતનાગાર ” એનું ખીજું નામ હતું. તેની સ્ત્રીનું નામ શક્તિ હતું. તે ધનનો ભંડારી છતાં તેની પુજા થતી નથી પણ લોકો ધન મેળવવાને માટે ગણેશ ને લક્ષ્મી-ગીતા સેવા કરે છે.

સુખ અને દુઃખ.

સુખ પછી આવે દુઃખ ને,

દુઃખ પછી સુખજ થાય;

સુખ દુઃખો પરીવર્તતાં,

ચક્ર સમાન સદાય.

તેથી સુખનો હર્ષ શો,

દુઃખ વિષે શો શોક;

દૈવ્યત્વ ભાવમય વિશ્વમાં

એમ જ જીવે લોક.

પરમેશ્વરની મરજીને આધીન રહેવું.

આવે જે સંકષ્ટ,

ધૈર્યથી તેને સહેવું;

જે સ્થિતિ આપે ઈશ,

સદા તે સ્થિતિમાં રહેવું.

વ્યર્થ શું કહેવાય ?

પરાધીન મનુષ્યનો જન્મ વૃથા છે, પરસ્ત્રીમાં સુખ વૃથા છે, ખીજના ઘરનું ધન વ્યર્થ છે અને પુસ્તકમાંની વિદ્યા વ્યર્થ છે.

સદ્ગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને વૈરાગ્ય કેમ થયો ?

સદ્ગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીનું પૂર્વાશ્રમનું નામ લાડુ ખારોટ હતું ને તે બહુ જ રાજસી પ્રકૃતિના હતા. હાથમાં સોનાનાં કળાં ને હમેશાં હીરાગળ કપડાં પહેરી ઘોડા પર બેસી મોટા રજવાડામાં જતા ને રાજાઓ પાસે ધણી પ્રકારના નવિન કાવ્યો કરી તેમને રંજન કરતા. એક વખતે તેઓ ગઢપુરમાં સ્વામીનારાયણ ભગવાનના દર્શન કરવા

માટે ગયા હતા. તે વખતે શ્રીજી મહારાજે તેમને દાદાખાચરની દીકરીઓ પાસે ભગવાનના ચરિત્રની વાતો કરવાને મોકલ્યા હતા પણ એ બાઈઓનું જ્ઞાન પારાવાર હોવાથી બ્રહ્માનંદ સ્વામીની વાતોની અસર કાંઈ ન થઈ પણ સ્વામીને તે બાઈઓની અલૌકિક વાતોથી સચોટ વૈરાગ્ય થયો ને તુર્ત શ્રીજી મહારાજ પાસે આવી પોતાનાં ઘરેણાં તથા લુગડાં ઉતારી પોતે સાધુ થયા તે જ વખતે નામદાર વડોદરા સરકારે સ્વામીને કાગળ લખ્યો હતો કે તમે સંસારમાં રહો તો એ હજાર રૂપિયાનું વરખાપન ને એક ગામ આપું પણ સ્વામીએ તુર્ત ઉત્તર લખ્યો કે રાત્રે જલેખી જમ્યા હોઈએ ને સવારે દીશાજંગલ જઈને તે જલેખીની જે વિષ્ટા થઈ હોય તેને કોઈ ઘરમાં લાવવાની આશા રાખતું નથી તેમ મારે મન સંસારી સુખ આજથી વિષ્ટાસમાન થયું છે. એ ઉત્તર લખી પોતાના નિશ્ચયમાંથી લેશ માત્ર ખસ્યા નહીં! ધન્ય છે તેમના વૈરાગ્યને !

પોતાના કલ્યાણને અર્થે શું ન થાય.

ભરતજી તો ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર હતા ને ભગવાનને અર્થે સમગ્ર પૃથ્વીનું રાજ્ય ત્યાગ કરીને વનમાં ગયા હતા ને ત્યાં ભગવાનનું ભજન કરતા થકા મૃગલીના બચ્ચાને વિષે પોતાને હેત થયું ત્યારે તેની વૃત્તિ મૃગને આકારે થઈ ગઈ. એવા મોટા હતા તો પણ તે પાપે કરીને મૃગનો અવતાર આવ્યો. આ જગતમાં અનંત પ્રકારના પાપ છે પણ તે સર્વ પાપ થકી ભગવાનના ભક્તને ભગવાન વિના બીજે ઠેકાણે હેત કરવું તે અતિ મોટું પાપ છે.

જેને કલ્યાણનો ખપ છે તે તો ભવિષ્યના અવિચળ સુખ માટે સર્વે કરી શકશે. જીઓને રાજા ગોપીચંદ્રે અને ભર્તૃહરિએ મોટાં રાજ્ય ભગવાનની ભક્તિ માટે તજી દીધાં. અને જંગલમાં જઈ અવિચળ આત્મસુખ મેળવ્યું, છતાં પણ કેટલાક અજ્ઞાની માણસો પ્રયત્ન કર્યા વિના અમારાથી એવું બને નહિ એમ મીથ્યા ભાષણ કરી નશ્વર સુખને ખરૂં માને છે, પણ એ તો જેવું કરે તેવું પામે.

બંદી વાવનારો માણસ ઘઉં કેમ લણશે, તેમ ઘઉંનો વાવનારો કદી
પણ જુવાર મેળવશે નહિ એ નિઃસંશય છે.

જગતની જુદી પ્રીતિ વિષે.

જુદી દેખી પ્રીતિ જગતમેં,

જુદી દેખી પ્રીત. ટેક.

અપને સુખકું સખ જન સેવે,

કયા દારા કયા મીત.—જગત.

મેરો મેરો સખડી કરતહે,

હેતસેં બાધે પ્રીત.—જગત.

અંતકાળ કોઇ સંગ ના ચલે.

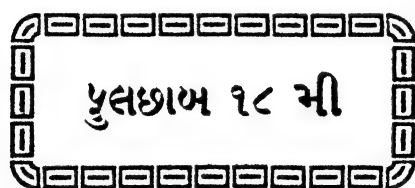
યહી અચરતકી રીત.—જગત.

મન મુરખ જન અજાણ સમજત,

સુખ દે હારે જાત.—જગત.

નાનક લવજળ પાર પડો જખ,

ગાઓ દરિકો ગીત.—જગત.

આજ્ઞા નહિ પાળનાર પુત્ર.

એક શ્રીમંતનો પુત્ર પોતાની આજ્ઞા બરોબર પાળતો નહોતો.
તે તે બાબત વખતો વખત તેનો પીતા તેને ઠપકો દેતો હતો. તેની
પાડોસમાં એક આંબલીનું વૃક્ષ હતું. જ્યારે જ્યારે તે શ્રીમાનનો પુત્ર
પોતાની આજ્ઞા ન પાળે ત્યારે તે એક ખીલો ઝાડમાં નાંખતો. પાંચ
સાત વરસે આખું થડ ખીલાથી ભરાઇ ગયું ત્યારે શ્રીમાનના પુત્રને

શુદ્ધબુદ્ધિ જગત્ થતાં તેણે પિતાશ્રી પાસે વિનંતિ કરી કે હે પીતાશ્રી હું હવે આપની સર્વે આજ્ઞા યથાર્થ પાળીશ માટે તમે જાડમાંથી તમામ ખીલા કાઢી નાખો. પીતાશ્રીએ પુત્રના કહેવા પ્રમાણે જાડના તમામ ખીલા કાઢી નાંખ્યા પણ જાડમાં કાણું તો કાયમ રહ્યું. તે જોઈ પુત્રના મનમાં ખેદ થયો કે પીતાશ્રી આપે મારા દોષરૂપી તમામ ખીલા તો જાડમાંથી કાઢી લીધા પણ કાણું પુરાણું નહી, તે શી રીતે પુરાય ! ત્યારે પીતાશ્રીએ કહ્યું કે જે જે આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન તેં કરેલું છે તેના દોષ કદી મટવાના નથી. હવેથી તું સરળ રીતે ચાલીશ તો જાડમાં નવાં કાણું નહી પડે પણ જે પડેલાં છે તે તો કાળે કરી મટશે. હાલ તુરતને માટે તો તે પુરાઈ શકશે નહી. પુત્રે આ સાધારણ દૃષ્ટાંત ઉપરથી પિતાશ્રીની હવે પછી એકે આજ્ઞા ઉલ્લંઘન કરી નહી ! કેટલીક વખત સાધારણ દૃષ્ટાંત ઉપરથી મનુષ્યને શુદ્ધબુદ્ધિ જગત્ થાય છે.

માયાનું દર્શન.

જ્યાં બરોબર હરીરસ જામ્યો હોય છે ત્યાં માયા એકાએક દર્શન આપે છે. જેઓ પરમાત્માના ધ્યાનમાં યુક્તતાન થાય છે તેને માયા છેતરે છે. જેઓ માયાને તરછોડી પ્રભુ પરાયણ થાય છે તેને રિદ્ધિસિદ્ધિ દર્શન આપે છે. એક વખતે એક ન્હાના ગામમાં એક પુરાણી મહારાજ ભકતોને કથાનું શ્રવણ કરાવી રહ્યા હતા ત્યાં એક વેપારી હરીરસમાં યુક્તતાન થઈ રહ્યો હતો ને તેને હરીરસમાં અડુજ મીઠાસ લાગી રહી હતી તેવામાં તેના કોઈ સ્નેહીએ એકાએક આવીને તેને કહ્યું પાનાચંદ શેઠ ઉઠો ઉઠો. તમને શોધીને થાક્યો. આજ બજારમાં કેટલોક માલ અનાયાસે મને મળી ગયો છે, મેં તેમાં ભાગ રાખ્યો છે ને તેમાં નફો પણ સારો છે. આપણે તુરત વેચી નાંખશું તો પણ ફાયદો સારો રહે તેમ છે માટે તમે ઝટપટ ચાલો. પેલો માયામાં લુપ્ત થએલો શેઠ તુરત હરીરસને પડતો મુકી માલ લેવા બજારમાં ગયો. ત્યાં તો માયાએ પોતાનું સ્વરૂપ ફેરવી

નાખ્યું. માયા તો માયા જ છે. તેને પ્રગટ દર્શન દીધાં. તુરત અમેરી-
કાના તાર આવ્યા ને ભાવ બેસી ગયા. પાનાચંદ શેઠને તો લાભને
બદલે પાંચસો રૂપિયાનું નુકસાન આવ્યું. જુઓ જોઓ હરીરસ મુકી
માયાનું દર્શન કરવા જાય છે તેને ફાયદાને બદલે નુકસાન થાય છે.
માટે હરીરસમાં માયાનું દર્શન આવી રીતે થાય છે. પાનાચંદ તે
વાત પેલા પુરાણા પાસે કહી તેથી પુરાણીએ કહ્યું કે “ભાઈ ભગવદ
ગુણોના શ્રવણરૂપી અમૃતને છોડી તું માયામાં ફસાણો તો તારી
આવી દશા થઈ, વિષ્ણુ દર્શન ન થયું ને લક્ષ્મીબાઈ પણ નાસી ગયાં !

ભક્તિ નહીં કરે તેને કેવાં દુઃખ પડે છે.

રામરસ પીતા હું રોકે,
તે તો જાશે જમને લોકે;
જમની ચોટેરે ચડસે,
નિશ્ચે નર નરકમાં પડશે;
માથે બહુ પડશેરે માર,
તારે વળતો થાશે વિચાર;
ઘણાં દીન દુખડારે સહેશે,
વળતી લખચોરાસી લેશે;
પશુ ને પંખીરે થાશે,
ભૂત પિશાચ થઈ નર્ક ખાશે;
નરતન તેને રે નાવે,
નીંદે હરી જનને તે પાપે;
નીંદા એવું જાણી રે કરજો,
પાપીયો પરમેશ્વરથી ડરજો;
પાપ ભોગવશે રે પાછું,
નિષકુળાનંદ કહે તે સાચું.

કંઈ કંઈ ન કંઈયે કોયને,
 નથી કેને કયાનું કાજરે.
 પારકા દોષ દેખાડતાં,
 થાય આપણું અકાજરે-કંઈ.
 ફાટે આભ ન લાગે થોંગડી,
 સીદ દીલે કરીયે દાજરે.
 લાગ્યા દાઓ જે કુંગરે,
 એ તો ઓલાયે નહીં આજરે-કંઈ.
 આવે પુર ઉતાવળે,
 સરવે સરીતા સમાજરે.
 રહીયે તેને જો રોકવા,
 થાય તન પોતાનું તાજરે-કંઈ.
 તીર આદીક ગોજો તોપનો,
 તેનો કરવા જાયે વાજરે.
 ત્યાં જોખમ થાય જીવનું,
 એની સહુ પાડે હાજરે-કંઈ.
 એવા વેગમાં હોયે ઉતાવળા,
 અતી રજ તમને રાજરે.
 નીપકુળાનંદન છોડીયે,
 એને છોડયે ખોયે લાજરે.

x x x x

શુક મહામુનિ.

ધૃતાચી નામની અપ્સરા શુકી (પોપટી) નું સ્વરૂપ લઈ નિરં-
 તર પૃથ્વીને વિષે વિહાર કરતી હતી. આ અપ્સરા અત્યંત સ્વરૂપ-
 વંતી હતી. કોઈ સમયે તે વનમાં વિચરતી હતી તેવામાં વનની
 અતિ શોભા જોઈને સ્વેચ્છાથી તેણીએ પોતાનું દિવ્ય સ્વરૂપ પ્રગટ

કર્તુ, ને સુશોભીત વૃક્ષ લતાઓમાં કીડા કરવા લાગી. એટલામાં દેવયોગે ત્યાં થઇને વ્યાસમુનિ જતા હતા. તેમના જોવામાં તે દિવ્ય અપ્સરા આવી; અને તે સુંદરીને જોઇ તે અતિશય મોહાતુર થઇ ગયા, તથા તેને રોમ રોમ કામદેવ વ્યાપી ગયો. પોતે જ્ઞાતા હોવાથી અનંગને ધણો વાર્યો, છતાં તેનો આવેશ સદન ન થઇ શકવાથી તેમનું દિવ્યવીર્ય સ્થાન બ્રહ્મ થઇ સ્ખલીત થઇ ગયું? એ વીર્યમાંથી તુરત એક દિવ્ય બાળક ઉત્પન્ન થયું. તેજ શુક મુનિશ્વર? એ શુકીરૂપ અપ્સરાને જોઇ વીર્યપતન પામ્યું અને તેમાંથી ક્રિત્તન થયા માટે તે બાળકનું નામ શુક પાડ્યું. એ જ શુકદેવ એ જન્મયોગી શુક મહામુનિ કહેવાયા.

x x x x

મહાપુરૂષોની માગણીઓ.

ઉદ્ધવ સંપ્રદાયમાં મહાન સદગુરુઓ થઇ ગયા છે. તેમાં મુક્તાનંદ સ્વામી તથા શુકાનંદ સ્વામી શાસ્ત્ર પારંગત કહેવાતા તેમણે અનેક ગ્રંથો કરેલા છે. તેમનાં શરીરો બહુ જ સુંદર હતાં. તેઓએ પોતાના ઇષ્ટદેવ શ્રી સહજનંદ સ્વામી મહારાજ પાસે નીચે મુજબની માંગણીઓ કરી હતી.

મુક્તાનંદ સ્વામી શરીરે બહુજ રૂપાળા હતા તથા તેમની શરીર-સંપત્તિ બહુ જ સારી હતી. તેઓને ગળ્યું અને ચીકણું ખાવાનો નિયમ હતો. તેમણે મહારાજ પાસે ક્ષય રોગની માગણી કરી હતી ને તેમને ક્ષયરોગ લાગ્યું થતાં જ તેઓ ગળ્યું, ચીકણું ખાતા ન હતા, પરંતુ ક્ષયરોગ વાળાનું શરીર ટકી શકે નહિ પણ પરમાત્માની દૃષ્ટીથી તેમનું શરીર ધણી મુદત સુધી ટકી રહ્યું હતું.

શુકાનંદ સ્વામીને ગઢડામાં એક વખત શ્રીજી મહારાજને તાવ આવતો હતો ને પોતાની પાસે બોલાવેલા. તેઓ તાવમાં મહારાજ પાસે આવ્યા ને તાવ બહુ આવે છે આમ કહેતાં મહારાજે તેમની સામું જોતાં તાવ નાસી ગયો ને કોઇ વખત તાવ

તેમને આવતો જ નહોતો. પછી જ્યારે ઉત્તરાવસ્થા થઇ ને દેહની આસક્તિને ટાળવાને માટે એક વખતે શ્રીજી મહારાજ પાસે તાવની માંગણી કરી હતી. તેથી ઘણી મુદત તેમને શરીરમાં તાવ રહ્યો હતો. પણ પોતાના નિયમમાંથી લેશમાત્ર નહિ ડગતાં હમેશાં ભજનકીર્તનમાં ખખરદાર રહેતા. તેમના પર શ્રીજી મહારાજની પૂર્ણ પ્રસન્નતા હતી, ને તેઓ મોટા સદગુરૂ હતા. મોટા સદગુરૂ આ લોકના કોઇપણ રોગ ઉપાધીથી લેશ માત્ર પણ કચવાતા નથી, એ નિર્વિવાદ છે.

x

x

x

મંત્ર જંત્ર અજ્ઞાની પાસે ચાલે.

એક સમયે મંત્ર જંત્રથી સિદ્ધ થયેલ કોઇ એક અહ્મચારી ટોડલા ગામમાં આવ્યો. તે જોને ઘેર ગામમાં ભોજન કરવા જાય ત્યાં પોતાના પુજવાના વિષ્ણુ સાયવવાનું કહી મુકી જાય; પરંતુ ખીજે દિવસે તે વિષ્ણુ તો અહ્મચારી પાસે આવી જ જતા. આમ થવાથી અહ્મચારીને ભોજનના આમંત્રણ ઘેર ઘેરથી આવવા લાગ્યાં, અને તેનો મહીમા લોકોમાં ખૂબ વધ્યો. આ આશ્ચર્ય સાંભળીને ખુશાલ ભટ્ટે (પછીથી સદગુરૂ ગોપાળાનંદ સ્વામી), અહ્મચારીને ભોજનનું આમંત્રણ આપ્યું. અહ્મચારી વિષ્ણુ લઇને જમવા આવ્યો. જમીને રીવાજ મુજબ વિષ્ણુ ખુશાલ ભટ્ટને સાયવવા સોંપ્યા. પરંતુ ખીજે દિવસે વિષ્ણુ તો અહ્મચારી પાસે ગયા જ નહિ. તેમણે હતા તેટલા મંત્ર પ્રયોગો રાત્રીમાં કરી જોયા, પણ કાંઈ વળ્યું નહિ તેથી ખીજે દિવસે પ્રભાતમાં તેણે પદાયન કર્યું.

આત્માનો નાશ કેમ થાય ?

અમુક કાર્ય કરવું એજ આપણું કર્તવ્ય છે અથવા તે ન કરવું એજ કર્તવ્ય છે, એમ સારી રીતે સમજવા છતાં પણ જો તે કર્તવ્યથી વિરુદ્ધ વર્તવામાં આવે તો તે પાપ છે. એ પાપ માણસના અંતરને ખાય છે; તેથી તેના મૂળ સ્વભાવમાં એક પ્રકારનું તોફાન

થાય છે અને તેનું પરિણામ એવું આવે છે કે, અંતઃકરણમાં કુવાસ-
નાનું પ્રાપ્ત્ય વધીને સદાયરણોનો નાશ થાય છે અને એજ તેના
આત્માનો નાશ છે.

*

*

*

ભાગ્ય વિના કાંઈ મળતું નથી.

કુંડળીયો.

કોડી મીલે ન ભાગ્ય ખીન, હુન્નર કરો હજાર;
કયું નર પાવે સાલ્યખી, ખીના લખ્યા કિરતાર.
ખીના લખ્યા કિરતાર, સાત સમુદ્ર ફરી આવે,
ભટક ભટક દિન રાત, ગાંઠકી લાજ ગમાવે,
કહે સુ કવિઆ કદાન, ભાગ્ય ખીન રહે ન લોંડી,
હુન્નર કરો હજાર, ભાગ્ય ખીન મીલે ન કોડી.

મિત્ર કેવો જોઈએ ?

એડા મિત્ર ન કીજીએ,

વિપત પડે ખસ જાય;

જળજગ મતલબ હોત હે,

તબલગ પ્રેમ ખતાય.

પરનારીની પ્રિત કેવી છે !

પરનારી પ્રત્યક્ષ દેખે,

વિખ હળાહળ અંગ;

રાવણનાં દશ શિશ ગયાં,

પરનારીકે સંગ.

પ્રિત કરો પરનારીની,

કેવળ જાયે પ્રાણ;

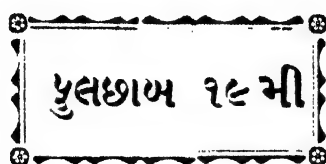
લેશે અંત પરનારનો,

તેનું નામ અગ્નણ.

શિયળની ઉત્તમતા.

અગ્નિમાં બળવું ભણું, ભણું વિષનું પાન;

શિયળ ખંડિત ના ભણું, નવ કોઈ શિયળ સમાન.

પાંચ મહાયજ્ઞ.

(૧)

(માતાપિતાની સેવા.)

મનુષ્યોને માતાપિતાની સેવાથી જે પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે તે પુણ્ય સેંકડો યજ્ઞ અને તીર્થયાત્રા કરવાથી મળી શકતું નથી.

પિતા ધર્મ પિતા સ્વર્ગ, પિતાહિ પરમે તપઃ ।

પિતરી પ્રીતિ માપન્ને, પ્રીયન્તે મર્ચ દેવતા : ॥

પિતા એ ધર્મ છે, પિતા એ સ્વર્ગ છે, પિતા એ પરમ તપ છે, પિતા પ્રસન્ન થવાથી સર્વે દેવતાઓ પણ પ્રસન્ન થાય છે. જે મનુષ્યની સેવાથી અને ગુણથી પિતા માતા પ્રસન્ન થાય છે તે ગંગાસ્નાનનું ફળ મેળવે છે. માતા સર્વ તીર્થમયી અને પિતા સર્વ દેવમય છે એવા માતા પિતાની જે પુત્ર પ્રદક્ષિણા કરે છે તે આખી પૃથ્વીની પ્રદક્ષિણાનું ફળ મેળવે છે. માતાપિતાને જે વિનયથી પ્રણામ કરે છે તે અનાયાસે સ્વર્ગનું સુખ ઘેર બેઠાં મેળવે છે. જેઓ માતાપિતાના ચરણ ઘોષને ચરણામૃત લે છે તેના પાપ સર્વે નષ્ટ થઈ જાય છે. જે નીચ મનુષ્ય કડવી વાણીથી માતાપિતાનું અપમાન કરે છે તે અનેક કાળ સુધી નર્કમાં પડે છે. માતાપિતાનું પાલણુ ન કરનારા મનુષ્યનું પુણ્ય નષ્ટ થાય છે ને તેઓ કુંભીપાકમાં પડે છે. બીજો મહાયજ્ઞ પતિસેવા. ત્રીજો મહાયજ્ઞ સર્વભૂતોમાં સમદષ્ટિ રાખવી તે છે. ચોથો મહાયજ્ઞ મિત્ર દ્રોહ ન કરવો ને પાંચમો મહાયજ્ઞ વિષ્ણુ ભગવાનની ભક્તિ કરવી તે છે. આ પાંચે મહાયજ્ઞ ગણાય છે તેમાં માઆપની સેવાનું ફળ એ ચાર યજ્ઞ કરતાં શાસ્ત્રમાં અધિક વર્ણવેલું છે.

માન કેવી રીતે રળે?

મહાત્મા તુલસિદાસજીએ એક સ્થળે કહ્યું છે કે,—

તુલસી જ્યાંકે મુખનસે, ભૂલેછ નિકસે રામ !

તાંકે પગડી પહેનીયાં મેરે તનડી ચામ.!!

એમ જેને ભુલે પણ ભગવાનનું નામ મુખથી નીસરે તેને અર્થ પોતાના શરીરના જોડા કરાવી આપે તો જે ભગવાનના ભક્ત હોય ને ભગવાનનું નિરંતર નામ સ્મરણ ભજનકીર્તન વંદન કરતા હોય ને જો ભગવાનનું મહાત્મ સમજતો હોય તો તેના આગળ શું માન રહે? નજ રહે, માટે મહાત્મ સમજે ત્યારે જ માન જાય છે પણ મહાત્મ સમજ્યા વિના તો માન જતું નથી. તે સાડ જેને માન ટાળવું હોય તેને ભગવાનનું ને સંતનું મહાત્મ સમજવું. કેમકે માન ટાળવાનો એ ખરેખરો ઉપાય છે.

આન્તરિક રોગની પાંચ દવાઓ.

(૧) સત્સંગ. (૨) ધર્મશાસ્ત્રનું અધ્યયન. (૩) સ્વરૂપ આહાર વિહાર. (૪) રાતની ને પ્રાતઃકાળની ઉપાસના. (૫) જે કાંઈ કરવું તે એકાગ્રપૂર્વકને સર્વે શક્તિ લગાડીને કરવાની પદ્ધતિ.

વિવેકવાટિકા.

(૧) જેણે મનરૂપી રાક્ષસને વશ કર્યો છે તે શ્રેષ્ઠ પુરૂષ ગણાય છે. **મીરાં.**

(૨) જે હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમને સ્થાન નથી તે મશાણુ જેવું છે. **મહાત્મા કબીર.**

(૩) જે સમય ભગવાનના સ્મરણચિન્તનમાં લાગે છે તેજ સાર્થક છે. **ગુરૂ નાનક.**

(૪) સંસારીક ક્રિયાઓને કરતી વખતે એ વસ્તુઓનું હંમેશાં ધ્યાન રાખો પ્રથમ ઇશ્વર ને દ્વિતીય સૃષ્ટિ-લોકમાન.

(૫) પૂર્ણ મહાત્મા અને સજ્જનો સંગ તેનું નામ જ સત્સંગ છે તે લોહાનું સોનું બનાવે છે. યોગવસિષ્ઠ.

(૬) સંસારના સુખ ક્ષણભંગુર છે તેમાં એવું કોઈ પણ ઉદાહરણ નથી મળતું કે કોઈપણ મનુષ્ય મૃત્યુથી બચ્યો હોય ! સોલન.

(૭) મનના તરંગોને રોકવામાં મોટું સુખ રહેલું છે. પારસભાગ.

(૮) સત્યવાદી પુરુષ આર્થિક દૃષ્ટિએ ભલે દરિદ્રી દેખાતો હોય પરંતુ વાસ્તવિક રીતે તે મનુષ્યોનો રાજા છે.

(૯) જ્યોત્ષ્ણ બહારથી સારા ભક્ત દેખાય છે અને અંતરમાં કપટ ને પાપથી ભરેલા છે તેવા જનો નરકની ચાવી હાથમાં લઇને ફરે છે.

રૈદાશ.

(૧૦) ગૃહસ્થોએ પાંચ અશુભ પ્રવૃત્તિથી બચવું જોઈએ:-

(૧) હિંસા (૨) ચોરી (૩) વ્યભિચાર (૪) અસત્ય (૫) દુવ્યસન.

બુદ્ધદેવ.

ભલાઈનો બહોલો.

એક વખતે કોઈ એક લુચ્ચા વિદ્યાર્થીએ માસ્તરની ખુરશીમાં પેન ખોલી હતી, તે એવી ભાવનથી કે માસ્તર ખુરશીપર બેસવા જાય ત્યારે તેને લાગે. આ બનાવ બીજા એક વિદ્યાર્થીએ જોતાં તેને દયા આવી ને જેવા માસ્તર ખુરશીપર બેસવા જાય છે કે તુરત તેણે ખુરશી તે જગ્યાએથી માસ્તરને હરકત ન થવા પામે તેમ લઈ લીધી. આથી માસ્તર એકદમ પૃથ્વીપર પડી ગયા ને પેલા ભલા છોકરાને સોટીએથી મારવા મંડયા. પછી જ્યારે ખરું કારણ જાણવામાં આવ્યું ત્યારે માસ્તરને પસ્તાવો થયો. આ પ્રમાણે ભલાઈ કરતાં વખતે ખુરં પરિણામ આવી પડે છે. તે ખુરશી ખસેડનાર ભલા વિદ્યાર્થીને માસ્તરે માર્યો એટલું જ નહિ પણ જેણે ખુરશીમાં પેનસીલ ઉભી રાખી હતી તે લુચ્ચા વિદ્યાર્થીએ પણ તે ભલા છોકરાને પોતાના ખુરા કામમાં હરકત કરવાથી તેણે પણ ખુબ માર્યો. આ પ્રમાણે ભલાઈ કરનાર વિદ્યાર્થીને બે તરફથી વિના કારણે માર ખાવો પડ્યો. કેટલીક વખતે એવું પણ બને છે કે “દયા ડાકણને ખાય છે” તે આત્મું નામ !!

ટેક રાખવાથી થનારો ફાયદો.

એક બ્રાહ્મણ હતો તે એક વખત એક મહાત્મા પાસે અનાયાસે આવી ચઢ્યો. તે મહાત્મા મહાન પરાપકારી હતો તેથી પેલા બ્રાહ્મણને તેણે કહ્યું કે આજરોજ પવિત્ર નીમ્બી એકાદશી છે. સર્વે માણસો પોતાની ઇચ્છામાં આવે તેવા નીચમ રાખે છે તો તમારે પણ એક નીચમ રાખવો ઘટે છે. બ્રાહ્મણને ધર્મપર પુણ્ય શ્રદ્ધા હતી નહિ તેથી તેણે ખોટા ભાવથી તે મહાત્માને રાજ કરવાને માટે કહ્યું “ ભક્ષે તમારી એવી ઇચ્છા છે તો હું હમેશાં મારા પાડોશમાં રહેતા કુંભારનું દર્શન કરી પ્રસાદ લઉંશ ”. મહાત્માએ કહ્યું ભલે, તમે તેવા નિયમનું આજરોજ મારી સન્મુખ પાણી મુકો. વિપ્રે તે પ્રમાણે કર્યું. હમેશાં સવારમાં કુંભારનાં દર્શન કરી તે વિપ્ર જમતો હતો. એક વખતે કુંભાર તથા તેની સ્ત્રી ચાર વાગે માટી ખોદવા ગયેલાં હતાં. આઠ નવ વાગ્યા પણ કુંભાર ઘેર આવ્યો નહિ તેથી તે વિપ્ર તેના દર્શન કરવાને જ્યાં કુંભાર માટી ખોદતો હતો ત્યાં ગયો. તે વખતે પ્રભુ કૃપાથી કુંભારને માટી ખોદતાં સોનાનો ચર સાંપડ્યો. તેવામાં વિપ્ર પણ તેના દર્શને આવતો હતો તેને દેખી કુંભાર તથા તેની સ્ત્રી જય પામવા લાગી કારણ કે સોનાનો ચર દેખી જય તો અર્ધો ભાગ દેવો પડે. કુંભારે દુરથી આવતા વિપ્રને કહ્યું મહારાજ ત્યાં ઉભા રહો ! શું કામ છે ? વિપ્રે તુરત ઉત્તર આપ્યો “ મેં દેખ્યું ! મેં દેખ્યું !! [વિપ્રે તો કુંભારનું મોઢું દેખ્યું હતું ને તેને દર્શન થયાં હતાં તેથી શુદ્ધ ભાવે તે પ્રમાણે ખોલી ચાલતો થયો] પણ કુંભારના મનમાં એમ થયું કે આ ધન તેણે જોયું છે ને વખતે રાજદરબારમાં જાહેર કરશે તો આપણી ફજેતી થશે ને સરકાર બધું ધન લઈ જશે તે માટે અર્ધો ભાગ વિના માંગે વિપ્રને ઘેર જઈ આપી આવું તો કાંઈ હરકત આવે નહિ. એમ ધારી કુંભાર અર્ધો ભાગ ધનનો લઈ વિપ્રને દેવા ગયો ને પગે પડી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો કે મહારાજ ! હ્યો તમારો અર્ધો ભાગ ને મહેરબાની કરી

આ વાત કોઇને જાહેર કરશો નહિ. વિપ્ર તો મનમાં સમજી ગયો કે “ઘેર બેઠાં ગંગા આવી તો વધાવી લેવું”. આનાકાની કરવાથી આપણને નુકશાન થશે એમ ધારી લલે પ્રભાપતિ લાઇ ! મારે કોઇને કહેવાની શી જરૂર છે ? હું કોઇને નહીં કહું. ખોટો નીયમ કેવળ મસ્કરીમાં રાખવાથી પણ આવો ઉત્તમ લાલ અનાયાસે વિપ્રને મળ્યો તો પછી ખરા લાવથી ખરો નીયમ રાખનારને કેટલો ફાયદો થાય છે તેનો વિચાર કરવો ઘટે છે. લમેશાં ટેક રાખવાથી પ્રભુ રાજી થાય છે.

ખાડો ખોદે તે પડે.

એક ખીલાડી કુવા કાંડે બેઠેલા એક ગરીબ કબુતરને મારવાને ઘણી વારથી તાકી રહી હતી. તેણે વખત જોઇને ગરીબ કબુતર પર તરાપ મારી, પણ પ્રભુ કૃપાથી કબુતર તો હડી ગયું ને ખીલાડી કુદકો મારવાથી કુંડા કુવામાં પડી તરત મરી ગઇ, માટે ખાડો ખોદે તે પડે. જેને રામ રાખે તેને કાણુ ચાખી શકે ? એ તો કરે તેવું પામે ને વાવે તેવું લણે. ખીજનું અદિત કરવાથી પોતાનું અદિત થાય છે તે આ સાધારણ દષ્ટાંતથી જોવાશે.

પડછાયો.

એક માણસ પૂર્વ દીશા લણી જતો હતો તેવામાં તેણે પોતાનો પડછાયો આગળ ચાલતાં જોયો અને તેથી પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હું જાઉં છું ત્યાં મારો પડછાયો (ઓળો) લમેશાં મારી આગળ ને આગળ ચાલે છે તેનું શું કારણ ? પછી તેને પાછળ રાખવા માટે ઘણો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો પણ તે સર્વે અજ્ઞાનથી નિષ્ફળ ગયો. પછી એક મહાત્માએ કહ્યું કે તું પશ્ચિમ દીશામાં ચાલ એટલે પડછાયો તારા પાછળ રહી જશે. મહાત્માના કહેવાથી પડછાયો તે માણસના પાછળ રહ્યો. આ તો એક દષ્ટાંત છે પણ તેના ઉપરથી સિદ્ધાંત એ છે કે આપણે રસ્તો

ભુલ્યા હોયએ ને હજાર પ્રકારના પુરૂષ પ્રયત્ન કરીએ પણ તે નિષ્ફળ જાય છે પણ તે વખતે આપણને ખરે રસ્તે ચાલવાનું કોઈ મહાત્મા બતાવે તો આપણી ભુલ સુધારી આપણને જે સ્થાને જવાનું હોય તે સ્થાને નિર્ભય રીતે પહોંચી શકાય છે.

સાહસીકપણું.

સુર્યના રથને એક પૈડું છે ને તેના સારથીને પગ નથી છતાં સુર્યનો રથ સાહસીકપણું રાખવાથી આખા જ્ઞાતાંડમાં ફરી વળે છે, તેજ પ્રમાણે અગસ્ત ઋષિ આખા સમુદ્રને એક અંજલીમાં પી ગયા એ પણ સહાસીકપણું બતાવે છે. આ સંસારમાં સહાસીકપણા વીના કોઈ પણ કાર્ય ઉત્તમ બની શકતું નથી. હાથ જોડી બેસી રહેવાથી કાર્યની સિદ્ધિ કદી પણ થતી નથી મારે હીંમત રાખી કાર્ય કરો. કાર્યમાં કદી પણ નાસીપાસી થાઓ નહી. જે કરો તે સાહસીકપણુંથી કરો.

વિદ્યા શીખતાં વિનય જોઈએ !

એક ભંગીયાની સ્ત્રીને રાજના આગતી કેરી ખાવાની ઇચ્છા થઈ એટલે તેણે પોતાના સ્વામી પાસે કેરી રાજના આગમાંથી લાવી આપવાની હદ પકડી. આ ભંગીએ ઘણા પ્રકારે પોતાની સ્ત્રીને સમજાવી પણ માની નહિ. એટલે તેણે પોતાની મેલી વિદ્યાથી રાજના આગમાંથી હંમેશાં કેરીએ લેવા માંડી. આ વાતની રાજને ખબર પડતાં ભંગીને બોલાવ્યો. તે વખતે કચેરીમાં બેસનાર બીજા અમીરોએ રાજને કહ્યું કે ભંગી પાસે મેલી વિદ્યા છે તે ખરેખર શીખવા જેવી છે. રાજને તે વિદ્યા શીખવાની ઇચ્છા થતાં પોતાનો ભંગી પ્રત્યેનો ગુસ્સો ઓછો થયો ને ભંગીને કહે તારી વિદ્યા છે તે મને શીખવ ! ભંગીએ વિદ્યા શીખવવા માંડી પણ રાજના હૈયે એક અક્ષર પણ ચડે નહિ, ત્યારે રાજના ગુરુ વાસુદેવે કહ્યું મહારાજ, વિદ્યા શીખવામાં વિનય જોઈએ ! તમે નીચે બેસો ને ભંગીને આસન ઉપર બેસવા દો. એ પ્રમાણે કરવાથી તમોને સત્વર વિદ્યા આવડશે !

રાજાએ તે પ્રમાણે કરવાથી થોડી વારમાં તે વિદ્યા આવડી. કહેવાની મતલબ એવી છે કે વિદ્યા શીખવામાં વિનય જોઈએ! વિનય વિના વિદ્યા આવતી નથી.

ક્ષમાવાન શ્રીમાન શેઠ.

એક શ્રીમાન શેઠ હતા ને તેને ત્યાં મોટી સમૃદ્ધિ હોવાથી નોકર-ચાકર પણ પુષ્કળ હતા. એક વખતે તેના કેટલાક નોકરો પોતાના ઘણીની ઘણા પ્રકારની પ્રશંસા કરી રહ્યા હતા. તે શેઠના એક દુશ્મને સાંભળી તે તેનાથી સહન નહી થતાં તેના નોકરોને કેટલાક પ્રકારની બદસલાહ દેવા લાગ્યો પણ નોકરો એકના બે થયા નહિ. એ બધા નોકરોમાં એક નીમકહરામ નોકર હતો તેના પાસે શેઠના શત્રુએ જઈને તેને પાંચ હજાર રૂપિયા આપવા કહી ઉંધી સલાહ આપી કે તારે શેઠ કહે તેથી ઉલટી રીતે વર્તવું. એક વખતે કોઈ દેશાવરથી શેઠને ત્યાં મેમાન આવ્યા. એ મેમાન પાસે શેઠે પોતાના વૈભવની અનેક વાતો કરીને છેવટે કહ્યું કે મારે ત્યાં એક પોપટ છે તે સંસ્કૃત શ્લોક શુદ્ધ ઉચ્ચારે બોલે છે. મેમાનને તે જોવાની ઇચ્છા થવાથી શેઠે પોતાના નોકરને પીંજરામાંથી પોપટ લઈ આવવાની આજ્ઞા કરી. પેલો નોકર મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે આજ આપણે અવળું કરવાનો સમય છે. એમ વીચારી પીંજરા પાસે જઈ પોપટને કાંઠે પકડી બહાર કાઢ્યો ને કાંઠે એવો દબાવ્યો કે શેઠ પાસે જતાં પોપટ મરી ગયો. આ જોઈ શેઠને બહુ જ ખોટું લાગ્યું પણ પોતાનો ગુસ્સો મનમાં સમાવી પેલા નીમકહરામ નોકરને કહ્યું! આજ પછી એવું કરીશ નહિ. આ કામ તેં સાફ કર્યું નથી કારણકે પોપટ જેવા એક પવિત્ર પ્રાણી પર નિર્દયપણું વાપરતાં તું તને શરમ ન આવી? પેલો નોકર પણ મનમાં સમજી ગયો અને શેઠની ક્ષમા માટે બહુ જ પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. આ પ્રસંગે શેઠનો દુશ્મન પણ ખાનગી રીતે બધી ચર્ચા જોતો હતો તે પણ મનમાં વીચારવા લાગ્યો કે “ક્ષમા વીરસ્ય લુપ્તમ્.”

પુલછાબ ૨૦ મી

સતી સ્ત્રીઓ (એક દષ્ટાંત.)

“ બાપુ સુરેન્દ્રનાથ ધોષ એક માનવંતા કાયસ્થ કુળમાં જન્મ્યા હતા અને તેની ઉંમર ૩૨ વરસની હતી. કેટલોક વખત થયાં તે માંદા હતા અને પથારીવશ થયા હતા. એક વખતે તેની સ્ત્રી શેખાલીની જેની ઉંમર ૨૨ વરસની હતી તેને ઘરના કોઇ માણસે ખબર આપી કે ડાકટરોએ તારા સ્વામીનો રોગ અસાધ્ય કહી તેની આશા મુકી છે ને કહ્યું છે કે થોડા રોજમાં તે સ્વર્ગસ્થ થશે. સુરેન્દ્રની સ્ત્રી તુર્ત ડાક્ટરના કહેવાનો અર્થ સમજી ગઇ. તુરત મરણ પામતા પતિ એશુદ્ધીમાં હતા તેની પાસે જઇ થોડુંક ગંગાજળ લઈ આવી તેણે પોતાના પતિના મોંમાં તે જળનાં ટીપાં પાડ્યાં. પછી તે છાની માની નીચે સટકી ગઇ અને સાડી પહેરી ઉત્તમ આભુષણ સજ્યાં. તેણે કપાળમાં સીંદુરનું તીલક કયું, ઓરડાનું બારણું બંધ કર્યું ને શરીર પર કેરોસીન તેલ ચોપડ્યું અને સળગાવી મુક્યું અને પોતાના પતિના મરણ પહેલાં પાંચ મીનીટ વહેલી પોતે સ્વર્ગમાં જઈ પહોંચી. આજ પણ તે જગ્યાએ લોકો દર્શન માટે જાય છે ને તે જગ્યાને મહાન પવિત્ર ગણે છે. પુર્વે આવી સતી સ્ત્રીઓ ભારતવર્ષમાં પુષ્કળ હતી તેનું આ એક દષ્ટાંત છે.

તુલસી પુજના મુળ વીષે.

(હીંદુસ્થાનના દેવો ઉપરથી)

તુલસી પુજના મુળ માટે કેટલીક કથાઓ કહેવામાં આવે છે. વોડ કહે છે કે તુલસી નામની એક સ્ત્રીએ ઘણાં વર્ષ તપશ્ચર્યા કરી અને વિષ્ણુની પ્રાર્થના કરી કે કૃણ તરીકે હું તમારી સ્ત્રી થાઉં એટલું યાચું છું. લક્ષ્મીએ આ સાંભળી ગંભીરતાથી તે સ્ત્રીને શ્રાપ દીધો અને તેને એ નામનો છોડ બનાવી દીધો, પરંતુ વિષ્ણુએ

તેને દીલાસો દેવા ખાતરી કરી આપી કે હું શાલીગ્રામનું સ્વરૂપ ધારણ કરીશ એટલે હમેશ તારી સાથે રહીશ. તેટલા માટે હીંદુઓ હમેશ એક તુલશીપત્ર શાલીગ્રામની નીચે અને એક ઉપર રાખે છે. બીજી કથા એવી છે કે વિષ્ણુને જલધરની પત્નિ વન્દાના સૌંદર્યથી મોહ ઉત્પન્ન થયો હતો અને એ મોહમાંથી મુક્ત કરવા તેમણે લક્ષ્મીગૌરી અને રાધાની મદદ માગી. તે દેવીઓમાંની દરેકે વાવવાનાં બી આખ્યાં તેમાંથી ઝાડો ઉગ્યાં તેથી વિષ્ણુ મોહીત થયા. પહેલું ઝાડ મેંદીનું, બીજું જસુસનું અને ત્રીજું તુલસીનું આ પ્રમાણે વિષ્ણુ વંદાના કપટમાંથી છુટયાં. આ પ્રમાણે કથા કહેવામાં આવી છે.

શાલગ્રામ (હીંદુસ્થાનના દેવો ઉપરથી.)

વિષ્ણુએ મનુષ્યના દેવતા અધિષ્ઠાતા દેવ તરીકે નવ ગ્રહ સરખ્યાં. શનિએ પોતાના રાજ્યના આરંભમાં જ બાર વરસ સુધી બ્રહ્માને તાબે થવાની ફરજ પાડી. બ્રહ્માએ તેને વિષ્ણુ પાસે મોકલ્યો અને વિષ્ણુએ તેને બીજે દીવસે બોલાવ્યો. શની મળવા ગયો ત્યારે તેને માલુમ પડ્યું કે અરીષ અમાંગલિક ગ્રહની અસરથી લય પામી વિષ્ણુએ પર્વતનું રૂપ લીધું છે. આથી શનીએ ક્રીડાનું રૂપ ધારણ કર્યું અને બાર વર્ષ પર્વતનો ગલ કોતરી ખાધો એ મુદત પુરી થતાં વિષ્ણુએ પોતાનું ખંડ રૂપ લીધું અને એવી આજ્ઞા કરી કે હવેથી આ ગંદકી પર્વતના પથરને મારા પ્રતિનિધિ તરીકે પુજવા એવી કથા શાલગ્રામ વિષે છે.

લક્ષ્મી ને પ્રારબ્ધ.

પ્રારબ્ધ વિના લક્ષ્મી રહેતી નથી એ વાત તો નક્કી છે. પણ લક્ષ્મીને એક વખત ગર્વ થયો કે પ્રારબ્ધ વિના પણ મનુષ્યને હું સુખી કરું. એક વખતે જનમાષ્ટીમીના દીવસે પ્રારબ્ધ ને લક્ષ્મીજી ગંગા નદીના તટપર ભેગાં થયાં ત્યારે લક્ષ્મીજીએ પ્રારબ્ધને કહ્યું કે મારી સત્તા એવી છે કે જેના ઉપર હું પ્રસન્ન થાઉં તેનો ખેડો પાર કરી નાખું. પ્રારબ્ધ કહે લક્ષ્મીબાઈ અહંકાર કરો નહીં! જ્યારે હું

સાનુકુળ થાઉં ત્યારે જ તમારૂં પરાક્રમ દીપે, નહીંતર તમારાથી કાંઇ પણ બને તેમ નથી. લક્ષ્મીને તુર્ત ક્રોધ ચઢ્યો ને પ્રારબ્ધને કહે લે તારે જોવું છે ! હું માંડે પરીબળ અજમાવું છું. પ્રારબ્ધ કહે ભલે અજમાવો ! લક્ષ્મીએ તુરત એક કઠીયારો રસ્તે જતો હતો તેને એક મણી હજારો રૂપીઆની આપી તે કઠીઆરો નદીએ પાણી પીવા જતાં તે મણી જળમાં પડી ગઇ ને એક માછલી ગળી ગઇ. કઠીઆરો તો હતો તેવોને તેવો જ રહ્યો ત્યારે બીજી વખત એક મોતીનો હાર આપ્યો તે તેના હાથમાંથી સમળી લઈ ગઇ. લક્ષ્મીએ મનમાં જાણ્યું કે હું આપું છું તો ઘણું પણ આની પાસે રહેતું નથી. પછી પ્રારબ્ધ પાસે આવી કહેવા લાગી કે ભાઈ ! મારાથી તારી મદદ વિના કાંઇ બની શકતું નથી. જ્યારે તું સાનુકુળ હોય ત્યારે જ લક્ષ્મી રહે એ વાત સાચી છે. પછી પ્રારબ્ધ કહે લક્ષ્મીજીને જો જો માંડે પરાક્રમ તે કઠીઆરાએ લાકડાં લઇ આવતાં સાંજે ઘેર જતી વખતે એક પૈસાની માછલી ખરીદી તેના પેટમાંથી પેલી નીકળી વળી જે ઠેકાણે પોતે જંગલમાં રહેતો હતો. ત્યાં એક વડનું મોટું વૃક્ષ હતું તેના પર સમળીનો માગો હતો. તેમાં એ સમળીને વઢવાડ થતાં હીરામોતીનો હાર કઠીઆરાના ખોળામાં પડ્યો ને પ્રારબ્ધ સાનુકુળ હોવાથી તે કઠીઆરો રહેજવારમાં જ ધનવાન બની ગયો. આવી રીતે જ્યારે પ્રારબ્ધ સારાં હોય ત્યારે જ લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્યારે નશીબ ફેરે છે ત્યારે મનુષ્ય પાસે લક્ષ્મી બીજકુલ રહેતી નથી એ નિસંદેહ છે.

ક્રોધમાં વિચાર સાર.

એક રાજાએ એક વખતે રૂ. ૧૦૦૦ આપીને એક વિદ્વાન પાસેથી શીખામણ લીધી હતી તે પોતાના સુવાના રૂમમાં એક સોનેરી તખ્તામાં જડાવીને રાખી હતી. એક વખતે શહેરમાં ભવાયા રમવાને આવ્યા હતા તે સારા રમવાવાળા હોવાથી ખુદ રાજાને પણ જોવાની ઇચ્છા થઇ હતી. રાજાની પુત્રી મોટી ઉંમરની હતી એટલે તેનાથી જવાબ નહિ પણ તેને ભવાયા જોવાની મરજી બહુ થવાથી

તેની માએ પુરૂષનો દ્રેશ પહેરાવી મોકલી હતી. મોઢી રાતે આવી લુગડાં કાઢ્યા વિના માની પડખે સુઈ ગઈ. તે સુતા પછી રાજા શયનગૃહમાં આવ્યા તો પોતાની રાણીની સાથે પુરૂષને સુતેલો જોયો. તુર્ત ક્રોધ ચઢ્યો ને તરવાર કાઢી પણ જોવો તરવાર કાઢવા જાય છે કે પેલા શિખામણ શબ્દો 'ક્રોધમાં વિચાર સાર' એ નજરે પડ્યા. તુર્ત વિચારમાં પડ્યો કે હે જીવ! સાહસ કરવું સાઈ નથી. અર્ધો કલાક વિચાર કરવા રહ્યો ત્યાં રાણી ઉઠ્યાં ને રાજાને કહેવા લાગ્યાં કે કેમ વિચારમાં પડ્યા છો? મારી સાથે આપણી પુત્રી રાત્રે લવાયા જોવા ગઈ હતી તે પુરૂષના વેપમાં હતી ને આવીને મારી ભેગી સૂઈ ગઈ છે! રાજાને ક્રોધ સમ્યો ને એક હજાર રૂપિયાની ખરીદેલી શિખામણથી બે સ્ત્રીને જીવ બચ્યો. આવી રીતે ક્રોધ ચઢે ત્યારે વિચાર કરી જોવો જરૂરનો છે.

પ્રસ્તાવિક દોહરા.

ધરના ઉઠ્યા વન ગયા, વનમાં ઉઠી લ્હાય;
ઉલેથી ચુલે પડ્યા, કર્મ પ્રમાણે થાય.

x x x x
ઉઘમ તો સહુ આદરે, પામે કર્મ પ્રમાણ;
કર્મનિ હીરો જડે, અકર્મનિ પાશાણ.

x x x
આણુંદ કહે પરમાણુંદ, ભેદું કર્યું ભુલુંત;
દી ઉઠે દશા ફરે, અવળા ખોપ કરંત.

x x x x
હારીએ ન હોંમત, ખીસારીએ ન હરનામ;
જાહી ખીધી રાખે રામ, તાહી ખીધ રહીએ.
જાલગ પૈસા હાથમે, તજલગ ઉસકે યાર;
સાઈ ઈસ સંસારમે, સ્વારથકા વ્યવહાર.
નારી નીજ પતિ ધરતન, અવર ધર અથડાય;

દુઃખ પામે સુખ વીણુસે, ધર્મ જાતથી જાય.
જળમાં ઘર ઘરમાં ઘણી, ઘણી ગયો સપડાય;
વનીતા પરહાથે ચઢી,

જે થવાનું હોય તે થાય છે જ.

લાખ વમાસણ કોડ વધ, કર દેખો સખ કોય;
અણ હોણી હોણી નહિ, હોણી ચેસો હોય.

સ્ત્રીને ખાનગી વાત કરવી નહિ.

એક વખતે એક રાજા પાસે એક પંડિત આવ્યો. તેણે સંભા-
ળણ કરતાં એવો બોધ કર્યો કે સ્ત્રી પાસે પુરૂષે ખાનગી વાત કરવી
નહિ. કારણ તે તેના પેટમાં રહી શકશે નહિ. આ વાત રાજાને
સાચી લાગી નહિ ને તેની પરિક્ષા લેવા એક વખતે પોતાના એક
હજુરીયા પર નાખુશ થવાથી તેને નોકરીમાંથી રજા આપવાનો હતો,
આ તેના પેટની વાત રાત્રે રાણી પાસે કરી. રાણીએ દાસી પાસે
કરી ને દાસીએ તે હજુરીને કહી. કારણકે તે દાસી એ હજુરીની
રખાત હતી તેથી હજુરી સવારમાં રાજા પાસે આવી કરગરવા મંડ્યો.
રાજા કહે આ વાત તને કે.ણે કહી. તેણે કહ્યું, તમારી દાસીએ કહી
છે. દાસીને બોલાવી પુછતાં તેણે રાણીનું નામ લીધું. આ ઉપરથી
રાજાને ખાત્રી થઇ કે ખરેખર સ્ત્રી પાસે સાચું બોલવાથી કોઇ વખતે
મોટી નુકશાની થાય છે.

*

*

*

પૃથુરાજ ને ચંદ આરોટ.

જ્યારે પૃથુરાજ ગીજનીમાં બંધીવાન થયો હતો ત્યારે સો મણ
લોહનો ટોપ તેના ગળામાં નાંખ્યો હતો. કેટલેક દિવસે ચંદ આરોટ
મળવા આવ્યો. તેણે પૃથુરાજને બોલાવ્યો ત્યારે પૃથુરાજ ઉભા થઇ
તેમને મળ્યા. આ જોઇને ગોરીશાહે બીજા પચાસ મણનો ટોપ નાંખ્યો.
ચંદ અફસોસ કરવા લાગ્યો. એ વખતે પૃથુરાજે ચંદને નીચે પ્રમાણે
દોહરો કહ્યો છે.

વેળા વિટંમણા વન હશે, દોખી પુરે ન આશ;
ચડયાડા કાંધ પર, સો તેમ પચાસ.

*

*

*

મુરખની જાત વિષે.

અણુધટતી ધચ્છા કરે, અણુદીદી કરે વાત;
દાકર કહે સુણો દાકરો, એજ મુરખની જાત.

*

*

*

સાચી સુંદરતા.

કેટલીક સ્ત્રી રાતદિવસ સુંદર કપડાં પહેરી સુંદરતા બતાવે છે. તેમ કેટલીક સ્ત્રીઓ વિલાયતી સાથુ વાપરી પોતાનું અંગ સુંદર દેખાડવાને મથે છે. પણ ખરી સુંદરતા શેમાં સમાયેલી છે તે પ્રથમ સમજવું જોઈએ. કાંઈ લુગડાં કે ઘરેણાંથી સુંદરતા પ્રાપ્ત થતી નથી. જેના અંતઃકરણમાં દયા છે ને જેને પરોપકારમાં પ્રીતિ છે તેજ ખરી સુંદરતા પ્રાપ્ત કરી શકે છે. એક શ્રીમાનની ધર્મ પત્ની પાસે એક ભીખારણે રોટલીનો કટકો માગ્યો. પણ તેને નહિ આપતાં ન કહેવાનાં કેટલાક કહણુ શંખદો કહ્યા. ભીખારણ બિચારી ત્યાંથી 'તમારૂં કંઠાણુ થાઓ' એવો આશિર્વાદ આપી ચાલતી થઈ. રસ્તામાં તેને એક ગરીબ ઘરની સ્ત્રી મળી. તે પોતે ભુખી હોવાથી શેર ગાંઠીયા કંદોઈની દુકાનેથી લઈને આવતી હતી તેની પાસે તે ભીખારણે દીન-વાણીથી માગણી કરી. તે બાઈએ તેના ઉપર દયા લાવી તે શેર ગાંઠીયા પ્રેમથી તે ગરીબ ભીખારણને આપી પોતે હર્ષ માનવા લાગી. આવી રીતે જેના અંતઃકરણમાં દયા ને પરોપકાર છે તેજ ગૃહસ્થ તથા શ્રીમાન ગણાય છે, તથા સુંદરતા પણ તેના અંગમાં વિશેષ શોભી નિકળે છે. ખરી સુંદરતા તે આનું નામ છે. કાંઈ ઘરેણાં પહેરી નિષ્કુર રહેવામાં કદી પણ પરમાત્મા રાજ થતા નથી.

શરીરની શોભા સ્નાનથી, મનુષ્યની શોભા જ્ઞાનથી ને હાથની શોભા દાનથી છે. દરીદ્રોને આપ, શક્તિવાળાને આપીશ નહિ. કેમકે રાગીઓને ઔષધ હિતકારક છે; પણ તંદુરસ્તને શું ?

સંસાર વિષ વૃક્ષ છે, તેમાં બે મધુરાં ફળ,
કાવ્યામૃત તણેા સ્વાદ, સંગમ સજ્જનો સદ.

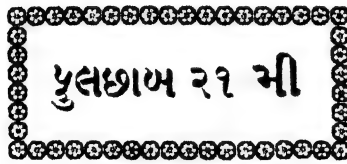
x

x

x

હલકા માણસને ગુણ કરવાથી ફાયદાને બદલે નુકશાન થાય છે.

હલકા મનુષ્યને ગુણ કરવાથી કદી પણ ફાયદો થતો નથી. સર્પને દુધ પીવડાવવાથી વિષ વધે છે. ને તે દુધ પાનારને જ ડંશે છે. એક વખતે એક શ્રીમાન ગૃહસ્થે એક ઘરડા નાગને જંગલમાંથી ઘેર લાવી તેનું પાણીપોષણ કર્યું. અંતે તે નાગ જ્યારે સાંજે થયો ત્યારે તે જ વણિકને ડસ્યો, અને તેનું મૃત્યુ કર્યું. જવાસાને વરસાદનું પાણી જેમ દુઃખરૂપ છે, એટલે વરસાદ આવવાથી આખી સૃષ્ટિનું કલ્યાણ થાય છે, પણ જવાસો એના મેળે સુકાઇ જાય છે. તેજ પ્રમાણે દુર્જન માણસ લાખો ગુણ કર્યા છતાં કદિ પણ સજ્જન થતો જ નથી. ચક્રમકને લાખો વરસ પાણી ને બરફમાં રાખો તો પણ તેનો અસલ ગુણ અગ્નિ ઝરવાનો કદિ નાશ થતો નથી.

દાનવીર બગિરાજ.

બગિરાજએ નવસોનવાણું અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યો અને જ્યારે તેણે હજારમો યજ્ઞ શરૂ કર્યો ત્યારે ઇંદ્રને ભય ઉત્પન્ન થયો કે, જરૂર આ માઈ ઇંદ્રાસન લેશે, તેથી તેણે વિષ્ણુ પાસે સર્વ વાન કહી. બગિરાજની ગણના અસુરોમાં છે. અસુરો જો સંપત્તી મેળવે છે, તો બીજાને ત્રાસ આપે છે, તેવી જ રીતે જો બગિરાજને ઇંદ્રાસન મળે

તો તે દેવતાને દુઃખ દેવાનો હતો, તેથી વિષ્ણુ વામન સ્વરૂપ ધારણ કરી અગ્નિના યજ્ઞમાં પધાર્યા અને સાડાત્રણ ડગલાં પૃથ્વી માંગી. અગ્નિરાજ. પૃથ્વીનું દાન દેવા તૈયાર થયો, એટલામાં શુક્રાચાર્યે રાજ અગ્નિને કહ્યું કે, તું પૃથ્વીનું દાન દેવાને તૈયાર થયો છે, પણ આ વામન વેશધારી કોણ છે તે તું જાણે છે? એ વામન સ્વરૂપધારી બ્રાહ્મણ નથી પણ વિષ્ણુ છે ને તારો હજારમો યજ્ઞ ભંગ કરવા અહીં આવેલા છે, માટે તારે તેને પૃથ્વીદાન આપવું નહિ એમ કહ્યું. ત્યારે અગ્નિરાજએ કહ્યું કે, જો વિષ્ણુ પોતે જ મારી પાસે આવીને ભિખ માંગે અને જો તેને ન આપું તો મારા જેવો કોણ દુર્ભાગી ગણાય ! માટે મારે તેમને દાન આપવું છે એ તો નીશ્ચય છે. એમ કહીને પૃથ્વીનું દાન દેવા જારી લઈને જેવું હાથમાં પાણી લે છે તો જારીમાંથી પાણી પડ્યું જ નહિ. વિષ્ણુએ વિચાર કર્યો કે, શુક્રાચાર્યે એ જારીના છિદ્રમાં પ્રવેશ કર્યો છે, માટે પાણી પડશે નહિ, તેથી તેને દર્ભની સળા મંત્રીને જારીના છિદ્રમાં ઘાલી તે શુક્રાચાર્યની આંખમાં લાગી તેનું નેત્ર ઝૂટી ગયું, તેથી શુક્રાચાર્ય કાણા થયા છે એમ પુરાણોમાં કથા છે. સંકલ્પ કરી પૃથ્વીના દાનનું પાણી જેવું વિષ્ણુના હાથમાં આપ્યું કે, વિષ્ણુએ પૃથ્વી માંગી, ત્રણ ડગલામાં ત્રણ લોક સમાપ્ત થયા અને અર્ધ ડગલું તેના દેહ ઉપર પગ મુકીને લીધું, તે વખતે વિષ્ણુએ પ્રસન્ન થઈ અગ્નિરાજને કહ્યું કે, ધન્ય છે રાજ અગ્નિ ! તું ખરો દાનવીર છે.

કસોટી વિના મનુષ્યોની પરીક્ષા થતી નથી. ભગવાને તો અગ્નિને એ ઘડી દુઃખ દીધું પણ તેનું દાનવીરપણું જોઈને તેને આંગણે ભગવાને ચાકરી કરવાને દારપાળ થવાનું કબુલ કર્યું. આજ પણ અગ્નિના દરવાજે દારપાળ તરીકે શ્રી વિષ્ણુ ભગવાન હમેશાં ખીરાળ રહ્યા છે.

ખરી સબુરી.

એક વખતે એક પ્રધાન રાજ સાથે વાતચીત કરતો હતો

તેવામાં તેને પોતાના કોટમાંથી વાંસાપર વીંછી કરડ્યો છતાં પોતે રાજાજીની વાતમાં ખલેલ ન પહોંચે તે વાસ્તે ધીરજ રાખી અસહ્ય દુઃખ સહન કર્યું. પછી રાજાને ખબર પડતાં રાજાએ પ્રધાનને ઠપકો આપ્યો ત્યારે પ્રધાન કહે “ રાજ્ય પ્રકરણી વાત ચાલતી હોય ત્યાં શી રીતે કહેવાય ! કેમકે લડાઈમાં હોઈએ તો આટલી સખુરી રાખવી પડે.

અભ્યાસબળ.

અભ્યાસમાં રહેલા બળની કલ્પના સુદ્ધાં થવી અશક્ય છે, એવું અભ્યાસમાં બળ રહેલું છે.

અભ્યાસથી પોપટ જેવું જંગલી પ્રાણી વીવેકી વાણી શીખી શકે છે. અભ્યાસથી જંગલી કુર સીંહો મનુષ્યના તાબે થાય છે. અભ્યાસથી ઉંચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. કોઈ એક તરતના જન્મેલા બાળકને એવા સ્થાનમાં કોઈએ રાખ્યું હતું કે, જ્યાં કોઈની બોલચાલ સુદ્ધાં નહોતી અને તે બચ્ચાનું સંરક્ષણ કરવાને એક આયા (પયપાન કરાવનાર) રાખવામાં આવી હતી. જે આયા પણ બોલાવ્યા ચલાવ્યા વગર જ પયપાન કરાવીને ત્યાંથી ચાલી આવતી હતી. એમ કરતાં તે બાળક મોટું થયું અને દુધ છોડાવીને અન્ન ખાતાં શીખવાડ્યું છતાં પણ તેની સાથે બોલચાલ ન કરવી તેવો બંદોબસ્ત રાખવામાં આવ્યો હતો. છોકરો મોટો થયો બારેક વરસની ઉંમર થવા આવી તે વખતે આ છોકરાને શું આવડે છે, તેની તપાસ કરવામાં આવી તો છોકરો કેવળ પશુની માફક કશું બોલી કે સમજી શકતો નહોતો. આવી રીતે અભ્યાસ વીના મનુષ્યને કોઈ પણ પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી.

કસ્તુરી રંગમાં કાળી.

ગજલ.

કસ્તુરી છે રંગમાં કાળી,

છતાં એ છેજ ગુણવાળી;

- વીચારી ગુણ વસ્તુના,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૧
- ખરેખર રૂપમાં નહી ગુણ,
સદંતર ગુણમાં મોહીત બનજો;
સ્વાર્થમય પ્રેમ વીસરજો,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૨
- સોમવ્ર છે ઉજળો કેવો,
સંગત કરતાં હરી લે પ્રાણ;
સમજો સૌ ચતુર મુજબ,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૩
- ભલે હોય રંગમાં ગોરી,
ભલે રંગમાં હોય કાળી;
છતાં જો હોય ગુણવાળી,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૪
- ખરેખર કાગના સંગે,
કદાપી હંસ જો આવે;
બગાડે હંસની જીંદગી,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૫
- વચન મીઠાં ઘણા બોલે,
ઉપરનો ડોળ બનલાવે;
સ્વાર્થમય સોબત તજીને,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૬
- મજાદના રંગને ઘોતાં,
નહી ભડી થકી જાતો;
અભીમાન ઉંચું મુકીને,
સૌ ગુણ આહી તો બનજો. ૭

વીધયના પ્રેમની ઇચ્છા,
 શરીરમાં ઝેર રેડે છે;
 એવા પીશાય પ્રેમ ત્યાગી,
 સૌ ગુણગ્રાહી તો બનજો. ૮
 ખરેખર જીવન દુનીયામાં,
 સદા સતસંગથી શોભે;
 જીવનને શુદ્ધ કરવામાં,
 સૌ ગુણગ્રાહી તો બનજો. ૯
 કહે ભોગી રૂઢ્યથી એજ,
 ભલે કાળી છે કસ્તુરી;
 છતાં છે જીવન દેનારી,
 એવી સોખત સદા કરજો. ૧૦

* * * *

શોકજનક શું કહેવાય ?

ચોરાશી લક્ષ યોનીઓમાં જીવો પ્રત્યે જ્યારે હું વીચાર કરું છું ત્યારે મને તેમના પ્રત્યે ઘણીજ દયા ઉત્પન્ન થાય છે. બળદ થોડા, ગધેડા, હાથી વગેરે જાનવરોને કાણુમાં રાખી તેમની પાસે અત્યંત બોળ ઉપડાવે છે અને તે મને પેટ પુરણ પુરું ખાવા પણ આપતા નથી. અને તેઓ પોતાનું આખું જીવન દુઃખમાંજ ગુજારે છે. આ સ્થિતિ કેટલી બધી દુઃખમય છે તેનું વાણીથી વર્ણન કરવું એ અશક્ય છે. સાધારણ પક્ષીઓને પકાવીને રાક્ષસ વૃત્તિ-વાળા મનુષ્યો ખાઈ જાય છે. આ બધું દૃશ્ય નજરે અનુભવી શકાય છે, છતાં પણ મનુષ્યો સત્યનો માર્ગ સ્વીકારતા નથી. ખોડા જેવા છતાં તેમાં પડે છે અને દુઃખ ભોગવે છે એ કેટલું બધું શોકજનક છે. હે મનુષ્યો તમે નક્કી માનજો કે પુનઃ પુનઃ ભરત-ખંડમાં આવો ઉત્તમ મનુષ્ય દેહ મળનાર નથી માટે જેમ અને તેમ પોતાનો સ્વાર્થ (ભોક્ષ) સાધી લેવો જોઈએ !

* * * *

ખરે વખતે ઉપયોગી થાય તેજ ખરો મિત્ર ગણાય છે.

એક રાજા હતો તેને એક વણીક મિત્ર હતો. રાજાને ત્યાં એક વખતે તેની પુત્રીનું મરણ થતાં ગામનાં સર્વ લોકો દીલગીરી દેખાડવાને આવ્યા. તે વખતે આ વણીક મિત્ર પણ આવ્યો હતો. પ્રજાજને ભારે દીલગીર જાહેર જાહેર કરી પણ વણીક મિત્ર તો એટલું જ બોલ્યો કે “રાજા પ્રભુને ગમ્યું તે ખરું.” આથી રાજાને કે જરા ખોટું લાગ્યું પણ પોતાનો મિત્ર હોવાથી કહેવાય શું! ઈશ્વર ઈચ્છાથી થોડા રોજ બાદ તેજ રાજાની બીજી દીકરી પણ મરી ગઈ. તે વખતે પ્રજાજનો દીલગીરી દેખાડવા આવ્યા હતા. તેજ વખતે પેલો વણીક મિત્ર આવી કહેવા લાગ્યો. “રાજા જેં થાય તે સારા સારું.” આથી રાજાને મનમાં જરા ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો પણ બોલી શક્યો નહિ. આ વાતને છ માસ ગયા પછી રાજાનો દીકરો મરી ગયો ત્યારે તો ચારે તરફથી લોકો દીલગીરી દર્શાવવા આવ્યા. સૌ લોકો ગયા પછી પેલો વણીક મિત્ર આવ્યો ને બોલ્યો “પ્રભુ ઈચ્છા આગળ મનુષ્યનો ઉપાય નથી.” તે વખતે રાજાની પાસે તેજ ગામનો હજામ બેઠો હતો. રાજાને વણીકના શબ્દથી મનમાં બેહદ ખોટું લાગ્યું ને રાજાની આંખ વણીકપર ફરેલી જોઈ તે હજામે વણીકની ઘણા પ્રકારની નિંદા કરીને કહેવા લાગ્યો કે ગામમાં તેનો ભારે જીલમ છે. ગામના લોકો તેનું ખોટું પણ જોતા નથી. આ શબ્દોથી રાજાને ભાવતું હતું ને વૈદે કહ્યું. તુરત માંડવી દરવાજે એક ચીઠી લખી મોકલી કે સવારમાં વહેલો દરવાજો આવે તેને ગરદન મારવો. આ વાણીયાને ચાર વાગે ઉઠવાની ટેવ હતી એમ રાજાજી જાણતા હતા. હજામ તો પોતાના મનમાં ઘણો જ રાજી થયો કે દીક ઠંડા પાણી એ ખસ જાય છે. આપણા પાસે વાણીઓ હજાર રૂપિયા માંગે છે તે પણ હવે દેવાની જરૂર નહિ રહે. બીજો દીવસે પેલો વણીક ચાર વાગે ઉઠી જંગલે જવાને ધરની બહાર નીકળ્યો તેવાજ તેના પગમાં એક કાંટો વાંગતાં તેનાની ચાલી શકાયું

નહિ, એટલે તે દીવસે તે ગામની બહાર ગયો નહોતો પણ પેલો વાણુંદ તો ચાર વાગે ઉઠી, દરવાજામાં આ તમાસો જોવા આવ્યો હતો. તેણે પોતાના મનમાં જાણ્યું હતું કે વાણીયાને મારી નાંખ્યો હશે એટલે પોતે દરવાજામાં જોવું જોવા જાય છે કે તુરત દરવાજા હજામતું માથું પાડી નાંખ્યું ને તે મરી ગયો. માટે જોને રામ રાખે તેને કોણ ચાખી શકે ને ખાડો ખોદે તે પડે. તે આ સાધારણ દૃષ્ટાંત પરથી સીધ થાય છે. હવે થોડા રોજ પછી દીલ્હીના બાદશાહને! પત્ર આવતાં તેમાં એવો હુકમ હતો કે આ દેખત હુકમે તમારે દીલ્હી આવવું. રાજ વિચારમાં પડ્યો. એટલામાં પેલો વણીક મિત્ર આવી રાજને કહેવા લાગ્યો કે હું તમારા સાથે આવીશ! રાજએ ઘણા પ્રકારે ના પાડી તોપણ તે નહિ માનતાં રાજની સાથે ગયો. દીલ્હી પહોંચ્યા ત્યારે પેલા વણીકે રાજને કહ્યું તમે ગામ બહાર મુકામ રાખી સુખેથી રહો ને હું ગામમાં તપાસ કરી આવું. વણીક મિત્ર ગામમાં જઈ તપાસ કરવા લાગ્યો, તો તેને જણાયું કે રાજાને હવનમાં હોમવાને માટે બોલાવ્યા છે. આ વાતની વણીકને ખબર પડતાં રાજને તે હકીકત નહિ જણાવતાં બીજે દિવસે સલા થતાં જ્યારે રાજને યજ્ઞમાં હોમવાનું કહેતાં આ વણીક મિત્ર બોલી ઉઠ્યો કે આ પ્રમાણે નહિ બને, કેમકે રાજની સંતતી છ મહિનામાં સર્વે મરી ગઈ, ને ફક્ત રાજ એકલો જ છે. જો આપ અમારા રાજને યજ્ઞમાં બત્રીસા તરીકે હોમો તો અમારી ગરીબ પ્રજાના કેવા હાલ થાય! માટે આપ દયા કરી અમારા ઉપર રહેમ કરો. આ ઉપરથી બાદશાહને દયા આવી ને તે રાજને રજા આપી ને પોતાના તાબાના બીજા રાજને બોલાવ્યો. આવી રીતે વિચારશીલ વણીક મિત્રની સલાહથી રાજ બચી ગયો. માટે કેટલીક વખતે સાચું બોલનારા મિત્ર ઉપર આપણને ગુસ્સો આવે ખરો પણ અંતે તેવા મિત્રથી મોટા દુઃખમાંથી બચી જવાય છે.

ત્રણે વાનાં લેશું

એક શ્રીમાનને ઘેર એક વખતે મેમાન આવતાં તે શ્રીમાને આવનાર મેમાનોને પૂછ્યું કે તમે ચાહ, કોરી, કે કોકો થું પીશો ? મેમાને કહ્યું અમે ત્રણે વાનાં પીશું. આ સાંભળી શ્રીમાન મનમાં સમજી ગયો કે આવનાર મેમાન આપણી આખરે લેવા જ આવ્યા છે નહિતર આવું બોલે નહિ.

*

*

*

*

વિધવાની વાતો.

એક વખતે ચાર રાંડીરાંડો ભેગી થઇ પતિવ્રતા સ્ત્રીની વાત કરવા લાગી. એક કહે વહેલું ઉડી દળવું, બીજી કહે સૂઈ જવું, ત્રીજી કહે ઘરનું કામ કરવું ને ચોથી કહે ઘર સાફ કરવું. આ પ્રમાણે વિધવાઓ વાતો કરવા લાગી; કારણ કે પતિ વીના પતિની સેવાની થું વાત કરી શકે ?

કેરીની નવાઇની વાત.

એક ડેકાણે આરસના કેટલાંક પુતળાં હતાં તેની દેખરેખ રાખવા એક સાધુને રાખેલો હતો પણ તે સાધુ કેરી હતો, તેમ તેને દેવ ઉપર શ્રદ્ધા પણ નહોતી. ચોક્કસો નાસ્તિક હતો, માટે હમેશાં ચુના વાસ્તે એક એક પુતળાનો ક્ષય કરતો. ઘણા દીવસે આ વાતની માલેકને ખબર પડતાં તેને ઠપકો આપી કાઢી મુક્યો. તે વખતે આ સાધુ પોતાના અચાવ માટે કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ ! આ કળીયુગ છે માટે આ પૃથ્વીપર કાંઈ રહેશે નહિ. સૌ રસ્તો કરી જાય છે. મારો કાંઈ વાંક નથી; પણ સાધુનું કપટ છેવટે પ્રગટ થતાં તેને ગામ બહાર કાઢી મૂક્યો. છેવટે આ સાધુ હેરાન થઇ અધમ ગતિને પામ્યો.

*

*

*

*

દુનિયા બેરંગી કેમ ?

આ દુનિયામાં બેરંગો રહેલા છે તેમાં માયાના રંગમાં ઘણા

જીવો તણાઈ જાય છે પણ જે ખરા હશે તેજ પ્રભુ રંગમાં રાજ રહેશે. આ જગતમાં ઘણી જગ્યોએ આપણે ખેરંગો જોઈએ છીએ.

* * *

દિવ્ય સ્વપ્ન.

કોઈ એક સમયને વિષે એકાએક હું જાગૃત સૃષ્ટિમાંથી સ્વપ્ન સૃષ્ટિમાં ખજર ન પડે તેવી રીતે દાખલ થઈ ગયો. તે મુંબઈ જેવું એક મુંદર શહેર હતું ત્યાં મને ઘણા ઓળખાણવાળા મળ્યા, તેમાં કેટલાકો તો લાખોપતી તથા કરોડોપતી હતા. મેં તેમને પુછ્યું કે તમારા લાગ્ય બહુ જ મોટાં છે. તેમણે મને શેર બજારમાં લઈ જઈ શેર બજારના લાખોના વેપારની વાત કરી મને ગૃહસ્થ થઈ જવાનું મન થતાં મેં પણ મોટો સટો કર્યો પણ બીજેજ દીવસે મને મોટી ખોટ આવી પડી. હું મુંઝાણો, મરવા તૈયાર થયો એટલામાં મ્હારા સદ્ગુણે મને દર્શન આપીને કહ્યું કે તારા નસીબમાં ધન હોત તો તને ઘેર બેઠાં મળત અગર તને કોઈ સારે ટેકાણે જન્મ મળત પણ જુગાર રમી લાખોપતી થવાની નકામી આશામાં તું લપટાણો એ તારી મુખાઈ છે. જા, એક વખત તને ખચાવી લઉં છું. હવે કદી પણ આવો ઉઘમ કરીશ નહિ. એટલામાં મારી આંખ ઉઘરી ગઈ.

દેશ વાસના.

એક જણાની ભેંસ ખોવાઈ ગઈ તે ચાર વર્ષે પાછી આવી પણ ઝાડીમાં દશમોડ થઈ ગઈ; તે ઉપર એક મહાત્માએ વાત કરી હતી કે એક રાજાએ ગીરમાં જતાં યુવાન માણસો સાથે લીધા અને કહ્યું કે કોઈ ઘરડા માણસને સાથે લેશો નહિ. પણ એક જણને આપનાં દર્શન કરી જમવાનું નીમ હતું તેથી તેણે પોતાનો આપ ઘરડો હતો છતાં એક પેટીમાં પુરી સાથે લીધો ને રાજા સાથે સ્વારીમાં ચાલ્યો. રસ્તામાં બધાને દશમોડ થઈ ગઈ અને રસ્તો સૂઝે નહિ પછી એક જણે કહ્યું કે સાહેબ! ઘરડો ભેગો હોત તો રસ્તો બતાવત

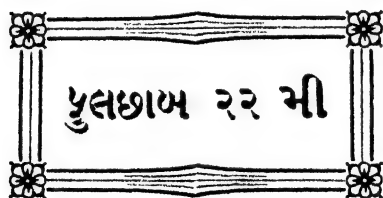
પણ લધા નાના જુવાનીયા લીધા તેને શું ખચર પડે ? રાજને
પણ વિચાર થયો કે ઘરડો માણસ આપણે સ્વારીમાં લીધો
હોત તો બહુ જ ઠીક પડત ! તે વખતે ઘરડાનો દીકરો
ઘોડ્યો કે સાહેબ ! મારે આપનું દર્શન કરી જમવાનો નીયમ હતો
તેથી મેં પેટીમાં તમારાથી જાના મારા પીતાશ્રીને લીધા છે તો
આપ આજ્ઞા કરો તો બહાર કાઢું. પછી કહે, બહુ સાફ કાઢો !
એટલે ઘરડાને રાજ પાસે લાવ્યા, ત્યારે રાજ કહે દશમોડ થઇ
ગઇ તેનું કેમ કરવું ? ઘરડો કહે આમાં કોઇ ઘોડી વીચાણી હોય
તેને છુટી મુકો. પછી જે ઘોડીનું વછેડં ઘેર હતું તેને છુટી મુકી.
પછી કહે ઘોડી વાંસે સૌ ચાલો. એ રીતે સર્વે જણા પોતાના
સ્થાનકે પહોંચ્યા. જો એ વખતે ઘરડો મનુષ્ય ન હોત તો સર્વે
દુઃખી થાત ને કોઇને માર્ગ સુઝત નહીં.

*

*

*

*

લાકડાના ઘોડાને સોનું ચડાવી આપો.

એક મહાત્મા પુરુષ હાથમાં એક લાકડાનો ઘોડો લઈ એક
શહેરમાંથી જતા હતા, ત્યાં એક સોનીની દુકાન પાસે બે ચાર સ્ત્રીઓ
પોતાનાં ઘડવા આપેલાં ઘરેણાં લેતી હતી. તે જોઈ મહાત્માના મનને
પણ થયું કે આ સોની સર્વને મફત સોનાનાં ઘરેણાં આપે છે એટલે
પોતે પણ પોતાનો લાકડાનો ઘોડો હતો તેને સોનું મઢી આપવા
માટે આપ્યો. સોનીએ તે ઘોડો પોતાની દુકાનમાં મુક્યો, પછી પેલી

સ્ત્રીઓ તે મહાત્માને કહેવા લાગી કે ગુરૂ મહારાજ ! એ સોની અમોને કાંઈ મફત ધરેણું આપતો નથી. અમે તો તેને સોનું આપેલું હતું તેના દાગીના કરી આપે છે. ત્યારે મહાત્માને ખાત્રી થઈ કે મફત સોનું મળે નહિ તો મારો ઘોકો તો મને પાછો આપશેને ? એમ કહી સોની પાસે પોતાના ઘોકાની માગણી કરી મહામહેનતે પોતાનો ઘોકો પાછો લીધો.

માથું વાઢે તે માલ કાઢે.

લાખો નામનો એક પ્રખ્યાત વણજરો દેશાવરમાં ફરીને લાખો રૂપિયાની કમાણી કરતો હતો. જ્યારે તેના પાસે પૈસા બહુજ વધી ગયા ત્યારે તેણે એક ગણપતિની મૂર્તિ કરાવી તેમાં એવી યુક્તિ કરીને માથું ને ધડ નોખું નોખું કરાવ્યું. હવે ધડનો ભાગ એ ખભા વચ્ચેથી ઉભો પોક્કો કરાવ્યો ને ગણપતીની મોટી સુંઢ તે પણ મોટા ગોળા જેવી પોલાણ કરાવી પછી તેમાં દશ કરોડ રૂપિયાની સોનામોહોરો ભરીને ઉપર ડોકું સારી રીતે કોઈ દિવસ માલુમ ન પડે એવી રીતનો સાંધો કરીને સજ્જડ બેસાડ્યું. પછી તે ગણપતીના પેટ ઉપર એવો લેખ લખ્યો કે “ માથું વાઢે તે માલ કાઢે ” એમ પથ્થરમાં કોતરીને નામ લખેલું હતું. તે ગણપતીને એક મોટું શિખરખંધ મંદીર કરાવીને તે દેરામાં તે ગણપતીને પધરાવ્યા, ને પછી પોતે ચાલી નીકળ્યો. ત્યારપછી તે ગણપતીના મંદીરમાં જે કોઈ દર્શન કરવા આવે તે ગણપતીને પેટે લખેલું વાંચે ને વિચાર કરે કે—માથું કેનું વાઢવું ? ને માલ કોણ કાઢે ને તે માલ કયાંથી કાઢવો એમ વિચાર કરીને વિસ્મય પામી પામીને કેટલાક લોકો ચાલ્યા જાય. પણ તે લેખની સમસ્યા કોઈને ન સમજાઈ. પછી કોઈ બુદ્ધિશાળી ડાહ્યો મનુષ્ય સંતસમાગમ ને સાધુસેવા કરવાવાળો હતો તે કોઈક સમયે ત્યાં આવી પહોંચ્યો તેણે તે લખેલું વાંચીને વિચાર કર્યો કે—આ માલ કયાં હશે ? એમ બહુ ઉંડો વિચાર કરીને પછી ગણપતીનું

માથું હલાવ્યું એટલે તે માથું હાલ્યું, તેથી તેણે જાણ્યું કે ગણપતીનું માથું ઉતારીને માલ કાઢવાનું કહ્યું છે, એમ જાણી માથું ઉંચું કર્યું. એટલે તુરત તે ગણપતીના ઉદરમાં સોનામોહોરો ભરેલી હતી તે તેને હાથ આવી. આ તો એક દૃષ્ટાંત છે પણ તેના ઉપરથી સાર એ લેવાનો છે કે વેદ, શાસ્ત્ર, પુરાણ. સ્મૃતિઓ તેના કર્તા વ્યાસ, વાલ્મીકી આદિ મોટા રૂપિઓ છે તેમણે તો શાસ્ત્રોમાં વાતો પોતાના અનુભવથી સત્ય લખી છે, પણ આપણને યરોઝર નહિ સમજતાં તેનું ખરું સુખ આપણને એકદમ મળી શકતું નથી.

બાજંદશા બાદશાહ.

એક બાજંદા નામે બાદશાહ હતો તે એક વખત લશ્કર લઇને નીકળ્યો હતો. એક વખતે તેને એક દેશ એવો આવ્યો કે તેમાં સાંકડી નાળ ને હંડી ખીણ હોવાથી તેમાં થઇને ચાલવાનું હતું. તેમાં ચાલતાં ચાલતાં એક ભારખાનાનું ઉંટ સાંકડી જગ્યામાં એકાએક અચાનક મરણ પામ્યું એટલે તેનું તેરતુંગા લશ્કર બધું ઉંટના મરણથી અટકી પડ્યું. પછી તે રાજા બોલ્યો કે, કેમ લશ્કર અટક્યું છે ? ત્યારે વજરે કહ્યું કે એક ઉંટ રસ્તામાં મરી ગયું છે. પછી તે રાજા ઉંટ પાસે આવીને કહે કે આના પગ સારા છે ને મોટું પણ સાફ છે ! ને મને તો બધાં અંગ સારા દેખાય છે એમાં શું મરી ગયું તે હું સમજતો નથી. ત્યારે વજરે કહ્યું કે સાહેબ એમાં જીવ હતો તે નિકળી ગયો ! ત્યારે પાદશાહે કહ્યું કે હે વજર ! સર્વેનું એમ થતું હશે ? વજરે કહ્યું જ હા ! તેમારા ને અમારા જીવનું પણ આ રીતે થવાનું સમજજો. રાજાને આથી એકદમ વૈરાગ્ય થયો અને એ તેરતુંગા લશ્કર મુકીને એકદમ ફકીર થઇને ચાલી નીકળ્યો. ખરો વૈરાગ્ય તે આનું નામ કહેવાય ! જેણે પૂર્વજન્મનું બીજ બળ હોય તેને સહેજ વાતમાં જ્ઞાન થઈ જાય છે ને એકદમ પરમપદને પામે છે.

સદ્ગુણી સચીવ.

કોઇક ગામમાં એક બ્રાહ્મણ હતો તે વહેવારે દુર્બલ હતો, તેની સ્ત્રી તેને કહેતી હતી કે કંઈ કમાણી કરતા નથી તેમ દેશપરદેશ જતા નથી. આપણા દિવસ શી રીતે નિર્ગમન કરીશું. થોડા દિવસ બાદ સ્ત્રીના અત્યંત ઠપકાથી પોને પરદેશ જવા નીકળ્યો. ચાલતે ચાલતે એક વન આવ્યું તેમાં માર્ગ ભુલી જવાથી એક ભયંકર જાડીમાં પેકો ત્યાં એક વિકાળ સિંહ રહેતો હતો પણ તે સિંહના બે સજ્જન કારભારી હતા તેમાં એક હંસ ને બીજો સારસ હતો. તે બંને આ બ્રાહ્મણને જોઈને કહેવા લાગ્યા કે મૃત્યુના મુખમાં શા માટે આવી ચડ્યો ? થોડી વારમાં આ ગરીબ બ્રાહ્મણનું મૃત્યુ થશે એમ ધારી તેને બચાવી લેવા માટે તે સચીવો સિંહ પાસે જઈને કહેવા લાગ્યા. સાહેબ તમે ગુરૂ કર્યા છે ? કે નગુરા છો ? ત્યારે તે સિંહ કહે કે—રે ભાઈ ગુરૂ કેવા ને ગુરૂ કર્યો શું થાય. ત્યારે તે સારસ બોલ્યો કે ગુરૂને પુછીને આશિર્વાદ પામીએ તો જીવની મુક્તિ થાય ને પાપ બળીને ભસ્મ થઈ જાય. ત્યારે સિંહ કહે તેવા ગુરૂ આપણને ક્યાંથી મળે. ત્યારે સારસ કહે કે તમે ભક્તિપૂર્વક પરમેશ્વરનું સ્મરણ કરો તો પરમેશ્વરની કૃપા થકી ગુરૂ મળી શકશે એમ કહે છે એટલામાં પેલો બ્રાહ્મણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો. બ્રાહ્મણે તે સિંહને આશિર્વાદ દીધો ને હાથે એક દોરો બાંધ્યો એટલે સિંહ બોલ્યો કે હું ભાઈ સારસ તમારું વચન સાચું થયું. ગુરૂ મળ્યા ખરા પણ હવે શી રીતે પુજવા ? ત્યારે સારસ કહે કે—આપણે ઘણા માણસો મારી નાંખ્યા છે તેના દાગીના પડ્યા છે તે લાવી ગુરૂ આગળ ભેટ મુકો ને બે પગમાં મસ્તક મુકીને બે હાથ જોડી પગે લાગો, એટલે ગુરૂની પૂર્ણ પ્રસન્નતા થઈ એમ જાણવી. સિંહે તેમ કરીને દાગીના આપ્યા ને બ્રાહ્મણને વિદાય કર્યો. બ્રાહ્મણ પોતાને ઘેર ગયો ત્યારપછી કેટલાક દિવસ વિદ્યા બાદ સિંહે હંસ ને સારસ બે કારભારીને કાઢી મુકીને શિયાળ ને કાગડાને કારભારી બનાવ્યા હતા તેવામાં

પેલો બ્રાહ્મણ લોભને વશ થઇ બીજી વખત સિંહ પાસે દાગીના લેવા આવ્યો હતો. તેને રસ્તામાં હંસ ને સારસ મળતાં તેણે કહ્યું.

હંસ ગયે સારસ ગયે, ગયે ભોમિકે સાર;

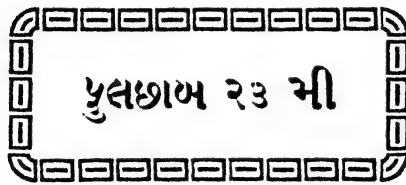
અબ તો કગજંબુક રહે, પંડિત કરે વિચાર.

હે બ્રાહ્મણ! હંસ ને સારસ અમે સિંહના કારભારી હતા તે મટીને હવે શિયાળ અને કાગડો બે થયા છે. માટે તમે વિચાર કરીને પાછા જાઓ, નહિ તો તમારું મૃત્યુ થશે; તો પણ પેલા લોભી બ્રાહ્મણે માન્યું નહિ ને સિંહ પાસે ગયો એટલે પેલો સિંહ બહુ જ હેત જણાવી પગે લાગ્યો ત્યારે શિયાળ અને કાગડો કહે મહારાજ આ શું કરો છો? સિંહે કહ્યું કે મારા ગુરુ છે! માટે પગે લાગું છું. ત્યારે શિયાળ અને કાગડો કહે તેને પુત્રે શું થાય? ત્યારે સિંહ કહે જીવનું કલ્યાણ થાય! ત્યારે પેલા બે દુષ્ટ કારભારી બોલ્યા કે પુત્રે કલ્યાણ થાય એમ હોય તો આપણા પેટમાં રાખ્યા હોય તો કેવું સાર? પાપ માત્ર બળી જાય અને અંતરનો મેલ નાશ પામી જાય માટે એને મારીને પેટમાં જ ખાઇને ઉતારો તો તત્કાળ મુક્તિ મળે એમ અમે ધારીએ છીએ. એવી રીતે બેક જણાએ અવળી બુદ્ધિ આપી તેથી તે સિંહે તે ગરીબ બ્રાહ્મણને તુરત મારી નાંખ્યો. આ ઉપરથી દૃષ્ટાંત લેવાનું કે જે રાજાના કારભારી સારા હોય તેનું રાજ્ય ઉન્નતિને પામે છે અને જેના કારભારી દુષ્ટ અને હલકા વિચારના હોય છે તેનો સત્વર નાશ થઇ જાય છે એ આ સાધારણ દૃષ્ટાંતથી સહેજ સમજશે.

બાદશાહ અને દાસી.

એક દેશનો બાદશાહ હતો તે પોતાની સંખ્યામાં સુતો. તેને તેની દાસી જમવાને માટે તેડવા આવી એટલે તે ઉડીને પેશાબ કરવા ગયો. એવામાં દાસી પોતાના મનમાં વિચાર કરે છે કે આવી સુંવાળી સંખ્યામાં હું કેાઇ દીવસ સુતી નથી માટે રાજા જમવા જાય એટલા વખતમાં હું સુઇ લઉં. એમ ધારી તે સંખ્યામાં સુઇ

ગમ. થોડી વાર પછી પેલો બાદશાહ આવ્યો. તેને દાસીને પોતાની પથારીમાં સુતી જોઈ એ ત્રણ સોટી મારી ઉઠાડી એટલે પેલી દાસી ખડખડ હસવા લાગી. આ ઉપરથી બાદશાહે દાસીને પૂછ્યું કે તને ત્રણ સોટી જોરથી લાગી છે તો તું હસે છે કેમ ? દાસી કહે જુઓ સાહેબ ! આ સજ્યામાં હું થોડી વાર સુતી તેટલામાં ત્રણ સોટી પડી ત્યારે તમે તો આખી ઉંમર આ સજ્યામાં સુઈ રહો છો માટે ખુદા તમોને અવસાન થયા પછી કેટલી સોટીની શિક્ષા કરશે ? ત્યારે બાદશાહે કહ્યું કે શું મને પણ છેવટે સોટીનો માર પડશે ? દાસી કહે એમાં વળી બ્રાહ્મણને પુછવું હોય કે ! બાદશાહને દાસીના આ થોડાં વચનથી એકદમ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો અને રાજ્યપાટ છોડી ફકીરી ધારણ કરી. જે મુમુક્ષુ હોય તેને સહેજ બાળ્યમાં વૈરાગ્ય થાય છે અને આસુરી જીવ હોય તેને આખી ઉંમર સુધી વૈરાગ્યના પદ સંભળાવો પણ કાળમીઠ પત્થર પાણીમાં હજારો વર્ષે પણ લેશ માત્ર નરમ થતો નથી. એ આ સાધારણ એક દાસીના દર્શાવેલી સમજશે.

શ્રી જ્ઞાનદેવ મહારાજ.

શ્રી જ્ઞાનદેવજીનો જન્મ સંવત ૧૩૮૫ માં દક્ષિણમાં આવેલા આનંદી નામના ગામમાં થયો હતો. તેમનું બીજું નામ જ્ઞાનેશ્વર હતું. તેમના પિતાશ્રીનું નામ વીઠલ પંત અને માતાનું નામ રૂપમા-આઈ હતું. તેના પિતાશ્રી ભગવાનના એકાંતિક ભક્ત હતા ને બહુ જ વૈરાગ્યવાન હતા. તેમના મનમાં સંન્યાસ ગ્રહણ કરવાનો વિચાર

હતો એના વાસ્તે વખતોવખત પોતાની ધર્મપત્ની પાસે રજા માગતા હતા. પણ ધર્મપત્ની રજા દેતાં નહિ હોવાથી સંસારનો વહેવાર ઉપશમ વૃત્તિથી ચલાવતા હતા. એક વખતે તેમની સ્ત્રી કાંઈ સંસારી કામમાં હતાં તે વખતે પોતે ગંગા-સ્નાન કરવાની અનુમતી માગતાં સ્ત્રીએ હા કહી. તરત જ પોતે કાશીએ ગયા અને ત્યાં સંન્યાસ ગ્રહણ કર્યો. થોડા દીવસ પછી પોતે આ નંદી ગામમાં અનાયાસે આવ્યા અને એક પીપળાના ઝાડ નીચે બેઠા. સંયોગ વશ રૂપમાળાઈ પણ પીપળાને પાણી નાંખવા ત્યાં આવી ચઢ્યાં તે વખતે આ સંન્યાસી આવને જોઈ તેણે પ્રણામ કર્યો. સ્વામીએ તુરત પ્રસન્ન વદને “પુત્રવતી ભવ” નો આશિર્વાદ દીધો. આ આશિર્વાદ સાંભળીને રૂપમાળાઈ હસી પડ્યાં ત્યારે સ્વામીજીએ તે હસવાનું કારણ પુછ્યું ત્યારે તેણે પોતાના પતિ ઘેરથી ચાલ્યા ગયાની વાત કરી. સ્વામીને ખાત્રી થઈ કે હાલમાં આપણો નવીન શિષ્ય વિકૃલપંત આ સ્ત્રીના સ્વામી છે. સ્વામીજીએ રૂપમાળાઈને સાંત્વના કીધી અને તુરત પંતને ગ્રહસ્થાશ્રમમાં મોકલ્યા.

વિકૃલપંતને ત્રણ પુત્ર ને એક કન્યા થઈ હતી. તેનાં નામ નિવૃત્તિનાથ, જ્ઞાનદેવ, સોપાનદેવ ને મુક્તાબાઈ હતાં. મહારાષ્ટ્ર દેશમાં આ ચારે સંતાનો પુણ્યપણે ગણે છે ને તેનો મહીમા ઘણો છે. પુત્રો મોટા થતાં પિતાશ્રીએ ઉપનયન દેવા માટે તજવીજ કરવા માંડી પણ બ્રાહ્મણોએ કલહ ઉત્પન્ન કર્યો કે સંન્યાસીના પુત્રોને જનોઈનો અધિકાર નથી. તે વખતે પંતજીએ પ્રાયશ્ચિત કરવાનો સ્વીકાર કર્યો ને ત્રયાગ જઈને પોતાના નશ્વર શરીરનો ત્યાગ કર્યો. તેની સતી સ્ત્રી રૂપમાળાઈએ પણ સ્વામીની સાથે દેહ ત્યાગ કર્યો હતો. તે વખતે નિવૃત્તિનાથ બહુ જ નાના હતા. તેઓ કાશીએ ભણવા જતા, તે વખતે તેની સઘળી મીલકત બ્રાહ્મણોએ લઈ લીધી હતી. એક વખતે નિવૃત્તિનાથ રસ્તો ચુકી ગયા હતા ને ભુલથી એક ગુફામાં જઈ ચડ્યા હતા. ત્યાં તેને એક મહાત્માના દર્શન થયાં. તે

મહાત્માએ તેને આશિર્વાદ આપ્યો હતો. થોડા સમય બાદ બ્રાહ્મણોએ પાકો ઝઘડો ઉપાડ્યો ને તે બાલકોને કહ્યું કે તમે પણ જન્મો ને ત્યાંની જ્ઞાતિની સહી લઈ આવો તો તમેને જ્ઞાતિમાં બેસાડીશું તે વીના નહીં બને. તુરત તેઓ પછઠ્ઠામાં ગયા મોટી સભા થઈ ને તેઓને જ્ઞાતિમાં લીધા. એક વખતે તપોબળથી જ્ઞાનેશ્વરેને ત્યાં તેના પિતાશ્રીનું શ્રાદ્ધ હતું તેમાં બ્રાહ્મણો નહીં આવતાં બ્રાહ્મણોના પુર્વજ દીવ્ય શરીર ધારણ કરી આવ્યા હતા. આ ચમત્કાર દેખીને સઘળા લોકો શાંત થઈ ગયા હતા. તે વખતે જ્ઞાનેશ્વરે બધા લોકોને ઉપદેશ આપ્યો હતો કે:—

“અનંત જન્મના પુણ્યબળથી જીલ પર રામનામ આવે છે. જે કુળમાં રામનામનો ઉચાર થાય છે તે કુળને ધન્ય છે. રામનામ લેતાં અનેક જન્મના દોષ બળી જાય છે. રામનામથી કોટી કુળનો ઉદ્ધાર થાય છે. રામકૃષ્ણનું શરણ રાખનારને ધન્ય છે. એક ઘડી પણ રામ નામને નહિ વીસારવું જોઈએ. પહેલાં કદી તપ કરેલું હશે તેના મોઢાથી રામનામ બોલાશે. અને રામનામ અમૃતથી પણ વધારે છે, કલ્પતરૂથી પણ ઉદાર છે. નામના પ્રતાપથી પ્રલ્હાદને ભગવાને પોતાના બોળામાં બેસાડ્યા. દ્રુવ અને ઉપમન્યુએ પણ તે નામની ધ્વનિ લગાવી અક્ષયપદ મેળવ્યું છે. તે નામથી અજમીલ પવિત્ર થઈ ગયો, હુટારો વાઘ વાલ્મીક મુનીશ્વર થઈ ગયા, માટે ભજનરૂપી તત્વાર પકડો ને તેનાથી કામ ક્રોધ ને મોહ શત્રુઓને મારી સર્વે પ્રાણીઓને સરખા ગણી તેના ઉપર ઉપકાર કરો. અવિવેકરૂપી દુષ્ટ રાજાને મારીને ક્ષમા દયારૂપ નગરીનો ઉદ્ધાર કરો. તેમની જ્ઞાનેશ્વરી ગીતા જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે. ને તેમાં બહુ ભારે જ્ઞાન પોતે આપેલું છે. તેણે ઘણા ચમત્કાર બતાવ્યા છે. ૧૪૦૭ માં ૨૨ વર્ષની ઉંમરે તેઓએ સમાધી ધારણ કરી હતી.

વિવિધ જ્ઞાનાભાસ.

(૧) જીગાર રમવાવાળાના ધનનો નાશ થાય છે તેમજ માંસ

ખાનાર મનુષ્યની દયાનો વિનાશ થાય છે. મદીરાપાન કરનાર મનુષ્યના યશનો તથા વેશ્યાગમન કરનાર પુરૂષના કુળનો નાશ થાય છે.

(૨) દરીદ્રી પુરૂષને દાન, સમર્થ પુરૂષ સાથે ક્ષમા રાખવી જોઈએ.

(૩) જીવહિંસામાં પ્રવૃત્તિ રાખવાથી ધર્મનો નાશ થાય છે ને ચોરી કરવાવાળા પુરૂષના શરીરનો વિનાશ થાય છે.

(૪) સર્વ પ્રકારની કળામાં ધર્મ સંબંધી કળા, સર્વ પ્રકારની કથામાં ધર્મ સંબંધી કથા, સર્વ પ્રકારના બળમાં ધર્મ સંબંધી બળ ને સર્વ પ્રકારના સુખમાં ધર્મ સંબંધી સુખથી જ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

(૫) પરસ્ત્રીગમન, મુર્ખ, અભિમાની, નીચ અને ચુગલીખોર પુરૂષોની સેવા કરવાથી લાલને બદલે દાનિ થાય છે.

(૬) જેનું ચિત્ત સ્થિર નથી તેનો શત્રુ તેનો આત્મા છે. શીલવાન પુરૂષનો આત્મા યશપાત્ર છે. ચંચળ ચિત્તવાળા પુરૂષનો આત્મા દુષ્ટ છે. ઇદ્રજીત મનુષ્યોનો આત્મા વિજય પમાડે છે.

(૭) અલંકારો વિનાનો અલ્પચારી, બુદ્ધિસહિત રાજનો પ્રધાન અને પરીગ્રહ વિનાનો સાધુ દીધી નીકળે છે.

(૮) તપની શોભા ક્ષાન્ન છે ને આસ્થિની શોભા જ્ઞાન છે.

પંડિત ને મુરખ એક સમાન ક્યારે હોય ?

કામ, ક્રોધ, મદ, લોભકી, જબલગ ઘટમેં પ્રાણ,

કહા મુર્ખ કદા પંડીતા, હોનો એક સમાન.

અમુલ્ય રતન.

૧. પાંચ પદાર્થ અમુલ્ય છે ૧. પ્રેમ, ૨. જ્ઞાન ૩. શ્રદ્ધા ૪. શાંતિ ૫. વૈરાગ્ય એ પાંચેમાં પ્રેમ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે.

૨. ચિંતા કરવાથી અમુલ્ય પદાર્થનો નાશ થાય છે અને ઘણું નુકસાન થાય છે.

૩. આપણા સાથે જે ઇર્ષ્યા કરે તેના સાથે આપણે પ્રેમ રાખવો જોઈએ.

૪. આપણા અવગુણ ઉપર ક્રોધ કરવો; ખીજના અવગુણ તરફ ધ્યાન આપવું નહિ.

૫. ક્રોધ, વૈરાગ્ય, માન ને મોટાઇ જ્યાંસુધી આપણામાં છે ત્યાંસુધી નિષ્કામ ભાવ થતો નથી.

૬. જ્ઞાનથી ધ્યાન શ્રેષ્ઠ છે ને ધ્યાનથી જપ શ્રેષ્ઠ છે ને જપથી જ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે.

૭. જીતને સુખ સંસાર કે, ભેદે કીયે ખરોર, કનથોરા કંકર ઘણા, દેખા ફટક પછોર.

૮. ઇસ જીનેકા ગર્વ કયા, કયા શરીરકી પ્રીત, ખાત કહત હલ જાય હર્ષ, વાલુકી શીભીત.

બે સાધકની સમજણ.

કોઇ એક ગામમાંથી બે માણસોને વૈરાગ્ય થતાં તેઓ એકાંત જગ્યામાં જઇ પરમાત્માની ભક્તિ કરવા લાગ્યા. તેઓ હમેશાં ગામમાં જઈ રોટલા માગી લાવી આનંદથી ખાઈ પ્રભુનું ભજન કરી રહ્યા હતા. જેમ જેમ ગામના લોકોને તેની ભક્તિની ખબર પડતાં લોકો તેમના દર્શનને આવવા લાગ્યાં. છેવટે રાજાને ખબર પડતાં રાજાને પણ દર્શન કરવાની ઇચ્છા થઇ. ગામના લોકોએ તે સાધકને કહ્યું કે કાલે રાજાની સ્વારી આપનાં દર્શન માટે આવનારી છે આ સાંભળી બંને સાધકો વિચારમાં પડી ગયા કે રાજાનું આવવું આપણા કાર્યમાં વિઘ્ન રૂપ છે કારણ કે રાજાઓમાં માન પુષ્કળ હોય છે. આપણને માન સાથે વેર છે માટે તેને આવતા સાંભળી તે બંને સાધકો રોટલાના કટકા વહેંચવાની તકરારમાં પડ્યા. આ જોઈ રાજાને તે સાધકો વિષે મનુષ્ય ભાવ આવવાથી પોતે આ તો લોભીયા છે તેને માયા ક્યાં છુટી છે એમ કહી ચાલ્યા ગયા. રાજાના ગયા પછી તે બંને હર્ષ પામવા લાગ્યા ને પોતાની નિષ્કામ ભક્તિમાં નિમગ્ન થયા.

એક ભીલની લક્તિ.

દ્વાપરયુગમાં ચક્રીક નામનો એક ભીલ હતો. તેને પ્રભુ પર અનહદ પ્રેમ હતો. દરેક ચીજ પ્રભુને ધરાવ્યા વિના પોતે ખાતો નહી. એક વખતે ભુલથી જંગલમાં એક ફળ મોંમાં મુકતાં પોતાને સ્મૃતી થઇ કે મેં પ્રભુને ધરાવ્યા વિના આ ઉત્તમ ફળ ખાધું તેમાં મારી મોટી ભુલ થયેલી છે. તુરત પોતાનું ગળું દગાવી કાઢવા લાગ્યો. છેવટે ગળામાંથી તે ફળ નહી નીકળતાં કુવાડાથી પોતાનું ગળું કાપી તે ફળ કાઢ્યું ને પોતાના પ્રભુને ધરાવ્યું. તે વખતે દયાળુ મહા પ્રભુજી મનુષ્યનું રૂપ લઇ તેની લક્તિને આધીન થઇ પ્રગટ થઇ તેને આશ્વાસન દેવા લાગ્યા, ધન્ય છે તે ભીલની લક્તિને ! !

આત્મદર્શન.

એક મનુષ્યને વાઘ જોવાની મરજી થઈ, પણ તેને વાઘની ઓળખ હતી નહી. કોઇએ તેને કહ્યું કે તારે વાઘને પ્રત્યક્ષ જોવો હોય તો જંગલમાં જઈને રહે. તેથી તે વાઘ જોવાની ઇચ્છાથી જંગલમાં જઈને રહ્યો. તેના પાસે ઘણાં પશુઓ આવી ગયાં પણ તે વાઘ નથી એમ તેણે પોતાના મનથી નક્કી કર્યું. જ્યારે સર્વે પશુ પંખીઓ તેના પાસે આવી ગયાં ત્યારબાદ હવે તેને ખાતરી થઇ કે હવે આવશે તે વાઘ હશે. થોડીવારમાં પ્રત્યક્ષ વાઘ આવ્યો અને તેને ઓળખ થઇ કે આ ખરેખર વાઘ છે. તેનાથી લેશ માત્ર નહીં ડરતાં પોતાનું ને તેનું સ્વરૂપ એક થઇ ગયું. તે જ પ્રમાણે જોને આત્મદર્શનની આવશ્યકતા છે તેને પંચભુત સુક્ષ્મ શરીરના કાર્યથી નહીં ડરતાં છેવટે આત્માની ઓળખ થાય છે તેનું આ સાધારણ દષ્ટાંત છે.

જરાસંધ.

જરાસંધ નામનો રાજા મહા અભ્યાચારી હતો. તે બળવાન રાજાએ અન્યાય પુર્વક વીસ હજાર રાજાઓના રાજ છીનવી લીધાં હતાં. એટલું જ નહિ પણ કેટલાક રાજાઓને પોતે કેદ કરેલા હતા.

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ તેનો ગર્વ બીમસેનના હાથથી છોડાવી સર્વે કેદ કરેલા રાજાઓને છોડાવ્યા હતા. બ્યારે કોઇને ધનનો તથા અધીકારનો મદ આવે છે ત્યારે તે કોઈથી નહીં સમજતાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ તેમને શીક્ષા કરે છે.

લક્ષ્મી અને રૂક્મણી.

એક દિવસ રૂક્મણીદેવી શ્રી. લક્ષ્મીજી પાસે વૈકુંઠમાં ગયાં હતાં. તે પ્રસંગે અનેક તરેહની ચર્ચા કરવા લાગ્યાં. તે વખતે રૂક્મણીજીએ પુછ્યું કે દેવી તમે કમ સ્ત્રી પાસે સદા રહો છો અને કોને ચાહો છો. ત્યારે લક્ષ્મીજી બોલ્યાં કે “જે સ્ત્રીને તેમના સ્વામીની અચળ ભક્તિ છે તે મને સર્વથી વધારે વહાલી છે, તેને હું પલ્લવર પણ છોડતી નથી. એવી સ્ત્રી પાસે રહેવાથી મને સદા આનંદ થાય છે. હું તેમના સત્સંગની હમેશાં ઇચ્છા કરું છું. જે સ્ત્રીને પોતાના પતિ ઉપર પ્રેમ નથી તેને તો હું ધીક્કારું છું ને મારી પાસે પણ આવવા દેતી નથી. વળી જે સ્ત્રી ક્ષમાશીલ છે ને અપરાધ કરનારા ઉપર ક્ષમા કરનારી છે તેના ઘરમાં હમેશાં હું રહું છું. હમેશાં સાચું બોલનારી સ્ત્રી મને વિશેષ વહાલી છે. સરલ સ્વભાવવાળી સ્ત્રી મને મળી શકે છે. જે સ્ત્રી ઇળ, કપટ, ને બુદ્ધિ બોલનારી છે તેનાથી તો હજારો ગાઉ દુર રહું છું.”

ભક્તવર સુરદાસજી.

ભક્ત શીરોમણી સુરદાસજીનો જન્મ સંવત ૧૫૪૦ માં દીલ્હી પાસે સીલી નામના ગામમાં થયો હતો અને મૃત્યુ ૧૬૨૦ માં પારસોલી ગામમાં થયું હતું. એના પિતાજીનું નામ રામદાસજી હતું. તે જ્ઞાતે સારસ્વત બ્રાહ્મણ હતા. તે જન્મથી અંધ નહોતા પણ એક વખતે એક સુંદર સ્ત્રીને જોતાં પોતાને વીકાર ઉત્પન્ન થયો તે કારણથી પોતાની આંખો સોયાવતી પોતે ફોડી નાંખી હતી. એક વખત સુરદાસજી એક ઉંડા કુવામાં પડી ગયા હતા. સાત દિવસ

સુધી તેમાં રહ્યા હતા. આઠમે દીવસે એક નાના બાળકે કુવામાંથી તેને કાઢ્યો. તે નાના બાળક ગોપાલકૃષ્ણ હતા એટલે તેનો હાથ પોતે પકડી લીધો તે સુરદાસજી કેમે કરી મુકે નહી. છેવટે ગોપાલ-કૃષ્ણ હાથ છોડાવી ભાગી નીકળ્યા તે વખતે સુરદાસજી નીચેનું પદ બોલ્યા હતા.

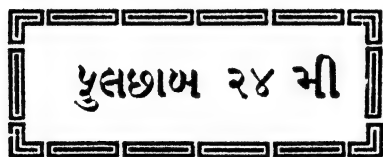
આંહ છુડાયે જાત હો.

નીજલ જાની કઈ મોહી !

હીર દઈતે જાળ જાણે,

મરદ બદલેગો તોંહી ! !

આ બનાવ બન્યા પછી પોતે ગૌઘાટ નામના સ્થાનમાં રહ્યા હતા. ત્યાં તેઓ ગોસ્વામી શ્રી વલ્લભાચાર્યજીના શિષ્ય થયા હતા. તેના સાથે સાથે ગોકુળમાં શ્રીનાથજીના મંદીરમાં ગયા હતા. ગોસ્વામી વીઠ્ઠલનાથજીએ એમને પુષ્ટી માર્ગના આઠ મહા કવિઓમાં સ્થાન આપ્યું હતું. તે શ્રીકૃષ્ણના અનન્ય ભક્ત હતા. વૃજ સાહિત્યમાં તેમનું અગ્રસ્થાન હતું. તેમણે “સુરસાગર” નામનો એક ગ્રંથ બનાવ્યો છે તે બહુ રસીક ને જ્ઞાનથી ભરપૂર છે.

લવ સતસંગનું રૂળ.

વિશ્વામિત્ર અને વશિષ્ઠ મહાન ઋષિઓ હતા. એક વખતે વિશ્વામિત્ર ઋષીએ વશિષ્ઠ ઋષિને કહ્યું કે હું મારું સાઠ હજાર વર્ષનું તપ તમોને આપું છું એમ કહી પાણીની અંજલી મુકી. ત્યારે વસિષ્ઠ મુની રાજી થઈને વિશ્વામિત્રને કહે કે જાઓ મેં તમને લવ સતસંગનું રૂળ આપ્યું એટલે વિશ્વામિત્ર ઋષિ બહુ જ કૌપાયમાન

થયા કે મેં સાહજનર વર્ષનું તપ આપ્યું ને તમોએ લવ સત્સંગનું ફળ આપવાનું કહ્યું તે મારી મસ્કરી કરી. ત્યારે વશિષ્ઠમુનિ કહે કે તમારી મસ્કરી નથી કરી. આપણે જાને જમને ન્યાય કરાવીએ, એમ કહીને તે ઋષિને શાન્તી પમાડીને તે જાને જણા અહ્મા, વિષ્ણુ ને શીવજી પાસે ગયા. પણ ત્યાં કાંઈ પણ ન્યાય થયો નહિ. ત્યારે જાને શેષજી પાસે ગયા ને શેષનારાયણને કહ્યું કે લવસત્સંગ મોટો કે સાહજનર વર્ષનું તપ મોટું, એ બેનો ન્યાય કરી આપો ! ત્યારે શેષનારાયણ બોલ્યા કે મારે માથે ચૌદ લોકનો બાર છે તે ઉંચો થાય તો તમારો ન્યાય કરૂં. ત્યારે તેણે કહ્યું કે-શી રીતે ઉંચો થાય ? ત્યારે શેષજી કહે કે તમો એમ કહો કે-સાહજનર વર્ષનું તપ અધિક હોય તો શેષજીને માથેથી અહ્માંડ ઉંચું થજો ત્યારે વિશ્વામિત્રે તેમ કહ્યું પણ તે ઉંચું ન થયું. પછી વિશ્વામિત્રે કહ્યું કે લવ સત્સંગ સાહજનર વરસના તપથી વધારે હોય તો શેષજીને માથેથી પૃથ્વી ઉંચી થજો. એટલે તરત પૃથ્વી ઉંચી થમ્. પછી શેષજીએ કહ્યું કે આ તમારો ન્યાય બરોબર થયો કારણ કે લવ સત્સંગે પૃથ્વી ઉંચી થઈ માટે સાહજનર વર્ષના તપ કરતાં લવ સત્સંગ અધિક છે. આ પ્રમાણે વિશ્વામિત્ર ઋષિએ વાત સત્ય માની ને પોતાનું અભિમાન મુક્યું. માટે સર્વે સાધન કરતાં સત્સંગ કરવો તેનું ફળ અધિક છે કારણ કે સત્સંગથી જીવ જન્મમરણથી મુકાઈ જાય છે અને અવિચળ પદ સહેજે પ્રાપ્ત થાય છે એ નિર્વિવાદ છે.

આપણું મન કેમ વશ કરવું ?

આપણું મન એ ખરેખર ભુત જેવું છે તે વિષે શાસ્ત્રમાં દૃષ્ટાંત છે કે એક માણસે એક ભુત સાધ્યો હતો તે એને કામ ન બતાવે તો ખાવા તૈયાર થતો તેના શોકે કરીને ચિંતામાં તે માણસ દુબળા જેવો દેખાય ને હમેશાં ઉદાસી જણાય. તેને કોઈક અનુભવી સારો માણસ મળ્યો તેણે તેને પૂછ્યું કે આમ તમારા દેહના હવાલો કેમ દેખાય છે ? ત્યારે તેને પોતાનું વૃત્તાંત કહી દેખાડ્યું. એટલે તે

માણસે તેને એક ઉપાય બતાવ્યો કે—તું એક મોટો વાંસ સારો જોઈને લઈ આવ ને તારા ફળીયામાં ઉભો કર પછી તું ભુતને એમ આજ્ઞા કર કે તારે આ વાંસ ઉપર ચડવું ને ઉતરવું ને જ્યારે હું જોલાવું ત્યારે આવવું. આવી રીતે કરતાં ભુત તેને વશ થયો. આપણું મન પણ એ ભુત જેવું છે માટે તેને જરા પણ નવફં ન રહેવા દેતાં કામમાં હમેશાં ગુંથવી રાખતાં આનંદ રહે છે નહિ તો એ મનસ્વી ભુત આપણને ખાવાને તૈયાર થાય છે.

વાણીઓ ! ! !

રચનાર:—‘ વીસમી સદી ’ નો મસ્ત વજીર.

(રાગ—મુસદદસ)

લોકો કહે સૌ વાતમાં, પોત્રો જણાયે વાણીઓ,
છે માત ગાંડી તે છતાં કાલો ગણાયે વાણીઓ;
તકરાર કે તોફાનમાં, પણ ના ફસાયે વાણીઓ,
બસ ગરીબ ભોળા, જાતમાં હરદમ ખપાયે વાણીઓ.
લોકો બધા જુદા દર્યા, નામદ નહીં છે વાણીઓ,
બંદુકની રહામે ઉભો, દાંડી મહી છે વાણીઓ. ૧

દાંડી નહીં પણ આજે દેવોનું બનેલું ધામ છે,
જ્યાં હીંદના નેતા તણો, આજે થયો મુકામ છે;
ત્યાં ન્યાય ને અન્યાયના, તંબુ થએલા જામ છે,
લોકો કહે દાંડી નહીં, રણક્ષેત્ર એનું નામ છે.
એ ક્ષેત્રમાં રણવીર થઈ, આગળ ધપાવે વાણીઓ;
લઈ લાઈ માંહે પાવડો, મીઠું પકાવે વાણીઓ. ૨

દેશનો એ મહાત્મા, ઝુલી ગયો આજે જુઓ,
પ્રાણ દેશ હર્ષથી, ઝુલી ગયો આજે જુઓ;
આશ્રમ, સગાં, રનેડી, બધાં ભુલી ગયો આજે જુઓ,
રણયુદ્ધનો નાયક બની, ઝુઝી રહ્યો આજે જુઓ.

સરકારને ધ્રુળવતો, આજે ઉભો છે વાણીઓ,
સ્વતંત્રતા પોકારતો, આજે ઉભો છે વાણીઓ. ૩
દાંડી મહીં દાંડી પડી, જગો અરે ઓ હિંદીઓ,
સ્વરાજ્ય એ હક આપણો, માંગો અરે ઓ હિંદીઓ;
નીમક બનાવવા આજથી, લાગો અરે ઓ હિંદીઓ,
ઉંઘ્યા બહુ છો આજ તો, જગો અરે ઓ હિંદીઓ.
પરતંત્રતાની બેડીઓ, તોડી રહ્યો છે વાણીઓ,
લાખો મહીં હા એકલો દોડી રહ્યો છે વાણીઓ. ૪
તાકાત કેની આત્મબળની, હાથમાં તલવાર છે,
એ તોડવા બખ્તર અહિંસાનું બધા લાચાર છે;
છે હાડપીંજર સમ છતાં, સામે થવા શા ભાર છે,
એ વાણીએ આજે ખરેખર મુંઝવી સરકાર છે.
કહોને અરે ઓ ભાઈ, એ રજપુત છે કે વાણીઓ,
રણક્ષેત્રમાં હસ્તો ઉભો, જમદુત છે કે વાણીઓ, ૫
ગાંધી નથી ગુજરાતનો, આજે બન્યો એ પીર છે,
નહીં હાથમાં તલવાર કે, કમાન માંહે તીર છે;
લંડન મહીં પોકાર છે કે મામલો ગંભીર છે,
'મસ્ત' એ આજે બનેલો, હિંદનો 'વઝીર' છે.
મોહન કહો કે મહાત્મા, ગાંધી કહો કે વાણીઓ,
જયકાર તારો હો ખરો, તું જાતનો છે વાણીઓ, ૬

આશા.

Even those who have nothing else have hope.

THALES.

આશા ઇનશાનજાત માટે એક મુખ્ય આશીર્વાદ છે. તે
ગરીબોનો મુખ્ય મોટો મદદગાર છે. ઉમેદ એ તો ગોયા ગરીબ
માણસનું રાત અને દીવસનું ભોજન છે ! આશાથી જ અઉલાદે
આદમ બલાં બલાં કામો કરી શકે છે. એલેકઝાન્ડરને જ્યારે છુટે

હાથે આપણે કરતાં જોયો ત્યારે એક જણે એને પૂછ્યું કે તું તારે પોતાને માટે શું રાખવા માંગે છે ? એણેકાન્ડરે તુરત જ જવાબ આપ્યો. સૌથી મોટું જવાહીર આશા ! આશા જેવી ઉત્તમ વસ્તુ દુનિયામાં બીજી કોઈ જ નથી. આશા, હા અમર આશા તારી કુમક ઉપર દુન્યવી મનુષ્યો પોતાની જાંદગીનો મુખ્ય પાયો રચે છે. અરેરે, દુનિયામાં જો આશા જેવી કંઈક વસ્તુ હોત નહીં તો ઇનસાનગતત્વ જીવન અતિશય ઘણું કઠણ થઈ જત. જો આશા હોત નહીં તો જાંદગી પણ હોત નહીં !

If it were not for Hope, where would the Future be ?—in hell ! It is useless to say where the Present is, for most of us know; and as for the Past, what predominates in memory ?—Hope baffled Ergo, in all human affairs is Hope, Hope, Hope !

BYRON.

જીવને સલાહ.

અરે જીવડા એમ ઠગ્યાજી ક્યાં વેર ચાલશે ? ક્યાં વેર તું પરમાત્માને આમ છેતરી શકશે ? અરેરે, ભાન ભુલા ઇનસાન તું કદાપી જગતને છેતરશે, પરંતુ તું જગતના આપને ઝીનહાર છેતરી શકનાર નથી. પહાડોની ટોચ ઉપર કે પાણીની સપાટીની હેઠળ કરેલા ગુન્હાઓ પણ તે દાતારથી છુપાયેલા નથી. સત માનજે એ આદમ કે નાનામાં નાની રજકણ પણ તેની નજર બાહરે કે ધ્યાન બાહરે નથી જ. તો એ ગુમરાહ ઇનસાન તારા ગુનાહો તું કેવી રીતે તે જગપ્રકર્તાથી છુપાવી શકશે ? અરે. જ્યારે તારો એક પણ વિચાર તેની જાણ બાહરે નથી તો તારું ભુકું કર્તવ્ય કેમે કરી તેનેથી છુપું રહી શકે ? અએ જીવડા, હવે એવી ભુંડી જાંદગી ગુજરવાથી બાઝ આવ ! ભલી ભલાઈમાં જ જીવ કે જેથી કરી તું ભલી તે ભલાઈમાં

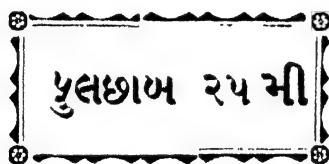
જ આ દેહનો ત્યાગ કરી શકે ! આ જીવંતો તો સદંતર જ ફાની છે જેની મોહીની એ દીવાની છે.

બુદ્ધિ વગર કામ થતું નથી.

એક ગામમાં કાકા ને ભત્રીજો બંને જણા ચોરીનો ધંધો કરતા હતા. જે ચોરી કરી લાવે તેમાં કાકાના બે ભાગ ને ભત્રીજાનો એક ભાગ કરેલ હતો. થોડા દિવસ બાદ ભત્રીજો કહેવા લાગ્યો કે કાકા હું તમામ કામ કરું છું ને મને તમે કેમ એકજ ભાગ આપો છો ! ત્યારે કાકાએ કહ્યું કે તું હજુ પાકો થયો નથી, જ્યારે પાકો થઇશ ત્યારે તને બે ભાગ આપીશ. ત્યારે ભત્રીજો કહ્યું કે કાકા પાકું કેમ થવાતું હશે ! ત્યારે કાકાએ કહ્યું કે વખત આવે અતાવીશ.

એક વખતે એક ગામમાંથી બળદ છોડીને કાકા ભત્રીજો આવતા હતા. રસ્તામાં સવાર પડી ગયું. તે વખતે બીજા ગામના ચોરામાં થઇને જવાનું હતું તે વખતે કાકાએ કહ્યું કે હું જંગલ જઇ આવું. તું બળદને લાંકીને ગામ બહાર નિકળી જા. ભત્રીજો બળદ લઇ જેવો ચોરા પાસે ગયો ત્યાં પોલીસ પટેલે શક ઉપરથી તેને ચોરે બળદ સહીત બેસાડી દીધો. એટલામાં કાકા આવ્યો કે અલ્યા મુરખા મોડું થાય છે. અહીં કેમ બેઠો છે ત્યારે સિપાઇએ કહ્યું કે એને તો અમે બેસાડ્યો છે ? કાકા કહે એને તમે શામાટે બેસાડ્યો છે ? ત્યારે સિપાઇએ કહ્યું અમે પૂછતાં સીધો જવાબ ન દીધો તેથી અમેને શક આવ્યો તેથી બેસાડ્યો છે. ત્યારે કાકાએ પૂછ્યું કે તમે એને શું પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો ? સિપાઇએ કહ્યું કે અમે તેને પૂછ્યું કે બળદ કોનો છે ? ક્યાંથી લાવ્યો ! એમ પૂછ્યું હતું એટલે તેનો જવાબ તે બરોબર દઇ શક્યો નહિ, તેથી અમે ચોર ગણી બેસાડ્યો છે. ત્યારે કાકા કહે ! જાઓ ! જાઓ ! મારા ભાઇ !! તમે કાંઇ વિચારતા નથી ! કેમકે એનાથી જવાબ દેવાય એવું હોય તો જવાબ દેને ? કારણ એની મા નાતરે ગઇ ત્યાંથી બળદ આવ્યો છે. હવે એ કહે કે મારી મા નાતરે ગઇ ત્યાંથી લાવ્યો છું ! તમે પણ થોડો દિવસે ચોર ગણી કાઢો તેને તમે

કોઇ માથાનો મળ્યો નથી કે શું ! એમ કહી પેલો બળદ છોડી પેલા ભત્રિજને ઉઠાડી ચાલતો થયો ને સિપાઇ બિચારા ગુન્હામાં આવેલા બળદી દીલગીર થવા લાગ્યા. રસ્તે ચાલતાં કાકાએ ભત્રિજને કહ્યું, જોયું આના બે ભાગ લઉં છું. નહિ તો આજ તને કેદમાં નાંખત ને બળદ પણ જાત ! ભત્રિજે પણ કાકાની શિખામણ માનીને તે દિવસથી પોતે પણ પાકો ચોર થયો. આ તો એક દૃષ્ટાંત છે પણ તેના ઉપરથી આપણે સાર શું લેવાનો છે કે જેની બુદ્ધિ સારી હોય તે કોઇપણ પ્રકારના ગુન્હામાં સપડતો નથી. આ પ્રમાણે આપણે આપણા જીવના કલ્યાણમાં પણ વિચારવું ઘટે છે કે સત્પુરુષને રાજ કરી પાકા સત્સંગી થવું ને જ્ઞાન એવું શીખવું કે કોઇની છાયામાં દબાવું નહિ.

અક્કલ વેચવાની દુકાન.

એક બ્રાહ્મણ પરદેશમાં કમાવાને માટે ઘેરથી પાંચ રૂપિયા લઇને એક શહેરમાં જતો હતો. રસ્તામાં એક નાના કર્યામાં રાત રહ્યો. ત્યાં ગામની બહાર એક અક્કલ વેચવાની દુકાન એવું પાટીયું મારેલું હતું. તેથી “ તે દુકાનની અંદર ગયો તો ત્યાં માલ કાંઈ દીકામાં આવ્યો નહિ. એક સાઠ વર્ષનો ડોસો ગાદી તકીયાપર બેઠો હતો. તેને પૂછ્યું અહીં શું વેચાય છે ! ત્યારે તે ડોસાએ કહ્યું ગોર મહારાજ આ તો અક્કલ વેચવાની દુકાન છે. તમારે અક્કલ જોઈતી હોય તો પૈસા ખરચી લ્યો. ત્યારે વિપ્ર બોલ્યો મને કૃપા કરી એક રૂપિયાની અક્કલ આપો એટલે ડોસાએ એક કાડમાં લખેલી શિખામણ આપી !

(૧) પાંચ મળીને ચાલવું, પાંચ મળીને રહેવું, પાંચ મળીને બોલવું. ઉપર પ્રમાણે પાંચ મળીને જે જે ક્રિયા કરે તેને કોઇ દિવસ દુઃખ આવતું નથી.

લ્યો ગોર મહારાજ આ એક રૂપિયાની અક્કલ. તમે પાંચને મળીને જે જે ક્રિયા કરશો તેમાં વિજયવાન થશો, પણ પાંચને ઓળંગીને કોઈ ક્રિયા કરવી નહિ !

ત્યારે તે બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે એક રૂપિયાની બીજી અક્કલ આપો ? ત્યારે પેલા ડોસાએ બીજું શિખામણનું પતું કાઢી બ્રાહ્મણના હાથમાં આપ્યું. તેમાં નીચે પ્રમાણે અક્કલ દર્શાવેલી હતી.

(૨) એકલા સ્વાદુ ભોજન હોય તે ન જમવું, કાંઈક પોતાનો અર્થ હોય તે એકલા ન ચિંતવવો, કહેતાં એનો મનસુઓ એકલા ન કરવો તથા માર્ગમાં એકલા ન ચાલવું, તથા રાત્રે સર્વે સુષ્પ જાય ત્યારે પોતે એકલા ન જાગવું.

બ્રાહ્મણે તો બીજા રૂપિયાની શિખામણ લીધી તે તેને વિશેષ પસંદ પડી એટલે તેણે પેલા ડોસાને રાજી થઈ કહ્યું, શેઠજી મને આ ત્રીજા રૂપિયાની અક્કલ ન આપો ! ત્યારે તે ડોસાએ ત્રીજું કાર્ડ કાઢી અક્કલ આપી. તેમાં નીચેનો સાર હતો.

(૩) નદીને કાંઠે જઈ તીરથસ્નાન કરવું હોય તો ઘાટ, જે ઓવારે તે થકી છેડે જઈ ન કરવું. આ શિખામણ જે પુરૂષ હેતે કરીને જાણી લે છે, તે પુરૂષ સર્વે સુખને ભોગવે છે. પછી બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે હવે ચોથા રૂપિયાની અક્કલ આપો.

(૪) જે ડાહ્યો માણસ હોય તે કોઈ દેવાંગના જેવી, સ્ત્રી હોય તેનો કોઈ દહાડો વિશ્વાસ ન કરે તો પોતાની સ્ત્રીનો તો વિશ્વાસ કેમ જ થાય ? માટે જો કોઈ માણસ સ્ત્રીનો વિશ્વાસ રાખે તો તે પુરૂષ ભયંકર દુઃખને પામે છે. માટે સ્ત્રીનો વિશ્વાસ ન કરવો.

ત્યારે પુનઃ બ્રાહ્મણે કહ્યું કે પાંચમા રૂપિયાની અક્કલ આપો ! ત્યારે તે શેઠે પાંચમું પાતું કાઢી નીચે પ્રમાણે વાંચી બતાવી.

(૫) મહીપતિ જે રાજા તે તને કંઠક મોઢામોઢ પુછે તો રીસ-રાગનો ત્યાગ કરીને, સર્વ પ્રકારે વિરોધ માત્રનો ત્યાગ કરીને, સત્યજ કહેવું તથા રાજાના દેશનાં વખાણ કરવાને રાજાનો જશ કીર્તિ બોલવી તે પણ સત્યજ છે એમ જાણવું તે સાઈ છે.

ઉપર પ્રમાણે પોતા પાસે પાંચ રૂપિયા હતા તેની અઝલ લઈને પોતે એક ધર્મશાળામાં રાત રહ્યો. ત્યાં એક બાવો મદો હતો તેની ચાકરી કરવાને બ્રાહ્મણ લાગી પડ્યો. આડેક દિવસે તે બાવો મરી ગયો ને બાવાજીનું પંચ હતું તે પંચે ઠરાવ કર્યો કે બાવાજીના પાછળ આ બ્રાહ્મણ સુપાત્ર છે માટે તેને ગાદીએ બેસાડવો એટલે તેને બાવાની ગાદી સોંપાણી ને તુરત એક લાખ રૂપિયાના રોટનો ધણી થયો. આવી રીતે એક રૂપિયાની અઝલથી નો પંચથી તેને મોટો લાભ થયો ને તે દિવસથી તેનું દારિદ્ર પણ ગયું. પોતાના બાળ-બચ્ચાને દેવનગરીમાં તેડાવી તે બ્રાહ્મણ ઉત્તમ સુખ માનવા લાગ્યો પણ પોતે ખરીદેલી અઝલ પોતાના ચરીસામાં મઢાવી તેણે રાખેલી હતી. જ્યારે તેનો ઉપયોગ કરવો ઘટતો ત્યારે તે પ્રમાણે કરી એક રૂપિયાની અઝલથી લાખો રૂપિયાનો ફાયદો તે અનાયાસે મેળવતો હતો.

કલ્પીના રાક્ષસો.

એક રાજાના રાજ્યમાં ત્રણ મોટા મદોન્મત વાઘ પેંધ્યા હતા. તેમને મારવાને વાસ્તે તે રાજાએ બહુ પ્રયત્ન કરાવ્યો. પહેલા ફોજદાર વિગેરેને મારવાની આજ્ઞા કરી. પછી તેના મોટા કારભારી, સેનાપતિ, દિવાન વિગેરેને આજ્ઞા કરી પણ તે વાઘ કોઈથી નહિ મરાયા. ત્યારે રાજાએ બીડું ફેરવ્યું કે એ વાઘને જે મારે તેને મોજ આપું. તે પણ કોઈથી ન મુચ્ચા. ત્યારે તે રાજા પોતાની સ્વારી ચઢાવી પોતેજ તે વાઘ સામે ચઢ્યા ને તેને મારી નાંખ્યા.

તાત્પર્ય.

આજ કળીયુગમાં કામ, ક્રોધ ને લોભ એ ત્રણ આ સંસારરૂપી

પરમેશ્વરની રેયતને હેરાન કરનારા મદોન્મત વાધ છે કે જણે મોટા મોટા રાવણાદિક રાક્ષસો તથા ઇદ્રાદિક દેવ તથા મોટા મોટા નારદાદિક મુનિઓ તેમને પણ પરાભવ પમાડેલા છે. તેમની વાતો શાસ્ત્રોમાં પ્રસિદ્ધ છે. આવા બળીયા કામ, ક્રોધ ને લોભ તેને આજ શ્રી સ્વામીનારાયણ ભગવાને પોતે છતી લીધા છે ને તેમને આસરે કરીને આ સંપ્રદાયને વિષે મોટા મોટા બ્રહ્મનિષ્ઠ સત્તપુરુષો ઘણાક થઈ ગયા ને હાલમાં પણ ઘણા જોવામાં આવે છે. જો કોઈ પણ પ્રાણી તન મનથી તેનો આશ્રય કરે તો તેના અંતર શત્રુ તુરતમાં વશ થઈ જાય છે.

મહાત્મા નારદજી ને પર્વત ઋષિનો દુર્દશાનું વર્ણન.

એક વખતે નારદ તથા પર્વત ઋષિ અંબરિષ રાજાને મ્હેલે આવ્યા. તે ઘર નાના પ્રકારના રત્નથી શોભતું હતું. તે રાજાને જ્યંતિ નામે સુંદર કન્યા હતી. તેના નશીબમાં સુખદુઃખ કેવું છે તે જાણવાને જ્યંતિનો હાથ નારદ તથા પર્વત ઋષિને બતાવ્યો. કન્યાને જોઈ બંને ઋષિઓ મોહ પામ્યા ને પોતેજ તેને વરવાને ઇચ્છ્યું ને કામથી મોહ પામી તે બંને જણ નિર્લાજ થઈને તે રાજાની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે, હે રાજા તે કન્યા અમોને આપો તો તમારું કલ્યાણ થશે. રાજા તો તે બંનેનું વચન સાંભળીને વિસ્મય પામ્યો, ને થોડો વિચાર કરી તેમની નૈષ્ઠિકતા જાણતો હોવાથી બોલ્યો. આપ બંને બ્રહ્મનિષ્ઠ તરીકે પ્રસિદ્ધ છો. વ્રજી નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી છો છતાં કન્યા પરણવાની વાત કરો છો ને વિનોદ કરો છો કે ખરું કહો છો ?

ઋષિઓ બોલ્યા—બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થપણું, વાનપ્રસ્થતા કે સન્યસ્ત એમાં જો ભગવાનની દૃઢ ભક્તિ ન હોય તો તે ભગવાન પ્રસન્ન થતા નથી. ગમે તે એક આશ્રમમાં રહીને મોક્ષ ઇચ્છનારે ભગવાનના યશ ગાવા તેથી જ પ્રભુ પ્રસન્ન થાય છે. હે રાજા અમે અત્યાર સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળીને તેમના યશ ગાયા છે હવે ગૃહસ્થાશ્રમ માંડીને

તેમનાં હૃદયન કરીશું. હે રાજન ! કન્યા લેવામાં અમારો નિઃસંશય એવો નિશ્ચય છે કે અમોને તે આપીને સુખી થાઓ ! કામથી મૂઢ મતી જેમની થઇ છે એવા બે ઋષિના વચન સાંભળીને શ્રાપથી બહીતો ચિન્તાથી વ્યાકુળ મનવાળો એવો એ રાજ બોલ્યો.

મારી કન્યા એક છે ને આપ બન્ને જણ તેની ઇચ્છા કરો છો. તે લોક તથા શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે એટલે તેનું દાન કેવી રીતે કરું. એક પુરૂષની બે સ્ત્રીઓ જોઇ છે પણ બે પુરૂષની એક સ્ત્રી કદિ જોઇ નથી. માટે કન્યા પોતાની ઇચ્છામાં આવે તેને વરશે સવારે હું તેનો સ્વયંવર કરીશ. આ વચન સાંભળી નારદજી તથા પવંત ઋષિ રાજ થઈ ભગવાન પાસે રૂપ માગવા ગયા. ભગવાને પણ તેમને વાંદરાનાં રૂપ આપ્યાં. તેઓ સભામાં ગયા ત્યાં તેમની ભારે મશ્કરી થઇ અને તેમનું માન ઉતરી ગયું ને સુદર્શન ચક્ર તે ઋષિની પાછળ પડતાં બહુજ દાઝવા લાગ્યા ને ચારે તરફ ફર્યા પણ કોઇએ રક્ષા ન કરી, એટલે તેઓ વૈકુંઠમાં ગયા. ત્યાં ભગવાને તેની રક્ષા કરી. આ પ્રમાણે નારદ તથા પર્વત ઋષિને ફક્ત સ્ત્રીનું રૂપ જોવાથી અનંત કષ્ટ ભોગવવું પડ્યું ને માનભંગ થયા. તો જેઓ પરસ્ત્રીના રાગી છે ને મૈથુનમાં જેમની પ્રીતિ છે તેમની અંત વખતે શું ગતિ થશે તેનો પણ વિચાર કરવો જોઇએ ! કારણ કે પરમાત્માએ આપણને બુદ્ધિ આપી છે તો તેનો ઉપયોગ નહિ કરીએ તો આપણને ભારે નુકસાની થશે ! માટે શાસ્ત્રો વાંચી તે પ્રમાણે તેમાંથી સાર લઇ આપણે સદ્વર્તન રાખવું કે જેને લીધે “જીવતા લાખના ને મુવે સવા લાખના” લાથીની પેડે ગણાઇએ !

બે તપસ્વી ને નારદ રૂષિ.

એક સમયને વિષે નારદજી ભગવાન પાસે જતા હતા. તેમણે માર્ગે ચાલતાં બે તપસ્વી તપ કરતા જોયા. તેમાં એક ઝાડ નીચે ઝાડની પ્રદક્ષિણા કરતો હતો. તે તપસ્વી બોલ્યો હે, મહારાજ, તમે કાણ છો ? ત્યારે નારદજી બોલ્યા જે હું નારદ રૂષિ છું. ત્યારે તે

તપસ્વી કહે કે તમે ક્યાં જાઓ છો ? ત્યારે નારદજી કહે કે, હું ભગવાન પાસે જઈ છું. ત્યારે તે તપસ્વી બોલ્યો કે મારો સંદેશો ભગવાનને કહેશો ? ત્યારે નારદજી કહે કે હા, કહીશું. તમે કહો. ત્યારે તે તપસ્વી બોલ્યો કે મારી મુક્તિ ક્યારે થશે ? એમ તમે મારી તરફનું ભગવાનને પુછી લાવજો. પછી નારદજી હા કહીને ભગવાન પાસે ગયા, દર્શન કરી આનંદ પામ્યા, ત્યારે ભગવાને સન્માન કરી બેસાડ્યા ત્યારે નારદજીએ પૂછ્યું કે હે ભગવાન ! એક તપસ્વી જાડની પ્રદક્ષિણા કરે છે ને તમારું નામ જપે છે તેને તમે ક્યારે દર્શન દેશો, અને તેનું કલ્યાણ ક્યારે કરશો ? ત્યારે ભગવાન બોલ્યા જે એ જાડના જેટલાં પાંદડાં છે તેટલાં હજાર વર્ષ થશે ત્યારે તેને દર્શન દઈશ. એ વાત આવીને નારદજીએ તે તપસ્વીને કહી. ત્યારે તે તપસ્વી અત્યંત મુશી થઈને કુદગા લાગ્યો ને બોલ્યો કે—એટલાં વર્ષ થશે ત્યારે પણ મારી મુક્તિ તો થશે, માટે મારું મોટું ભાગ્ય છે. એમ કહું છે ત્યાં તરતજ ભગવાને આવીને તેને દર્શન દીધાં, તે જોઈ નારદજી તો વિસ્મય પામ્યા ને બોલ્યા કે હે ભગવાન ! તમે તો એમ કહેતા હતા કે જાડનાં જેટલાં પાંદડાં છે તેટલા હજાર વર્ષ દર્શન દઈશ ને આ તો હું દેખતાં તત્કાલ આવીને દર્શન દઈ સુખીયો કર્યો, ત્યારે ભગવાને કહ્યું કે શ્રદ્ધાએ કરીને હું રાજ થયો છું આ ઉપરથી તાત્પર્ય એ છે કે,—

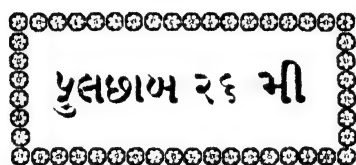
શ્રદ્ધાવાન લભતે જ્ઞાનં, તત્પરઃ સંયતેન્દ્રિયઃ ।

જ્ઞાનં લબ્ધ્વા પરાંશાંતિમચિરેણાધિગચ્છતિ ॥

એમ કહી ભગવાન રાજ થઈ તેને વર આપી ચાલતા થયા એટલામાં એક બીજો તપસ્વી દીડો ત્યારે તે તપસ્વી બોલ્યો કે મહારાજ મારું તપ તો જુઓ ? એમ કહ્યું ત્યારે ભગવાન કહે જે હા—ભાઈ તારું તપ જોઈને હું અહીં આવ્યો છું. માટે તું વર માગ. ત્યારે પેલો તપસ્વી બોલ્યો કે ના, ના, મહારાજ ! મારું તપ તો

જુઓ ? એમ બેચારવાર અહંકારયુક્ત વચન બોલ્યો. તેને સાંભળીને ભગવાન કુરાજી થયા કે તું તપ કરે છે તે આ શીલા કેની છે ? ત્યારે તે તપસ્વી કહે કે મહારાજ તે તમારી છે ? ત્યારે ભગવાન કહે કે તે મારી શીલાને કેમ ભારે મારી ? માટે જોટલા વર્ષ તું એ શીલાપર બેઠો છે તેટલો વખત તે શીલા તારાપર બેઠશે એમ કહી ચાલી નીકળ્યા.

આ ઉપરથી સાર એ લેવાનો છે જપ, તપ, વ્રત, નિયમ જે કાંઈ કરવું તે ખીન અહંકારે નિષ્કામ ભાવે અને ભગવાનના ભક્તની પ્રસન્નતાને અર્થે કરવું તેથી ભગવાન રાજી થાય છે નહિ તો ઉલટું અવળું થાય છે.

શિયળ વિના શણગાર શોભતા નથી.

અંદાવળા.

શિળ વિના શોભે ન કદી, આભુષણ કહું એક;
સોળે તણી તો શિળજ શોભે, જે ટાણે રાખે ટેક;
ટાણે રાખે ટેક તે કેવી તો કે પરસ્ત્રી તો માતા જેવી,
કહે ગોવિંદરામ આ જીવિત તો બે દિ, શિળ વિના
શોભે નહિ કદી આભુષણ કહું એક

પરનારી કે પરધન વિષે.

સર્પ ખાય તો સુખેથી ખાજ્યો, તેથી રૂઠી દલાય,
પરનારી કે પૈસા સન્મુખ, ચાલે મહા દુઃખ થાય;
ચાલે મહાદુઃખ થાય તે કેવું ભવ ભટકણામાં નાંખે એવું
કહે ગોવિંદરામ અળગા થાજ્યો, સર્પ ખાય તો સુખેથી ખાજ્યો.

આંહી રહેવાનું નથી.

આજકાલમાં જનું ઉઠી રેવું નથી રડ,
રાજ પ્રજા ગમાર તે, ચાલ્યુ જશે સડ;
ચાલ્યુ જશે સા તે જશે ને તે ખાટયા જે
હરી ગુણ ગાશે; કહે ગોવિંદરામ રચના
રચી છે જુદી આજ કાલમાં જનું ઉઠી

પાપીના પોકાર.

કરે પાપી અતિશે પોકાર, પરવશ થયો પ્રાણીઓ,
દુઃખ દેખી રૂએ નરનાર, પરવશ થયો પ્રાણીઓ.
પેટ ચડે બંધ છુટી ગયા રે, જીવ અતિશે અકળાય;
સુખી અવસ્થા પ્રાધન થઇ, ભાંગ્યું વેણ બોલે બકવાય.

પરવશ—૧

ડોઢે વાગે ઝાકલાં, ભુવો ધુણે ભરવાડ;
નિર્લજ નકટી દેવની રે, બાધા રાખો કરશે માતા વાર.

પરવશ—૨

વાળે બાવન વીરનો રે, જંત્ર મંત્ર બહુ જાણ;
મુંઠ નાંખી કામણ કયો રે, દોરો બાંધો તો થાશે સુવાણ;

પરવશ—૩

જેશી કહે પીડે ગ્રહ પનોતી, શાન્તી કરે સુખ થાય;
દેવાનંદ કહે મૃત્યુ જપનો રે, જાપ જપીએ દરદ મટી જાય.

પરવશ—૪

મૃત્યુ પાછું વળતું નથી.

મુરખ નર કરે કોટી ઉપાય, મૃત્યુ પાછું નહિ વળે;
તુટી આયુષ્ય તે ન સંધાય, મૃત્યુ પાછું નહિ વળે.
અશીણ તો ઉગે નહિ રે, પાપી દાર પાય,
ભાઇબંધ મળી ભુંડું કર્યું રે, નાખ્યો નરક પડ્યો પરતાય.

મૃત્યુ પાછું—૫

કોરી કરે ગૌદાન રે, સોના રૂપાના શણુગાર;
પામે રૂળ પરલોકમાં રે, માથે મરણ જન્મ બહુવાર.

મૃત્યુ પાછું—૨

કાશીએ જઈને કરવત મેલાવેને, ગાળે દિમાળે દેહ;
લકિત વિના ભવ ન તરે રે, પામે રાજ સાજ સુખ તેહ.

મૃત્યુ પાછું—૩

બુદ્ધા જોખન બાળનેરે, જમડા પકડી જાય;
દેવાનંદ કહો મરી ગયા રે, વાંસેવાર કોઈ કોઈથી ન થાય.

મૃત્યુ પાછું. ૪

અડાલજની વાવપરનો લેખ.

મેસાણાથી અમદાવાદ જતી ટ્રેનમાં ખોડીયાર નામનું એક સ્ટેશન આવે છે. ત્યાંથી થોડે દુર અડાલજની વાવ નામનું પવિત્ર ક્ષેત્ર છે. તે વાવ બહુ જ મુંદર તથા મહાત્મા પુરૂષની પ્રસાદીની છે. તે વાવ ઉપર એક લેખ છે કે “હું જાતે સ્ત્રીને ક્ષત્રી રાજની દીકરીને આ માંડે નામ ને મારા પિતાએ મને મુસલમાન પાદશાહને આપી છે. તે વાવ આટલા રૂપીઆનું ખર્ચ કરીને મેં કરાવી છે. તે મારી મોટમ સાઈ કે મારી કીર્તિ સાઈ કે માંડે નામ રહે તે સાઈ કરાવી નથી. મારા કલ્યાણ સાઈ કરાવી છે પણ આ મારો દેહ છતે કોઈ મોટા પુરૂષ મને મળ્યા નથી પણ વાંસેથી કોઈ કાળે મારા પુરૂષ પ્રગટ થાય તે આ વાવનું પાણી પીને મારા જીવનું કલ્યાણ કરજો એ મારી અરજ છે.” આ લખાણ સાંભળીને શ્રીમહારાજ તથા મોટા સદ્ગુરુઓ ઘણા રાજ થયા ને આ વાવમાં નાહીને તેને મહાન દીવ્ય પ્રસાદીનું સ્થાન બનાવ્યું છે ને વાવના કરનારને તથા તેમાં જોણે જોણે મદદ કરી છે તેનું ભલું થવાને મહાન આર્શિવાદ આપ્યો છે. આજ પણ આ સ્થળે હજારો મનુષ્યો સ્નાન કરવા આવે છે અને તે મહાન પ્રસાદીનું દીવ્ય સ્થાન મનાય છે.

પ્રભુની અદ્ભુત લીલા છે.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પોતાના જન્મ સમયમાં વસુદેવ દેવકીને પરમેશ્વરપણાની પ્રતિતીને અર્થે જે ચતુર્ભુજ રૂપદેખાડ્યું તથા જ્ઞાતાને જે અનેક ચતુર્ભુજરૂપ દેખાડ્યાં તથા અકૂરને જે શેષશાસ્ત્રી રૂપ દેખાડ્યું તથા અર્જુનને વિશ્વરૂપ દેખાડ્યું ઇત્યાદિક રૂપને ભેદે કરીને જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ઉપાસનાના જે ભેદ કેવા તે તો યોગ્ય છે પણ એ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન વૃજને વિષે બાલમુકુંદ કહેવાયા, મુરલી મનોહર કહેવાયા, રાધાકૃષ્ણ કહેવાયા તથા વાઝડાં ચાર્યો, ગાયો ચારી, ગોવર્ધન પર્વત ઉપાડ્યો તથા ગોપીઓ સાથે રાસક્રીડા કરી તથા મથુરાપુરીમાં આવીને કંસને માર્યો, જાદવને સુખીયા કર્યો તથા સાંદીપની બ્રાહ્મણને ઘેર વિદ્યા ભણ્યા તથા કુઅળ સાથે વિહાર કર્યો તથા દ્વારકાપુરીમાં વસ્યા ને ઃક્ષમણી આદીક અષ્ટ પટરાણીઓને પરણ્યા તથા સોળહજાર સ્ત્રીઓને પરણ્યા તથા હસ્તીનાપુરમાં રહ્યા ને પાંડવની સર્વે કષ્ટ થકી રક્ષા કરીને લાજ રાખીને અર્જુનના સારથી થયા ઇત્યાદિ સ્થાનકના ભેદે કરીને જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની અનેક લીલા છે તે લીલા પ્રમાણે આપણે આચરણ ન કરવું પણ એ લીલાનું હંમેશાં સ્મરણ કરવાથી નિર્ગુણ થાય છે.

*

*

*

ધર્મા વિષે.

દાહરો.

ધર્મ્યા થકી આ અવનીમાં,

અવનતી અવસ્ય થાય;

તે માટે ધર્મ્યા થકી,

રહેજો દુર સદાય.

કાગડો રાજહંસ નથી.

કાગડાનું શરીર જે કે કાંચનનું હોય, તથા મણિક્ય રતન તેના

અંચુ દેશમાં હોય એટલું જ નહીં પરંતુ તેનો એકેકો પક્ષ મણીઓથી અસ્ત હોય તોપણ તે કાગડોજ છે પરંતુ રાજહંસ નથી.

સાધુજનોની સેવા કરનાર કયા ગુણો મેળવે છે.

(૧) વિનય, (૨) શિષ્ટાચાર, (૩) ઉદારતા.

સંસારમાં સર્વોત્તમ કાર્ય કયું.

ધર્મર સિવાયની બીજી કોઈપણ બાબત તરફ મન વળવા માગતું હોય તો ત્યાંથી તેને પાછું વાળીને આપણી જાતને તેમાં પડતી બચાવવી એજ આ સંસારમાં સર્વોત્તમ સાધન છે.

સર્વ પ્રાણી માત્રને પોતાનો પ્રાણ પ્રિય હોય છે.

અગાઉ એક આવતા ગાડાના અવાજથી બીહી જઈને જીવવાની ઇચ્છાવાળો એક કીડો દોડતો હતો તેણે વ્યાસના પુછવાથી જણાવેલું કે મને મારા પ્રાણ બહુ વહાલા છે. દયાવાન એવા જે માનવી પ્રાણીઓને અભય આપે છે તે નિશ્ચય આ લોક ને પરલોકમાં અભય થઈને ફરે છે.

સત્ પુરુષોનો સમાગમ એ જ મહૌપધ છે.

આ જીવને અનાદિ કાળથી કુસંગિઓના પ્રસંગથી જન્મ મરણરૂપ એક મોટો રોગ પડ્યો છે અને તે રોગથી તેઓ હંમેશાં પીડાતાજ રહે છે, તેને માટે સહચરના સમાગમરૂપી ઔષધ મહા ઉપયોગનું છે. બીજું ઔષધ તેને ઉપયોગી થતું નથી.

રામાયણનું અધ્યાત્મિક રહસ્ય.

જનક તે જીવ, જીવની વૃત્તિ તે જાનકી, અહંગનથી યુક્ત જીવની સમજણ તે રૂદ્રનું ધનુષ્ય, તે ભાંગીને રઘુનાથજી જે પ્રત્યક્ષ પરબ્રહ્મ તે જીવની વૃત્તિ જાનકીને વર્યા તે રામાયણનું અધ્યાત્મય રહસ્ય કહેવાય છે.

ઉપદેશક દુહા.

જન્મ દિવસ જાણી જનો,
 હવે જે મલકાય;
 પણ આયુષ્ય ઓછું થતું,
 કોમ થકી ન કળાય.
 અદ્વયથી ઉત્પન્ન થયું,
 લીન થયાતું ત્યાંય;
 તેમાં શું હું તું કરો,
 વૃથા તજીને ન્યાય.
 જે પોતે પાળ્યા વિના,
 કદી કરે ઉપદેશ;
 તો શ્રોતાના હૃદયમાં,
 અસર કરે ના લેશ.
 કહેવું સહેલું છે ઘણું,
 પણ રહેવું મુશ્કેલ;
 કહ્યા પ્રમાણે જે રહે,
 તે જ પ્રભુનો મળેલ.
 શુદ્ધ ધરી વર્તન તમો,
 કદી રાખશે મૌન;
 ખેંચાશે તમ તરફ તે,
 તે એ સઘળાં જન.

તપસ્વી અણુ સચીદ.

અણુ સચીદ કહે છે કે એકવાર હું બાતા વિગેરે સાધન વગરનો જંગલમાં ચાલ્યો જતો હતો. માર્ગમાં બહુજ લુપ્તો થયો. અકસ્માત એક ગામડું મારી નજરે પડ્યું. ત્યાં ખજુરીની વાડી હતી, તે જોઈને હું રાજ થઈ ગયો અને મારા મનમાં ધીરજ આવી; છતાં મેં સોગન લીધા કે મારે ત્યાં જવું નથી. આથી એક ખાડો ખોદીને હું

તેમાં જઇ બેઠો. પછી એક વેપારીનું ટોળું મારી પાસે થઇને નીકળ્યું. તેમની દષ્ટી મારા ઉપર પડી. મને આગ્રહ કરીને તેઓ સાથે લઇ ગયા. મેં પુછ્યું કે, “તમે શાથી જાણ્યું કે હું અહીં ખાડામાં છું?” તેઓ બોલ્યા કે અમને જાણે કાંઇ કહેતું હોય એવું અમને લાગ્યું કે એક ઇશ્વરપ્રેમી રેતીના ખાડામાં બેઠો છે તેને તમે અહીં લઇ આવો. તેથી અમે અહીં આવ્યા છીએ.

કોઇનો દ્રોહ કરવો નહિ.

અરસપરસનો દ્રોહ એ કુસંપનો પીતા છે અને તે દ્રોહ શંકાથી જન્મ પામે છે. પ્રભુનો ભક્ત હોય તે કોઇનો દ્રોહ કરી શકતો નથી અને જો કરે તો તે પોતાના પ્રભુને અંતરજ્ઞમી જાણતો નથી. અંતરજ્ઞમી જાણનાર ભક્ત તો એવો વિચાર કરે છે કે જો હું કોઇનો દ્રોહ કરીશ તે સાથે મારા પ્રભુનો પણ દ્રોહ થશે; કારણ કે પ્રભુ અંતરયામીપણે સર્વના હૃદયમાં સદાકાળ ખીરાજમાન છે.

કર્મ ત્રણ પ્રકારનાં છે.

સંચીત, પ્રારબ્ધ અને ક્રિયમણ એવા કર્મના ત્રણ ભેદ છે. જે કાંઇ આપણે કરીએ છીએ તે ક્રિયમણ છે, એવાં અનેક ક્રિયમણ આપણે ભોગવવા માટે ભેગાં થઇ રહે તે સઘળો સમુદ સંચીત કહેવાય છે, અને એ સંચીતમાંથી સમય કે શક્તિના અનુક્રમથી જે કર્મ આપણે ભોગવવું શરૂ કરીએ છીએ તે પ્રારબ્ધ કહેવાય છે.

નાનો નાવી (હજમ).

એક કર્ણામાં નાનો નાવી (હજમ) રહેતો હતો. તેણે પોતાના દીકરાને અંગ્રેજી ભણાવી સરકારી નોકરીમાં દાખલ કર્યો, છોકરો બુદ્ધિશાળી હોવાથી મોટા ઓહાની જગ્યાપર થોડી મુદતમાં ગયો. એક વખતે પોતે ઘેર રજા પર આવ્યો. ત્યારે તેના બાપે જાણ્યું કે આજ ભાઈ ઘેર આવે છે તેથી ઘરને સાફસુફ કરવા લાગ્યો ને એક ગામમાંથી ખુરશી મંગાવી પોતાના ઘરમાં રાખી. રોશનથી પાંચ

સાત સિપાઇઓ તથા બે ચાર સ્નેહીઓ લઇને રોડમાં ઘેર આવ્યો. બાપ તે વખતે ખુરસી પર બેઠો બેઠો હુકકો પીતો પીતો કહેવા લાગ્યો કેમ ભાઈ આવ્યા ? છોકરાને તો અમલદારીનો કેફ તેથી બાપે ઉભા થઇ સલામ ભરી તેથી ક્રોધને વશ થઇ જેમ તેમ બોલવા લાગ્યો. નાનો નાવી મનમાં સમજવા લાગ્યો કે છોકરાને બહારનો પવન ભરાયો છે ? થોડીવાર પછી શાંત પડશે, પણ એ ક્રોધ તો શાન્ત ન પડતાં પોતાના બાપનો દીકરાએ તિરસ્કાર કરી ત્યાગ કર્યો.

પ્રારબ્ધ દેવી તને ધન્ય છે.

હૈ પ્રારબ્ધ દેવી ! તું એક ને હાથીએ બેસાડી છત્ર ધરાવે છે તેમ બીજને પગમાં પગરખાં વિના ઉનાળાના દીવસે તડકામાં બુખે કાસીદું કરાવે છે. તું કેટલાકોને ખાજાં ને ખાંડ ખવરાવે છે તો કેટલાકને લાકડાનો ભારો ઉપડાવી પેટ પુરણુ જીવારનો રોટલો પણ આપતી નથી. તું કેટલાકને પાલખીએ બેસાડી ફેરવે છે તો કેટલાકને મજુરની સ્થિતિમાં રાખે છે. તું કેટલાકને સોનાના થાળમાં નવાં નવાં પકવાન પીરસી જમાડે છે તો કેટલાકને ઘેરઘેર ભિક્ષા મંગાવે છે ! એકના ઉપર છત્ર ધરાવે છે તો બીજને ઉઘાડે શરીરે ખીણુ ખોદાવી સુર્યનો તાપ સહન કરાવે છે ! વાહરે પ્રારબ્ધ દેવી તારી ગતિ તો આરજ છે ! તારી કૃપા વિના સર્વે ફોગટ છે ! તારી કૃપા જેના ઉપર થઈ તેનો તો બેડો જ પાર છે.

પ્રારબ્ધમાં ન હોય ને કદાપી મળે તો ઉલટું દુઃખ થાય છે.

એક દુકાનદારે પોતાની દુકાન આગળ શેર દોઢશેર કપાસીઆ એક ગરીબ ગાયને નાખ્યા. તેને ખાતી જેઠ ખીજી ગાયે ત્યાં આવી તેને માથું માથું કે તે બાપડી પડી ગઇ ને પાંચ સાત માણસે મળી બેઠી કરી, તે ગાયના પ્રારબ્ધમાં કપાસીઆતું સુખ નહિ હતું, છતાં તેણે કૃપાના બળથી મેળવ્યું. પણ દુઃખદાઈ પ્રારબ્ધ બળવાન હોવાથી આવેલાં સુખથી ઉલટું અમણું દુઃખ આવી પડ્યું.

પુલકાખ ૨૭ મી

સ્ત્રી જાતી અને પૂર્વજો.

પ્રાચીન કાળમાં નારીજાતિની અવસ્થા એક દૃષ્ટિએ આજથી કંઈક સારી હશે, પણ ખીજ દૃષ્ટિએ તો ભુંડી હતી જ. પોતાનું દેવું પતાવવા ચૌટા વચ્ચે પોતાની સ્ત્રી તારામતીની હરરાજ હરિશ્ચંદ્ર જેવા રાજા કરતા હતા, અને એવી રીતે દેવું પતાવ્યાથી સત્યવાદી પણ કહેવાતા હતા ! ધૌખીના વેણું સાંભળીને ગર્ભવતી પત્ની સીતાને વનમાં કાઢનાર રામચંદ્ર વિષ્ણુનો અવતાર મનાયા છે ! સીતાજી ધેર આવ્યા પછી વળી વાળંદે કંઈ વેણું સાંભળાવ્યા હોત તો એ વિષ્ણુના અવતાર શેનો અવતાર મનાત એ રામાયણમાં નથી લખ્યું. પત્ની દ્રૌપદિને જુગારમાં મુકનાર યુધિષ્ઠિર ધર્મ રાજા મનાયા ! પ્રાચીનકાળે નારીજન પત્યે આપણા પૂર્વજોની મનોવૃત્તિ કેવી બ્રહ્મ હતી, તેના વધારે સ્પષ્ટ પુગવાની હવે જરૂર છે ?

મનુમહારાજ પણ સ્ત્રીઓને ફેસવાવી દે છે. કહે છે કે:- “ સંપત્તિની કામનાવાળા પુરુષોએ જુગડાં, ઘરેણાંથી અને ભોજનથી નારીઓને રીઝવી રાખવી. ” પણ એને સ્વતંત્રતા આપવાની સાફ ના પાડે છે. “ સ્ત્રીએ બાહ્યાવસ્થામાં પિતાની આજ્ઞામાં, યુવાવસ્થામાં પતિની આજ્ઞામાં અને વિધવાવસ્થામાં પુત્રની આજ્ઞામાં રહેવું. ” અંગ્રેજનાં લોખંડી ચોકઠાં કરતાં મનુનો આ લોખંડી ત્રિકાણુ ઓછો ભયંકર નથી ! ”

ખોટા ગુરુઓ વિષે.

અંતર ખોટા બહાર મોટા, અધર્મ રહ્યા આચરી;
એવે સાધુ નામને, ખોટ મોટી દીધી ખરી.

નામ વૈરાગી વૈરાગ્ય નહિ, વાટેઘાટે વસ્યા જઈ;
ગુરુ થઈ દંભ કુંક દઈ, એમ જીવ ઠગ્યા કઈ.
ડાહ્યા પ્રપંચ દંભમાં, માયા શિખ્યતી લેવા સઈ;
આશા તૃષ્ણા અતિ ઘણી, કામ, ક્રોધ ઘટમાં કઈ.
ખચરદાર ખાનપાનમાં, દામવામના ભુખ્યા લમે;
એવા અસુર ગુરુ થઈ, ધર્મને અહોનીશ દમે.

મોટા પુરૂષ જે શાસ્ત્રમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે તે સત્ય છે.

જેમ કોઈ મોટો સાહુકાર હોય ને તેણે કોઈને હુંડી લખી આપી હોય ત્યારે કાગળમાં તો એકે રૂપિયા જણાતો નથી પણ રૂપિયા સાચા છે તે જ્યારે એ હુંડી જે સાહુકારના ઉપર લખી હોય તેને આપે ત્યારે એ હુંડીમાંથી જ રૂપિયાનો ઢગલો થાય છે. તેમ મોટા પુરૂષની આજ્ઞાએ કરીને જે ધર્મ પાળે ત્યારે હમણાં તો કાંઈ વિધિનિષેધમાં વિશેષ જણાતું નથી પણ અંતે મોટા પુરૂષની આજ્ઞા પાળનારનું કલ્યાણ થાય છે. જેમ હુંડીમાંથી રૂપિયા નિસરે છે તેમ અને જે સમર્થ સાહુકારે હુંડી લખી હોય અને તેનો વિશ્વાસ ન કરે તેને મૂર્ખ જણાવે અને તેને તે સાહુકારના પ્રતાપની ખચર જ નથી; જેમ નારદ સનકાદિક, વ્યાસ વાલ્મિકી ઇત્યાદિક જે મોટા પુરૂષ તેના વચનનો જેને વિશ્વાસ નથી તેને નાસ્તિક જણાવે અને મહાપાપીજી જણાવે.

કામના દોષો અને તે જીતવાના ઉપાય.

ચોપાઈ.

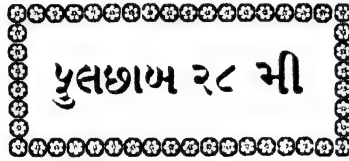
મહા દુઃખ તણી જે ખાણી, તેમાં જઈને પડ્યા સુખ જાણી;
એક આશ્ચર્ય વાત છે એહ, દુઃખમાં સુખ મનાણું જેહ.
મહા નારી છે નર્કનો કૂપ, કેમ સમજાય છે સુખરૂપ;
જે જે નર નરકમાં પડે, તે તો સર્વે નારી સંગ વડે.
જમપુરીએ જાય છે જીવ, તે તો નારી થકી તત ખેવ;
જન્મ મરણ સહે દુઃખ અંગે, તે તો નારી તણે પ્રસંગે.

લખ ચોરાસી તન લહે છે, જેને નારીમાં પ્રિત રહે છે;
 સુણો વાત કહું એક વળી, બહુ દુઃખ પામ્યા એને મળી.
 મોટા મોટા થયા માનભંગ, તે તો નારીનો કરતા પ્રસંગ;
 દેવ દાનવ મનુષ્ય માત્ર, નારી સ્નેહે કરે યમ યાત્ર.
 પારકી ને પોતાની જે નાર, કાપે તન જેમ તરવાર;
 વિષવન્દી વ્યાલમાં જે ગુણ, તેને પોતાનું પારકું કોણ.
 મહા ડાકણી સાકણી સરખી, સર્વે સુર નર લીધા ભરખી;
 જેવી વૃહવંતી હોય વાઘણી, ખાય ખીજવી જેમ નાગણી.
 એ સાથે જેને છે સ્નેહ, તે તો લાર્યા છે મનુષ્ય દેહ;
 જોઈ ઝેર કનક કટોરે, જોજો પીવા ચડ્યા નર હો રે.
 સારી જોઈ સજી તરવાર, પેટ નાખવા કરે વિચાર;
 તેમ રૂપવતી નારી જોઈ, નર મરે છે મૃત્યુ મોઢ.
 જેમ મૃગને ઘંટ રવાલ, જેમ પતંગ પાવક ઝાળ.
 જેમ કરીને કાગદ કરીણી, તેમ નરને એ પ્રાણહરણી;
 જેમ અમલ સમલ તોય, બોલે લાછ અલાછ નારી દોય.
 પગ લાથ કટિ કોટ કસી, આંખ્યમાંય ભુંશી કાળી મશી;
 કાન નાક ફાડિ આંધ્યા કેશ, વળી આંધી આંગળીયો વીસ.
 તોય કાઢ્યાં કલેજાં નરનાં, તેને રાતા છે નખ કરના.
 વળી ખાધું મુખે માસ એણે, દાંત રાત રંગાણા છે એણે.
 એ સાથે થઈ જેને પ્રિત, તેને સુખ નહિ કોઈ રીત્ય.
 છે તો નિર્લજ કાઢે છે લાજ, એ તો પુરૂષને બોલાવા કાજ;
 કાવે અબળા ને બળ છે બહુ, જેણે વશ કર્યા નર સહુ.
 ઝાઝી લાજમાં બોલે છે ઝીણું, તે તો પુરૂષનું કરવા હીણું;
 ધીરે ધીરે જે પગ ભરે છે, તે તો નરના પ્રાણ હરે છે.
 હાવભાવ દેખાડે છે અંગ, તે તો નરતન કરવા ભંગ;
 જેમ મૂપી કુંડી કુંડી ખાય તેની પીડા તેને ન જણાય,
 તેમ નારી મીઠું મીઠું બોલી, ખાય નરના કલેજાં ફેલી;

એવો દગો જે દેખતા નથી, કહો સંતો તેને સુખ ક્યાંથી.
 નારી ઓછાએ અહીં અંધ થાય, નારી ઓછાએ ધા ન રૂઝાય;
 કોઈ કહેશે એવી કમ કરી, તેની વાત સુણી લીયો ખરી.
 જેમ શિકંદરની પૂતળી, કરી વેગળાં રાખવા વળી;
 તેને પાસે જોરે કોઈ જાય, ભાગે પોત ભોંત તેનું થાય.
 માટે દુર રહે દુઃખ નથી, જોઈ તજવી તનમનથી;
 તેનો કરવા ઇચ્છે જે સંગ, તે તો મહા દુઃખ પામશે અંગ.
 એને નખશિખ નિંદવા જેવી, કહિ કહિ કવિ કહે કેવી;
 તેના ઘટમાં કામસિંહ ગરજે, બિએ નહિ તે કરતાં વિપજે.
 ચડ્યા નારી નયણની ચોટે, તેને મારી કર્યા લોટપોટ;
 એવી ખોટ ખાય છે અભાગી, તોય તેને ન શકે ત્યાગી.
 આવી જેથી અજપર આજ્ય, બેડી ગિરિજપતિને ગાજ્ય;
 એથી થયો ઈંદ્ર અંગે ભંગ, ગયું તપ સૌભરીનું એ સંગ.
 લીધા એકલશુંગી લટપટ, જાણે છે નારી નરને ઝટ;
 તેમાં લોભી રહ્યા જે જન. તે તો શું સમજ્યા હશે મન.
 નારી ઉપર અંગ ઉજવળે, માંહી ભરી છે મૂત્રને મળે;
 રગરગમાં ભર્યું છે રંધીર, અસ્થિ ત્વચાએ મઢ્યું શરીર.
 પડ પાચ ઉદરમાં ઓકાર, મુખમાંહી હાડકાંતી હાર;
 નખ કેશ શલેષમ સોઈ, એમાં કામની વસ્તુ છે કોઈ.
 જે જે વસ્તુનાં લીધાં છે નામ, તેનું ભરી લેયે એક ઠામ;
 તેને કરે ખાવા કોઈ ખાંત્ય, તે કેમ કહેવાય મનુષ્ય જાત.
 એમ જાણી કાં ન કરે અભાવ, બુલેલ કેમ કરે છે ભાવ;
 તજે નહિ કાં અષ્ટ પ્રકારે, મુરખ શા સાર એને સંભારે.
 શ્રવણ મનનને ગુણ વાત, બોલે દર્શસ્પર્શ નારી માત;
 મળી એકાંતે નારી શું વસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 નારી કરે ન્યાં ક્રિયા તનની, તે સ્થળ જાવા ઇચ્છે વૃતિ મનની;
 વળી નર તે નારી સંગ રહેશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.

નારી નહાતી હોયે જ્યાં નીરે, પહેરી અલ્પ વસ્ત્ર શરીરે;
 તેને જોવા ઈચ્છે ખોટે મશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 ખેઠા હોય જન જ્યાં મળી, આવે વારતા નારી ત્યાં વળી;
 પછી ઉઠી યાંથી ન નિકસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 પહેરી અંગે આભૂષણુ નારી, સજ્જ સુંદર વસ્ત્ર તે સારી;
 એનાં વસન ભૂષણુ સ્પરશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 નારી ઉપર્ય વાસે નિકળી, દિયે દેહની દુર્ગંધ વળી;
 તે ગંધ નહિ અંતર અકળાશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 વાટે ઘાટે એ હોય એકલી, તેને સંગે ચાલે લાજ મેલી;
 પાપે કરી નારી જે પિખશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 અતિ હોય જ્યાં અવકાશ, તોય નિસરે નારીને પાસ;
 પંચ લાથથી ઢુંકડા ધસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 કરે એટલા વળી કાંઈ નારી, ભુલ્યે દેખે ન મેલે વિસારી;
 વળી ભિતર અંતરે જે વસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 નારી વેષે જે વૃંદલ વરતે, નારી વેષે જે નૃત્યક નરતે;
 જાય જોવા સાડ એહ દશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 ધાતુ મૃત્તિકા કાષ્ટ પાષાણુ, લખી ચિત્રની ચિતારે જાણુ;
 તેને પગે કરીને સ્પરશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 એહ આદિ જે નારી પ્રસંગ, કાઢ રીતે જો રાખશે અંગ;
 તે તો વારમવાર મરશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 જેમ કુપ તરણે ઢાંકેલ, વળી કહીએ વિપત્તી એ વેલ;
 તેને ઓછાયે જાણી ઉતરશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે.
 નથી નથી નારી હેતુ નરની, એતો ભરી છે પ્રપંચ ભરની;
 સ્ત્રી ચરિત્ર હોય અપાર, માંહી દગો ન દેખાડે બહાર.
 એજ દોરડો દેખીને ડરે, એજ સર્પ ઉપર પગ ધરે;
 એજ ઉંદરથી ડરી ચાલે, એજ કેસરીના કાન ઝાલે.
 એજ ડરે દેખીને અંધારૂં, એજ ફરે કાલી રાત્રે બારૂં,
 એજ પાણીમાં પગ દેતી ડરે, એજ સમુદ્ર સહજે ઉતરે.

કરે ચરિત્ર બોલતાં જોતાં, ઘણું આવડે હસતાં રોતાં.
 રીઝી નારી નર સંગ બળે, ખીજી છેદે શિશ તેનું છળે;
 સહજ સ્વભાવે હોય અવળી, શિખ વાત ન લીધે સવળી.
 શુભ શુભ એવાની, ચારણી કલ્પના માત્રની કારણી;
 મને મેલીને અંગે અશુદ્ધ, તેનો સંગ રાખે કેમ બુદ્ધ.
 મગે નાગણી વાઘણી વળી, કૃંપ પતન જો પડે વિજળી;
 વિષ વૈરિ આગ્ય બક્ષાખારી, એ મળજ્યો ન મળજ્યો નારી.
 મેલી પુરુષોત્તમની મુરતિ, કરે છે નારી જોવાં શું રતિ;
 તેને ચિંતવે વારંભવાર, એવા મુરખને છે ધિક્કાર.

દ્રવ્યના દોષો.

ચોપાઠ.

દ્રવ્ય કરાવે વૈવિકર્મ, દ્રવ્ય કરાવે પાપ અધર્મ;
 દ્રવ્ય કરાવે કપટછળ, દ્રવ્ય કરાવે કોરી કકળ.
 દ્રવ્ય કરાવે દગા દુષ્ટાધ, દ્રવ્ય કરાવે કામ કસાધ;
 દ્રવ્ય કરાવે ઉચ્ચ ને નીચ, દ્રવ્ય કરાવે પાખંડ પેચ.
 દ્રવ્ય કરાવે જાતી વિટાલ, દ્રવ્ય ચડાવે સાચાને આળ;
 દ્રવ્ય કરાવે હાલ બેહાલ, દ્રવ્ય કરાવે કૃપણ કંગાલ.
 દ્રવ્ય કરાવે ચોરી ચાકરી, દ્રવ્ય કરાવે ટેલ આકરી;
 દ્રવ્ય કરાવે જીવી ધાત, દ્રવ્ય કરાવે પીંડનો પાત.
 દ્રવ્ય ન્યાયે અન્યાય કરાવે, દ્રવ્ય જુડી તે સાખ્ય ભરાવે;
 દ્રવ્ય લેવરાવે લાંચ ભાડય, દ્રવ્ય કરાવે રાંક શું રાડય.
 દ્રવ્ય સતીનું સત્ય મુકાવે, દ્રવ્ય જતીનું જત ચુકાવે;

દ્રવ્ય મુનિનું મૌન જગાડે, દ્રવ્ય તપિને તપથી પાડે.
 દ્રવ્ય અર્થે પૃથ્વી એ ફરે છે, દ્રવ્ય અર્થે લાડીને મરે છે;
 દ્રવ્ય અર્થે વેચે નિજ તન, તજે જીવિતવ્ય ન તજે ધન.
 દ્રવ્ય અર્થે વળી વાણે ચડે, દ્રવ્ય અર્થે પલાડે ચડી પડે;
 દ્રવ્ય અર્થે ઘાત ઘણી ઘડે, થાય અનર્થ જાહુ દ્રવ્ય વડે.
 દ્રવ્ય ધર્મમાં લાથી ચળાવે, દ્રવ્ય નીચના ધર્મ પળાવે;
 જે જે જાય છે નરકમાં જન, તેનું મુળ કારણ છે ધન.

સ્નેહના દોષ.

ચોપાઠ.

ન્યારે જુએ વિચારી આ પિંડ, દોષ નખશિખા નર્કકુંડ;
 પડપાયને પિયા પ્રસિદ્ધ. વહે લીટશેડા જાહુ વિદ્ધ
 કદ યુકને લાળ કહેવાય, નિત્ય નિસરે તે મુખમાંય;
 જાહુ જલખા આવે ઓકાર, દીસે દાંત લાડકાની હાર.
 મજ્જન મેદ ને માંસ રૂધિર. મળ મૃતરે ભયું શરીર;
 લાડપિંજર મદયું છે ચર્મે, માંસિ ભયો છે આંતરકર્મે.
 ભયું રૂધીર તે રગરગે, વહે નરક તે નવ મારગે;
 નખ કેશમાં કૈક વસ્તુ ભળી, ભરી ભેચે માથાની તુંબલી.
 સ્વેદ, શુક્ર, શલેષમ આમ, ગુંગા ગિડર આદિ અકામ;
 એવું પેખીયું પોતાનું પિંડ, ચોખું જાણ્યું ચમારનો કુંડ.
 પેખી પ્રગટ પિંડમાં એલ, સંતે સમજી મુકયો સ્નેહ;
 એનાં સંબંધી જે જગમાંય, તે સાથે કેમ સ્નેહ થાય.
 જ્યાં ન્યાં ધર્યો જીવે અવતાર, ત્યાં કર્યો કુટુંબ પરીવાર.
 માત તાતને ભગની ભાઇ, સુતા સુત દારાને વેવાઇ;
 તેમાં કોણ અધિકને ઓછે, સમગુલ્ય સગાં એ સહુ છે.
 તેમાં કોણ સાથે પ્રીત જોડે, વળી કીયા સગા સાથે તોડે;
 લખચોરાસી કુટુંબ કયું, સર્વે સગે આ જાહાંડ ભયું.
 માટે મેલ્યું એ કુટુંબ જેમ, સંતે મેલ્યું આ સમજી તેમ.

નિરમાનપાત્રું.

ચોપાઠ.

માન રાખે તે રાક્ષસ દૈત્ય, જન હોય સદા માન જીત;
 માન જોઈએ હિરણ્યાક્ષ અંગ, જોણે યુદ્ધ કર્યો લેરી સંગ.
 માન હિરણ્યકશિપુને જોઈએ, જેને જગમાં જીત્યો નહિ કોઈએ;
 માન જોઈએ રાવણ જેવાને, એહ આદિ રાક્ષસ એવાને.
 માન જોઈએ કંસ ભૂપાલને, બીજા સાલવ શિશુપાલને;
 માન જોઈએ જરાસંધને. માન જોઈએ ધૃતરાષ્ટ્ર અંધને.
 માન દુર્યોધનને તે જોઈએ, એહ આદિ એવા બીજા કોઈએ;
 એવા દુષ્ટને માન જ ઘટે, હરીજન તો માનથી હટે;
 માને કરીને જયવિજય, વૈકુંઠથી પડ્યા તેય.
 માને પડ્યો ઇન્દ્ર સુરપતિ, માને પડ્યો નહુષ ભૂપતિ;
 માને પડ્યો રાગ્ન યયાતિ, બીજા સુરાસુર પડ્યા અતિ.
 માને ચિત્રકેતુ કર્યો સુર; થયો તેહ વળી વૃત્રાસુર;
 માને દક્ષ પામ્યો અતિ દુઃખ, થયું મોતને વણ્યું મુખ.
 માને ગયું રાવણનું રાજ્ય, માને થયું બહુનું અકાજ;
 માને ગયું કૌરવનું કુળ, માને ગયું છે કંસનું મૂળ.
 માને સુર અસુર છે દુઃખી, માન રાખી થયા કોણ સુખી;
 સ્વર્ગ, મૃત્યુ પાતાળ મોઝાર, માને મારી મુક્યાં નરનાર.
 કામ ક્રોધ લોભ કે દી જત્ય, પણ માન તે તો ન મુકાય;
 નથી બીજા કોઈનો તે વાંક, માને રોળ્યા છે રાગને રાંક.

ધર્મદેવ અને અવિધા.

એક વખત ધર્મદેવ ને ભક્તિમાતા વૃંદાવનમાંથી આશ્વાં જતાં
 હતાં. તેને રસ્તામાં અગ્રેર જંગલમાં એક નારી મળી, તેને ધર્મદેવે
 પૂછ્યું કે હું બાધ તું કોણ છે ? ત્યારે તેને નિચે પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો.
 ત્યારે બેલી વનિતા તે વારરે, તારે પુછવાનો એવો શો પ્યારરે;
 આશ્વા જાઓને પાધરી વાટરે, પુછી તમે શું કરશો ખાટરે.

મારો તાત કુસંગ કહેવાયરે, અઘવતી નામે મારી માયરે;
 માંડે નામ છે અવિદ્યા અતિરે, પ્રભુ વિમુખ છે મારો પતિરે.
 મારી પુત્રી મિથ્યા પરમાણોરે, આપી અધર્મને તમે જાણોરે;
 તેની પ્રજા છે અપરમપારરે, શું જાણ્યું તું વાતનો વિચારરે.
 કામ, ક્રોધ લોભ વળી મોહરે, દંભાદિક દિકરા સમુહરે;
 આશા તૃષ્ણા ધર્મ્યા અદ્યારે, કુટિલ કુમતિ કુચુદ્ધિયારે.
 દુરક્રિત તે એની છે દિકરીરે, એવે કુટુંબે રહું હું ઘર ભરીરે.
 નિદ્રા દ્રોહ નવરાં ન રહેરે, હર્ષ શોક વાત નિત્ય કહેરે;
 શત્રુ મિત્ર શોધી જગમાંહયે, રાગદ્વેષ રાગે નિત્ય ત્યાંયરે.
 ખળા છળ ક્ષમા નહિ લેશરે, અનર્થ દિંસા કરે ઉપદેશરે;
 લય વિગ્રહ વિપતિ ઘણીરે, એવી પ્રજા જાય નહી ગણીરે.
 દંડા, હાંસી મશ્કરી અતીરે, કહીએ અવળાધ કુમતિરે;
 અહંકાર અભિમાન આદિરે, મમતામાં મરે સૌવાદીરે.
 એવું અપાર માંડે કુટુંબરે, તેની તમને ન પડે ગમરે;
 જાણે સર્વે લોક માંહિમનેરે, સાંભળ વિપ્રવાત કહું તનેરે.
 જગમાં કોઈ ન શકે જીતીરે, એવી જાણું છું હું રાજનીતિરે;
 ચાર સંપ્રદાય આવન દ્વારારે, વર્ણાશ્રમી સેવક છે મારારે.
 આજ ચરાચરમાં હું વસુ રે, ખેસવી હું ક્રોધની ન ખસુરે;
 ભેખ પાંડિત પીયર માંડેરે; તિયાં રહેતાં લાગે મને ખ્યાંડેરે,
 યોગી યતિ સંન્યાસી તપસીરે, તિયાં રહી છું અખંડ વસીરે;
 અધો ઉર્ધ્વ મધ્યે જીવ વહુરે, છોટા મોટા મેં પાડ્યા સહુરે.
 જાવા ન દઉં મોક્ષ મારગેરે, તું કેવરાવીશ કયાં લગીરે,
 એવું સાંભળી બોલીયા ધર્મરે, સુણુ પાપણી નારી બે શર્મરે.
 તેતો તારી મોટપને ગણીરે, ન જાણી મોટપ કૃષ્ણ તણીરે;
 રાધાપતિના તેજ પ્રતાપેરે, થાશે તારું કુટુંબ નાશ આપેરે.

પ્રલછાબ ૨૯ મી

ખરો શુરવીર.

એક ગામમાં બહુ શુરવીરો રહેતા હતા તેથી તે ગામમાં ધાડ લુંટ વિગેરે કાંઈ પણ ન થતું. એમ કેટલાક દિવસો વીતી ગયા ને કાળે કરીને મોટા મોટા શુરવીરો મૃત્યુને પામી ગયા ત્યાર પછી કોઈક સમયે ધાડ પાડનાર ચોર લોકો આવ્યા. તેણે તે ગામના લોકોને કહેવરાવ્યું—અમને દશ હજાર રૂપિયા નજરાણું ભરો. નહિ તો તમારું ગામ અમે લુંટીશું એમ ચારણ પાસે કહેવરાવ્યું. તે ચારણોએ ગામમાં આવી બધા લોકોને ભેગા કરીને કહ્યું કે—આ નજરાણું નહિ ભરો તો તમારું ગામ લુંટાશે માટે સમજી વિચારીને એ માગે છે તેટલા રૂપિયા આપો. એમ કહ્યું એટલે બધા લોકોએ પૈસા ઉધરાવી ભેગા કરવાનો આરંભ કર્યો. તેવામાં તે ગામમાં એક જુનો વૃદ્ધ થએલો ખરો શુરવીર હતો તે કોઈક ગામ ગયો હતો તે ત્યાં આવી ચડ્યો. તેને ખબર થઈ કે ગામ લુંટવા ચોર આવ્યા છે. તેને નજરાણો ભરવાનો ઉદ્યમ ચાલે છે. એ વાત જાણીને તુરત પોતાને ઘેરથી ચોરામાં આવ્યો ને ભેગા થયેલા લોકોને પૂછ્યું કે ચોરની ખબર કોણ લાવ્યું છે ? એટલે ગામ લોકોએ ચારણને બતાવ્યો એટલે પેલો શુરવીર રીસ કરીને કુદીને ગાલમાં એક તમચો માર્યો ને બોલ્યા કે લે રૂપિયા ! એમ કહી બીજાને તમાચો મારવા જાય છે ત્યાં તો પેલો ચારણ જીવ લઈને નાસી ગયો. તેણે જઈને લુંટારાને કહ્યું કે એ ગામમાં એક શુરવીર છે તે જ્યાં સુધી એ ગામમાં રહેશે ત્યાંસુધી કોઈનાથી એ ગામ લુંટાશે નહિ માટે અહીંથી નાશી જાઓ નહિતર હમણાં એ અહીં આવશે. એમ વાતચીત કરે છે અને ગામમાં પેલો શુરવીર પોતાને ઘેર જઈ અચ્છી તરેહ ખાઈ કરીને, કેડ ખાંધીને ઘોડેસ્વાર થયો ને હાથમાં ધનુષ્ય, બાણ, તથા ભાલો,

તલવાર વિગેરે હથીયારો લીધાં ને ચાલ્યો. એટલે તેની સ્ત્રી કહે કે તમે સંગ્રામમાં લડવા જાઓ છો ત્યારે મારે પણ અહીં જવતા રહ્યામાં શો લાભ છે. માટે હું પણ આવીશ. એમ કહીને તેણે પણ પોતાનાં સાલ્લો કૂડે બાંધ્યોને માથું ઉઘાડું મુઠીને ખભે સાંભેલું લઇને તે પણ પોતાના પતિની કૂડે ચાલી તેને જોઇને ચોર લોકો બેઠા હતા તે એમ બોલવા માંડ્યા કે તમે બાઈ માણસ થઇને માથું ઉઘાડું કેમ રાખો છો? ને કોઇની લાજ શરમ કેમ રાખતાં નથી? ત્યારે બાઈ કહે કે પુરૂષ હોય તેની લાજ શરમ રખાય પણ જે હીજડા હોય તેની શી લાજ શરમ? કારણકે આટલા બધા ગામના લોકો છે તેમણે પોતાના આપદાદાનાં નામ ખોયાં ને જીંદગાનીમાં પણ લુંટારાઓને નજરાણું આપેલું નહિ? તેને નજરાણું આપવા તૈયાર થયા માટે આ લોકો પુરૂષ જ ક્યાં છે? જો પુરૂષ હોત તો હું તેની લાજ કાઢત એમ કહી તેણે પેલા લોકોને હિંમત ચડાવીને તમામ લોકો આ સ્ત્રીના વચનથી શરમાઇને લડવા તૈયાર થયા. આ વાતની લુંટારાઓને ખબર પડતાં તેઓ તે ભાગની સીમમાંથી ભાગી ગયા. આ તો દૃષ્ટાંત છે પણ તેમાંથી સિદ્ધાંત એ લેવાનો છે કે ભગવાનના ભક્તને કાયરપણું નહિ રાખતાં શુરવીરપણું રાખવાનું છે. અંતઃકરણ, કામ, ક્રોધ ને પંચ વિપયના બળથી હિંમત હારી નહિ જતાં તેના સામી ટક્કર લઇ શુરવીરપણું બતાવવાનું છે. ભગવાનના ભક્તને મન સાથે અવશ્ય વૈર બાંધવું જ જોઇએ એમાં અંતે લાભ સમાએલા છે ને જે કાયર છે તે ઇદ્રિયો ને અંતઃકરણના ઘાટ સંકલ્પથી બી જઇને આત્મદર્શનનો ખરો માર્ગ મુકી દે છે તે માટે જુનાગઢના સદ્ગુરુ સ્વામી બાળમુકંદદાસજી વખતો વખત પોતાના શિષ્યો ને હરીજનોને કહેતા કે “ખબરદાર રહેજો.” આનો અર્થ પણ એજ છે.

સદ્ગુરુ સ્વામી બાળમુકંદદાસજી.

જુનાગઢમાં પરમ સદ્ગુરુ સ્વામી બાળમુકંદદાસજી મહાન

સમર્થ હતા પણ તેઓ પોતાનું ઐશ્વર્ય ઢાંકીને હમેશાં રહેતા. આ પુસ્તકના લેખકને તેમનો મહાન આશિર્વાદ મળ્યો છે; હું જ્યારે કાઠિઆવાડમાં સરવિસ કરતો ત્યારે અવારનવાર સીમ એકાદશીના સમૈયાપર મારે જુનાગઢ સ્વામિના દર્શને જવાનું થતું. એક વખતે અનાયાસે હું જે ગામે રહેતો હતો ત્યાં આવવાનું સ્વામિએ પોતાની ઇચ્છાથી કહેવરાવ્યું કે હું આ સાંભળી પારાવાર રાજ થયો. મારી પાસે તેમના સત્કારનું કાંઈ વિશેષ સાધન તો નહોતું, પણ જે કાંઈ મારાથી બની શક્યું તે પ્રમાણે તેમની સેવા કરી. તે વખતે મારા પાસે એક પાટીદારનો પુત્ર નોકર હતો. તેની તે ગામમાં વાડી હતી. પ્રભાતે સ્વામિ તે છોકરાની વાડીએ સ્નાન કરવા પધાર્યા તે વખતે તે છોકરો સદલાવવાળો હોવાથી બે ત્રણ રાજગરાં વીણી ઠાકોરજીને ધરવાને સ્વામિને સુધારી આપ્યાં. સ્વામિ બહુ જ રાજ થયા ને છોકરાને કહ્યું કે તારે કાંઈ ઇચ્છા હોય તે માંગ ! ત્યારે તે છોકરો કહે કે હું રાજકોટ પરીક્ષા દેવા જાઉં છું તે પાસ થાઉં એમ કરી આપો. સ્વામિના મોંઢામાંથી નિકળી ગયું કે જ તું પેહેલે નંબરે પાસ થઈશ. તે પ્રમાણે થતાં એક મોટી સંસ્થામાં ઊંચા પગારથી સ્વામિના પ્રતાપથી તે સમર્થ શિક્ષક થયો અને મારા એક સ્નેહી પરબતજીભાઈને પણ સ્વામિએ આલોકનું સુખ આપી તેના મનોરથો પણ પુરા કર્યા છે. તેમના પરચાનો પાર આવે તેમ નથી. તેઓ વચનસિદ્ધિ હતા. હજારો સેવકોનાં દારિદ્ર કાઠી નાંખી કરોડોપતિ કર્યા છે. તેનાં અનેક દૃષ્ટાંતો છે પણ આ જગ્યાએ લખતાં પાર આવે તેમ નથી. તે વખતે મારામાં પણ આ નાશવંત સુખનો ખોટો મોહ હતો તેથી મેં પણ સ્વામિ પાસે સહેજ વાત કરેલી તેટલામાં મારી ધારણા પ્રમાણે બની ગયું. ભુત, ભવિષ્ય ને વર્તમાન કાળની સર્વે હકીકત પોતે જાણના હતા ને શ્રીજીમહારાજનો તેમના ઉપર રાજપો એટલો હતો કે તેઓ જે કહેતા તે પ્રમાણે પૂર્ત બની આવતું. પોતે બહુ જ દયાળુ હતા એટલે સેવકોને

આપવામાં કાંઈ ખામી રાખી નથી. જેને જે જોઈએ તે વિના શ્રમે આપી દેતા. જુનાગઢ દેશમાં તેઓની બહુ જ ખ્યાતિ છે. તેમણે સત્સંગમાં રહી જ્ઞાનમાં ને મંદિરોમાં બહુ જ વૃદ્ધિ કરી છે. જેતપુરનું મંદિર પોતાની જાતિ દેખરેખ નીચે તૈયાર કરાવી ત્યાં પોતે મહારાજની મૂર્તિ પધરાવી છે. તેમનો મહિમા જેટલો કહીએ તેટલો થોડો છે.

મૌનપણામાં મોટું સુખ સમાચરું છે.

આ સંસારમાં તમામ સુખો મૌનપણાથી પ્રાપ્ત થાય છે. મૌન જેવો આનંદ બીજી કોઈ પણ વસ્તુમાં જોવામાં આવતો નથી. જેને મૌનપણું રાખેલ છે તેના આઠ દોષ મૂર્ખતાના દુર થઈ જાય છે. (૧) મસ્તિષ્કનું ખાલી થવું. (૨) વીર્યનું પાતળું થવું. (૩) નેત્રની શક્તિનું કમી થવું. (૪) શરીરમાં પીડા કૃત્વન થાય છે તે શાન્ત થાય. (૫) કબજીયતપણું (૬) ચિત્તની સુસ્તી (૭) ગર્ભી (૮) ચંચલવૃત્તિ મૌનવાળાની વૃત્તિ અગવાનમાં જોડાઈ જાય છે.

રત્નની ખાણ.

(૧) સ્વર્ગ, નર્ક અને જીવનમરણનાં જે દુઃખ છે તેને કલ્પિત સમજવાં.

(૨) વિદ્યાસમાન નેત્ર નથી અને સત્યસમાન તપ નથી ને ત્યાગસમાન કોઈ સુખ નથી.

(૩) આ સંસારમાં કોઈના કોઈ મિત્ર અગર શત્રુ નથી. જેની વાણી મીઠી ને સાચી છે તેને આણું જગ મિત્ર છે ને જેની જખાન કડવી ને જુડી છે એનો એક તુલ્ય પણ શત્રુ છે.

(૪) કહેવાવાળા વક્તાને ન જુઓ, પરંતુ તે જે કહે છે તે જુઓ. જે દેખો છો તેને જુલો જાઓ, પણ જે દેખવાવાળો છે તેને ન જુલો.

(૫) નાશવંત શરીરની ચિન્તા કરવી વ્યર્થ છે. ચિન્તા તો ચિરસ્થાયી યશની કરવી જોઈએ ! કેમકે આ નાશવંત દેહનો નાશ

થયા પછી પણ મનુષ્ય યશસ્વી શરીર સંસારમાં હમેશાં જીવતું રહે છે.

(૬) સજ્જન સાથે બેસવું જોઈએ ! એની સંગતમાં રહેવું જોઈએ ! તેના સાથે મૈત્રી કરવી જોઈએ ! દુર્જનો સાથે કોઈપણ પ્રકારનો સંબંધ ન રાખવો જોઈએ !

(૭) કોઈ આપણને તુલ્ય સમ ઉપકાર કરે તો તેને મેરૂ પર્વત જેટલો માનો.

(૮) આપણા મન ઉપર વિજય મેળવવો તે જ મોટો વિજય છે.

(૯) ચાર પ્રકારના માણસોનો સંગ કરવાથી મોટી મુસીબત આવી પડે છે.

(૧) હાકિમ. (૨) સ્ત્રી. (૩) આળસુ. (૪) ડેરી.

(૧૦) હરામના ધન, ઐશ્વર્ય ને ભોગ કરતાં દરિદ્રતાનાં મીઠું ને રોટલો ખાવો ઉત્તમ છે.

(૧૧) ઉત્સાહી પુરૂષો કાર્યનો આરંભ કર્યા પછી તે કાર્યનો પરિત્યાગ કરતા નથી. જેવી રીતે અનેક શસ્ત્રોના ધા થયા છતાં સિંહ કદી પણ પીઠે બતાવતો નથી.

(૧૨) લોભ, લય યા દ્વેષથી પણ શરણાગત પ્રાણીનો પરીત્યાગ કરવો તેને અહમ્કારનું પાપ લાગે છે.

(૧૬) સર્વ ધર્માન્પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં વ્રજ ।

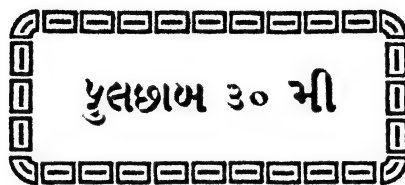
અહંત્વાં સર્વ પાપેઙ્ગયો મોક્ષયિષ્યામિ માનુચ ॥

ગીતાજીમાં આ શ્લોક સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. જીવને સુલભ, સુગમ ને સુસાધ્ય છે. એક શ્લોકનું અનુકરણ કરવાથી પરમપદ મળે છે.

હે કાચ તે સાદી.

અરે જીવડા તું નાહકની જુડી શીકર શીદને કરી રહેલ છે ? જે કાંઈ કુદરતે તારા ખાવા માટે નિરમાણ કરેલ હશે, તેટલું તો તને હરબહાને કોઈપણ રીતે મળી જ જશે ! ઓ ધન્સાન તારી કઝાથી તું ના ડર ! કારણ કે તે તો એક દિન જરૂર જ તારે માટે આવનાર છે, અને તે આવશે જ.

“ તું રોજની શોધ કર અથવા તો તું ના કર જ હી,
 પરમેશ્વરથી તો પોહોંચવાની નિશ્ચય એ કરી.
 કદાપી તું જડ પડે વાઘને ચિંતાના મોંઢામાં ખી,
 તો પણ તુંને વગર અંજલે ખાવાના નથી કખી. ”

નાશવંત પદાર્થ થાય ત્યારે ધૈર્યતા રાખવી.

એક રાજને પોતાની બહુ રૂપવાળી રાણીને વિધે હેતુ હતું, તેથી રાણીને વચન આપ્યું હતું કે તું મરીશ ત્યારે હું તારા ભેગો બળીશ પણ સ્ત્રીના પતિ મરે ત્યારે પ્રતિવ્રતા સ્ત્રી હોય તે તેના સ્વામિના ભેગી બળે છે પણ પુરૂષ સ્ત્રીના સાથે બળે તેવો અનાવ કોઈ જગ્યાએ થયો નથી. હવે રાજની રાણી મરી ગઈ ને તે રાજએ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી તેથી તે બળે નહીં તો તેની પ્રતિજ્ઞા ખોટી પડે ને જે સાથે બળે તો તેમની પ્રજા બળવા દે નહિ ને અપકીર્તિ થાય. તેથી પ્રસિદ્ધ રીતે રાણીને બાળવાનું બન્યું નહિ. પછી જ્યારે અરધી રાત્રી થઈ ત્યારે રાજ તે રાણીને એક કપડામાં ગાંસડી બાંધીને ઉઠાવીને વનમાં ગયો ત્યાં લાકડાં ખડકીને અગ્નિ મુકવાની જેવી તૈયારી કરે છે તે વખતે ત્યાંથી મહાદેવ, પાર્વતી જતાં હતાં. ત્યારે પાર્વતીજીએ મહાદેવને કહ્યું જે આગે તેની રાણી ભેગો બળી જશે માટે તેની રાણીને જીવતી કરો, પણ મહાદેવજીએ ના કહી છતાં પાર્વતીજીએ હા લીધી. તેથી રાજને મહાદેવજીએ કહ્યું કે તું શા માટે ભેગો બળે છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, પહેલાં મારી રાણી જીવતાં

તેની પાસે સાથે બળી મરવાની મેં પ્રતિજ્ઞા કરી હતી તે જો હું સાથે બળું નહિ તો મારી પ્રતિજ્ઞા ખોટી પડે. પછી મહાદેવજીએ કૃપા કરી કહ્યું કે તારી રાણીને તારું આયુષ્ય આપ એટલે તુરત તે સજીવન થશે. ત્યારે રાજાએ હાથમાં પાણી લઈ સંકલ્પ કર્યો કે રાણી તુરત બેઠી થઈ. રાજાને રાણી આનંદથી રાત્ર્યમહલમાં ગયાં. હમેશાં રૂપને લાંછન હોય છે. આ રાણી બહુ જ રૂપાળી હોવાથી તેનું મન સ્થિર નહોતું. એક વખતે રાજા રાણીના ખોળામાં માથું મુકીને સુઈ રહેલો હતો, ત્યાંથી એક શેઠ ગાડીમાં બેસી જતો હતો તેને જોઈ રાણીને દુર્બુદ્ધિ સુઝી. રાજાને પડતો મૂકી તે સ્ત્રી તે શેઠને લઈ દુર દેશ વિષય ભોગવવા જતી રહી. આ શેઠ રાણીને લઈને જે ગામમાં ગયો ત્યાંના માણસોએ પરસ્ત્રી લાવવાથી શેઠને ન્યાત બહાર મૂકી દીધો. પછી ન્યાતને અરજ કરવાથી પાંચ દિવસ ન્યાતને જમાડવાની શરતે પુનઃ જ્ઞાતિના આગેવાનોએ ન્યાતમાં લીધો. જમણુ ચાલે છે એટલામાં તે રાજા પણ પોતાના મનુષ્યને શોધતાં શોધતાં તે જ શહેરમાં આવી ચડ્યો. ગામમાં તપાસ કરી તો એક જણે બતાવ્યું કે આ ગામનો નગરશેઠ એક રૂપવંતી સ્ત્રીને લાવ્યો છે. પછી રાજાએ કહ્યું કે આ સ્ત્રી મારી છે તેથી મને પાછી આપ, ત્યારે તે સ્ત્રીના નવા પતિ શેઠે હા પાડી, પણ સ્ત્રીએ ના પાડી. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે સ્ત્રીને એમ કહો કે તને રાજાએ સંકલ્પ કરીને આયુષ્ય આપ્યું હતું તે પાછું આપો તો તને હું લઈ જઈશ નહિ. તુરત સ્ત્રીના હાથમાંથી જળ લઈને રાજાને જળ આપ્યું કે સ્ત્રી નાશ પામી. અર્થાત મરણ પામી તેમ આ જગતમાં સ્ત્રી ને પુરૂષને જેટલો વખત સંબંધ રહેવાનો હોય તેટલો જ રહે છે, તે કરતાં વધુ રહી શકે જ નહિ. મહાદેવજી પોતે જાણતા હતા છતાં પાર્વતીજીને જોવું હતું ને દયા આવી હતી કે આ રાજા સ્ત્રી સાથે સ્નેહથી વિના કારણે બળે છે માટે તેની સ્ત્રીને જીવાડી આયુષ્ય અપાવી સજીવન કરી, પણ સ્ત્રીની બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થઈ. તેથી રાજાએ આપેલું આયુષ્ય પાછું લઈ લીધું. એમ દૈવગતી પ્રમાણે થયું. માટે

નાશવંત પદાર્થ થાય ત્યારે ત્યારે ધૈર્યતા રાખવી. જે કાળે બનવાનું હોય તે થયા જ કરે છે.

પ્રારબ્ધ અવશ્ય ભોગવ્યા વિના છુટકો નથી.

જે ભાધ હતા, તેમાં એક નીતિવાળો ને ઉચોગી હતો. તે વહેવારે અહુ જ સુખી હતો ને બીજો ભાધ અનીતિવાળો આળસુ હતો ને હમેશાં અનીતિથી પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો. આ બંને ભાધના ઘરે પાસે પાસે હોવાથી આળસુ ભાધ ભીંતમાં કાણું પાડી પોતાના ભાધના કોઠારમાંથી દાણા ચોરીને ખાતો ને પોતાનો નિર્વાહ ચલાવતો, પણ તેની સ્ત્રી ધર્મવાળી હોવાથી તે અનીતિનું ધન ન ખાતી ને પોતાનું ગુજરાન દરણાં દળી ચલાવતી. હવે આળસુ ભાધ જે ચોરી કરી નિર્વાહ ચલાવતો તેનો દેહ પડી જતાં પોતાના જ ભાધને ત્યાં બળદેશે અવતર્યો ને તેની સ્ત્રીનો દેહ પડતાં તે રાગની રાણી થઇ. તે પતિવ્રતા હોવાથી તેને પુનર્જન્મનું જ્ઞાન રહ્યું હતું ને તેથી તેને બળદેને જોઇને યાદ આવ્યું, પછી તે રાણીએ પટેલના ખેતરમાં જઇને બળદના કાનમાં કહ્યું જે ઉઘમ કરતો નથી, તેથી તારે ઘણા જન્મ ધરવા પડશે માટે તું આળસનો ત્યાગ કર ! આગલા જન્મમાં તું તેનો ભાધ હતો ને તેના દાણા તે ખાધા તે જ્ઞાન થવાથી બળદે આળસ ત્યાગ કરી. પછી તે ખેતરના નોકરે શેઠને વાત કરી એટલે તે રાણીને પુછવા ગયો. ત્યારે રાણીએ સર્વે વૃત્તાંતની વાત કહી સંભળાવી માટે પ્રારબ્ધ અવશ્ય ભોગવ્યા વિના છુટકો નથી.

કામ જીતવાનો ઉપાય.

મહાદેવજી એક વખતે વનમાં તપ કરવા જતા હતા ત્યારે પાર્વતીજીએ કહ્યું કે મને સાથે લઈ જાઓ. હું તમારી સેવા કરીશ પણ મહાદેવજીએ ના કહી ને કહ્યું કે ત્યાં તમારું કામ નથી એમ કહી બાર માસની મુદત પાર્વતીજીને આપી પોતે વનમાં તપ કરવા આવી નીકળ્યા. મુદત પ્રમાણે મહાદેવજી નહિ આવતાં પાર્વતીજી

તેમની શોધ કરવા વનમાં પધાર્યા. ઘણી મહેનતે મહાદેવજીનું સ્થાન તેમને જડ્યું. પાર્વતીજીએ ગુપ્ત રીતે સેવાનું પ્રકરણ ચલાવ્યું. મહાદેવજી સ્નાન કરવા નદીએ પધારે એટલે આશ્રમમાં પોતે વાળી, ઝુંડી, સાકસુક કરે. આવી રીતે બે પાંચ દિવસ થતાં મહાદેવજીને સંકલ્પ થયો કે કોઇ પણ માણસ અહીંયાં આવેલું હોવું જોઇએ ! તેને જોવા માટે બીજે દિવસે અર્ધો કલાક નાહી ઘોષને નદી ઉપરથી આશ્રમમાં વહેલા પધાર્યા, પણ પાર્વતીજી મહાદેવજીને આવતા જુએ કે તેઓ સંતાઈ જાય ! એક દિવસ મહાદેવજી સમાધિમાં ન બેઠા ને પાર્વતીજી ઝાડનાં થડ વાંસે સંતાણાં જેથી તેમની ભેટ થઇ ગઇ ને નિષ્કામ વર્તમાન રહ્યું નહિ જેથી મહાદેવજીને વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે કામદેવે મને પરાભવ કર્યો જેથી કામદેવને પોતાની બ્રહ્મીમાંથી અગ્નિ ઉત્પન્ન કરીને બાળી મૂક્યો. પછી તે કામદેવની સ્ત્રી રતિ રડવા લાગી ને કહ્યું કે તમે બંને જણાં રહ્યાં ને એક બીજાને ત્યાગ ન કર્યો ને માફ તમે ભુલું કર્યું જેથી મહારા ઉપર કૃપા કરો કે જેથી મારો પતિ મને મળે. પછી મહાદેવને દયા આવી જેથી કહ્યું કે તારો પતિ ચાર સંકલ્પ કરીશ કે ઉત્પન્ન થશે. પણ અનંગદેવ એટલે અંગ વગરનો ઉત્પન્ન થશે. પણ કામદેવ તને સુખ આપશે ત્યારે રતિએ પૂછ્યું કે મારો પતિ કેવી રીતે ઉત્પન્ન થશે ? ત્યારે મહાદેવજીએ નીચે પ્રમાણે કહ્યું.

(૧) પહેલો સંકલ્પ થવાથી પા ભાગનું શરીર દેખાશે એટલે ઇન્દ્રિયોમાં કામદેવ વ્યાપશે.

(૨) બીજો સંકલ્પ થશે કે મનમાં કામ વ્યાપશે એટલે અર્ધા ભાગનું શરીર દેખાશે એટલે શરીર ધ્રુજશે.

(૩) ત્રીજો સંકલ્પ થશે કે બુદ્ધિમાં કામ વ્યાપશે એટલે પોણા ભાગનું શરીર દેખાશે એટલે સત્ત્વસત્ત્વો વિવેક નહિ રહે ને લાજ શરમ પણ મુકી દેશે.

(૪) ચોથો સંકલ્પ થશે કે જીવમાં અનાદિકાળનો અભ્યાસ પડેલો છે તેથી તે સાક્ષાત્ કામદેવ ઉત્પન્ન થયો કે વિષય ભોગવશે ને વિર્યપાત થશે ત્યારે તે શાન્તિ પામશે. આ પ્રમાણે સંકલ્પથીજ કામ ઉત્પન્ન થાય છે.

સ્ત્રી, પુત્ર ને ધન નાશ પામે ત્યારે મરણ કરતાં

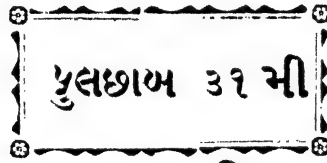
પણ વધુ દુઃખ થાય છે.

વડોદરામાં એક ધર્મગુરુ આચાર્ય હતા. તેની સ્ત્રી મરી ગઈ હતી. પછી તે અજ્ઞાનતાને લીધે તે સ્ત્રીને બાળવા દેતો નહોતો તેથી સરકાર ખાતાના, પોલીસના માણસો તે સ્ત્રીને બાળવા લઈ ગયા ને આચાર્ય ગાંડો થઈ ગયો. તે અનુભવ સરકાર ખાતાના એક મુખ્ય અધિકારી સાહેબને થયો હતો. તેઓ વડોદરામાં મોટે દરજ્જે હતા. પણ ધરનું મનુષ્ય સ્વર્ગવાસી થવાથી બહુજી ઉદાસ રહેતા હતા. એક વખતે સ્વામિનારાયણના આચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજના દર્શને વડતાલમાં આવ્યા હતા ને તે વખત તેઓનાં ધર્મપત્ની નરમ હતાં. તેઓ બીજે દિવસે સવારે અક્ષરનિવાસી થયાં ત્યારે તે અધિકારી સાહેબને બહુજી શોક થયો ને તેમને એમ થયું કે રઘુવીરજી મહારાજ ગાંડા થઈ જશે? પણ તેઓ મંદિરમાં ગયા ત્યાં તો સભામંડપમાં રઘુવીર મહારાજ સભામાં બેઠા હતા ને ધર્મ, જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય ભક્તિ સંબંધી વાર્તા કરતા હતા. તેથી તેમને અતિશે ગુણ આવ્યો ને પોતાની ભુલ સુધારી. મોટે સ્ત્રી, પુત્ર ને ધન જ્યારે નાશ પામે ને ધીરજ રહે તો તેને આત્મજ્ઞાન થયું છે એમ માનવું.

સુરતનો સોની.

સુરતમાં એક સોની રહેતો હતો તેણે પોતાની જાંઘડીમાં રૂપિયા દશ હજાર પેદા કરેલા હતા. જ્યારે તેની ઉતરાવસ્થા થઈ, ત્યારે પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે આપણી મુઠી બાળકોને આપીને હવે મંદિરમાં જઈ ધન્યરતું ભજન કરવું. એવું નક્કી કરી રૂપિયા પાંચ પાંચ હજાર બંને બાળકોને વહેંચી આપ્યા.

ને પોતે એક પાછ પણ પાસે રાખી નહિ. મુડી અચ્ચાંઓને વહેંચી દેતાં તેના છોકરાઓને વહેમ પડ્યો કે રખે આપા પાસે વધારે મુડી હશે? એટલે એક છોકરાએ ખીજે માળથી ખોટી તકરાર કરી પોતાના આપને નિચે નાંખી દીધો ને તેથી તેનો પગ ભાંગી ગયો એટલે તેનાથી મંદીરમાં દર્શને પણ જવાનું બંધ થયું. બે ચાર માસે પગે દીક થતાં ઘોડી રાખી મંદિરે આવવા લાગ્યા ત્યારે કોઇએ તેને પુછ્યું કે સોની મલાજન પગે શું દરદ થયું હતું? ત્યારે તેણે કહ્યું કે આતો મહારા ડહાપણે દાટ વાળ્યો છે! કોઇનો વાંક નથી. માયા એવી ચીજ છે કે આંતે વિક્ષેપ કરાવ્યા વિના રહે જ નહિ!

સત્ય વસ્તુ વિષે.

સત્ય નહિ તે ધર્મ શાનો, દયા વિના શું દાન જોને,
મન વશ નહિ તે તપ પણ શાનું, શિયળ વિના શું સ્નાન જોને.
ભાવ વિનાની ભક્તિ શાની, ભક્તિ વિના શું જ્ઞાન જોને,
પ્રીત હોય ત્યાં પડદો શાનો, ધૈર્ય વિના શું ધ્યાન જોને.
સહયુગ નહિ તે સાધુ શાનો, તૃષ્ણા રહી ત્યાં ત્યાગ જોને,
જ્ઞાન વિના તે યુગ શાનો, કંદે વિના શું રાગ જોને.
બ્રાન્તિ રહી તે અનુભવ શાનો, સાચો ન મળે શોધ જોને,
બ્રહ્મધર્મની કથા ન જાણે, તેને શાનો બોધ જોને.
પ્રતાપ નહિ તે પ્રભુતા શાની, સાધ્યા વિનાનો સિદ્ધ જોને,
દેવત નહિ તે દેવ શાનો, રાંક પણે શી રિદ્ધ જોને.
સાચા પ્રભુને જોણે ન જાણ્યા, તે નર કહીએ કાચા જોને,
કહે છોટમ નિરધાર કરીને, વેદ તણી એ વાચા જોને.

નામે લક્ત.

દક્ષિણ દેશમાં નામે લક્ત મહા પ્રતાપી હતા. તેઓને પરમાત્મામાં અનન્ય શ્રદ્ધા હતી. વળી તેઓ સમાધીનિષ્ઠ હતા. એટલે તેઓ દિવ્ય દષ્ટિએ આખું શ્રદ્ધાંડ જોવું ધારે તો જોઈ શકતા. તેમનો એક મિત્ર લોચા નામનો વાણીઓ હતો તે પણ મુમુક્ષુ હતો. તેણે એક વખત નામા લક્તને કહ્યું, ભગવાનનાં મને દર્શન કરાવ ? નામાલક્તે કહ્યું કે પ્રસંગ આવે વાત. એક વખતે તે ભગત ભગવાનના વાઘા (વસ્ત્ર મુક્તિઓને પહેરાવવાના) શિવતો હતો તે વખતે વરસાદ પડ્યો, પણ તે ભગત સંચવા ઉઠ્યો નહિ. પછી ભગવાન પોતે તેનું ઘર સંચવા ચડ્યા. તે વખતે લોચો વાણીઓ ત્યાં આવ્યો ત્યારે તેને ત્યાં ભગવાન મનુષ્યરૂપે આવેલા પણ ઓળખી શકે નહિ તેથી નિચેનું પદ નામાલક્તે તેની પાસે ગાઈ બતાવ્યું.

“અમે ને તમે આરાધીયે, જે તે આ તે આ

દશરથ કેરે રાજા રામચંદ્ર જન્મીયા,

પાણી ઉપર પાળ બાંધી જે.

રાજા રાવણને રણમાં રાજ્યો,

રાજા વિલિપણને આપીયું જે, તે આ ! તે આ ! તે આ !

નરસિંહ મહેતાને વાલે નાણાવટી કીધો,

હુંડી સ્વીકારી હાર આપીયો જે;

નાગરી નાતમાં લજ્જાઓ રાખી,

કુંવર બાઇનાં માંમેરાં પુરી આજે, તે આ ! તે આ ! તે આ !

ગોકુળથી વહાલો મથુરા પધાર્યા,

મામા તે કંસને મારીયો જે;

વંદ્રાવનમાં ગૌધેન ચારી.

વ્રજનારી સંગે રમીયાજે, તે આ ! તે આ ! તે આ !

દ્રૌપદીની વાલે લજ્જાઓ રાખી,

ત્રાગડે ત્રાગડે ચીર પુરીયાં જે;

કપટી કૌરવને ગ્રાંખા કીધ,
પાંડવને ઉજળા કહી આજે, તે આ ! તે આ ! તે આ !
સાન કરી તુજને સમજવું,
માની લે વચન માંડે જે;
નામાનો એ સ્વામી સામળીયો,
સાંભળને લોચા કહું છું જે, તે આ ! તે આ ! તે આ !
જાત વિના ભાત ન પડે.

રામચંદ્ર ભગવાને લંકા જીતીને આવ્યા પછી વાંદરાને જમાડવાનો નિશ્ચય કર્યો, પણ હનુમાનજીએ ના પાડી જે અમારી જાત અટક્યાળી છે તેથી વિધન જરૂર કરશે. પણ ભગવાને તે વાત નહિ માનતાં પોતાના દયાળુ સ્વભાવ પ્રમાણે પકવાનની ઉત્તમ રસોઈ તૈયાર કરાવી બધાને પંગત કરીને એસાડ્યા ને પત્રાળામાં, પડીઆમાં પીરચું. તે વખતે હનુમાનજી ચોકી કરતા હતા. પણ એક બાળુના છેડા ઉપર એક કેરી વાંદરાએ લીધી તેનો ગોટલો નીકળી પડ્યો તેથી બીજે વાંદરા કુદીને લેવા ગયો તે જોઈને ખેંચતાણુ કરીને પકવાન પીરસેલું ધુળમાં મળી ગયું. તેમ જાત વિના ભાત કદી પણ પડતી જ નથી એ નિર્વિવાદ છે.

સુવરી ને નારદજીનો સંવાદ.

સુવરી ને નારદજી કહે સ્વર્ગમાં તને હું લઈ જાઉં. પછી સુવરી કહે વિષ્ણુ મારે ખાવી જોઈએ ! માટે હું મહારાજ, તે ત્યાં છે કે નહિ ! ત્યારે નારદ, કહે ત્યાં તો અમૃતના ઓડકાર આવે છે. ત્યારે સુવરી કહે માંડે ખાવાનું ત્યાં ન મળે તેથી હું અને મારાં બન્ન્યાં ભુખે મરી જઈએ આ તો દષ્ટાંત છે પણ તેનો સાર એટલો છે કે આ જીવને માયામાં ચિકાસ (સ્નેહ) છે તેથી છુટતો નથી ને હેરાન થાય છે. જો માયા છુટે તો મોક્ષ થાય છે.

ગોળ નાંખીએ તેટલું ગળ્યું થાય.

સંસારમાં કહેવત છે કે જેટલો ગોળ નાંખીએ તેટલું ગળ્યું

થાય છે. તેનો અર્થ એવો છે કે જેટલો સત્સંગ કરીએ તેટલું આપણા હૃયામાંથી અજ્ઞાન ઓછું થાય. આપણે મણુ લોટનો કંસાર કરીએ ને તેમાં પાશેર ગોળ નાંખીએ તો તે ગળ્યું ન થાય ને તે કંસારને બદલે યુલું થાય છે. જેમ એક મનુષ્ય દહીંનો ભાવિક હતો, તે જ્યારે એક વખત દુધનો દરીઓ આવ્યો તે દેખી બહુજ ખુશ થયો ને પોતા પાસે સિલિકમાં થોડીક છાસ હતી તે દહીં કરવાને માટે દરીઆમાં નાંખી. તે દહીં તો થયું નહિ પણ “માલાના મુળગાં થયાં.” દહીં તો થયું નહિ અને પોતા પાસે જે છાસ હતી તે પણ ઓછ બેડો. તેમ થોડો સમાગમ કરીએ તો જ્ઞાન ન થાય. જુઓને બંધીરાજા કેટલું દુઃખ ખમ્યા ત્યારે ભગવાન તેને સલાયે થયા ને જાણપણુરૂપી દરવાજે અખંડ રહે છે. માટે સમજુ પુરૂષ વહેવાર વધારવો નહિ ને જે પોતાનો વ્યવહાર હોય તેટલો સાચવવો ને નિવૃત્તિ ધારણ કરી પ્રભુનું ભજન કરવું. જુઓને આ જગતના મનુષ્યને ખાવું, ઉધવું ને સ્ત્રી એ ત્રણનો યોગ હોય તેથી તેનો અભાવ ન થાય માટે ધીરે ધીરે સત્શાસ્ત્રને સત્પુરૂષનો યોગ રાખી સારા વિચાર ધારણ કરી જેમ અને તેમ વિષયથી છેટા રહેવાય તેવું વર્તન રાખવું.

માયીક પંચવિધયનો અભાવ થવાના ઉપાયો.

(૧) માન, રસાસ્વાદ, ને લોભ એ ત્રણ ગાંઠો જેનામાં હોય તેનાથી અંતરદષ્ટિ ન થાય. અંતરદષ્ટિ કરવાની જેને ટેવ હોય તેના માયીક પંચવિધય સત્વર શાન્ત થાય છે.

(૨) રાંધીને જમે નહિ ને ઢાંકા મુકે તો અન્ન ઉતરી જાય, તેમ સમજ્યા હોય પણ કરે નહિ ને સંભારે નહિ તો તેની સમજણ ઉતરેલા અન્ન જેવી થઈ જાય છે. માટે સંભારે તેને સુખ આવે. પણ કથા, વાર્તા, કીર્તન અને ધ્યાન એ ચારનું વ્યસન પડ્યું હોય તો તેને ભગવાનની ભક્તિનું અલૌકીક સુખ આવે છે.

(૩) કહ્યા વિના જ્ઞાન થાય નહિ, પણ ક્રોધ રહિત કહેવું, વળી કેટલાક કહે છે કે પાત્ર જોઈને કહેવું. આ જીવના ઠરાવ માત્ર ખોટા છે પણ ભગવાને જે ધાર્યું હશે તે થશે એવો વિશ્વાસ જેનામાં ન હોય તે તુર્ત વિષયના ચાળે ચડી જાય છે. તેથી તેનું ભુટું થાય છે.

(૪) કેટલીક ભુલો આપણે અજ્ઞાનપણાથી કરીએ છીએ ને તે 'ભુલોનું' કળ આપણે ભોગવીએ છીએ. માટે જેને ભગવાનની ભક્તિ કરવી હોય તેને સંસારના વ્યવહાર કામમાં હડાપણુ કરીને પડવું નહિ. ભુલોને કેટલાક સ્વાર્થ અને માન લેવાની ઇચ્છાથી સગાં સંબંધીઓનું કામ કરે છે તેથી સ્નેહ વધે છે. તેનું કામ સામા માણસો જ્યારે ન કરે ત્યારે નકરાર થાય છે. માટે નિર્માનીપણું રાખી ભગવાન ભજી લેવા ખોટી ઉપાધી રાખવી નહિ તેમાં મનુષ્ય-જન્મનું ખર્ચ સાર્થક છે.

(૫) મારવાડનાં એક પુરુષ રાગ કામી થઈ ગયો તેનું આખ્યાન ભાગવતના એકાદશ સ્કંધમાં છે. તે રાગને જ્યારે વૈરાગ્ય થયો ત્યારે સ્ત્રીલિંગી પદાર્થનું નામ પણ લેતો નહિ ને ક્રોધખેલે તો તે જગ્યામાં પણ ન જાય. બાજરી, રોટલી ક્રોધ કહે તો ખાય નહિ. લોખંડી, રાયણના ઝાડ તળે તે જાય નહિ, સ્ત્રીનું જે ક્રોધ નામ લે તો ઉલટી થાય, વાવડી કહે તો પાણી પીએ નહિ, આવો પંચવિધ-યમાં જ્યારે અભાવ થાય ત્યારે પ્રભુ ભજાય.

ખરા ત્યાગી કેમ થવાય ?

કૃત્ત કરમાય છે પણ તેની સુવાસ આપણા હૃદયમાં રહ્યા કરે છે. તે જ પ્રસાણે સંગીત ભુલી જવાય છે પણ તેની સુવાસ એટલે જે કિત્પન્ન થએલી મીઠાસ લાંબો વખત સ્મરણપટમાં રહ્યા કરે છે. દિવસો ચાલ્યા જાય છે પણ દિવસોમાં મળેલો ઉપદેશ તો સ્મરણમાં રહી આપણને અસર કર્યા કરે છે. માટે ભુતકાળની ભુલોને પશ્ચાતાપ સાથે જતી કરવી તો પછી આવતા ભવિષ્યકાળમાં જે આનંદ મળવાનો છે તે આનંદ સ્હેજમાં

પ્રાપ્ત થશે. કેમકે સંકલ્પો બદલાય તો પછી આત્મજ્ઞાન ઉદય થતાં વખત લાગતો નથી. પરન્તુ નાશવંત પદાર્થનો આનંદ ત્યાંસુધી છે ત્યાંસુધી સત્વસ્તુ મેળવવાના સંકલ્પો ક્યાંથી થાય ? માટે દરેક અંતઃકર્મથી વિવેક, વૈરાગ્ય, સદાચાર ને પ્રેમનું શિક્ષણ મેળવતાં જ રહેવું જોઈએ.

ખળ કેને સમજવો.

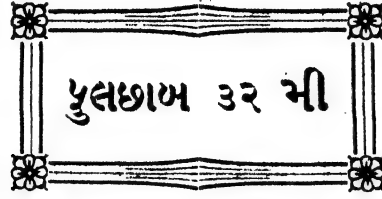
વાતનો નિર્ણય કર્યા વિના કોઈના માથે ખોટો આરોપ મુકનારને ખળ જાણવો:-

નિઃસંકલ્પ સાધુ.

એક સાધુ શિયાળાના દિવસમાં બેઠા હતા, તેને શરીર ઉપર થંડીથી ચીરા પડી ગયા હતા, તેને એક વખત એવો સંકલ્પ થયો કે જો મારા પાસે બે કોડી હોય તો તેજ મંગાવી શરીરે લગાવું, એટલામાં તો સોનામહોરનો ઢગલો તેમની પાસે થઈ ગયો, એટલે આ યોગી ત્યાંથી ઉઠીને ખીજે સ્થળે તુરત જતા રહ્યા પણ મોહોરોની દરકાર ન કરી. ખરા સાધુનાં લક્ષણ આવાં હોય છે.

સકામ વૃત્તિથી સાધુની દુર્દશા.

એક રાજાએ પોતાના શહેરમાં જવા માટે ચાર રસ્તા કર્યા હતા ને તે ચારે દરવાજે પોતે ચોકી બેસાડી નોટીસો ચોડી હતી. તેમાં પહેલે દરવાજે એવી નોટીસ ચોડી હતી કે જે દારૂ પીએ તેવા સાધુએ અંદર પ્રવેશ કરવો ! ખીજે દરવાજે માંસ ખાય તેવા સાધુએ પ્રવેશ કરવો, ત્રીજે દરવાજે જુગાર રમે તેવા સાધુએ પ્રવેશ કરવો ને ચોથે દરવાજે સ્ત્રી સંગ કરે તેણે પ્રવેશ કરવો. આવી રીતે આકરા નિયમો દાખલ કર્યા છતાં જોવાની લાલચે કેટલાક સાધુએ શહેરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. રાજાએ તેમને કપડી સાધુ ધારી તિરસ્કાર કર્યો હતો. આવી રીતે વર્તન રાખવાથી પોતાની અમુલ્ય સાધુતા વિના કારણે ઉઘાડી થઈ ને પોતે હલકા પડ્યા માટે પંચ વિષય તરફ ખરા સાધુપુરુષે દૃષ્ટિ પણ કરવી નહિ જોઈએ ?

કંકુ ગાંડીએ ઘર માંડ્યું.

એક ગામમાં કંકુ નામે ગાંડી સ્ત્રી હતી. તેણે ડાહ્યાભાઈ નામના એક શ્રીમાનનું ઘર માંડ્યું. એ દિવસ થયા એટલે તે બોલી ઉઠી..... ભાઈ ડાહ્યા ! આ તારો સાડલો ને આ તારો ચુડલો, હું તો આ મારે ચાલી એમ કહી ચાલતી થઈ. આ તો એક સાધારણ દષ્ટાંત છે પણ તેનો સિદ્ધાંત એવો છે કે આ જીવને સ્ત્રી ને ધન મળે એટલે ભગવાન ભજવાની વાત તદ્દન ભુલી જાય છે તે કંકુ ગાંડીના જેવું કહેવાય !

અવિનાશી સુખ.

એક મહાપુરુષે કહ્યું છે કે આટલા દલાડા શેરડી ખાધી પણ આ ટાણે સ્વાદ નથી, સો મણ શાકર ને સોમણ ઘી ખાધાં પણ જીભને ડાઘ પડ્યો નથી. તેમ ઘણા વર્ષ સુધી સ્ત્રીનું સુખ ભોગવ્યું પણ તેમાં શાન્તિ થઈ નથી ! માટે વિષય તો જેમ પાતાળ સુધી પૃથ્વી ફાટી હોય ને પાણીએ ભરવા માંડીયે તો ભરાય તેમ નથી. માટે હંમેશાં વિષયથી દુર રહેવું, ને જેટલીવાર નામ સ્મરણ કર્યું હોય તે અવિનાશી સુખ થયું કહેવાય. લાખ પુણા ધાસના હોય ને તેમાં જરા અગ્નિનો પ્રવેશ થાય તો બધું બળી જાય છે તેમ પ્રભુની વિરમૃતિ થાય તો જે કર્યું હોય તેનો પણ સત્વર નાશ થઈ જાય છે.

ઝેરનું વૃક્ષ.

આ સંસાર એક ઝેરનું ઝાડ છે. તેના ખીજરૂપ સ્ત્રી છે ને વાસનારૂપી પાણી છે તેથી તે ઝાડ વધે છે. હવે એ વિષરૂપી વૃક્ષમાં ફળ ક્યાંથી સારાં થાય ! વાસનાથી સ્ત્રી સંગ કરે તેથી પ્રજા વિષયી થાય છે.

મહાત્મા ગાંધીજીના સાત અમૂલ્ય ફરમાનો.

- મારા સૈનિકો સાથે સખરસ તણા મેદાનમાં ઝુકાવજો;
મારો ફરેલો ભંગ યુવકો તમે બળ લાવજો. ૧
- ખાદી મહીં સજ્જ થઈ નિજ દેશને શોભાવજો;
લીધેલ મારી પ્રતિજ્ઞા શીરસાટથી નીભાવજો. ૨
- નિર્બળ તમારું મન કદી હીંદીઓ કરશે નહિ;
જકાત લે સરકાર તેવો માલ વાપરશે નહિ. ૩
- મારી ધરપકડના સમે શાન્તિ સધળે પથરાવજો;
અહિંસાત્મક યુદ્ધે ચઢી જોલો તમે ઉભરાવજો. ૪
- પાણી તમારું હોય તે શાન્તિ થકી બતલાવજો;
અંધન ગુલામી તોડીને સ્વતંત્ર ભારત બનાવજો. ૫
- નાશવંત શરીરનો ન મોલ દીલમાં લાવજો;
ફર્યાન કરી નિજ દેહને હીંદીપણું બતલાવજો. ૬
- કરી ગર્જના વીરો સમી આલમ બધી ટુળવજો;
ફરકાવી ધળ નિ જ રાષ્ટ્રની પરદેશીને હંકારવજો. ૭

પંખીનો મેળો.

પંખીનો મેળો ભેળો રહે કેમ ભાઈ,
કોઈ ક્યાંહિથી (૨) આવે તેમ તણાઈ—પંખીનો મેળો ટેક.
હુંટે સાથે સર્વનો જ્યારે, ખરચી જાય ખવાઈ,
કોણ સદૈવ સાથે રહે છે, ખ્યારમાં પથરાઈ. પંખી

હુર રહીને દોરી ખેંચે, કુડો કાળ કસાઈ,
જુદું જુદું સૌને જાણું, ઘાટ વિના ઘસડાઈ. પંખી

કોનાં સુત દારા ને સેવક કોના બાંધવભાઈ,
જુડી માયા, જુડી કાયા, જુડી સર્વે સગાઈ. પંખી

રનેલ અને સખંધ રડાવે, અંતરમાં અથડાઈ,
શોક તજો શાન્ત રહો શાણા, કેશવહરી ગુણ ગાઈ—પંખી

વિવિધ ઢાહરા.

- સખસે હળીયે સખસે મળીયે, સખકા લીજીયે નામ,
હાજીહાજી સખકું ફીજીયે, રહીયે અપના ધામ. ૧
- ટાટે ઉનું ન બને, મળે તાએ તા,
સાંગો કહે સમન્થા વિના મરને મારે ધા. ૨
- પ્રીત લગે પરિશ્રદ્ધ શું, હોહી વિષય સુખત્યાગ,
યા કારણુ ગુરૂ ધ્યાન ધરી, પ્રથમ વરણુવું વૈરાગ્ય. ૩
- માયાકૃત મિથ્યા સખે, જેસો સુપન વિલાસ,
નરનારાયણ દેવકું, ભજ મીટહી સખ આશ. ૪
- વિના વિવેક સંસાર સખ, ભવ ભટકત મતિ મંદ,
સારઅસાર વિવેક જેહી, સો સાધુ જગવંદ. ૫

રેંટીયો ને સ્ત્રી.

એક વખતે જગતગુરૂ શંકરાચાર્ય ભિક્ષા માગવાને માટે એક મોટા શહેરમાં એક બાઈને ઘેર આવ્યા. ત્યાં એક બાઈ રેંટીયો કાંતતી હતી. તે રેંટીયાને કહ્યું કે બાઈ તું રોષશ મા કારણુ કે સ્ત્રીએ આંખના કટાક્ષ વડેએ આખા બ્રહ્માંડના જીવને ભમાવ્યા છે ને તું તેના હાથમાં આવી ગયો છે, એટલે તારે રોવું પડશે માટે તારે સ્ત્રીના કટાક્ષનેત્ર સામું જોવું જ નહિ.

જનક અને સુલભા.

જનકરાજએ પંચશીખ ઋષિ પાસેથી સાંખ્ય ને યોગ સિદ્ધ કર્યો હતો તેથી તેનું જ્ઞાન વૃદ્ધ પામ્યું હતું ને સુલભા એક ગરાસીયાની કન્યા હતી. તેની ઉંમર ૧૦ ૧૨ વર્ષની હતી તે વખતથી જ તેણે પણ અષ્ટાંગ યોગ સિદ્ધ કર્યો હતો ને અખંડ સમાધિમાં રહેતી હતી ને ત્યાગાશ્રમમાં રહીને પરમાત્માનું ભજન કરતી હતી. એક વખતે જનક રાજની સભામાં તે સુલભાએ અપસરા બનીને જરીયાની વસ્ત્ર પહેરીને આવીને નાચ શરૂ કર્યો, તેથી જનક મોટા જ્ઞાની હતા

છતાં તેના ચિત્તમાં વાસનાનો પ્રવેશ થયો એટલે જનકનું ચિત્ત તણાઈ ગયું. પણ તે જ્ઞાની હતો તેથી ચિત્ત પાછું ખેંચી લીધું. ત્યારબાદ પ્રશ્નોત્તર ચાલ્યા. પહેલાં જનકે પ્રશ્ન કર્યો કે મારા મહેલમાં મારા હુકમ વગર પ્રવેશ કર્યો તેથી તું ગુનેગાર છું ને મારા ચિત્તમાં પ્રવેશ કર્યો તેથી વ્યભિચારી છે ને વળી ભગવાં વસ્ત્ર સ્ત્રી યદ્ધને પહેર્યા છે તે સન્યાસયોગને છાજતું નથી. સુલભાએ કહ્યું તારા મહેલમાં તથા રાજ્યમાં પ્રવેશ કર્યો તો તેમાં તારું શું છે અર્થાત્ કાંઈ નથી તો પછી હુકમ શાનો? આ દેહ તારો નથી, મહેલ તારો નથી આત્મા પુરુષ નથી તેમ સ્ત્રી નથી, તો પછી ચિત્તમાં પ્રવેશ કરવાથી ક્યાં વ્યભિચારપણું રહ્યું, તારે રાજ્ય છે ને જેમ રાખવું પડે છે તેમ હું પણ રાખું છું માટે ત્યાગાશ્રમ તે શ્રેષ્ઠ છે.

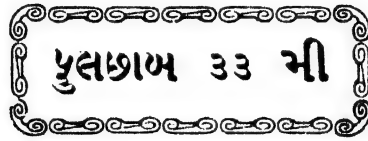
અગસ્ત ઋષિ ને સમુદ્ર.

સમુદ્રને જ્યારે અગસ્ત ઋષિ પી ગયા ત્યારે કોઈ સહાય થયું નહિ ને કોઈએ પણ અગસ્ત ઋષિને ઠપકો દઈ શક્યા નહિ. તેમાં સમુદ્રમાંથી લક્ષ્મીજી નીકળ્યાં તે ભગવાન વિષ્ણુને આપી, પણ તે પણ સહાય ન થયા. ને શંકરને કીરણ આપી મણી માથામાં છે તેમણે પણ સહાય ન કરી. ચંદ્રને કળાઓ આપી ને પર્વતને પાંખો હતી તે ઉડતા હતા તેઓને દેવતાઓએ મારામાં નાંખ્યા તેમણે પણ સહાય ન કરી. ત્યારે છેવટે હારીને સર્વની આશા મુકીને ભગવાનને સંભાર્યા ત્યારે ભગવાન સહાય થયા, માટે એક ભગવાનના સ્મરણ થકી સર્વે દુઃખ નાશ પામે છે.

સ્ત્રીમાં પણ કેવી આત્મબુદ્ધિ હોય છે ?

એક જગજીવન નામનો સત્સંગી હતો. તેને હમેશાં મંદિરમાં ઠાકોરજીના દર્શને જવાનો નિયમ હતો. એક વખતે ઘરમાં તેની સ્ત્રીએ સહેજ તકરાર થવાથી માથામાં તવીતો માર્યો તેથી તેના માથામાંથી પુષ્કળ લોહી નીકળ્યું ને પંદર દિવસ ખાટલાવશ રહ્યો.

ન્યારે તે સાંજે થયો ત્યારે મંદિરમાં દર્શન કરવા ગયો તે વખતે એક સદ્ગુરુએ તેને હાલ દર્શને કેમ નથી આવતા એમ પુછતાં ખડું કારણ નહિ કહેતાં, પાટડાની ધાર વાગી છે. એમ જુદું તે સદ્ગુરુ પાસે બોલ્યા. જુઓ સ્ત્રીમાં કેટલી આત્મબુદ્ધિ રહેલી છે. ખડું કહેતાં પણ લજવાણાને પંદર દિવસ ખાટલે રહ્યા છતાં એક શબ્દ પણ પોતાની સ્ત્રીને કડવો કહ્યો નહિ, આવા પુરુષો પણ જગતમાં વણા જોવામાં આવે છે.

ચાહના વ્યસનમાં વૈરાગ્ય.

એક મામલતદાર હતા. તેને સાંજના પાંચ વાગે ચાહ પીવાનું વ્યસન હતું. એક દિવસે પાંચ વાગે પોતે પોતાના મકાનપર ચાહ પીવાને ટાઇમસર આવ્યા. પણ તે વખતે તેની સ્ત્રીનું નાનું બચ્ચું હોરાન કરતું હતું એટલે ચાહ બની શકી નહિ. મામલતદારને ભારે ગુસ્સો આવ્યો ને ઘરમાં ભારે કજીઓ કરી પોતાની પત્નિને માર મારી પોતે સાધુ થવાને જંગલમાં નિકળી પડ્યા. ત્યાં એક મહાત્મા સાધુ બેઠા હતા તેમની પાસે આવી આ અમલદારે સાધુ થવાની વિનંતી કરી, ત્યારે મહાત્માજીએ પૂછ્યું કે સંસાર ભુલી આવ્યા છો કે ? ત્યારે મામલતદારે હા પાડી. ત્યારે મહાત્માજીએ કહ્યું કે આ શું જનાવર જાય છે. ત્યારે મામલતદારે કહ્યું કે મહારાજ એ તો ગધેડું છે ! ત્યારે મહાત્માજીએ કહ્યું કે એ ગધેડું ભુલી આવો, ત્યાર પછી સાધુ થવાશે ! મહાત્માના વચનને તાબે થઈ પાછો થોડો વખત સંસારના સુખ વિસરી જવા પુનઃ સંસારમાં ગયા તો વિશેષ માયાનાં લક્ષ્ણં ચોટ્યાં, માટે ચાહના ક્રોધથી વૈરાગ્ય થાય તે કેટલી મુદત ટકે ! માટે સાચા વૈરાગ્ય વિના જ્ઞાન થતું નથી.

સંસાર એ કેદખાતું છે.

સંસાર છે તે એક જેદખાતું (કારાગર) છે, તેમાં જેણે જેટલો ગુન્હો કર્યો હોય તેટલી ટીપ (સજા) કરેલી હોય છે. તે પ્રમાણે પ્રાણી ભોગવે છે. પછી એ કેદમાંથી છુટે છે તેવી રીતે મનુષ્યને આયુષ્ય હોય તેટલું જીવાય છે ને તેમાં પૂર્વના પ્રારબ્ધ કર્મ ભોગવવાં પડે છે ને વળી તેમાં સત્પુરુષનો યોગ થાય તો જ્ઞાન પામે તો ક્રિયામણને સંચીત કર્મ બળે છે. તે પ્રારબ્ધ ભોગવે તેમાં દુઃખ ન માને ને છેલ્લો જન્મ થઈ જાય છે.

ખરા પ્રેમ વિના પ્રભુ દર્શન થતાં નથી.

એક ફકીર પાસે એક માણસ ગયો ને કહ્યું કે તું મને પ્રભુના દર્શન કરાવ! ત્યારે સાંઘળાવાએ કહ્યું બન્યા! પ્રભુનાં દર્શન ખરા પ્રેમ વિના થઈ શકતાં નથી માટે તું આશક્ત થઈને આવ એટલે હું તને પ્રભુનાં દર્શન કરાવું. પેલો મનુષ્ય કાંઈ મુમુક્ષુ નહોતો એટલે તેને પ્રેમનો અર્થ પંચવિધમાં કર્યો ને એક કસાઈની છોકરી બજારમાં માંસ વેચતી હતી તેના ઉપર આશક્ત થયો. પછી પેલી છોકરીએ આ વાત પોતાના પિતાશ્રીને જણાવી ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે તારા ઉપર જે આશક્ત છે તેને તું ઘેર બોલાવી લાવ. છોકરીએ તો આપની શિખામણ માન્ય રાખી આશક્ત થનાર પુરુષને બીજે દિવસે ઘેર બોલાવી લાવી. એટલે પેલા કસાઈ એ તેને મારી નાંખ્યો ને તેનું માંસ વેચવાને પોતાની દીકરીને આપ્યું. દીકરી તે માંસ બજારમાં વેચવા જતાં પેલો ફકીર અનાયાસે લેવા આવ્યો ને કહ્યું કે બેટા! કેમ આપે છે? ત્યારે તે પુત્રીએ કહ્યું કે એક રૂપિયાનું શેર, ત્યારે માંસ બોલ્યું કે આશક્ત સવાશેર પછી તે ફકીર તેને ઘેર લઈ જઈને તેને સજીવન કર્યો. તે પછી સાચો પ્રેમ થતાં તેને પ્રભુના સાક્ષાત્ દર્શન પણ કરાવ્યાં. જ્યાં પ્રેમ ત્યાં નેમ નહિ. જુઓને ખોટા પ્રેમ માટે પણ કેટલું કष्ट વેડવું પડ્યું તો મુળથી જ સાચા પ્રેમ તરફ મનુષ્ય મહેનત કરે તો સત્વર તેનું ફળ તેને અમુલ્ય મળે છે.

નિષ્કામ ભક્તિ.

એક રાજા આગળ એક નટવાએ બહુ જ ખેલ કર્યા, પણ રાજા ખુશી થયો નહિ ને ઇનામ પણ આપ્યું નહિ. ત્યારે નટવાએ વિચાર કર્યો કે મેં બહુ વરસ સુધી ખેલ કર્યા પણ રાજા મદારા ઉપર પ્રસન્ન થયા નહિ તો હવે મારે રાજા પાસે એમ કહેવરાવવું કે તું હવે ખેલ કરીશ નહિ. તારા ઉપર હું રાજી થવાનો નથી ને મારે ઇનામ પણ આપવું નથી. તેમ વિચાર કરીને પછી છેવટનો એક ખેલ કરીને રાજાને કહ્યું કે જો તમે પ્રસન્ન ન થયા હો તો મને આપ એમ કહી દો કે તું ખેલ કરીશ નહિ ને મારે ઇનામ લેવું નથી ને તમે રાજી થાઓ એટલું તમે કહી દો એટલે બસ છે. તમારો મારે રાજીપો લેવો છે. પછી તે રાજા નટવા ઉપર ખુશી થયો ને ઇનામ આપ્યું. તે ખેલ કરવા માટે ના કહી. ને પોતાના રાજ્યાં રાખ્યો. આતો દૃષ્ટાંત છે, તેનું સિદ્ધાંત એ છે કે જે મનુષ્ય માત્ર જેટલા છે તેટલા ચારાસી લાખના દેહ ધરીને, નટવો જેમ ખેલ કરે છે તેમ દરેક યોનીમાં ખેલ કરે છે ને તેમાં ભક્તિ કરીને ભગવાન પાસે મોજ માગે છે. પણ ભગવાન રાજી થતા નથી તેનું કારણ માયાને આધીન થકો, પૈસા, સ્ત્રીને છોકરાં માગે છે જેથી જન્મ ધરવો પડે છે. પણ જો મોજ ને ઇનામની આશા ન રાખતાં નિષ્કામ ભક્તિ કરે તો ભગવાન તુરત પોતાનું ધામ રૂપી ઇનામ આપે છે. ને પછી ભક્ત, એમ માગે છે કે હવે મારે ખેલ કરવા નથી તો તે જન્મ મરણથી રહીત થઇને ભગવાનના ધામને પામે છે.

દયા ડાકણને ખાય.

એક પુરુષ બહુ દયાળુ હતો. પોતાને રહેવાને માટે એક ઘાસની નાની ઝુંપડી હતી. ઠંડીના દિવસોમાં લોકો થંડીથી હેરાન થવા લાગ્યા એટલે પોતાને દયા આવવાથી ઝુંપડીનું ઘાસ હતું તે સળગાવીને બધા લોકોને તપાડ્યા, થોડા દિવસે ઝુંપડી ખલાસ થઈ ગઇ અને પોતાને રાંધવાનું કે સુવાનું ઠંકાણું રહ્યું નહિ, થોડા

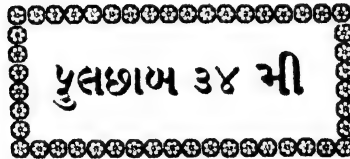
વખતમાં વરસાદ આવવાથી તે મહાદુઃખી થયે, હવે ઉભું રહેવું ક્યાં તેનો વિચાર થઇ પડ્યો. પછી તેને ભરતજીની પેઠે વિજ્ઞાન થયું માટે મનુષ્યને અનુભવ વિના સિદ્ધ જ્ઞાન થતું નથી. ભુરાનપુરમાં રામદાસ શેઠ હતા તેની પાસે રૂપિયા પચીસ હજાર હતા તે લોકોને ધીરે, પણ દયા ખાઇને કોઇ પાસે ઉધરાણી ન કરે તેમ કોર્ટમાં ફર્યાદ પણ ન કરે પછી તેના પૈસા લોકો ખાઇ ગયા ને તે નિર્ધન દશામાં આવી પડ્યા. માટે દયા કરવી, પણ એવી દયા ન કરવી કે “દયા ડાકણને ખાય.” જુઓને ભરતજીએ મોટું રાજ્ય છોડ્યું ને એક મૃગના અગ્ન્યાને દયા કરવાથી ત્રણ જન્મે છુટકો થયો.

સાધુ સ્વભાવ મુકાવે છે.

એક ગામમાં એક વઢકણી સ્ત્રી હતી તેને હમેશાં એક જણ સાથે કજીઓ કરવા જોઇએ ! ગામમાં સર્વે સાથે કજીઓ કરીને એક દિવસ એક ગરીબ બાઈ સાથે તેને કજીઓ કરવાનો વખત આવ્યો. તે ગરીબ બાઈને ત્યાં સાધુઓ ઉતરેલા હતા તેથી તે બાઈએ હાથ જોડીને વિનયથી તે સાધુઓને કહ્યું કે મહારાજ આજ રસોઈ વહેલી કરી દેજો કારણકે આ ગામમાં એક વઢકણી સ્ત્રી છે તે આજરોજ આંહી વઢવા આવશે ત્યારે સાધુએ તે બાઈને કહ્યું કે તારે બોલવું નહિ. એટલે કજીઓ બંધ થઇ જશે. થોડીવાર પછી તે વઢકણી બાઈ લડવા આવી, તેણે બે કલાક સુધી ગાળો દીધી ને છેવટે સાધુને કહે કે હું હારી એમ કહી સાધુને ગાળો દેવા માંડી, પછી એની મેળે થાકી ગઈ. પછી સાધુએ એમ કહ્યું કે હારી ગઇ કે ? ભુખીને ભુખી સાંજ સુધી ગાળો દીધા કરી, પછી તો મરણતોલ થઇ ગઈ, પછી બીજે દિવસે જીતવા માટે પુનઃ આવી ત્યારે સાધુએ સમજાવી કે આવો દાખડો વિના કારણે કરે છે. જો તું ભગવાન ભજે તો તારા જીવનું રક્ત થાય ! પછી બાઈને જ્ઞાન થયું ને કહ્યું કે હવે નહિ વડું. પછી સાધુના વચને તે વઢકણી સ્ત્રીએ પોતાનો મૂળ સ્વભાવ મુકી પ્રભુની ભક્તિ કરવા લાગી. માટે ખરા સાધુ પુરૂષો ખરાજ સ્વભાવ મુકાવે છે એ નિર્વિવાદ છે.

વઢકણી બાધ.

એક વઢકણી બાધ હતી, તેને હમેશાં એક મનુષ્ય સાથે કજીઓ કરવા જોઈએ. તે બાધએ ગામના સર્વે લોકોને બાઝીને જીતી લીધા પછી સામેના ગામમાં તેના જેવી એક બાધ હતી તેની સાથે લડવાને માટે ધરના રોટલા બાંધીને ગઇ. તે વખતે ગામના સઘળા લોકોએ કહ્યું કે તેને તું જીતીશ નહિ, કેમકે તેના ઘરમાં ઉમરો છે. તેણે એક વખત કેસ વાગવાથી છ મહીના સુધી એ ઉમરાને ગાળો દીધી હતી પણ બોલ્યા વગર બંધ રહેતી નથી. માટે તારે જીતવા જવું હોય તો જા, આટલાં વચન સાંભળી તે બાધએ સમજી વિચારી પોતાનો વઢવાડનો નહારો સ્વભાવ પોતે મુકી દીધો ને મૌનપણું ધારણ કર્યું. એક તો સંત મળે તો સ્વભાવ મુકાય ને બીજું માયાનું મળે ત્યારે નહારો સ્વભાવ એની મળે મુકાઈ જાય છે.

જ્ઞાન પ્રલય.

જ્ઞાન પ્રલય કરવો તેથી કોઈ મોટી વાત નથી, માટે જ્ઞાન પ્રલય કરવો, જેટલો જ્ઞાનપ્રલય કર્યો તેટલો માયાથી મુકાણો ને તેમ કર્યા વિના આ લોકની ખોટી મોટાઇ તો મળે પણ માયાથી મુકાય નહિ. જ્ઞાન પ્રલય તે શું ? કે જે પ્રકૃતિનું કાર્ય હૈયામાંથી કાઢી નાંખી બ્રહ્મરૂપ થવું.

જગતને કોઈ જીતી શકે નહિ તે વિષે.

જગતને કોઈ નહિ જીતે, મન રાખો મજાજીત—જગતની ટેક.
બહુ દયાથી કહે બીકણો, પ્રબળને ગણે પાપી;

નિરમાનીને કહે નમાલો, જુએને ગુણ માપી જગત.
 વિશેષ ખોલે કહે વાયડો, કમ ખોલે તે કપટી;
 બોળા જનને મુરખ ગણે છે, એવી રીત ઉલટી—જગત.
 સંતોષીને આળસુ, કવિને કહે કુડા;
 પાંડિત જનને લખાડ પરખે, રંડીખાજ છે રૂડા—જગત.
 સત્ય બુદ્ધિથી સમજ ચાલો, વાત અન્યવામો;
 સત્યતાણો જ્ય અંતે થાશે, પીંગળ સુખ પામો—જગત.

જાતે કરવાનાં કાર્યો.

આ સંસારમાં જેઓને પરમાત્માએ શ્રીમાન્ બનાવ્યા છે તેઓ પોતાનું તમામ કાર્ય નોકર માર્દત કરાવે છે. પણ પાંચ બાબતો તો અવશ્ય જાતે કર્યા વિના છુટકા જ નથી. (૧) દિશાએ જવું. (૨) જમવું. (૩) લઘુશંકા કરવા જવું. (પેશાબ કરવો). (૪) જળ પીવું. (૫) સુષ્ જવું. એ પાંચ વાનાં ચક્રવૃત્તિ રાગ હોય તેને પણ પોતાના હાથે કરવાં પડે છે. પણ તે કાર્ય નોકરથી બનતું નથી માટે મુમુક્ષુ હોય તેણે નિષ્કામ લકત થઇ સેવા પૂર્ણનું કાર્ય પોતાના હાથે કરી પરમાત્માને રાજ કરવા. કારણ આપ મુઆ વિના સ્વર્ગે કદી જવાતું નથી.

ગુરૂ વિના જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી.

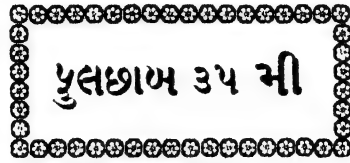
મનુષ્યને જ્યારે અવસ્થા થાય છે ત્યારે દાંત પડી જાય છે વાળ ઘોળા થાય છે એવાં ચિન્હો દેખાવા માંડે ત્યારે સુન્ન પુરૂષ હોય તે સત્વર ચેતી જાય છે કે હવે આ દેહ મૂકીને આ લોકનું રાજનામું આપવું પડશે. પણ કેટલાક મનુષ્યને જ્ઞાન નથી તેથી મરણ સાફ લાગતું નથી. પણ યાદ રાખજો કે આ દેહનું આયુષ્ય આવી રહેશે ત્યારે એક મીનીટ પણ આંહી રહેવાશે નહિ. એ વાત નથી સમજતી તેનું કારણ એટલું જ છે કે બાળપણું રમતમાં ગુમાવ્યું, જુવાનીમાં વિષય ભોગવ્યા ને વેપારધંધા કર્યા ને ધડપણમાં શક્તિ હોય નહિ તેથી નવરો પડે ત્યારે કંટાળો આવે ને વહેવારનો

ફેર ચડી ગયો હોય તેના ખોટા મનસુખા કર્યા કરે કે રખેને આ છોકરાં વહેવાર ખગારી નાંખશે એવી ખોટી ચિંતા વિનાકારણે કર્યા કરે પણ જો જીવનનું અવસ્થામાં સંતસમાગમ તથા સતસાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો હોય તો ઘડપણમાં એની મેળે નિવૃત્તિ આવે છે ને ભગવાન ભજવાનું બહુ જ સુખ આવે. પણ સારા ગુરૂ વિના એકદમ સર્વેને પોતાની મેળે જ્ઞાન તો ક્યાંથી થાય ? જ્યારે ગુરૂ પાસેથી ઉપદેશ લે ને તે પ્રમાણે વર્તન રાખે ત્યારે જ સત્ય સુખનો માર્ગ જડે છે.

જ્ઞાનાગ્નિ.

એક શ્રીમાન શેઠ ખજારમાં જતા દશે ત્યાં લુહાર લોકોની દુકાનો પાસે કોઈ સાથે વાત કરવા ઉભા રહ્યા તેવામાં તેના ઘોળા કોટ પર કોયલાનો કાળો ડાઘ પડ્યો. આથી શેઠને ભારે ક્રોધ ચડી આવ્યો અને કોયલાને ઘોળા કરવાને માટે તે વિના સમજે પુરુષાર્થ કરવા લાગ્યા. લજ્જેરો ઃપિઆનો સાથુ લાવી ગામના કોયલા ભેગા કરાવી મનુર માર્કત ઘોવરાવવા લાગ્યા. આથી તો ઉલટું મેલું પાણી થવાથી આમું ગામ કાળું થઈ પડ્યું તેવામાં એક સન્યાસી ત્યાં અચાનક આવી ચડ્યા. તેણે આ શ્રીમાનને કોયલાનો ઘોળો રંગ કરવાને ઉપાય બતાવ્યો. તે એ હતો કે કોયલાના ઢગલામાં અગ્નિ લગાડવાથી કોયલા ઘોળા થઈ જશે. તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનાગ્નિથી આપણાં કર્મો શુદ્ધ થઈ જાય છે અને આપણે નિષ્પાપી થઈ જઈએ છીએ.

પ્રભુની ભક્તિ ન કરે તેને કેવા જાણવા?

એક વખતે મોટા શહેરમાં એક મહાત્મા લોકો પાસે કથા કરી રહ્યા હતા તે વખતે વ્યાખ્યાનમાં એમ આવેલું હતું કે જે મનુષ્ય ભગવાન ભજતો નથી તેને મૃગલા નથા ગધેડા જેવો જાણવો એટલું જ નહિ પણ તેને વિષ્ટા અને પત્થર સમાન લેખવો. ત્યારે પ્રભુની કૃપાથી તે સભામાં એક મહાન યોગી બેઠા હતા તે બોલી ઉઠ્યા કે નહિ નહિ મહારાજ આપનું બોલવું હું યથાર્થ માનતો નથી કારણ કે.—

(૧) મૃગલાં તો ગુણ છે. જુઓને તેનું ચામડું નેત્ર ને પગલાં બહુ જ પવિત્ર ગણાય છે. અને મોટા યોગી મૃગચર્મ ઉપર બેસીને ભજન કરે છે માટે મનુષ્યને મૃગની તુલના કેમ દેવાય !

(૨) ગધેડું જો ડાબી દીશા તરફ ભુકે તો માણસને શુકન થાય છે માટે તે પણ ઉપયોગી છે.

(૩) વિષ્ટા—તે અન્ન હતી. જે ઘડી મનુષ્યનો સત્સંગ થયો એટલે વિષ્ટા નામ પડ્યું. જુઓને અન્નથી મનુષ્યનો દેહ અંધારો એટલે એ વિષ્ટા કેટલી ઉપયોગી છે. હજુ પણ ખેતરમાં ખાતર તરીકે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો બેહદ ફાયદો થાય છે.

(૪) પત્થર એ બહુ જ ઉપયોગનો છે, તેને જગતમાં નિરૂપ-યોગી કહેવાય નહિ. જો મનુષ્ય પોતાનું સાર્થક ન કરે અને પરમાર્થ ન કરે તો તેને પત્થરથી પણ હલકો સમજવો.

વિષય કેવા વહાલા છે ?

ઠાઠિઆવાડના એક ગામમાં એક લુહાર રહેતો હતો તેને પોતાની સ્ત્રી ઉપર બહુ જ હેત હતું. એક વખતે તેની સ્ત્રીને તાવ આવવાથી આગરી પડી એટલે આ મૂર્ખ લુહારે મનમાં વિચાર

કર્યો કે આ તાવમાંથી મારી સ્ત્રી બચી શકશે નહિ અને મહારી સ્ત્રી મરી જશે તો મારા દિવસો કેમ જશે ? એમ ખોટી મુઝવણમાં અજ્ઞાનપણાથી મુઝાઇ પોતે પોતાની સ્ત્રી મર્યા પહેલાં ગામ બહાર એક વડલા નીચે ટંગાઇને મરી ગયો. જુઓ, આવા પણ જીવો જગતમાં પડ્યા છે. જો આવો સ્નેહ તેણે પ્રભુમાં રાખ્યો હોત તો તેનું કંઠ્યાણ થઇ જત પણ વિષય એ એવા ખરાબ છે કે મનુષ્ય તેમાં સપડાણો એટલે નિકળવા પામતો જ નથી.

શાસ્ત્રનાં વચન હુમેશાં સંભારવાં.

બ્રહ્માનું સ્થાન લેવાને માટે એક જણ તપ કરતો હતો. તેને તપમાંથી પાડવા માટે બ્રહ્મા ત્યાં ગયા પણ તે જગ્યાએ દિરણ્યાક્ષનેા પુત્ર બે અપ્સરા લઇને જતો હતો તે અપ્સરાઓ તિલોતમા અને ઉર્વશી બ્રહ્માને જોઇને મોહ પામી ગઇ. પછી બ્રહ્માને તે બે જણીઓ કહે કે અમારી સાથે વિહાર કરો ત્યારે બ્રહ્મા બોલ્યા ! અરે પુત્રીઓ !! તમે આ શું બોલો છો ? જેને મેં ઉત્પન્ન કર્યો છે તેના સાથે વિહાર થાય કે ! તે તો મારાં બેટાબેટી કહેવાય ! તમે મહારી પુત્રીઓ છો. આટલું કહ્યા છતાં તે અપ્સરાઓને જ્ઞાન નહિ થતાં પોતે બ્રહ્માને રીસ કરી આપ દીધો કે “તું નારી પુત્રીના વાંસે ફોડીશ.” આ આપથી પણ બ્રહ્મા લેશમાત્ર ડગ્યા નહિ અને આપ અંગીકાર કર્યો. તેમ આપણને જ્યારે એવો આપતકાળ આવે તે વખતે શાસ્ત્રનાં વચન સંભારવાં જેથી ખળ આવશે અને ભગવાન સહાય કરશે. જુઓને એક વખત નૃસિંહાનંદ સ્વામી એક શિવના હહેરામાં રાત્રીએ ધ્યાન કરતા હતા ત્યાં એક સ્ત્રીપુરુષ ખોટા કામને માટે આવેલાં હતાં પણ સ્વામીના પ્રતાપથી આવેલા માણસનો કામ શાન્ત થઇ ગયો અને સ્ત્રીને કાઢી મુકી. એકલો પુરુષ સ્વામી પાસે દાથ જોડીને બેઠો. પછી સ્વામી ધ્યાનમાંથી ઝાઝ્યા અને વાતચીત કરી અને તેને સત્સંગી કર્યો. માટે જેને કંઠ્યાણનો ખપ હોય તેને આવા મહાપુરુષોનાં વચનો બહુ જ અસર કરે છે અને પાપમાંથી

સત્વર જ્યાં જાય છે. જ્યાં સત્પુરુષનો સંગ મળવો દુર્લભ હોય ત્યાં સત્શાસ્ત્રનો અભ્યાસ અવસ્ય રાખવો. તેથી મનુષ્યને બેહદ લાલ થાય છે.

આપણામાં કેટલું બધું અજ્ઞાન છે ?

મયામાં વૃત્તિ ચોટે છે તે પહેલાં તો વૃત્તિ જીણા તંતુ જેવી હોય છે. પછી દોરડી જેવી થાય છે. પછી ત્રણ વળવાળી દોરડી જેને (વરત) કહે છે તેવી થાય છે. તેનો સુમાર રહેતો નથી. આતો દૃષ્ટાંત છે. તેના સિદ્ધાંત એવો છે કે તૃણાણ્વી દોરડી વધી જાય તેમાં ત્રણ (વળ) જે સ્ત્રી, પુત્ર ને ધન એ ત્રણ (વળ) સમજવા. તેના માટે ઉદ્ધમ થાય છે તે જીવ ત્રપંખડો મુકતો નથી. દરીઆ કીનારાનો એક કાગડો એક ત્રણ પાંખવાળું ઝાડ હતું તેના ઉપર રહેતો હતો. પછી તે કાઠના સમાગમથી રસાળ પૃથ્વીપર આવી પડ્યો પણ તેને તે કાળ્યું નહિ ને લમેશાં ઉદાસ રહેવા લાગ્યો એટલે તેને ત્રપંખડે ગયા વિના ચેન પડ્યું જ નહિ. આ પ્રમાણે આપણે સંત સમાગમ કરવા જઈએ પણ તે વખતે આપણને સ્ત્રી, પુત્ર ને ધનની જ વાત સારી લાગે છે. બીજી વાત કાગડાની જેમ મીઠી લાગતી નથી. જુઓને આપણે રાત દિવસ સ્ત્રીને પુત્રને ધન માટે ધંધા કરીએ છીએ પણ તેનાથી કાંઈ વૃત્તિ ઓછી થાય નહિ. ઉલટી વધે છે. એ તો જ્યારે સંતસમાગમ કરીએ ત્યારે આપણા વહેવારના વિચારો મંદ પડે ને પ્રભુ સાંભરે. પ્રારબ્ધ પ્રમાણે જે થવાનું હોય તે થયા કરે છે પણ તેની ચિંતા ન કરે તો પરમાત્માના ભજનમાં જોડાય ને ત્યારે જ તૃણાણ્વી દોરી તુટી જાય. જુઓને ચિત્રકેતુ રાજાએ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કર્યો પણ માનણી દોરડું વધી ગયું; તેમજ ભરતજીએ રાજ્યનો ત્યાગ કર્યો પણ મૃગલા સાથે સ્નેહ થયો તે સ્નેહણી દોરડું વધી ગયું. માટે અખંડ સર્વકામને વિષે ભજન કરે તો જ ક્રોધ, લોભ, રસાસ્વાદ, સ્નેહ, માન એ પાંચ દોષ ઓછા થઈ જશે. એક વાણીઆએ પરણવા માટે તેના સસરાને રૂ. ૩૦૦૦)

આપ્યા હતા પણ આયુષ્યનું દોરકું અચાનક તુટી ગયું તેથી એ રૂપિયા ફોગટ તેના જતા રહ્યા. હવે જો એટલી રકમ દાન પુણ્યમાં ખર્ચી હોત તો કેટલું અધું ઉત્તમ કાર્ય બનત પણ એવી સમજણ સત પુરૂષ વિના ક્યાંથી આવે !

સ્ત્રી ધનના ત્યાગીઓ.

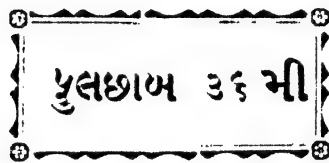
એક ગામમાં કેટલાક સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના ભરીજનો રહેવા ગયા હતા પણ ત્યાં મંદીર નહોતું એટલે એક ખાવાનું મંદીર હતું ત્યાં ઉતર્યા હતા. તેવામાં અચાનક તે ગામમાં એક સાધુનું મંડળ પણ આવી ચડ્યું તે પણ મંદિરમાં ઉતર્યા. આડેક દિવસ મંદિરમાં રહે પણ આ ખાવો તો ૭૨ અપલક્ષણવાળો હતો તેથી ઉદ્ધવ સંપ્રદાયના સાધુઓ સાથે તેને કેમ બને ? એટલે ખાવાજી સાધુઓને કહેવા લાગ્યા કે તમારું અધું સાઈ છે પણ સ્ત્રી ધનથી તમો દુર રહ્યા છો તે અમેને પસંદ પડતું નથી. ત્યારે સાધુએ કહ્યું કે આ ઘોર કળીયુગમાં જો એટલું અધન અમારા ગુરુજીએ ન કરેલું હોય તો તમારા જેવી અમારી ગતી થાત. એટલે કહેવાનું એટલું જ કે ગાંજ, તમાકુ, પીને સ્ત્રીઓ સાથે છુટથી વહેવાર થાત ને એથી સાધુપણું રહી શકત નહિ. આટલી વાત સાંભળીને તે ખાવાજી ખીચારા ગાંજની ભરેલી ચણમ નાંખી દધ પોતાના પાપોનો પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યા.

સહવાસ એ અનાદરનું કારણ છે.

આ જીવ માયા સાથે જોડાણ છે, તેણે કેટલાક અસંખ્ય જન્મો ધર્યા છે પણ અભાવ થયો નથી. તેનો હેતુ એટલો જ સમજવો જેમાં જેને સ્નેહ હોય તેમાં અનાદર થતો નથી પણ આદર થાય છે. જેમ દેહમાં સ્નેહ છે તેથી વિષય ભોગવવાની ઇચ્છા થાય છે પછી સ્ત્રીમાં સ્નેહ થઈ જાય છે, પછી પ્રજામાં સ્નેહ થઈ જાય છે, પછી ધનમાં સ્નેહ થઈ જાય છે. હવે જો આપણે આદરે સહીન

સંતસમાગમ કરીયું તો સંતમાં સ્નેહ થશે તેથી માયામાંથી સ્નેહ
તુટવા માંડશે કારણ કે

ચિત્તથી વૃત્તિ એક હે, સુઝેં વહાં લગાવો;
કાંતો હરી ભજી દ્યો, કાંતો વિષય કમાઓ.

મહાત્મા તુલસીદાસજીની ભવિષ્ય વાણી.

રાગ—કનકો.

હો મન તું ધિરજ ન ધરેગો.

આ અવની પર નાથ નિરંતર, જુગ જુગ ભુકો ભાર હરેગો,

હો મન—૧.

ભુરે ભુરે માનસ શિરપર ટાપી, નરનારીકી ખખર ન પરેગો,

એસે કલીમે જલકે માનસ, સત વરસ અવની કોરાને કરેગો,

હો મન—૨.

ચાર હજાર નવસેં કે ભોંતર, એસો એક જુગ શીરેગો,

તેજ ત્રપણકો નાશ કરી કે, ધર્મ અવનિ પર ગવન પરેગો,

હો મન—૩.

તખ પુવમેં પુરન બ્રહ્મ પ્રગટી, હરિપ્રસાદ ઘેર જન્મ ધરેગો,

દંદ્રજીત બ્રાહ્મણકો પુત્ર જન્મ, દયા કરી હરિરાજ કરેગો,

હો મન—૪.

ઉત્તર દક્ષિણ પુર્વ, પશ્ચિમ, ચલુદિશ પ્રભુકો ચક્ર ફિરેગો,

એક સહસ્ત્ર સતજુગ વરતે, ધર્મકી રેખ ન્યું અડગ ધરેગો,

હો મન—૫.

બાજત તાલ મૃદંગ ધરોધર, પ્રગટ પનેકો પ્રસિદ્ધ પરેગો—
તુલસી દાસ રઘુવીર પ્રતાપે, એક દુષ્ટકો નાશ કરેગો,
હો મન—૬.

મહાત્માની કાવ્ય પ્રસાદી.

હરિ ગુણ ગાતાં દુરીગનીયાનો:
ધડક મનમાં ન ધારીએ,
શિરને સાટે શ્વાસ ઉશ્વાસે;
સુંદર વર સંભારીએ,
જે સાચું સગપણ આદરે;
તેનો મુરખ માણસ દ્રોહ કરે,
તે ઉલટો નિજ શિર ભાર ભરે—હરિં
જે સુરજ સામી રજ નાંખે;
તે ઉલટી આવી પડે આંખે—હરિં
રવિ રોપ રાગ મન નવ રાખે;
એમ સમજી મન દદ રાખીએ,
મુખ કાયરતા નવ ભાખીએ;
જે તન પ્રભુ પર વારી નાંખીએ—હરિં
જે તન, મન, ધન હરિ ચરણે ધરે;
તેની સુંદર સ્યામ સદાય કરે,
કહે મુક્તાનંદ તે તારે ન તરે - હરિં

ભગવાનમાં હેત કરવાની રીત.

- (૧) ભગવાનનો મહીમા અતિશે જાણવો.
- (૨) મોટા પુરૂષનો વિશ્વાસ સ્નેહપૂર્વક મન, કમ,
વચને કરવો.
- (૩) હેતના કીર્તન ગાવાં ને સાંભળવા.
- (૪) શ્રી હરિના લીલા ચરિત્ર કહેવાં ને સાંભળવાં.
- (૫) અખંડ પ્રભુનું નામ સ્મરણ કરવું.

(૬) માયીક પંચ વિષય માત્રની ચિતમાંથી વાસના ટાળવી ને વિષયમાં દોષ, દુઃખ ને નાશવંતપણું જોવું.

(૭) સતશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો.

(૮) ભુંડા દેશ કાળાદિકનો ત્યાગ કરવો.

(૯) અલ્પરૂપ થઇને નવધા ભક્તિ કરવી.

(૧૦) ઉત્તમ શ્રદ્ધા રાખવી.

(૧૧) ભગવાનનો વિશ્વાસ રાખવો.

(૧૨) સંતની સેવા મહિમાએ સહીત કરવી.

(૧૩) સર્વોપરી ભગવાનના સુખનો લોભ રાખવો.

(૧૪) લોભ, કામ, રસાસ્વાદ, સ્નેહ, માન એ પાંચ દોષોને જીતવા.

(૧૫) પ્રમાદ ને મોહ એ બે શત્રુને જીતવા.

(૧૬) સાધન માત્ર શ્રી હરીની પ્રસન્નતા અર્થે જ કરવા.

(૧૭) કલ્યાણને અર્થે ગરબુ થાવું.

(૧૮) સત્સંગનો પક્ષ માથા થકી અધિક રાખવો.

(૧૯) ભગવાનની મૂર્તિ, ભગવાનનું ધામ, ભગવાનના ભક્ત ને જીવાત્મા એ ચાર અવીનાશી છે.

(૨૦) આલોક, આલોકના ભોગ, આ દેહ, ને દેહના સંબંધી એ ચાર નાશવંત છે.

(૨૧) સવજો વિચાર કરવો, અવજા વિચારો છોડી દેવા.

(૨૨) રાગ દ્વેષાદિકથી રહિત થવું.

(૨૩) માહેલા ને ખદારના કુસંપનો ત્યાગ કરવો.

(૨૪) પુરુષોત્તમના ભક્તનો મહિમા ખલુ જાણવો.

(૨૫) નિવૃત્તિ પરાયણ થઇ પ્રભુનું ધ્યાન કરવું.

સરળ ચિતવાળા યોગી.

એક શેઠે એક યોગીને પ્રસાદ લેવાને માટે નોતરું આપેલું હતું પણ તેની પરીક્ષા કરવાને માટે સાત વખત તે જ્યારે જમવા

પધારે ત્યારે ધક્કા મારી અપમાન કરે. જ્યારે આદમી વખત જમવાને પધાર્યા ત્યારે દંડવત પ્રણામ કરી તેમનું સન્નમાન કરી તેમને પ્રેમથી જમાડી કહેવા લાગ્યા મહારાજ ! આપનામાં અનદદ ક્ષમા છે ને આપ બહુ જ શરમાળ છો. આપનામાં મહાન ગુણો સદા રહેલા છે. ત્યારે યોગીએ કહ્યું બચ્ચા ! મનુષ્ય કરતાં કુતરામાં વિશેષ ગુણો છે તો આપણે મનુષ્ય જાત છીએ તો તેનાથી વિશેષ ગુણો મેળવવાની તીવ્ર ઇચ્છા રાખવી જેમએ કેમકે આ શરીર તો નાશવંત છે, આજ છે તે કાલે નથી તેનાથી જ સત્કર્મ થાય તે સત્વર કરી લેવાની જરૂરીઆત છે; નહિ તો પછી ગયો વખત પુનઃ મનુષ્યને મળતો નથી.

સમાન સ્થિતિવાળો યોગી.

એક યોગીને એક શ્રીમાને શિયાળામાં ઓઢવાને એક મુંદર સાલ આપી હતી તે સાલ તુરત એક ઠગ આવીને તેમના પાસેથી લઇ ગયો ત્યારે બંને જણને એમ કહ્યું “એસેહી કરતે રહો.” એ શબ્દ સાંભળીને ઠગને આશ્ચર્ય લાગ્યું કે બંનેને સરખો આર્શિવાદ આ મહાત્માએ આપ્યો તેનું શું કારણ હશે ? તેથી યોગીને તેણે પુછ્યું એટલે યોગીએ ઉત્તર આપ્યો મારે તો તમે બંને સરખા છો. મને જેણે સાલ આપી તેના ઉપર હર્ષ નથી ને તું તે સાલ લઇ ગયો તેનો મને શોક નથી. તમે “એ પ્રમાણે કરના રહો” એટલે તમને તે પ્રમાણે ભગવાન ફળ આપનારા છે, મારે તેમાં લેવા કે દેવા નથી.

પૃથ્વીદેવની નૃસિંહજી પ્રત્યે સ્તુતિ.

હે ભગવાન ! પંચ વિષયના જે ભોગ તેમાં મને લોભાવો માં. હું તો પંચ વિષયના સંગથી ભય પામ્યો છું અને તે વિષયને વિષે દોષ દષ્ટિએ કરીને વેરાગ્યને પામ્યો છું. ને એ વિષય થકી મુકાવાને ઇચ્છું છું. વિષય તો સંસારના બીજરૂપ છે. ચોરાસી લાખ જાતના દેહને વિષે જન્મ મૃત્યુના પમાડનારા છે ને જીવના હૃદયને ગ્રંથીને પેઠે બાંધનારા છે. હે ભગવાન ! તમારે તે ભક્તને પંચ

ભોગને વિષે પ્રવર્તાવવું ઘટે નહિ. તમે દયાળુ છો માટે પોતાના ભક્તાનું અવળું થાય એવું તમે કરો જ નહિ. જે પંચ વિષય સંબંધી મનોરથને ઇચ્છે તે ભક્ત જ નથી ને વિષય સુખ આપે તે સ્વામી ન કહેવાય ! હે ભગવાન ! હું તમારી સેવા વિના ખીજું કંઈ ઇચ્છતો નથી. હું આપના પાસે એવો વર માગું છું કે મારા અંતઃકરણમાં કદી પણ પંચ વિષયની ઇચ્છા ઉપજે નહિ. હૃદયને વિષે પંચ વિષયના ભોગની ઇચ્છાને ઉપજવે કરીને જીવની ઇંદ્રિયો નાશ પામે છે તથા મન, પ્રાણ દેહ તથા સત્ય, ધર્મ, ધીરજ, શુદ્ધિ, શોભા, લજ્જા, તેજ, સ્મૃતિ એ નાશ પામે છે. હૃદયમાં વિષય ભોગની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે એ ઇંદ્રિયો આદિક સર્વે વિષયભોગના પ્રાપ્તીના જ તનમાં પ્રવર્તે તે નાશ થયાં જાણવાં ને તે વિષયભોગનો ત્યાગ કરીને તમારી ભક્તિને વિષે પ્રવૃત્તે ત્યારે તે સફળ થયા જાણવા. હે ભગવાન ! તમારો ભક્ત ત્યારે મનને વિષે પંચ વિષયના ભોગની ઇચ્છાનો ત્યાગ કરે છે ત્યારે જ ભગવદ્ભાવને અર્થે કલ્પાય છે તે તમારી સેવાને વિષે વર્તે છે તેથી દયાથી તમારા સાધર્મ્યપણાને પામે છે.

સમય આવ્યો છે માટે પોતાનું હીત કરી લેવું.

નરતન લવતરન નાવદાવ દુર્લભ આવ્યો

નયન શ્રવણ, નાશિકા; મુખ બહુ વીધીએ બનાવ્યો—નર.

સદ્ગુરુ શુભ કરનધાર હરિજન મન અતિ ઉદાર.

વચન કહત વારવાર, પારહુ પમાયો—

નર.

જન્મ મરણ જકતજાળ, કરમ ભરમ કઠીન કામ,

માધવ મેટત દયાળ, ભેટત મન ભાયો—

નર.

મનુષ્યતન મોક્ષદાર, સમજત અસાર સાર,

અંતર રહે પ્રભુ અપાર, પુરન સુખ પાયો—

નર.

રાજ, કાજ, લોકલાજ, સ્વપ્નજાની ધન સમાજ;

દેવાનંદ દેખી આજ, ગોવિંદ ગુણ ગાયો—

નર.

કૃત્તણ્ણ ૩૭ મી

રામઆણુ લાગ્યાં હોય તે જાણુ.

પદ.

રામઆણુ લાગ્યાં હોય તે જાણુ.

આલ્યા મુરખ મનમાં શું માણુ.

રામ.

ધ્રુવને લાગ્યાં, પ્રલ્હાદને લાગ્યાં, તો હરીને ન બેઠાં ઠેકાણુ;

ગર્ભાસમાં શુકદેવને લાગ્યાં, એતો વેદ વચન પ્રમાણુ. રામ.

મોરધ્વજ રાજનું મન હરી લેવા, હરિ આવ્યા જે ઠાણુ;

લઈ કરવત મસ્તકપર મેલ્યું, ને પત્ની પુત્ર બેઠે તાણુ. રામ.

મીરાંઆધ પર ક્રોધ કરીને, રાણોજી ખરું જ તાણુ;

વિખના પ્યાલા ગીરધરલાલે, આરોગ્યા અમૃતને ઠેકાણુ. રામ.

નરસિંહ મેતાની હુંડી સ્વીકારી, બેઠલરે ખરે ઠાણુ;

આગળ સંત અનેક આધાર્યા એવું ધનો ભક્ત હર આણુ. રામ.

હરિનો માર્ગ શુરાનો છે.

પદ.

હરિનો મારગ છે શુરાનો, નદિ કાયરનું કામ જોને;

પ્રથમ પરંતુ મસ્તક મુકી, વળતી લેવું નામ જોને. ૧

સુતવિત દારા શીશ સમરપે. તે પામે રસ પીવા જોને;

સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહી પડ્યા મરજીવા જોને. ૨

મરણુ આગળે ભરે મુઠી, દિલની દુગ્ધા વામે જોને;

તીરે ઊભો જીવો તમાશો, તે કોડી નવ પામે જોને. ૩

પ્રેમ પંથ પાવકની જ્વાળા, ભાળી પાછા ભાગે જોને;

માંહી પડ્યા તે મહાસુખ માણુ, દેખનહારા દાઝે જોને. ૪

માથા સાટે મોંઘી વસ્તુ, સાંપડવી નહિ સહેલ જોને;

મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મુકી મનનો મેલ જોને. ૫

રામ અમલમાં રાતામાતા, પુરા પ્રેમી પરખે જોને;
પ્રિતમના સ્વામિની લીલા, તે રજની દીન દેખે જોને. ૬
સારે સંગ છતાં મુધર્યો નહિ તેને સંગત શું કરે ?

રાગ જાળાવરની પાલખી.

સંગત તેને શું કરે, જઘને દીએ કબુદિમાં કાન—સંગત. ટેક
મરી કપુર સૌ મેલાં રહે રે, નિરંતર એક વાસ;
તોએ તીખાસ તેની નવ ટળી, એની કબુદિમાં ન

આવ્યો બરાસ.—સંગત ૧

ચંદન ભેજો રાત દિવસ વીંટીને રહેતો ભોયંગ;
તોય કંઠેથી ઝેર ના ગયું, એને ન આવી શીલના અંગ—સંગત ૨
ચાતો ખર એક બાંધીયોરે, રાજ નણી ઘોડાર;
ખેલી દાસી બદલી નહિ રે, ચંદી ખાતો તો હારોહાર.—સંગત ૩
રાણી દાસી ભેળાં રહેતાં, જમતાં કરી બહુ પ્રીત;
તોય દાસી સમજી નહિ રે, એને નાવી રાજકુલની રીત.—સંગત ૪
દાદુર રહેતો બાગમાં રે, નીત કમલની પાસ;
કલમલ કરતો કીચમાં રે, તેને ન આવ્યો કમલનો સુવાસ.

—સંગત ૫

પત્થર તો પાણીમાં રે, ઉંડો કરી નિવાસ;
પ્રીતમ કહે ટાંકણે તણખો જરે રે, તેને ન લાગ્યો

પાણીનો વાસ.—સંગત ૬

પરનારી કેવી છે તે વિષે.

દાહરો.

પરનારી ઝેરી છુરી, મત લગાવો અંગ;
દશ શીશ રાવણકે ગયે, ગયે પરનારીકે સંગ.

સંત ધનંતર વૈદ્ય છે.

સંત ધનંતર વૈદ્ય સમજે સો રોગી જોકે;
મુક્ત બનાવત તાહિરુ તેસો ઔષદ તેડ.

ધનંતર વૈદ્ય પહેલી ફાકી આપે પછી ચાટવાનું આપે પછી નેપાળો જીલાખ આપે પછી રસાયન ખવરાવે એટલે રોગ જાય તેમ ફાકીને ઠેકાણે ધર્મ છે ને ચટાડવાને ઠેકાણે જ્ઞાન છે ને નેપાળાને ઠેકાણે વૈરાગ્ય છે ને મહાત્મસહિત ભક્તિ તે રસાયન છે. આ જન્મમરણ રોગ મટી જાય ને આત્મંતિક મોક્ષ થાય છે.

પુસ્તકનો પ્રસંગ કેવો છે.

એક પંડિત કહે છે જે જે દિવસે હું પુસ્તક ન વાંચું તે દિવસે માઈ માથું દુઃખી આવતું ને શરીર બેચેન રહેતું, એટલા માટે પુસ્તક વાંચવાની મારે ખાસ જરૂર પડી જેથી માઈ દેહીક દુઃખ નાશ પામ્યું. પછી મને વિચાર થયો જે દેહીક દુઃખ નાશ પામ્યું તો મનનું દુઃખ નાશ કેમ ન પામે એમ જાણી મેં પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યો જેથી મારે મિત્રની જરૂર પડી નથી. મિત્ર, મા, બાપ, ગુરૂ વિગેરે એ જ જે પુસ્તકોમાં ઉપદેશ મને મળ્યો ને પરમાત્માનું અવિનાશી જ્ઞાન પણ મને પુસ્તક માર્ફતે મળ્યું છે. માટે પુસ્તકનો પ્રસંગ મારા જીવનને ખાસ ઉપયોગી છે.

ત્રણ પ્રકારનું તપ.

તપના ત્રણ પ્રકાર કરવામાં આવ્યા છે. (૧) કાર્યીક. (૨) વાચીક. (૩) માનસિક. મન, શરીર ને વાણી તેની વિગત નીચે પ્રમાણે છે,

(૧) કાર્યીક તપ (શરીર વડે થતું તપ)

(૧) દેવ, બ્રાહ્મણ, ગુરૂ, તત્ત્વવેત વિગેરેની પૂજા કરવી.

(૨) પવિત્રતા. (શૌચવિધી સ્નાનાદિક ક્રિયા શુદ્ધ રાખવી.)

(૩) સરળતા. એક બીજા સાથે મળતાપાણું રાખવું એટલે સ્નેહ રાખવો.

(૪) બ્રહ્મચર્ય. દેહે કરીને આંડે પ્રકારે સ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો.

હાથ ને પગે કરી કાઢી જીવ ગ્રાણી માત્રને મારવો નહિ.

(૫) અહિંસા.

(૨) વાચીક તપ (વાણી વડે થતું તપ)

(૧) પ્રીય અને મધુર વાણી બોલવી, કઠોર વાણી બીજને
ખેદ થાય તેવી ન બોલવી.

(૨) સતશાસ્ત્રના શબ્દો બોલવા પણ ગ્રામ્ય વાર્તા ન બોલવી.

(૩) માનસિક તપ (મન વડે થતું તપ)

(૧) મનની પ્રસન્નતા.

(૨) ક્રોધમળતા.

(૩) મૌન (મનનો નિગ્રહ)

(૪) વ્યવહારમાં નિષ્કપટ વર્તન.

દહાલિમાન કયે ડેકાણે ઓળખાય.

(૧) બોજન સમે—સ્વાદિષ્ટ પદાર્થ મધુર મીઠા હોય તે વધુ ખવાય.

(૨) ભય આવે ત્યારે—ક્રોધેરા, લડાઈ, દુષ્કાળ પડે ત્યારે.

(૩) સ્ત્રીઓ પડખે નીસરે ત્યારે—જેવાનો સંકલ્પ થાય તે વારેવારે
સ્ત્રીના મોંઘા સામું જોવાય.

આ ત્રણ પ્રકારનો જે ત્યાગ કરે તેને જ્ઞાન સિદ્ધ થાય છે.

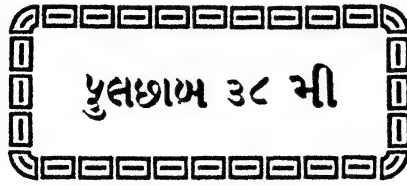
વેગનો વિસ્તાર.

પ્રકાશનો વેગ—૧ લાખ ૮૦૦૦૦ મૈલ છે.

વિજળીનો વેગ—૨ લાખ ૮૮૦૦૦ મૈલ છે.

વિચાર (સંકલ્પનો વેગ) ૨૨ લાખ ૬૫ હજાર ૧૨૦ મૈલ છે.

આ વેગ બહાર જગતની અંદર વિસ્તારમાં છે તો આંતર
જગત (પિંડદેહ) માં કેટલો વગરે હશે તે જાણવા માટે વિજ્ઞાનવેતાઓ
નથી જાણી શકતા તો અજ્ઞાની મનુષ્યો વિચારમુગ્ધ શું જાણી શકે ?
એટલા માટે દુઃખમય જીવન મહાપુરુષોએ શાસ્ત્રોમાં કહેલું છે તે
સંન્ય છે.

ભવસાગરમાં સાચું સગું કોઈ નથી
રાગ ભૈરવી.

- મેં જોયું જગત જોઈ જોઈરે,
માફે મળ્યું ના સંગી કોઈરે— મેં. ટેક.
મેં નીરખ્યા નિરમોહીરે,
કોઈ કોઈનું દીકું ના કોઈરે— મેં જોયું. ૧
દુનીયામાં સર્વે છે સ્વાર્થનું સગું ભાઈરે,
તેને હમે કેમ રહીયે મોઈરે— મેં જોયું. ૨
માત તાત ખેની સુત ભાઈને ભોળાઈરે,
પ્રભુ વિના સગું નહિ કોઈરે— મેં જોયું. ૩
દીનના દયાળ જ્યારે દર્શન દીધાં ત્યારે,
પૂર્વનાં પાપ નાંખ્યા ઘોઈરે— મેં જોયું. ૪
કહે દક્ષપતરામ સાધુ સત્સંગ વિના
ભવસાગર જોયો મેં વજાઈરે— મેં જોયું. ૫

મુરખ માયાની જાળમાં ફસાઈ રહે છે.

(ગઝલ)

- ગાફિલ તું શોય મનમેં હરિનામ કયોં ખિસારા,
સુનતા નહીં બજે હૈ શિર કાલકા નગારા.— ગાફિલ-ટેક
જોખનભરી હૈ નારી, દિલકો લગે પિયારી,
જખ મૌતકી તૈયારી, તુઝસે કરે કિનારા.— ગાફિલ-૧
ઘર માલ ધન ખજાના, સંગમે કોઈ ન જાના,
કયોં દેખકે લુભાના, સખ જુઠ હૈ પસારા.— ગાફિલ-૨

સુંદર દે દેહ તેરી, હોવે ભસમકી દેરી,
 પલગી લગે ન દેરી, ખીરથા કરે બિચારા— ગાફિલ-૩
 માયાકે જલ માંહી, મુરખ રહા ફસાઇ,
 અહ્માનંદ મોક્ષ પાછ, હરિ ચરણકો સહારા.— ગાફિલ-૪

પ્રભુના ભક્તને શુળીનું દુઃખ હોય તે કાંટેથી જાય છે.

મુક્ત કહે હરી ભક્તકા, ટાલત પ્રભુ સખ ધાત,
 શુળી લખી લલાટમેં, કાંટેસે મીટ જાત.
 સરપ સિંદ બીજુરી પડે, યુડ મરે જલ માંહી,
 મુક્ત કહે હરી ભક્તકું, મોક્ષકો સંશય નાહી.
 મુક્ત કહે હરીવિમુખ નર, વિદ્યા પઢે અપાર,
 જ્યું મીસરીકી છાંટકો, ખરપર ડારયો ભાર.
 શેષ સહસ્ત્ર રટના રટે, નયેનયે જનકે નામ;
 સો પુતી પાર ન પાવહી, એસે હરી શુનગાન.
 મુકે કાષ્ટમેં જીવકું, જલ પીવનકું દેત,
 સોઈ વિશંભર મુક્ત કહે, સાર સખનકી લેત.

નર્કના જીવો.

(યમપુરી ભોગવી આવેલા પુરુષનું ચિન્હ નીચે પ્રમાણે હોય છે.)

- (૧) બંધુવર્ગમાં કલેષ ઉપજાવ્યા કરે.
- (૨) અખંડ રોગી રહે.
- (૩) પાપકર્મ કર્યા કરે.
- (૪) કડવી ઝેર જેવી વાણી બોલે.

સ્વર્ગના જીવો.

(સ્વર્ગમાંથી આવેલા માણસોનાં ચિન્હો નીચે પ્રમાણે હોય છે.)

- (૧) દાન, (સુપાત્રને દાન આપે છે.)
- (૨) મધુર વાણી, અમૃત જેવી વાણી બોલે છે.
- (૩) દેવતાનું પૂજન પ્રેમથી કરે છે.
- (૪) આત્મણુ સાધુને પ્રસન્ન કરે છે.

વૃથા કાળ ગુમાવવો નહિ.

આયુક્ષણલવમાત્રં ન લખ્યતે, હેમકોટિમિક્કાપિ

એક ક્ષણ કે એક નિમિષ માત્ર પણ આયુષ્ય કરોડો સોના મોહોરો વડે પણ મળી શકતું નથી. તો કાલ્યા પુરૂષો પોતાનું અમૂલ્ય આયુષ્ય વૃથા કેમ ગુમાવે અને સર્વ કાળને વિષે વ્યવહારની ક્રિયા થાય ને શ્વાસોશ્વાસ ભગવાનની સ્મૃતિ કરવી જેથી જન્મમરણચક્રીત થવાશે. માટે અભ્યાસ રાખવો કેમકે અભ્યાસથી સર્વે બને છે.

“કુવા ઉપરના કદાણ જે, કાળા પાકા પાણુ, દોરડીયે છેદાય છે એ લેવું એંધાણ” આ લોકમાં કાળ નામનો રસોયો સધળાં જીવ પ્રાણી માત્રને બળાત્કારે ઝાલી ઝાલીને રાંધે છે. ને માસ તથા રતુઓ પ્રાણીઓને ડેરવવાનો નાવેનો છે. સૂર્યરૂપી અગ્નિ સળગાવેલો છે અને તે અગ્નિમાં રાત્રી અને દિવસ રૂપી કાષ્ટ જે લાકડાં નાંખ્યા કરે છે માટે નાશવંત આવો જે દેહ તે વડે કરીને આત્મ-રૂપ થઈ ભગવાનમાં જોડાવું પણ વૃથાકાળ ગુમાવવો નહિ.

જ્ઞાન કરતાં ધ્યાનનું ફળ અધિક છે.

જ્ઞાનને ધ્યાનને એકતા છે. જ્ઞાન હોય તો ધ્યાન થાય. એકલું જ્ઞાન પણ નકામું છે, કારણ જે જ્ઞાન તો બ્રહ્મજ્ઞાનીઓ તથા પુરાણી શાસ્ત્રીઓ તે કરી શકે છે પણ કેવળ જ્ઞાનમાં ઇદ્રિયો વશ થતી નથી પણ મોકળી થઈ જાય છે. માટે જ્ઞાન કરતાં ધ્યાનનું ફળ અધિક છે. તે વિષે ઉદાલક ઋષિની વાત છે. તે હંમેશાં ધ્યાનમાં બેસતાં ત્યાં એક સ્ત્રી કચરો વાળી જાય તેથી તેને તે સ્ત્રી જોવાની ઇચ્છા થઈ ગઈ. તેથી એક દિવસ મોડા ધ્યાનમાં બેઠા પણ તે દિવસ તે બાધ મોટી આવી. પછી ઋષિએ ધ્યાન મુકી દીધું ને તે બાધને ઉપદેશ કરવા લાગી ગયા. તેમાંથી પરણવાની ઇચ્છા થઈ. તે પરણ્યા ખરા પણ અવળચંડી સ્ત્રી મળી તેથી કંટાળીને તેનો ત્યાગ કરી પુનઃ ધ્યાનમાં બેસવા લાગ્યા. એવી રીતે જ્ઞાન કરતાં ધ્યાનનું ફળ અધિક છે.

વિષ ને વિષય.

એ બેમાં એક અક્ષય “ય” નો ફેર છે પણ વિષ ખાવાથી એક વખત માણસ મરી જાય છે, ને વિષય ભોગવવાથી અનંત વખત સુધી મર્યા કરે છે તો પણ છુટકો થતો નથી. અને તે જીવતો છતાં મરેલોજ જાણવો. કારણ કે માયીક વિષય ભોગવવામાં પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન ન થાય તેથી અનંત જન્મ મરણ થયા કરે ને ચોરાસી લાખ જાતના ફેરા ફેરે. તેના જેવું દુઃખ આ દુનિયામાં એકે નથી. માટે તે દુઃખ ટાળવાને લગવાનને લજવા.

અગિયાર લક્ષણો જેનામાં હોય તે પરમાત્માના સ્વરૂપને દેખે છે.

(૧) નિરુદ્ધ, (૨) નિત્ય સંતુષ્ટ, (૩) નિર્માન, (૪) નિર્દેકાર, (૫) રાગદ્વેષ રહિત, (૬) શાન્ત, (૭) પક્ષપાત રહિત, (૮) જ્ઞાની, (૯) જીતેન્દ્રિય, (૧૦) સંકલ્પ રહિત, (૧૧) ધ્યાન પરાયણ.

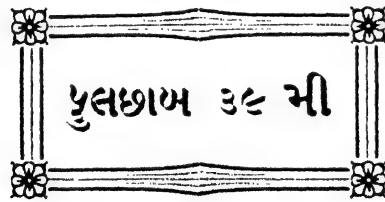
આંધળો કોણ ?

એક સંતને ૪૦ વર્ષની ઉંમર સુધી કાંઈ પણ રોગ થયો નહોતો ને આંધળો થઈ ગયો. તેમ હરિજનો કથા સાંભળે, વાંચે ને વ્યવહારમાં દુઃખ છે એમ જાણે છતાં તો પણ વ્યવહારમાંથી પાછો ફરતો નથી ને વ્યવહાર ધમધોકાર ચલાવ્યા કરે છે તેને દેખતાં છતાં આંધળા સમજવા.

ગરીબના બેલી લગવાન.

ગરીબને કાંઈ પણ જાતનું અભિમાન હોતું નથી ને શ્રીમંતને તો મદ, માન વિગેરે છેલ્લી અવસ્થામાં પણ કારણ દેહમાં રહી જાય છે. તેથી ધનવાળાને લગવાન લજવા દુર્લભ છે. પણ જે પૂર્વાના પુણ્યનો બહુ યોગ હોય ને મોટા સંતનો રાજીવો મેળવ્યો હોય તો મોક્ષ થાય છે. પણ આ સંસારમાં એવા તો જવદલેજ જેવામાં આવ્યા હતા. હું જ્યારે કાઠિયાવાડમાં હતો ત્યારે એક ગુજરાતના રહીશ પાટીદાર મારી સાથે જુનાગઢ સ્વામી બાળમુકંદાનંદના દર્શને આવ્યા હતા. તેને સ્વામી પાસે માગણી કરી કે આ લોકનું નશ્વર

સુખ જોઇએ છીએ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું કે, એ સુખમાં માલ નથી. ઉલટું તમેને વિદનકરતા થઇ પડશે માટે ગરીબાઇમાં માલ છે. પણ તે ભક્ત આ વાતથી સંતોષ નહિ પામતાં તેને પુનઃ અરજ કરી કે સ્વામી ગમે તેમ થાય પણ આ લોકનું સુખ આપો. ત્યારે સ્વામીએ તેને આશિર્વાદ આપ્યો તેથી બીજેજ મહિને તે પૈસાદાર થયો પણ પૈસાદાર થતાંજ પુજા, સેવા, ને ભક્તિ મુકી દીધી. પછી મંદિરમાં તો આવે શેનો ! ધન મળવાથી તે વિષયનો રાગી થયો ને છ માસમાં દુઃખી થઈ મરી ગયો. કહેવાનું એટલું છે કે જેવી ગરીબાઇમાં મળતુ છે તેવી શ્રીમંતાઇમાં નથી. કારણ કે ગરીબના બેલી ભગવાન છે. ગરીબીમાંથી શ્રીમંતાઇ મળવાથી કોઇકજ સદ્બુદ્ધિ વાળા થાય છે ને સંત તથા ભગવાનનો મદિમા સમજે છે. નહિ તો ધનની સાથે સોળ અવગુણ આવીને ડભા રહે છે. તેથી પોતે કોણ છે ? શા માટે આવ્યો છે ? ને અદિથી એક દિવસે જવાનું છે તેનું ભાન સહિત પણ રહેતું નથી.

રજ, તમ ને સત્વગુણનાં લક્ષણ.

(૧) રજોગુણનાં લક્ષણ.

(૧) અસ્થિરતા—આજ વચન બોલે ને તુરત ફરી જાય. અબી બોલે ને અબી ફેક એટલે મનની સ્થિરતા નહિ.

(૨) ઉદારતા—કોઈ વખાણુ એટલે રાજ થાય એટલે ખોટી ઉદારતા જણાવે.

(૩) સુખદુઃખનું સેવન—સુખદુઃખ સહન કરે પણ ટાળવાનો ઉપાય ન કરે.

(૪) ભેદ—પક્ષપાત રાખે, પુત્ર, સ્ત્રી સારાં ન હોય તો ખીજા સાથે તકરારો કરે.

(૫) પુરુષાતન—મેં મહેનત કરીને આ ધન ભંચું કર્યું છે એમ જો કહેવું તે.

(૬) કામ—સ્ત્રી ભોગવવાની ઇચ્છા મરણપર્યંત રહે.

(૭) મદ—આંધળો થઇ જાય, ગર્વિષ્ઠ થઇ જાય.

(૮) મચ્છર—કોઇ લે ને દે તેમાં અળી મળનારો.

(૯) અતી વાદ કરવો—સાધારણ બાબતમાં બોત્ત બોલ કરીને સામાને હેરાન કરનારો.

(૨) તમોગુણના લક્ષણ.

(૧) મોહ—દેહમાં અદંભુદ્ધિ-મારો દેહ, મારાં સગાં, માઈં ઘર વિગેરે.

(૨) તમ—અંધકાર સ્વરૂપનું જ્ઞાન નહિ તે. (અપ્રકાશ)

(૩) મહામોહ—મળે તેમ ભોગની ઇચ્છા નવી નવી વધતી જાય.

(૪) તામિસ્ત્ર—ઇચ્છાનો પ્રતિધાત થાય તે કોંધ.

(૫) અંધતામિસ્ત્ર—હાય હાય હું મરી ગયો, ધન નાશ થાય, ખાયડી મરી જાય, છોકરો મરી જાય ત્યારે ત્યારે એમ બોલાય.

(૬) નિદ્રા—સુસુપ્તી અવસ્થામાં લીન થવું તે.

(૭) પ્રમાદ—ન કરવાનું થાય ને કરવાનું ન થાય તે.

(૮) આગસ—ઈંદ્રિયો અંતઃકરણ શિથીલ થઇ જાય એટલે તે પછી નિંદ્રા આવે.

(૩) સત્વગુણના લક્ષણ.

(૧) આનંદ—તત્વજ્ઞાન થવાનો અધિકાર થયો તેથી આનંદ રહ્યા કરે.

(૨) તપ—વિષયમાંથી વૃત્તિ પાછી વળી તે.

(૩) શાન્તિ—કોંધનો આવેશ જરા પણ આવે નહિ.

(૪) પ્રકાશ—જ્ઞાનયુક્ત જાણપાણું રહે તે.

- (૫) પુન્યશિલ્પતા—પવિત્ર વિચારો અખંડ રહે તે.
 (૬) સંતોષ—થોડા પદાર્થ મળે તેટલાથી સંતોષ રહે.
 (૭) શ્રદ્ધા—ક્રિયા કરવામાં કિસ્માલ અખંડ રહ્યા કરે છે.
 (૮) આર્જવ—સુખદુઃખના બંને ભાવથી રહિત.
 (૯) ત્યાગશિલ્પતા—વૈરાગ્યવૃત્તિ બેવેળે વિચાર અખંડ રહ્યા કરે.
 (૧૦) ઐશ્વર્ય—અંતઃકરણથી દબાય નહિ તેને દાખીને વરતે.

નિયમ રાખવાથી નારાયણ પ્રસન્ન થાય છે.

હોહરા.

જે જન શ્રવણે સાંભળી, કરશે તને તપાસ;
 અંતર અરી ઓળખશે, થાશે હૃદય પ્રકાશ.
 કાટી દષ્ટિ ફેરવી, આણી વાળશે ઉર;
 તેને સમુ સુઝશે, બાણો જન ગરૂર.
 ખીજા કોટી ઉપાયથી, કેદી કાજ ન હોય;
 શ્રી સહેળનંદ શરણુવિના, કુશળ ન દીકો કોય.

ત્રણ પ્રકારનું શૌચ.

- (૧) દેહે કરીને પવિત્ર રહેવું.
 (૨) અંતઃકરણમાં કામ ક્રોધનો સંકલ્પ ન થવા દેવો.
 (૩) શ્રવમાં અવ્યક્ત રાગ છે તે ભગવાનનું ધ્યાન કરીને રાગ ટાળવો તે શૌચ સૌથી મોટું સમજવું.

મનુષ્યના દેહે કરીને કયાં કયાં પાપો થાય છે.

(વાણીથી થતાં પાપો.)

- (૧) જુકું બોલવું. (૨) ગાળ બોલવી, (૩) ઝેર જેવી કડવી વાણી બોલવી, (૪) માયીક પંચવિધના સુખદુઃખને વાતોવિલાપ ગપ્પાં મારવાં તે વૃથા વાણી.

(મનથી થતાં પાપો.)

- (૧) ખીજાનું જુકું ઇચ્છવું, (૨) પરસ્ત્રીની ઇચ્છા કરવી. (૩) પરદ્રવ્યની ઇચ્છા કરવી.

(દેહથી થતાં પાપો.)

(૧) ખીજને મારવો. (૨) ચીજ ચોરી લેવી, (૩) વ્યભિચાર કરવો.

ઉદ્ધવ સંપ્રદાયના મુખ્ય નિયમો.

(૧) દારૂ (૨) માટી (૩) ચોરી (૪) અવેરી (૫) વટલવું નહિ ને વટલાવવું નહિ. આ પાંચ નિયમો મુખ્ય કરીને પાળવા જોઈએ. સત્પુરુષો પણ આ પાંચ નિયમ રાખવાનું શરૂઆતમાં ઉદ્ધવ સંપ્રદાયમાં દાખલ થનાર હરી ભક્તને કહે છે. હવે એ પાંચ નિયમ તો ખદારથી પાળવાના છે પણ અંતઃકરણમાં તેની સમજણ નિચે પ્રમાણે રાખવાની કહી છે.

(૧) દારૂ—અહંકાર યુક્ત વસ્તાય તે દારૂ ખરોખર સમજવાનું છે. તમો ગુણ વૃત્તિથી કોઈનો ખરો મલિમા સમજતો નથી.

(૨) માટી—ભગવાનને ધરાવ્યા વગર જે વસ્તુ ખાય તે માંસ સમાન છે માટે દરેક વસ્તુ ધરાવીને ખાવી.

(૩) ચોરી—સંત આગળ કપટથી વર્તવું ને નિષ્કપટી ન થવાય તે ચોરી.

(૪) અવેરી—સ્વામિનારાયણના ચરણાર્વિંદ વિના ખીજે પ્રીતી રહે તે અવેરી (વ્યભિચારી ભક્તિ)

(૫) વટલવું નહિ ને વટલાવવું નહિ—એકાંતિકના ધર્મમાંથી પડવું ને ખીજને પાડવું તે.

ચાર પ્રકારના પ્રલય.

(૧) નિત્ય પ્રલય—દેહના અવયવો ચંચળ થઈને વારંવાર ઉઠે તેને જે દબાવાય તો નિત્ય પ્રલય થયો જાણવો. તે આત્મનિષ્ઠા પ્રધાન હોય તો થાય છે.

(૨) નૈમિત્તિક પ્રલય—ચાલવાનું મન થાય તો ચાલવું નહિ, આસન સિદ્ધ કરવું, જોવાનું મન થાય તો જોવું નહિ આંખો મીચી દેવી, ખાવાનું મન થાય તો હાથે કરીને મોંમાં મુકવું નહિ.

પ્રાકૃત પ્રલય—દરિઆમાં મોજાં ઉછળે છે અને દરિઆમાં જ સમાય છે પણ ઘડીવાર પણ ધીમાં પડતાં નથી તેમ અંતઃકરણમાં સંકલ્પ ઉઠે અને વિરમે તેને દબાવવા તેનું નામ પ્રાકૃત પ્રલય જાણવો.

આત્મતિક પ્રલય—સંકલ્પ ઉઠવાનું મુજ નથી તેમ જેને કારણે દેહ પ્રભુના ધ્યાન અને આજ્ઞાથી દગ્ધ થયું છે ત્યારપછી સ્મૃતિનું સુખ આવે છે અને આ દેહરૂપ (પીંડબ્રહ્માંડનો પ્રલય) થયો જાણવો તેને આત્મતિક પ્રલય કહે છે.

બોલી ઉપરથી પરીક્ષા થાય છે.

એક આંધળો માણસ હતો. એક મોટો રાજ્યમાર્ગ હતો ને તે જગ્યાએ એક મોટું જાડ હતું ને ત્યાં એક જળાશય પણ હતું. સુરદાસજી તે જાડપર બેસી ભગવત્ ગુણના ગાયનો કરી રહ્યા હતા. તેવામાં ત્યાં થઇને રાજાનું લશ્કર નીકળ્યું તેમાં પહેલાં તે રાજાના ગોલા ને સિપાઇઓ વીગેરે નીચ માણસો આગળ ચાલતા હતા, ને તેઓ તે જાડ તળે આવીને બેઠા એટલે પેલો ગાયન કરનાર સુરદાસ હતો તેને તે લોકોએ જોયો એટલે એક જાણુ બોલ્યો કે અલ્યા આંધળા તું બહુ સારું ગાયન ગાય છે તે હેઠે ઉતર ને અમારી આગળ ગા એમ કહ્યું તોપણ તે ન ઉતર્યો. ત્યારપછી તે રાજાના કારભારીઓ ને દીવાન આવ્યા. તેણે પણ તેને જોયો ને કહ્યું કે સુરદાસ હેઠે ઉતરો ને પછી ગાયન કરો તોપણ તે ન ઉતર્યો. ત્યારપછી રાજા આવ્યો તે રાજાએ કહ્યું કે સુરદાસજી હેઠળ પધારો ને તમે બહુ સારા છો માટે બે ઘડી હરીચર્યા સંભળાવો. ત્યારે તે સુરદાસ કહે કે હા રાજા સાહેબ આવું છું. એમ કહી હેઠે આવીને સલામ કરી એટલે રાજાએ પૂછ્યું કે તમારી આંખે દેખાય છે ? ત્યારે તે કહે નથી દેખાતું. ત્યારે રાજા કહે કે તમે શી રીતે ઝોળખ્યા કે આ રાજા છે. ત્યારે તે સુરદાસ કહે કે આગળ તમારા ગોલા વિગેરે આવી ગયા તેમણે મને એમ કહ્યું કે, અલ્યા આંધળા હેઠળ ઉતર. ત્યારપછી દીવાનજી વિગેરે ગયા તેમણે કહ્યું કે સુરદાસ હેઠે ઉતરો ને તમોએ કહ્યું કે સુરદાસજી હેઠળ પધારો. એ ત્રણ

પ્રકારની બોલીમાં ફેર પડ્યો કે નહિ તે જુઓ ! જેવો માણસ હોય તેવી બોલી બોલે. માટે મેં બોલી ઉપરથી પરીક્ષા કરી તે વાત શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વચ્ચનં શાસ્ત્રપરીક્ષા શૂરપરીક્ષારણાંગણે ભવતિ ।

આપદિ મિત્રપરીક્ષા સ્ત્રીપરીક્ષા ધનક્ષયે પુંસી ॥

અર્થ—આ શ્લોકનો અર્થ એ છે જે વચ્ચન બોલવાથી પંડિતપણું અથવા મૂર્ખપણું માલમ પડે છે ને રણસંગ્રામમાં ઝડપા સમે શૂરવીર હોય તે ઓળખાય છે ને આપતકાળ આવે ત્યારે મિત્ર હોય તે ઓળખાય ને ધનનો નાશ થઇ જાય દગદગ આવે ત્યારે સ્ત્રીની પરીક્ષા થાય છે. માટે હું રાજા મેં વચ્ચન ઉપરથી પરીક્ષા કરી છે. કાંઇ સજ્જન મનુષ્યના લાઘમાં પદમ હોતું નથી તેમ મૂર્ખને માથે શીંગડાં હોતાં નથી એ તો વચ્ચન બોલે તે ઉપરથી તેની પરીક્ષા સત્તર થઇ શકે છે.

ભુલ્લી જા મા.

ભુલેમાં રે ભુલેમાં રે આવું અંગ ભાળી, દેશે બાળી ભાઇ.

ભુલેમાં રે ભુલેમાં રે તન નથી તારૂં, માને મારૂં રે ભાઇ—૧

ભુલેમાં રે ભુલેમાં રે દેખી દેહ રૂડી, છે જો કૂડી રે ભાઇ—૨

ભુલેમાં રે ભુલેમાં રે દેહ દેશે દાટી, થાશે માટી રે ભાઇ—૩

ભુલેમાં રે ભુલેમાં રે દેખી દેહ સારી, જો વિચારી રે ભાઈ—૪

ભુલેમાં રે ભુલેમાં રે કહે નિષ્કુળાનંદ, સ્વામી સુખકંદ રે ભાઈ—૫

સાચા શૂરવીરો.

પેટ કટારી પેરીને સનમુખ સાચા,

પાછા ન વળે રે કોઇના તે ન રહે ઝાડ્યા. ૧

સામા સામા ઉઠે ભાલાં અણીયાળાં,

તે અવસરમાં રે રહે રાજ તે મતવાલા. ૨

સાચા શૂરા રે જેના વેરી ધાવ વખાણે,

જીવિત જુકું રે મરવું તે મંગળ જાણે. ૩

તેની પેરે રે હરિજન પણ જોઇએ તીખા,

અંતર શત્રુને લાગે અતિવજ સરીખા.

૪

માથું જાતારે મુખનું પાણી નવ જાવે;

અહ્લાનંદ કહેરે એવા સંત હરિ મન લાવે.

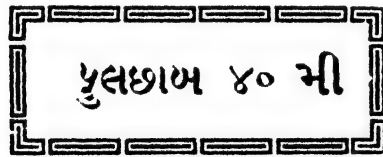
૫

નિષ્કામ ભક્તિ કરવી એજ સર્વે શાસ્ત્રનો સિદ્ધાંત છે.

એક રાજા વૃદ્ધાવસ્થામાં પોતાના પુત્રને રાજગાદી સોંપી પોતે વનમાં તપ કરવા ગયો હતો. તેને એક બીજો તપસ્વી મળ્યો, તે અને જાણુ ગંગાને કિનારે એક મોટો ઋષિનો આશ્રમ હતો ત્યાં રહેતા હતા. કેટલાક દિવસો ગયા પછી રાજાએ પેલા બીજા તપસ્વીને પૂછ્યું કે તમે શી ઇચ્છાએ કરીને તપ કરો છો? ત્યારે તપસ્વી બોલ્યો, કે મારે તો રાજ્ય જોઇએ છીએ, માટે તપ કરું છું. તે સાંભળી તપસ્વી થએલો રાજા બોલ્યો કે તું મહાન દાખડો કરીને અલ્પ ફળની ઇચ્છા કરે છે, કેની પેડે તો કે કોઈ એક આવો એક ગામમાં રહેતો હતો, તે એક ભાગોળમાં જાણુ મેળવતો હતો, તેવામાં રાજાની સ્વારી આવી તેને જોઇને કોઈક માણસે કહ્યું કે સાધુરામ જાણુ ભેટું કર્યો કરો છો તે કરતાં રાજાની આગળ જઈને ઉભા રહો અને રાજા તમને કહે કે માગો, ત્યારે તમે માગી લેજો, રાજા ખુશી થશે તો તમને જે જોઇતું હશે તે આપશે. તે સાંભળીને તે આવો રાજાની સામે જઈને ઉભો રહ્યો એટલે તે રાજા હાથીને હોદ્દે બેઠાં બેઠાં સલામ કરીને રાજા બોલ્યો કે આવો, મહારાજ, કુલ જોઇતા હોય તો માંગો. એટલે આવોજ બોલ્યા કે સાક્ષી રંડીયું ચારે ભાગોળનું જાણુ લઈ જાય છે તે હું એકલો જાઉં એમ કહ્યું એટલે તે રાજાએ તેમને હુકમ કરી દીધો. આજ રીતે તું પણ તપ કરીને જાણુ શા સાફ માગે છે! એમ કહી કહ્યું કે લે હું તને ચીડી કરી આપું. તેણે કરીને એક રાજા મારો શિષ્ય છે તે તને અડધું રાજ્ય આપશે. પણ રાજગાદીને પામીને તુરત આવો ને આવો વેશ રાખી તું મને મળી જજે. આટલું વચન માઈ જરૂર માનજે એમ

કહ્યું એટલે તે તપસ્વી રાજ થયો ને ચીડી લઇને ચાલ્યો. તે માર્ગ પુછતો પુછતો થોડાક દિવસમાં તે રાજની પાસે પહોંચી ગયો ને જઇને તે રાજને પેલી ચીડી આપી. તેને વાંચીને પેલા રાજએ વિચાર કરી જોયું ત્યાં તો પોતાના આપના હાથની ચીડી તેના જાણવામાં આવી. શાથી કે તેમાં મુઠ્ઠાની નિશાનીઓ આપેલી હતી તેથી તેને ખબર પડી. ત્યારપછી તે રાજએ તેને અડધું રાજ્ય આપી ગાદીએ બેસાડી તેની દુવાઈ અડધા રાજ્યમાં ફેરવાવી ને ભારે ભારે વસ્ત્ર, ધરેણું તથા છત્રચમર વિગેરે ઘણીક પ્રકારની સાહેબીઓ ભોગવવા લાગ્યો. ત્યારપછી પેલા તપસ્વીની વાત યાદ આવી તેથી તેણે મનમાં એમ ધાર્યું કે ગમે તેમ થાય પણ નક્કી મારે તે તપસ્વી પાસે જઈ આવવું. કારણકે આખો જન્મમારો તપ કરીને બીજે જન્મે જો રાજ્ય મળનારું હોય તો મળત પણ તેનો કાંઈ નિરધાર નહોતો ને આ તો એ તપસ્વીના વચનથી રાજ્ય મળ્યું છે તો હવે એનું વચન કેમ લોપાય, એમ ધારી ત્યાં જવાનો મનસુબો કરવા લાગ્યો. પણ લાજ આવી શાથી કે રાજ થઈને પાછો ઋષિનો વેષ લેવો તે કેમ થાય! મારે નક્કી કર્યું કે રાત્રે કોઇ ન જુએ તેમ રાજ્યમાંથી નિકળી જવું. આ રીતે વિચાર કરીને રાત્રે પોતાના દરબારમાંથી નિકળીને ચાલ્યો તે ગામને દરવાજો આવ્યો ત્યાં તો પોતાનો દિવાન બળતી મશાલે ગામડામાંથી પાંચ પચીસ માણસો સાથે આવતો જોઇને એમ ધાર્યું કે જો મને ઓળખશે તો મારી લાજ જશે. આવું વિચારીને દરવાજાની પાસે એક મોટી ખાઇ ખોદેલી હતી તેમાં એક પાસે લોકોએ ગોરમટી ખોદી ઉંડી આડી બખોલ પાડી હતી તેમાં જઇ તે સંતાઇ ગયો. તેવામાં એક ઉંટ મરી ગયેલો હતો તેને નીચ લોકો તાણી લાવી તે બખોલમાં નાંખ્યો તેથી તે બખોલના મોઢા ઉપર ઢાંકણું દેવાઇ ગયું ને રાજ માંહી રહી ગયો એટલે જુઓ પાડવા મંડ્યો પણ નબળા જગ્યોએ કોણ હોય કે તે જુમ સાંભળે. ત્યારપછી તે ઉંટને રાત્રે શિયાળામાં તથા

કુતરાંએ મળીને ફાડવા માંડ્યું ને અંદરથી સડવા માંડ્યું તેથી ગંધથી માથું ફાટી જાય તેવું હતું તે સર્વે તે રાજા અનેલા તપસ્વીએ સહન કરી. આ રીતે દશ બાર દહાડા કાઢ્યા પછી તેમાં થોડુંક બાકું પડ્યું તે પોલમાં થઈને પેલો રાજા બહાર આવ્યો ને આશ્રમમાં જઈને પેલા તપસ્વીને મળ્યો. ત્યારે તેણે પૂછ્યું કે મારા શિષ્યે તમને રાજ્ય આપ્યું કે ન આપ્યું તેની હકીકત કહો. ત્યારે તેને સર્વ વાત માંડીને કહી ને વળી એમ કહ્યું કે બાર દિવસ મેં રાજ્ય કયું તો તેર દિવસ નર્ક ભોગવવું પડ્યું. હવે મારે રાજ્ય કરવું નથી. ત્યારે તપસ્વી કહે કારણ શું ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે થોડાકમાં આટલું દુઃખ પડ્યું તો જે આખો જન્મારો રાજ્ય કરશે તેને કેવા પ્રકારનાં દુઃખો આવી પડશે તે સમજાતું નથી. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે રાજેશ્રી તે નરકેશ્વરી એ ખડું છે. માટે મારે તો પ્રભુની નિષ્કામ ભક્તિ જ કરવી છે. કારણકે નિષ્કામ ભક્તિ વિના સત્ય સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. તેઓ આશા રાખી ભક્તિ કરે છે તે વૃથા છે. ગીતાજીમાં પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું છે કે નિષ્કામ ભક્તિ સર્વથી ઉત્તમ છે.

પ્રલછાબ ૪૦ મી

શુક્રદેવજીના ગુરૂ રાજા જનક કેમ કહેવાયા ?

જનક રાજાના દરબારમાં જે કોઈ સાધુ સન્યાસી આવે તેની આસનાવાસના કરી તેને જેટલા દિવસ રહેવું હોય તેટલા દિવસ પ્રેમથી રાખે ને પછી તેને ભાગેળ સુધી પોતે વળાવવા જાય. ભાગેળે જઈને પ્રશ્ન પુછે કે “હું રાજ્ય કરું ને નિર્બંધ રહું” એવો ઉપાય બતાવે. એ પ્રશ્નનો ઉત્તર ન થાય એટલે ધોલ મારી અપમાન કરતા એવામાં ફરતા ફરતા તેના રાજ્યમાં શુક્રદેવજી આવ્યા. ત્યારે જનક-રાજાએ તેમને કહેવરાવી દીધું કે માયા મુકીને આવો. ત્યાર પછી

શુકદેવજી લાકડી, તુંબડી નાંખી દધને આવ્યા એટલે રાજ્યએ સન્માન કરી આસને પધરાવી પુજા કરી ત્યારપછી જન્મવા બેસાડ્યા. તે જન્મવાની જગ્યાએ શુકદેવજી બેઠા હતા તેના મસ્તક ઉપર જળરી પથરની શીલા ટાંગી હતી તે શુકદેવજીના બેવામાં આવી તે બાણે કે હમણાં પડશે કે શું? એમ પાતળી દોરડી હમણાં તુટે હમણાં તુટે એમ દેખાવા લાગ્યું તેથી તે જન્મ્યા પણ સ્વાદ કુસ્વાદ કાંઈ માત્રમ ન પડ્યું. જન્મ્યા પછી રાજ્ય શુકદેવજીની પાસે આવીને પૂછે છે કે, મહારાજ દાળ, શાક જન્મવાની રસોઈ સારી સ્વાદિષ્ટ હતી કે નહિ? ત્યારે શુકદેવજી બોલ્યા કે, મને તો કશી ખબર ન રહી. ત્યારે રાજ્ય બોલ્યા કે, શા કારણ માટે ખબર ન રહી. ત્યારે શુકદેવજી બોલ્યા કે પેલો પથર માથા ઉપર લટકતો હતો તેથી મનમાં ચિંતા થઈ, તેથી ખબર ન પડી. ત્યારે રાજ્ય બોલ્યા કે તમે કહેતા હતા કે હું માયા મુકીને આવ્યો છું. તે મરવાની ચિંતા તો રહી. દેહમાં આસક્તિ એજ માયા છે એમ કહ્યું. એટલે શુકદેવજી વિચાર કરવા લાગ્યા કે, ઓહો, આવા જ્ઞાનિ. તે ઉપરથી પોતે જનક રાજ્યને ગુરુ માન્યા હતા.

પેંગડે પગ ને બ્રહ્મ ઉપદેશ.

જનક રાજ્ય શુકદેવજીને ભાગોળે મૂકવા ગયા, તે વખતે પ્રશ્ન કર્યો કે “ રાજ્ય કઈ ને નિર્બંધ રહું ”, એવો ઉપાય બતાવો, ત્યારે શુકદેવજી કહે કે પેંગડે પગ ને બ્રહ્મ ઉપદેશ ન હોય ! ત્યારે રાજ્ય કહે તમે કહો તેમ કઈ, ત્યારે શુકદેવજી કહે કે ચાંસો મારી સાથે, ત્યારે જનક રાજ્યએ હા પાડી, શુકદેવજીની સાથે ગયા. તે ફરતા ફરતા કોઈક દેશમાં એક રાજ્યનું રાજ્ય આવ્યું. તે રાજ્યના શહેરની ભાગોળે મુકામ કરી ઉતર્યા. તે રાજ્યએ એવું પણ કરેલું કે-અર્ધા ગાઉ લાંબી લાકડાની ચોદ રચીને સળગે એટલે તેમાં જઈને પાછો આવે એવો પુરૂષ હોય તેને મારી કન્યા પરણાવું, એવી પ્રતિજ્ઞા કરેલી. તે રાજ્યની કન્યા પણ વધારે સમયથી કુંવારી હતી.

રાજા પણ તે કારણે ચિંતાવાન હતો. તે રાજા શુકદેવજી ને જનક રાજા જ્યાં ઉતર્યા હતા ત્યાં આવ્યો ને વિનય કરી દંડવત્ કરી પગે લાગ્યો એટલે ત્રિકાળ દર્શી એવા શુકદેવજી રાજાની દીક્ષાગીરી જાણીને બોલ્યા કે—રાજા બહાદુર કેમ ઉદાસ છો ? એટલે તે રાજા બોલ્યો કે આવી રીતની મારી પ્રતિજ્ઞા છે તે પ્રતિજ્ઞા કોઈએ પુરી કરી નહિ તેથી જગતમાં મારી અપકીર્તિ થાય છે ને મારી કન્યાને પણ કન્યાકાળ વીતી ગયો તે પણ બહુ ચિંતા થાય છે. તે સાંભળીને શુકદેવજી કહે કે બેશીકર થઈ તમારો ધાર્યો સંકલ્પ છે તે મટાડી સુખીઆ થાઓ ને તે ચિંતા સજગાવો. એમ કહી તે લોકડાં સજગાવરાવ્યાં. પછી શુકદેવજી ચાખડીએ ચડીને હાથમાં જપમાળા લઈ ભગવાનની મૂર્તિ હૃદયમાં ધારીને પેલી ઝળઝળ લાગતી ચિંતામાં પારોપાર જઈ આવ્યા, પણ અગ્નિનો એક રેખ પણ લાગ્યો નહિ. ત્યારપછી પેલો રાજા ખુશ થયો ને પેલી કન્યા શુકદેવજીને પરણાવવા પ્રાર્થના કરી ત્યારે શુકદેવજી બોલ્યા કે હું તો ત્યાગી છું ને તારી કન્યાને મારે વચને આ જનક રાજાને પરણાવ. ત્યારે તે રાજાએ તેમજ કર્યું. ત્યારપછી શુકદેવજીએ જનક રાજાને કહ્યું કે આ અગ્નિમાં પેશાને હું જેમ પાછો નીકળ્યો તેમ આ સંસાર અગ્નિરૂપ છે તે જ્યાં ત્યાંથી બાળે છે માટે અલંબમત્વનો ત્યાગ કરી આત્મરૂપ થઈશ તો જેમ મને અગ્નિ ન નડ્યો તેમ તને સંસાર બાધ કરી નહિ શકે. એ રીતે જનક રાજાને શુકદેવજીએ કહ્યું એટલે જનક રાજાએ સત્ય માનીને નમસ્કાર કર્યો. ત્યારપછી શુકદેવજીએ આજ્ઞા કરી કે હવે તમે તમારા સ્વસ્થાનમાં જાઓ. એમ આજ્ઞા કરી શુકદેવજી ત્યાંથી ચાલતા થયા ને જનક રાજા પોતાની રાજધાની જે મીથીલા નગરી, ત્યાં આવ્યા.

ભોજ રાજા અને કાલીદાસ પાંડિત.

એક દિવસ ભોજ રાજા પોતાની સભામાં બેઠા હતા. ત્યાં એક માખી આવીને હાથ ધસવા લાગી તે જોઈને ભોજ રાજાએ

કાલીદાસ પંડીતને તેનું કારણ પૂછ્યું કે આ માખી દરરોજ મારા સન્મુખ સભામાં આવી લાથ ઘસે છે તેનું શું કારણ લશે ? ત્યારે તેનો ઉત્તર કાલિદાસ પંડિતે રાજ બોળને તુરત આપ્યો કે, હે બોળ અધન જે કોઇ નિર્ધન તેને તું ધન આપ કારણ કે સુકૃતિ પુરૂષોનું એજ કર્તવ્ય છે; કારણકે કર્ણ, ળળા, અને વિક્રમાદિત રાજાઓએ દાન આપેલાં તેણે કરીને અઘાપિ સુધી આ જગતમાં તેની કીર્તિ ગણાય છે ને અમોએ તો ઘણા કાળથી સંઘરી મુકેલું મધ તેને વાઘરી લઇ ગયો પણ અમારાથી દાન ન કરાયું તેમ ઉપયોગ પણ ન થઇ શક્યો તેથી લાથ ઘસવા પડે છે. તેમ જ તમે જ્યારે આ દેહ છોડીને જશો ત્યારે લાથ ઘસતા જશો, મારે કાંઇ દાન પુણ્ય કરે. એમ આ માખી લાથ ઘસીને તમને ઉપદેશ કરે છે. આવી રીતે કાલીદાસ પંડીતનું વચન સાંભળીને બોજરાજા ઘણા પ્રકારના દાન કરવા લાગ્યો. સત્ પુરૂષો એમ જાણે છે કે આ સંસારી નવ લોભે કરીને સંપત્તિઓ ભેગી કરે છે પણ કાળ રૂપ વાઘરી આ જીવને મારી લઇ જાય છે તે વખતે એ સંપત્તિ આપત્તિરૂપ થાય છે કારણકે એમાં બંધાવા થકી પ્રેતપણાને પણ પામે છે ને મહા દુઃખ ભોગવે છે. મારે કાંઇ પણ સાધુ પુરૂષે સંગ્રહ ન કરતાં આનંદમાં રહેવું ને સંસારથી નિરપ્રલ રહેવું તો જ નિર્બંધ રહેવાય !

વિષય સારા કેમ લાગે છે ?

ચીજકું જ્યારે પાકે ત્યારે ફાટે છે તેમ બહુ જ વિષય ભોગવે તો ત્રિત્તિઓ ફાટી જાય છે. તે વિષયમાં મુખ્ય રસ વિષય છે ને બીજા ચાર તેથી ઉતરતા છે. રસ વિષયથી શરીર પુષ્ટ થાય છે તેથી ઇન્દ્રિયો વિકળ થઇ જાય છે તેથી મન સ્થિર થતું નથી. વિષય સારા લાગે છે તેનું કારણ એ છે કે તેનું આપણને ઝેર ચડી ગયું છે. જેમ ભરખ્યોભારંગને લાગે લીંબ મીઠાંરે-સાપ કરડે ત્યારે લીંબડાના પાન ખવરાવે કે ઝેર ચડ્યું હોય તેથી લીંબડાના પાન મીઠાં લાગે એમ આપણને વિષય સારા લાગે છે. જેમ દરીઆની છોળ્યું આવે છે તેમ વિષયનું છોળ્યું આવે છે ને વિષયનો વરસાદ

થાય છે તેમાં પલ્લવો તે ગયો. હવે એ વિષયનો વરસાદ ક્યો કે શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ ને ગંધ એ પાંચ વિષયના વર્ષાદ છે.

શોક ને ભય અજ્ઞાનીઓમાં હોય છે.

શોકના સંકલ્પો હજાર હોય છે ને ભયના સંકલ્પો એકસો હોય છે, પણ જે જ્ઞાની છે તેને ભય કે શોક હોય જ નહિ. ભગવાનના ભક્ત હોય ને દુઃખ પડે તો સવળું માને છે. બોચાસણમાં કાશીદાસભાઈને સત્સંગ થયો ત્યારે તેની ભેંસો મરી ગઈ, બળદીયા મરી ગયા ને છોકરા મોટા બે હતા તે પણ મરી ગયા, તોપણ સત્સંગ જીવના સાટે મહીમાએ સહિત રાખ્યો હતો અને અવગુણ લેશ માત્ર લીધો નહોતો. કોઈ અજ્ઞાનીએ તેની પરીક્ષા લીધી હતી તો કહે કે આપણે પણ બે દિવસ રહી મરી જવાનું છે. આયુષ્ય પુરું થઈ રહેતાં સર્વેને ચાલી નીકળવાનું છે. માટે પ્રભુનું ભજન કરી લેવું.

તીવ્ર શ્રદ્ધા હોય તો આ જન્મમાં જ છેલ્લો જન્મ થાય છે.

કાળીપાટ નામના ગામમાં બે ભાઈ હતા. તેઓને એક કરોડ માળા ફેરવવાનો નિયમ હતો. પછી એક ભાઈને પચીસ હજાર માળા અધુરી રહી ત્યાં ભગવાન તેમને તેડવા આવ્યા, તેથી તેને બાકી રહેલી માળા ફેરવવાનું પોતાના ભાઈને કહી પોતે અક્ષર ધામમાં ગયા ને જતી વખતે તેના ભાઈને કહ્યું, મારી બાકી રહેલી માળા પૂરી કરજો, હું અક્ષર ધામમાં જાઉં છું.

અભિમાન ગયા વિના પ્રભુદર્શન થતું નથી.

ઉપવનમાં એક ઉંચી, નીચી મટુલી બાંધી, ઘણા સમય પર ઋષિ નિવાસ કરતા હતા. વનની છાયા તથા વસનાર કલ્પી શકે કે જ્યાં અશાંતિ બીજકુલ જણાતી નથી અને વૃક્ષોની ઘટાઓ લહેકી રહી છે, આસપાસ પુષ્પોની સુગંધિઓ આવે છે. જેમ મહાદેવને શરિરે ગંગા વહે છે તેમ પાસેના પર્વતોમાંથી ઝરણાં ઝરે છે. શીતળ વાયુ વાય છે. કોકીલાઓ પોતાનો મધુર ટહુકાર કરી

ધ્યાતીને મન ધ્યાનમાં પ્રેરાવે છે. આ વનની શી શોભા ! ત્યાં અહોનિશ ઇશ્વરકીર્તન થાય છે. વનમાં રહેલા ઋષિઓ પરમાત્માએ સજ્જેલા જે ફળફળાદી હોય તેનાથી પોતાનો નિર્વાહ ચલાવતા. આવી રીતે તે આનંદમય જીવન પ્રભુસ્મરણમાં ગાળતા. લાગ્યરેખા કાંઈ કોઈ છુપાઈ નથી. કર્મમાં જે સંસ્કારો હોય તેમ આવી મળે છે. વનમાં એક દીવસ એવું બન્યું કે જ્યારે ઋષિઓ પોતાના આ કર્મથી નિવૃત્ત થઈ બધા ભેગા થઈ બેઠા છે તેવામાં કોઈ એક દુઃખી મનુષ્ય માર્ગ ભૂલી આ વન વિષે આવે છે ત્યાં તેને શાંતિ મળશે એમ તેને લાગ્યું. તે બહાર જંગ થોભી રહે છે પણ કંઈક અવાજ તેને આવતો માલમ પડ્યો અને ધારજ ધારી પોતાની વિદ્વલતાને તજી દીધી અને સ્વસ્થ થયો. આશ્રમમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યાં તેને આ ઋષિઓનાં દર્શન થયાં. જેમ લયભીત થયેલો મનુષ્ય બહાવરો હોય તેમ આ મનુષ્ય હતો. ઋષિએ તેને પાસે બોલાવી બેસાડી આશ્વાસન આપ્યું. કહે ભાઈ શા માટે આમ અશાંતી ધારી છે તે કહે. પેલો બોલ્યો, મહારાજ આજકાલ કરતાં મારી ત્રીસ વર્ષની ઉંમર થઈ છતાં મારો પરીતાપ નથી જતો. મને કંઈ સુઝતું નથી. મારે કયે માર્ગે જવું, તે સમજતું નથી. કામ કે ધંધો કરી પૈસાએ કયાંથી પેદા કરું. હજી હું કુંવારો જ છું. મારે માટે કોઈ રહી મરનાર નથી અને સગાંસંબંધીઓ કુટુંબમાં પૈસો આપું તો મને કોઈ રોટલો દીધી આપે. મને માફ જીવન બહુ દુઃખી લાગવા માંડ્યું. લોકમાંએ મારો બહિષ્કાર થવા લાગ્યો ત્યારે મેં 'કોઈથી ત્યાં રહેવાનું' ત્યજી દીધું અને કંઈના કંઈ માર્ગે ચલાવ્યું. પણ છેવટે હું હાર્યો. વનમાં આવ્યો એટલામાં તો આપ મળી આવ્યા. ત્યારે જે તમો કહો તો હું અહીં તમારી સાથે રહું. બધાએ કહ્યું કે ખુશીથી તાંડ જીવન અમારી સાથે રહી ગાળજે. પ્રભુ તને સહાય કરશે. અરે ! પણ મહારાજ હું ઘરને ઉમરે અથડાયો તે વખતે પ્રભુએ મને કેમ સહાય ન દીધી ? અને તમારી સાથે મારો અભિમાન દૂર થવા

માટે આ મને બોધ આપ્યો પણ પ્રભુ કોઇનો અભિમાન રાખતા નથી. પછી તે પાસેની નદીએથી જળ લેવા ગયો ત્યાં તેને સિંહની ગર્જના સંભળાઇ કે તરત તેના હોશકોશ ઉડી ગયા અને ખૂમો પાડી. અરે કોઇ આવો, મને જાણવો, કોઇ છે? એટલે ઋષિઓ તરત ત્યાં જઈ પહોંચે છે. કેમ ભાઈ શું છે? શા માટે ખૂમો મારે છે. અહીં તો સિંહની ગર્જનાઓ થાય છે અને હમણાં નજીક આવશે. ઋષિ કહે ભાઈ તે ભલે આવે પણ આપણને કાંઈ હરકત નથી. એ તો વનનો રાજા છે. તે કહે કે હું હજી આ ગર્જનાથી બહીઉં છું તો પાસે આવે એટલે તો મારા પ્રાણ જતા રહે. મહારાજ તમે તો મારા કરતાં વધારે યોગજળવાળા છો એટલે સિંહ તમારું નામ નહિ દે પણ મારો તો કોળીઓ જ કરી જશે. ઋષિએ કહ્યું. ભાઈ? તારો ભય મિથ્યા છે. તું હવે ખોટું છોડીને ખરું જ સ્મરણ કરીશ તો સિંહ સરખા પણ તારું નામ નહિ દે. એમ કહેવાથી પેલા આવનાર માણસે ત્યાં જળમાં પ્રતિજ્ઞા લીધી કે મારે ખોટો ઢાંગ કરવો નહીં અને સત્યતા પ્રભુમાં છે. પ્રભુ તારું નામ હવે મને પ્રિયકારી લાગે છે, પોતાનું અભિમાન ભુલાઇ જાય છે. શું આજે પ્રભુએ મારી કસોટી માટે આમ મને કયું હશે? પ્રભુ મને તો અભિમાન આપ્યું તે આપે જ ઉતાર્યું પણ બીજાને અભિમાન ન થવા દેશે ને આપ સર્વેને સહાય દેજો. ઋષિઓ તો એકએકના સામી નજર કરે છે પણ મોટાનો એ ધર્મ છે કે શરણે આવેલાને સહાય કરવી; માટે ઋષિઓ કહે કે ભાઈ! તું કહે તો તને બીજી મદુલી બનાવી આપીએ નહિતર અમારી સાથે રહે, તે કહે ના. હું મહારી જાતે બનાવી લઈશ. તે ત્યાં મદુલી ખાંધીને વનમાં જ રહ્યો એક બે દિવસ થયા. ઋષિઓ તો પોતાનું નિત્ય ખટકર્મ કર્યો કરે છે. આ એકલો વનમાં આમથી આમ ફરે છે ને વનનો રાજા હોય તેમ મહાલે છે. ફળફળાદી ખાઇ પેટ ભરે છે ને રાહ જીએ છે કે હમણાં મને પ્રભુ સહાય કરવા આવશે ને પાછો મદુલી પાસે ફેરો ખાઇ આવી ઋષિઓ વિચારમાં પડ્યા કે આતો તદ્દન ગાંડો છે. આને

માટે શું કરવું? જો તેણે પ્રભુને જાણ્યા હોત તો આવી રીતે ન કરત. પણ તેને પ્રભુની ઓળખ નથી. થોડીવારે ઋષિઓ પાસે આવે ને કહે કેમ પ્રભુ આઠ્યા! ઋષિઓ કહે તું ભજન કર, નકી તને પ્રભુ સહાય કરશે. તેના ઉપર દૃઢ ભરોસો રાખી ભજનમાં જોડાઈ જા, કેમકે ઇદ્રિઓના નિગ્રહ વિના ને ખરી શાન્તિ વિના તેનું દર્શન દુર્લભ છે. આપણે તેને બહાર ગોતીએ છીએ પણ પ્રભુ તો આપણા ઘટમાં જ ખીરાજી રહ્યા છે. ઋષિઓના સમાગમથી તેને પ્રભુની ભક્તિનું ખરું ભાન થયું ને તેનું આ દેહનું મિથ્યા અભિમાન જતાં તેને ઋષિના પ્રતાપથી પરમાત્માનાં દર્શન થયાં ને તેનો છેલ્લો જન્મ થયો.

ચાર પ્રકારના જીવનાં લક્ષણ.

(૧) પામર—વિષયને મુઠપણે ભોગવે, સાર, અસાર, પાપ, પુણ્ય, સત્ય, અસત્ય, ન્યાય અન્યાય એ કંઈપણ જાણે નહિ.

(૨) વિષયી—શાસ્ત્રમાં વિષય ભોગવવાનું કહ્યું છે. શાસ્ત્ર પ્રમાણે વરતીશું તો પંચવિષયનું સુખ પામશું.

(૩) મુમુક્ષુ—ધર્મ પાળવો, જ્ઞાનવૈરાગ્ય શીખવો આત્માને ભગવાનને પામવાની મનમાં ત્વરા વરત્યા કરે ને એકાંતિક ભક્તિનાં સાધન શિખ્યાની તિવ્ર શ્રદ્ધા વરત્યા કરે.

(૪) ત્રણ ગુણ, ત્રણ અવસ્થાને પંચવિષયને સર્વે ક્રિયાને દાખીને વરતીને વિષયના પેચમાં ન આવે ને દેહનો કુસંગ ને મનનો કુસંગ ને બારણો કુસંગ એ સર્વેને દબાવીને વરત્યે ને કોઈની મોહોળતમાં લેવાય નહિ.

ભગવત નામનો પ્રયોગ હલકી વસ્તુપર કરવો નહીં.

એક માણસે નાની વચથી એક સિંહને પાળેલો હતો. તે માણસ એક વખતે રાજાને ત્યાં નોકર રહ્યો હતો. વિજયાદશમીની સ્વારી ચડી તે વખતે આ નોકર પણ સિંહ પર ચડી સ્વારીમાં સામેલ થયો હતો. રાજાને ખબર પડતાં રાજાએ તે નોકરને કહ્યું આ તારા સિંહને એક કુતરા પર છોડી મુક. ત્યારે નોકરે કહ્યું મહારાજ તમે

હાથીપર છોડવાનું કહ્યું હોત તો છોડત પણ કુતરાપર નહિ છોડું આ પ્રમાણે તે નોકરે જવાબ આપવાથી રાજા મનમાં સમજી ગયો કે નોકરનું કહેવું બરેબર છે. તેજ પ્રમાણે આપણે પણ ભગવત નામનો મહામંત્ર હલકા કામપર વાપરવાનો નથી. એ તો મોક્ષ મેળવવા માટે જ ઉપયોગી છે.

ધનની તૃણાએ શું શું કામ કરાવ્યાં છે ?

ધન મળવાની આશાએ જમીનનાં તળાં ફેાડી નાંખ્યાં, રસાયનને લીધે બધી ધાતુને બાળી બ્રેષ, મોતી મળવાની આશાએ સમુદ્ર ડોળી નાંખ્યા, રાજાને પ્રસન્ન કરવાને ઘણા જ પ્રયત્ન કર્યો, ધન મળવાને માટે મંત્ર તંત્રનો બહુજ ઉપયોગ કર્યો. ધન મળવાને માટે મોટા મોટા ઋષિઓની સમશાનમાં રહી સેવા કરી અને આખી રાત્રિનાં જાગરણ કર્યા પણ ખેદ એ થાય છે કે એક ટુટ્ટી બદામ પણ હાથ લાગી નહીં હે તૃણા હવે તો તું મારો સગડ છોડ !! એમ એક તૃણાવાળા મનુષ્યનું કહેવું હતું.

મારૂંતીનું મનોબળ.

રાવણે મણીમાણેકની એક માળા વિભિષણને આપી હતી તે માળા વિભિષણે રામચંદ્રજી ભગવાનને અર્પણ કરી હતી, તે વખતે સભામાં બેઠેલા સુગ્રીવ આદિ સભાસદોના મનમાં આ માળાને બ્રેષ મોહ થયો. તે ભગવાને જાણવાથી વિભિષણને કહ્યું કે આ માળા મારૂંતીને પહેરાવો. મારૂંતીના ગળે નાંખતાં અમુલ્ય મણીમાણેકને પોતે તેમાં રામ નામ નહિ હોવાથી ફેાડી નાંખ્યાં તે વખતે વિભિષણે કહ્યું કે મહારાજ આ નશ્વર દેહમાં પણ રામ નામ કયાં છે એવામાં મારૂંતીએ પોતાના નખવતી છાતી ચીરીને રોમે રોમે રામ બતાવી આખી સભાને મહાન આશ્ચર્ય કિપન્ન કરેલું હતું.

ભગવાનના ભક્ત હોય તેણે કેમ દિવસ કુસંગ ન કરવો.

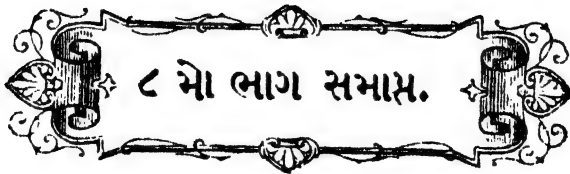
આ અસાર સંસારમાં જે કુસંગી મળે ને કુસંગીના વચનને વિષે શ્રદ્ધાવાન થાય તો વૈરાગ્ય વિવેકાદિક જે ગુણ તે સર્વે નાશ

પામી જાય છે. જેમ ખારભૂમિ હોય ને તેને વિષે ગમે તેટલો મેધ વરસે પણ તેમાં તરણાદિક ઊગતાં ન હોય ને તેજ ખારભૂમિને વિષે જો પાણીની રેલ આવે તો ખાર સર્વે ધોવાઈ જાય ને જે ઠેકાણે ખાર હતો તે ઠેકાણે કાંપ ચઢી જાય પછી તે કાંપ બેળાં વડ પીપળા આદિક વૃક્ષોના ખીજ આવ્યાં હોય તે ખીજ ઉગીને મોટામાં મોટાં વૃક્ષ થાય છે તેમ જેના હૃદયને વિષે પૂર્વે કલ્યા જે સ્વધર્માદિક ગુણ દૃઢ હોય ને જગત સંબંધી વિષયસુખનો અંકુર પણ ઉદ્ભવે એમ ન હોય ને તેને જો કુસંગ થાય તો તેના હૃદયને વિષે કુસંગરૂપી પાણીના વેગે કરીને જગતવાર્તારૂપી કાંપ આવીને ભરાય પછી તે કાંપમાં કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મત્સરાદિક જે ખીજ રહ્યાં છે તે સર્વે ઉગીને મોટાં મોટાં વૃક્ષ થાય છે. માટે ભગવાનના ભક્ત હોય તેણે કોઈ દિવસ કુસંગ ન કરવો.

સર્વને શિષ્યામણુ.

એક ખેતરમાં ઢોર ચરાવવાને કુટલાક ગોવાળીઆઓ આવતા પણ તે ખેતરમાં ઘણા સર્પો રહેતા હતા. એક વખતે એક મહાત્મા તે રસ્તે થઈને જતા હતા તેને ગોવાળીઆએ કહ્યું મહારાજ એ રસ્તે આપ ન જાઓ તો સાઈ કારણકે ત્યાં મોટામાં મોટો ઝેરી સર્પ રહે છે તે માણસને તુરત મારી નાંખે છે. મહાત્માએ તેની વાત નહીં માનતાં પોતે તે રસ્તે ચાલ્યા એટલામાં એક મોટો સર્પ ફેણ ચડાવી મહાત્માને કરડવા આવ્યો. મહાત્માજીએ મંત્રથી તેને શાંત કર્યો ને પછી કહ્યું અલ્યા મૂર્ખ પ્રાણી તું મનુષ્યને નાહક હેરાન કરે છે તેમાં તું પાપનો ભાગીદાર વિના કારણે થાય છે માટે હું તને પ્રભુનું નામ બતાવું તેનું હંમેશાં તું રટણ કર તો સત્વર તારૂં સાઈ થશે. સર્પે મહાત્માની શિષ્યામણુ માની એટલે તે મહાત્માએ તેને ગુરુમંત્ર આપ્યો. તે દિવસથી તેણે પોતાનો સ્વભાવ મુકી દીધો ને સર્વે માણસોને કરડવાનું મુકી દીધું. આ વાતની ખેડુતો અને ઢોર ચારનાર ગોવાળીઆઓને ખબર પડી એટલે સર્વે લોક નિર્ભય થઈ

ગયા પણ સર્પને બહુ દુખ દેવા લાગ્યા. એક ગોવાળીયે તો તેની પુંછડી પકડી પાંચ સાત વખત ફેરવી પૃથ્વી પર પછાડયો ને તેથી તે બિચારો સાંજ સુધી બેભાન રહ્યો છેક સંધ્યાકાળે તેનામાં શ્રવ આવ્યો એટલે પોતે ધીમે ધીમે પોતાના દર પાસે જઈ ભુખના દુઃખથી પડી રહ્યો. કેટલેક દિવસે તેજ મહાત્મા તે ખેતરમાં આવ્યા અને સર્પને બોલાવી પૂછ્યું અરે! તારાં હાડચામ કેમ દેખાય છે, શું તને કોઈ રોગ થયો છે. સર્પ કહે ના મદારાજ! હું આપના વચન પ્રમાણે વર્તી રહ્યો છું ને હંમેશાં પ્રભુ નામનું સ્મરણ કરું છું પણ લોકો મને બહુ જ રંજડે છે. ત્યારે મહાત્માએ કહ્યું અરે મૂર્ખ તેં મારા વચન પ્રમાણે કરડવું મુકી દીધું પણ તારે ડુંકાડો તો રાખવો હતો, કારણકે દુષ્ટ માણસો વિના કારણે તને હેરાન કરે ને તેના સામે પણ તું ડુંકાડો ન રાખે તો લોકો તને મૂર્ખ કહેશે. તારે બન્ને કરડવું નહીં પણ ડુંકાડો તો અવશ્ય રાખવો જ જોઈએ! કારણકે આ જગતમાં દુષ્ટ માણસોને કાંઈ સમજ નહિ હોવાથી અનાથ ને નિરપરાધી પ્રાણીઓને બહુ દુઃખ આપે છે તે પ્રમાણે જો તું ડુંકાડો નહીં રાખે તો તને પણ મહા દુઃખ દેશે એ નિર્વિવાદ છે.

કેટલાક અગત્યના અભિપ્રાયો.

(૧)

નવરોઝ.

કલકત્તા, તા. ૧૮ મી જાનેવારી સને ૧૯૩૦.

સાદી શિખામણ (પુસ્તક સાતમું) સંગ્રહ કર્તા ને પ્રકાશક મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ ગુગડી દરવાજો મુ. પાટણ (ઉત્તર ગુજરાત)

આ પુસ્તકના છ ભાગો અગાઉ બહાર પડી ચુક્યા છે અને તે હજારો વાંચકોના હાથમાં જઈ ચુક્યા છે. આ સાતમા પુસ્તકમાં એકંદરે ૪૫ પ્રલખાઓમાં જુદા જુદા સંખ્યાબંધ અને સોનેરી સંખુનો આપવામાં આવ્યા છે. જે વાંચવાથી ભુદ્ધિ ખીલે છે અને જ્ઞાનમાં વધારો થાય છે. ઉપદેશની સુટણી એવી રીતે કરવામાં આવી છે કે જેથી તે સ્ત્રી પુરુષ તેમજ નાની મોટી દરેક ઉમ્મરના માણસોને માટે ઉપયોગી થઈ પડે. આ પુસ્તકના સર્વે ઉપદેશો જુદા જુદા મહાત્માઓ, જ્ઞાની પુરુષો ને વિદ્વાનના લેખો ઉપરથી સંચિત કરવામાં આવેલા હોવાથી અનેક વિદ્વાનોની વાણીઓનો લાભ મળી શકે છે. પુસ્તક દરેક ગૃહસ્થે પોતાના ઘરમાં સંઘરી રાખવા લાયક છે.

(૨)

સત્યમિત્ર, રવિવાર તા. ૨ જી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૩૦.

“સાદી શિખામણ” ના એકેક પછી સાત પુસ્તકો બહાર પડ્યા છતાં વાંચનાર આવડમની ભુખ નહિ ભાગે અને છઠ્ઠા પછી સાતમું પુસ્તક મેળવવાની તે હોંશ રાખે તેજ આ પુસ્તકમાં આવતી સાદી શિખામણોની કેવી કદર વાંચકવર્ગ તરફથી ભુજાય છે તે બતાવી આપે છે. આ સાતમા પુસ્તકમાં ચાનક અને શિખામણ આપનારી કવિતાઓ, રૂઢી નસીયત આપનાર દોહરા અને સારો માર્ગ વાંચકને દર્શાવનારી અને ખૂરે માર્ગે જતાં અટકાવવાની સમજ આપનારી વાર્તાઓ વાળો મોટો સંગ્રહ જોવામાં આવે છે જે પચતો પચતો

વાંચતા રહેવાની વાંચકોને ભલામણ કરી શકાશે. આવું પુસ્તક ધરમાં એક શણગાર જેવું લેખાશે.

(૩)

ગુજરાતી. (મુંબઈ)

(તા. ૯ ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૩૦)

સાદી શિખામણુ પુસ્તક ૭ મું સંપ્રદ કર્તા અને પ્રકાશક મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ ગુગડી દરવાજા પાટણ. મુલ્ય રૂ. ૩-૦-૦ પાના ૨૨૪ પાકું પુઠું.

નહિ જ્ઞાને ન સદ્ય સંપવિત્ર મિહ વિચિતે એ ઉક્તિ-યોગ્ય છે. જ્ઞાન પવિત્ર છે, એટલું જ નહિ પણ શક્તિ છે. જ્ઞાનં મારં ક્રિયાવિના વ્યવહારમાં યોગ્ય નિયમ બદલ ક્રિયાથી ઉતારવામાં આવતું જ્ઞાન શક્તિરૂપ છે. જ્યારે નહિ ઉતારવામાં આવતું જ્ઞાન ભારરૂપ છે. આથી જ જ્ઞાની અને અજ્ઞાની વચ્ચેનો તફાવત સંસારમાં સ્પષ્ટ દેખાઈ આવે છે. સાદી શિખામણુ એ નામજ એ પુસ્તકના વસ્તુનું સુચન કરે છે. રા. મગનલાલ શંકરભાઈ દૃષ્ટાંતો અને સહબોધના અઘ્ઘા સંગ્રાહક સિદ્ધ થઈ ચુક્યા છે. તેમણે અત્યાર સુધીમાં આવાં ૭ પુસ્તકો પ્રગટ કર્યા છે. આ સાતમું છે. આ પુસ્તક અગાઉના ભાગોની ઢાળે જ લખાયેલું હોઈને સામાન્ય વાંચક વર્ગને સામાન્ય વ્યવહારમાં ઉપયુક્ત થઈ પડે એવું છે. જેઓને અનેક વિદ્વાન-ભર્યા પુસ્તકો વાંચવાનો અને મનન કરવાનો અવકાશ કે સાધન ન હોય તેઓને આ પુસ્તક અત્યંત બોધ પ્રદ તેમ ઉપયોગી માર્ગદર્શક નીવડશે. રા. પટેલની ભાષા સાદી છે અને દૃષ્ટાંતો ઘણાં હોવાથી વાંચન કંટાળા ભરેલું લાગતું નથી. ઠેક ઠેકાણે સુભાષિતો અને કવિતાઓ મુક્યાથી વાંચકને તે સહેલાઈથી કંઈસ્થ થઈ શકે છે.

(૪)

સત્સંગ સુધા.

બોટાદ-કાઠિયાવાડ)

(પુસ્તક બીજું અંક ૧૧ માહ માસ)

સાદી શિખામણ.

કર્તા-રા. મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ પાટણ ઉત્તર ગુજરાત.
કર્તાનો પ્રયાસ સફળ થયો છે. સમાજના હૃદયમાં આ ધરગથ્થુ
ટુચકાઓ ઘણી સારી અસર કરી શકશે.

(૫)

બાલજીવન.

વડોદરા.

વર્ષ ૧૦ અંક ૪ ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૩૦.

સાદી શિખામણ પુસ્તક ૬ હું તથા ૭ મું પ્રકાશક શ્રી મગનલાલ
શંકરભાઈ પટેલ પાટણ-સારી રીતે છાપેલ અને બાંધેલી આ
ચોપડીઓમાં જુદાં જુદાં પુસ્તકો, પત્રો વિગેરેમાંથી ખાસ વાંચવા ને
મનન કરવા જેવી માહેતી એકઠી કરીને સંઘરી છે. દુધ કરતાં
મલાઈ હમેશાં પુષ્ટીકારક હોય છે. દહી વલોવી ને કાઢેલી છાશમાંથી
તારવેલું માખણ તો માણસની જીવનદોરી છે તેમ આ ઉપયોગી
સદ્બોધથી ભરેલી ચોપડીઓ તેની આગળની બહેનો જેવી જ શાંતિ-
દાતા બોધપ્રદ ને લોકપ્રિય થશે.

(૬)

બેતીવાડી વિજ્ઞાન.

લીંબડી-કાઠિયાવાડ વર્ષ ૧૮ અંક ૭ મો.

દુસેરાય છોટાલાલ અંજારીઆ જી. એમ. એ. સી.

સાદી શિખામણ પુસ્તક ૭ મું.

કર્તા મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ રહેવાસી પાટણ ઉત્તર ગુજરાત
ગુઝડી દરવાજો, કોમત રા. ૩) અંચકર્તાએ ગુજરાત કાઠિયાવાડની
સાહિત્ય સેવા ઉત્તમ પ્રકારની કરવા માંડી છે, તે પુસ્તકના આગલા

છ ભાગોમાં પણ જે શિખામણી અને સમર્થ વિદ્વાનોનાં ધર્મ, નીતિ, વિનય, વિચારના અને સદ્વર્તન રાખવાના સર્વોત્તમ વાક્યોને વાર્તાઓને દૃષ્ટાંતો વાંચતાં તન, મન અને શરીરમાં કાંઈ ઓર આનંદ ઉદ્ભવે છે. પ્રથમ પાના ઉપર જ મહાત્માની પ્રસાદીના દોહરા અને શ્લોક સુકયા છે જેવા કે.

દોહરો.

સુખ પાછળ દુઃખ દેખીએ
દુઃખ પાછળ સુખ હોય;
દિવસ ગયે રાત્રી પડે,
રાત્રી પછી દિન જોય—૧
દુઃખ ઘણાં દુનિયાં વિષે,
માની લીધે મનાય;
દેહ દુઃખ કે દરિદ્રતા,
ગણતાં ખરાં ગણાય—૨
સુખ નહિ સંસારમાં,
રાજ પ્રજા ને રંક;
કહે પ્રીતમ વૈરાગ્ય વિના,
નર નહિ હોય નિઃશંક—૩

શ્લોક

સંપતૌચ વિપતૌચ મહતા મેકરુપતા ।

અર્થ—સંપત્તિમાં તેમજ વિપત્તિમાં મહાત્મા પુરુષોની કૃતિ એકજ પ્રકારની હોય છે.

આપત્ય વહિમરુતા
શક્તિરભિવ્યજ્ય તેનસંપત્સુ
અગુરોસ્થાનગંધઃ પ્રાગસ્તિ
યથાગ્નિસ્થિતસ્ય ॥

અર્થ—મહાત્માનું ખરૂં સામર્થ આપત કાળે જ ખરૂં થાય છે. તે સામર્થ સંપત્તિના વખતમાં નથી પ્રગટ થતું—અગર તે દેવતામાં

નાખ્યા બાદ જે સુગંધી નીકળે છે તેવી સુગંધી તે જ્યારે બહાર હોય છે ત્યારે નીકળતી નથી.

આ સાતમા ભાગમાં ૪૫ દુલ્હાણ છે અને તેમાં સંકળાવેલા ગ્રંથકર્તાએ પ્રસંદ કરેલા વિષયો આગલા ભાગોના વિષય કૌરતાં ઘણા સારા ને મનનીય છે. આ પુસ્તક સિદ્ધપુરના રાજ્યરત્ન મુલ્લા મોહમદઅલી શેખ શરફઅલી હરહરવાળાએ છપાવી દેવામાં પૂર્ણ મદદ કરી છે તેથી તેમાં તે ઉદાર આત્માનો ફોટો છે ને અર્પણ તે શેઠને કર્યું છે. બીજા સહાયક દાનવીર મહંમ શેઠ મેઘજી થોભણ જે. પી. મુંબઈવાળાનો ફોટો છે અને તે ખેડેનું ટુંકું જીવનચરિત્ર પણ લખ્યું છે.

આ ગ્રંથકર્તા મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ દેશસેવા કરવામાં ઉત્તમ વખતનું તથા બુદ્ધિનું વ્યય કરે છે. પોતે કેવા શુદ્ધ હૃદયના અને સદ્વૃત્તિના હૈય કોટીના જીવ છે એમ સાબીત થાય છે. આ પુસ્તકને પણ સર્વ સ્ત્રીપુરુષો પોતપોતાના પાસે રાખી હંમેશાં વાંચશે અને બાળકોને વાંચવા ભલામણ કરશે એવી ભાર દઈ ભલામણ છે.

(૭)

ચેતન.

અમદાવાદ આસો સં. ૧૯૮૪.

સાદી શિખામણ પુસ્તક ૫ મું. પ્રકાશક મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ પાટણ (ઉ. ગુજરાત) કીંમત રૂ. ૩-૦-૦ રા. મગનલાલના બહોળા વાંચનમાંથી નીકળેલી અમૃતરૂપી શિખામણો એટલી લોકપ્રિય થતી જાય છે કે બેએક વરસ જેટલા ટુંકા ગાળામાં સાદી શિખામણનાં ચાર પુસ્તકો બહાર પડતાની સાથે ખપી જાય છે. આમ વર્ગને માટે એ પુસ્તકની કીંમત સહે જ ભારે પડે એમ છે છતાં તે પુસ્તકમાંથી મળતું આનંદદાયક, ધાર્મિક અને નીતિમય વાંચન એ પુસ્તકનો પુરેપુરો બદલો આપે છે. આ પુસ્તકની દુલ્હાણોમાંથી સુંદર ખુશબો મળે છે, પુસ્તકનું છાપકામ, કાગળ, બંધાઈ વિગેરે સુંદર છે. આથી તો એનો પ્રચાર વધુ બહોળો થાય એમ અમારું માનવું છે.

(૮)

ફેવરીર.

એપ્રિલ સને ૧૯૩૦ પાને ૯૭૧ મું. મુંબઈ.

“ સાદી શિખામણ ”

પુસ્તક ૭ મું.

સંગ્રહકર્તા ને પ્રકાશક રા. મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ ઠે. ગુગડી દરવાજે મું. પાટણ (કે. ગુજરાત) વાર્તા કે રમુજનાં પુસ્તકો અવકાશનો વખત સોલવડાવવા માટે છે પણ જેઓને ઉચ્ચ જ્ઞાન, મગજશક્તિ ખીલવવી હોય, વાંચ્યા પછી કાંઈક લાંડોળ જ મેળવવું હોય તેઓ માટે આ પુસ્તક આવકારદાયક થઈ પડશે. એમાં પાને ૫ ને શિખામણનો લાંડાર છે, મહાત્મા પુરૂષોત્તમ અનુભવની કિતમ પ્રસાદી છે તેથી ધર્મ ને નીતિને લગતાં ઉચ્ચ સમકો શીખવવાનું બની શકશે. આવા પુસ્તકોની કદર વાંચક આત્મ તરફથી થતી જોઈ ખુશી ઉપજે છે, કારણ કે કર્તા મી. પટેલે આ અગાઉ એ જ નામે ૭ પુસ્તકો પ્રગટ કરી સાદી શિખામણનું આ સાતમું પુસ્તક પણ જલદી જ ખલાસ થઈ જાય તો નવાઈ નથી. પુસ્તકોનાં અઢીસો પાના, બાઈડીંગ વિગેરે હીક છે. ઉપલે શિરનામે મળી શકે છે.

(૯)

મુંબઈ તા. ૨૬-૫-૩૦

ભાઈશ્રી મગનલાલ.

પુસ્તક તથા છુટા ફરમાઓ મળ્યા-ધણાં વર્ષો પછી એ જાતનું સાહિત્ય નજર સામે આવ્યું. અન્ય ભાષાનાં ભાષાંતરો અને ૮+૧૨ ની ઓરડીમાં બેસી પોપટપાઠી અલંકારોથી અલંકૃત કરેલા પુસ્તકના થોકડાઓએ ડોસીમાની વાતો માત્ર કાનમાં ભણકારાણે જ બાકી રાખી હતી. હા-એ સચોટ અસર કરતી અને ચારિત્ર્યગઠનના પાયારૂપ વાતો કોઈ કોઈ વખતે હરિકથાના ઉપપ્રસંગોમાં હરિદાસ બુવાઓને મોઢે સાંભળતો તે સિવાય તો આ ગાગરમાં સાગર સમાવતું સાહિત્ય “ હાજર જવાબી પ્રધાન ” “ બાદશાહ બીરબલ ” “ રાજા ભોજ

અને કવિ કાલીદાસ ” તથા “ ચંદ્રકાંત ” નાં પ્રકાશન સાથે જ એ બી. સી. ડી નાં ઝાંખરાંમાં ડટાઈ ગએલું જણાવું.

બીજાની વાત નથી જાણતો પણ મારા અંગત મત પ્રમાણે તો હું વ્યવહારજીવીઓ માટે આ સાહિત્યની નવલ તથા શીલોસોશી કરતાં વધારે કીંમત આંકું છું. જાળકોનાં ચારિત્ર્યગઠન અને વ્યવહારજીવીઓનો માર્ગદર્શક તરીકે શેક્સપીયર અને કાળીદાસના માત્ર શબ્દોની રમત રમતા પીંજણ પાટલાઓ કરતાં. “ પંચતંત્ર ” અને “ ઇસપ ફેબલ્સ ” ની સાદી વાતો વધારે અસરકારક અને વધારે ઉપયોગી છે. એટલું જ નહીં પણ ચીરંજીવીએ છે.

ટૂંકામાં કહીએ તો અનુભવીઓએ સાહિત્ય, શાસ્ત્ર અને ઇતિહાસનું મંથન કરી તારવી કાઢેલાં સત્યો તેજ દૃષ્ટાંત અને એ દૃષ્ટાંતનો એક ઓળ (લીટી)માં સમાસ તેજ કહેવત. કહેવત અને દૃષ્ટાંતની વ્યાખ્યા કરતાં કેટલાક દોહરાઓ મેં લખ્યા હતા તેમાંથી એ ત્રણ યાદ રહી ગયા છે તે આ:—

છોડી લાંબાં ટાહેલાં, છોડી લાંબી વાત;
ગાગરમાં સાગર ભરે, અને કહે દૃષ્ટાંત.
મંથન કરી સાહિત્યનું, જે નવનીત ખેંચાય,
એક ઓળમાં સહ કથા, એ કહેવત કહેવાય.
સાક્ષરનાં સપનાં નહીં, પણ અનુભવીના ભેદ;
કહેવત ને દૃષ્ટાંત એ ગણો પાંચમો વેદ.

આવાં પ્રકાશન માટે મારા ખરા અંતઃકરણના ધન્યવાદ.
દિવાનો.

(૧૦)

“સાદી શિખામણ ” પુસ્તક ૭ માટે જાહેર છાપાનો
અભિપ્રાય શું છે ?

પ્રજાબન્ધુ (અમદાવાદ) તા. ૮-૧૨ ૨૯.

સાદી શિખામણ પુસ્તક ૭ મું સંગ્રહ કર્તા અને પ્રકાશક
મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ ગુગડી દરવાજા પાટણ, સાદી શિખામણના

પુસ્તકોની લોકપ્રિયતા એ સંગ્રહ કર્તાનો ઉત્સાહ કેટલો વધાર્યો છે તે આ તેનું ૭ મું પુસ્તક બતાવી આપે છે.

આગલાં પુસ્તકોની પેઠે જ આ પુસ્તકમાં પણ નાની નાની બોધક વાર્તાઓ, નીતિની શિખામણો અને સુબોધક કવિતાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. “મેરના મંથન” કેટલીક રમુજી ને સુબોધક વાર્તાઓનો તેમાં હીસ્સો છે. આ બધા સંગ્રહનું ખાસ આકર્ષણ તેમના ઉતારાની ભાષાની સાદાઈને તુરત પચી જાય તેવી ઉતારાઓની સરલતા છે. સ્ત્રીઓ, બાળકો અને ઓછું ભણેલાઓને તે બોધ તથા આનંદ આપનાર એક સાથીરૂપ બની શકે તેમ છે. પુસ્તક ૨૫૦ પૃષ્ઠનું તેને સોનેરી પાકા પુસ્તકથી બાંધ્યું છે ને મુલ્ય રૂ. ૩) રાખ્યું છે.

(૧૧)

રા. રા. છગનલાલ લલ્લુભાઈ દેશીનામા વાળા.

વડોદરા, તા. ૬-૧૨-૧૯૨૯.

પરમપ્રિય, મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ-પાટણ.

વિ. જય શ્રીકૃષ્ણ વાંચશો. સાતમું પુસ્તક મળ્યું. તમારી બહુ શ્રુત વૃત્તિનો જગતને આશુટ લાભ અને તે ચિરસ્થાયી અપાતો જોઈ મને બહુ આનંદ થાય છે. વડોદરા પધારવાનું થાય તો દર્શન દેશો.

છગનલાલ લલ્લુભાઈના

જયશ્રીકૃષ્ણ.

(૧૨)

સદર અદાક્ત જીનાગઢ, તા. ૮-૧-૩૦

રા. રા. મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ.

સલામ બાદ આપના તરફથી “સાદી શિખામણ” ભાગ ૭ મો ભેટ તરીકે મળ્યો છે તે માટે ઉપકાર માનું છું. દરમીયાન હું લાંબી રજા પર બહારગામ ગયેલો હતો તેથી પુસ્તક સ્વીકારવા વિલંબ થયો છે. આપની આ પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખશો તો જનસમુદાયને ખચીત લાભ થવા સંભવ છે એજ.

જીનાગઢ સર ન્યાયાધીસ

ઓશીસ.

લી.

કરીમ મહમદ માસ્તરના સલામ.
એમ. એ. એલએલ. બી.

સાદી શિખામણના પુસ્તકોના આશ્રયદાતાનાં

મુખારક નામો.

અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન લીંબડીના મહારાજ સાહેબ બહાદુર	લીંબડી
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન ધરમપુરના મહારાજ સાહેબ બહાદુર	ધરમપુર
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન પોરબંદરના મહારાજ સાહેબ બહાદુર	પોરબંદર
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન વળાના નામદાર ઠાકોર સાહેબ બહાદુર	વળા
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન દેવગઢ બારીયાના નામદાર ઠાકોર સાહેબ બહાદુર દેવ. બારીયા	
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
નામદાર ભાવનગરના મહારાજ સાહેબ બહાદુર	ભાવનગર
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન માળીયા (મિયાણા) ના નામદાર ઠાકોર સાહેબ	માળીયા
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન વાંસદાના મહારાજ સાહેબ બહાદુર	વાંસદા
અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ નેકનામદાર ગૌ. બ્રા. પ્રતિપાળ	
સંસ્થાન દાંતાના મહારાજ સાહેબ બહાદુર	દાંતા

દાનવીર શ્રીમાનો (મુંબઇ)

શ્રીમાન શેઠ સાહેબ રાવબહાદુર કીલાચંદ દેવચંદ જે. પી.	મુંબઇ
શ્રીમાન શેઠ સાહેબ કલ્યાણજી કર્મસંભાષ જે. પી.	„
શ્રીમાન શેઠ સાહેબ—ન્યાયચંદ લલ્લુભાષ જે. પી.	મુંબઇ
„ મહમદઅલી હરહરવાળા	„

શ્રીમાન શેઠ સાહેબ-વિઠ્ઠલદાસ પીતામ્બરદાસ	મુંબઈ
„ મનજી વીરજી	સાંટાકુઝ
„ ચંદુલાલ મણીલાલ	ઘાટકોપર
„ ભીખાલાલ પ્રેમજીનાં ધર્મપત્ની ચંપાબાઈ	મુંબઈ
„ નવરોજી કાવસજી તવડીયા	„
„ ગોરધનદાસ ત્રિભોવનદાસ	„
„ ખેમરાજ નધુ	„
„ નરસિંહ મુલજી	„
„ પ્રેમજી વાલજી	„
„ જહાંગીર સોરાબજી ભાથી	„
„ એન. કમરદીનની કુંપની	„

મુંબઈ સિવાયના શ્રીમાનો.

શ્રીમાન શેઠ સાહેબ-જગજીવન અમરચંદ વોહરા	ભાવનગર
„ દીવાનજી શિવલાલભાઈ ખુશાલભાઈ	રાધનપુર
„ શેખ અબુઅકર શેખ સાલમ ધામાન	પાલણપુર
„ મણીલાલ કેશવજી	સાંગલી
„ વલ્લભદાસ કલ્યાણજી	કલકત્તા
„ કાલીદાસ છગનલાલ	પારીસ-(ફ્રાન્સ)
„ સુંદરલાલ લાલજી	જમખંભાળીયા
„ જયકૃષ્ણ ધંધ્રજી	ભુજ
„ ગોપાળદાસ વિહારીદાસ દેસાઈ	નડીયાદ
„ નાદીરશા પેસ્તનજી	વડોદરા
„ પોપટલાલ આર. રાઠોડ	અજમેર
„ અમરચંદ નાનચંદ	કવેટા (બલુચિસ્તાન)
„ બળદેવભાઈ વલ્લભભાઈ	અમદાવાદ
„ ત્રિભોવન નરોત્તમ અઢીયા	દહાણું
„ નાથાભાઈ અવિચળદાસ	નડીયાદ

શ્રીમાન શેઠ સાહેબ-ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ લાખાણી	પોરબંદર
„ ગુલાબચંદ નાથાલાલ દેશાઈ	પેનબંદર
„ રાવજી રઘુનાથ ફડકે	„
„ ગાંગજી રાજન એન્ડ સન્સ	„
„ પટેલ નારણભાઈ રામજીભાઈ	ઘાટકોપર
„ પુન્નભાઈ ધશ્વરભાઈ પટેલ	વડે દરા
„ કાન્તીલાલ નાથાલાલ શાહ	અમદાવાદ
„ રણછોડદાસ ગોવરધનદાસ	કાસુ
„ ત્રિભાવનદાસ હરકીશનદાસ	„
„ ચત્રભુજ દારકાદાસ વોરા	મુંબઈ
„ અમૃતલાલ નંદલાલ દારવાળા	વડોદરા
„ ગંગાદાસ છગનલાલ શાહ	ભાવનગર
„ કાસમચલી નાગજીભાઈ	ભાવનગર
„ માસ્તર ભાણુજી ગોવરધનદાસ	મુંબઈ
„ મીસ્ત્રી ચુનીલાલ નથુભાઈ રામી	પાટણ-લાલ મુંબઈ
„ મુલજીભાઈ જેઠાભાઈ પટેલ	
„ બી. એ. એલ. એલ. બી.	ભાવનગર
„ ચીમનલાલ નાથાલાલ પંડ્યા	માણસા
„ અમૃતલાલ દામોદરદાસ	વડવાબંદર
„ ઓધવજી મોરારજી	મુંબઈ
„ રૂગનાથ મોરારજી	મુંબઈ
„ હોરમસજી માણેકજી	અમદાવાદ
„ પાઠક ગિરજાશંકર પ્રાણશંકર	મુંબઈ
„ નારણજી દારકાદાસ	પુના
„ મહંત ઓધવદાસજી ગુરૂશ્રી મોતીરામ	નવા વાઘણીઆ
„ રસ્તમજી દોરાબજી કાસદ	બાજીપુરા
„ પુરૂષોત્તમ રઘુનાથ ત્રિપાઠી	મદ્રાસ

„ કેશવલાલ એન્ડ કો.	મદ્રાસ
„ વકીલ જીભાઈ કલ્હાનજી	પાટણ
„ ડોક્ટર દેવશંકર ભાણુજીભાઈ વેટેનરી સર્જનસાહેબ	પાટણ
„ વીરચંદભાઈ મેઘજીભાઈ	ઘાટકોપર
„ માણેકલાલ મનસુખભાઈ	અમદાવાદ
„ પરમ ભગવદી ધર્મસી ભગત	વડતાલ
„ મહીપતરામ ગોવિંદજી રાવળ	મુંબઈ
„ કેસરીચંદ ભાણુભાઈ	ખીલીમેરા
„ બાપુલાલભાઈ વિકૃલદાસભાઈ	પાટણ.

સ્વતંત્રતા લોગવવા તાંદુરસ્ત બાળકોની જરૂર છે અને તે માટે
માતાઓએ નિર્દોશી રહેવું જોઈએ. અત્યારનું નારીશ્રવન

કમ્બરની ફાટે, માથાના સણુકા, જીર્ણ તાવ, તબગરમી, શ્વાસ, ખાંસીથી
ભરેલું, અનિયમિત અટકાવવાળું અને તેથી નીપજતાં પેટનાં દરદો અને
ધાતુક્ષયનાં દરદોવાળું થઈ પડ્યું છે. તે મટાડવા જરૂર વાપરો.

મેન્સ્ટ્રોલ મેન્સ્ટ્રોલ Menstrol

કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૪-૦ પોસ્ટ પેકીંગ જુદું.

અમદાવાદમાં વેચનાર

બનાવનાર

શ્રી અમદાવાદ ટી કંપની,

ડૉ. જેઠાલાલ મોતીરામ ભટ્ટ,

સારંગપુર-અમદાવાદ.

નર્સિંગ, વાયા ખારેજી.

તા. ક. કોઈ પણ દરદની સલાહ એક આનાની જવાબ માટે ટીકીટ
ખીડનારને મફત લખી મોકલવામાં આવશે.

માંગલિક ગીતાવલિ.

ભાગ ૧ લો.

(બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, વૈશ્ય ઇત્યાદિ નાગરિક ક્રોધોમાં જનોઈ, લગ્ન અને
સીમંત પ્રસંગે ગવાતાં ગીતોનો સંગ્રહ) કિં. રૂ. ૦-૪-૬ (ટીકીટો ખીડો).

અબળાની આહુતિ યાને સળગતો સંસાર.

આ પુસ્તકમાં બાળ્યરૂપે સાંસારિક વાર્તા આપવામાં આવેલી છે.
કિં. રૂ. ૦-૧-૬, (ટીકીટો ખીડો).

આપણું લગ્નગીત અને તેની સમાજ ઉપર અસર.

એક ઉપયોગી વિવેચનાત્મક નિબંધ. કિં. ૦-૧-૬ (ટીકીટો ખીડો).

ઉપરનાં પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

ગૌરીશંકર મોતીરામ ભટ્ટ,

૬૫૦, અમૃતલાલની પોળ, ખાડીઆ-અમદાવાદ.

દરેક ઘરમાં રાખવા લાયક ઉત્તમ વાંચનનાં પુસ્તકો.

નામદાર વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ ધનામ લાયબ્રેરી માટે મંજુર રાખેલાં.

સદરહુ પુસ્તકો વિષે જાહેરપત્રોના ઉચ્ચ અભિપ્રાયો મળ્યા છે તે વાંચવાથી ખાત્રી થશે કે આવાં પુસ્તકો દરેક સદનમાં અવશ્ય રાખવાથી પોતાની પ્રજાને વિશેષ લાભ થઈ પડે છે.

સાદી શિખામણ પુસ્તક પહેલું રૂ. ૧-૦-૦

સાદી શિખામણ પુસ્તક બીજું રૂ. ૨-૦-૦

આવૃત્તિ બીજી

સાદી શિખામણ પુસ્તક ત્રીજું રૂ. ૨-૦-૦

સાદી શિખામણ પુસ્તક ચોથું રૂ. ૨-૦-૦

સાદી શિખામણ પુસ્તક પાંચમું રૂ. ૨-૦-૦

સાદી શિખામણ પુસ્તક છઠ્ઠું રૂ. ૨-૦-૦

સાદી શિખામણ પુસ્તક સાતમું રૂ. ૨-૦-૦

સાદી શિખામણ પુસ્તક આઠમું રૂ. ૨-૦-૦

ટપાલ ખર્ચ તે સિવાય જુદું સમજવું સદરહુ પુસ્તકો
વી. પી. મંગાવનારને ૦-૫-૦ ટપાલ ખર્ચ પડશે. એક
પ્રત મંગાવી ખાત્રી કરો.

મુ. પાટણ
(ઉ. ગુજરાત)
કે. ગુગડી દરવાજો.

મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ,
સાદી શિખામણના પ્રકાશક.

થોડા વખતમાં દર માસે બહાર પડશે.

નવનીત

અથવા

(ઉપયોગી ઉતારા)

(માસિક)

વાંચવા લાયક તથા સંગ્રહ કરવા લાયક વિજ્ઞાનમય માસિક અમારા તરફથી થોડા રોજમાં બહાર પડશે. ગ્રાહક થનારે વર્ષના લવાજમના રૂ. ૩) તથા ટપાલ ખર્ચના ૦-૬-૦ મળી રૂ. ૩-૬-૦ મનીઓર્ડરની મોકલાવી પોતાનું નામ રજીસ્ટર કરાવી લેવું કારણ સદરહુ માસિક ગ્રાહક પ્રમાણે જ અમુક નકલો છપાવવામાં આવશે. આ માસિકમાં ભિન્ન ભિન્ન જાતના ઉંચા જ્ઞાનના વિષયોનો સમાસ કરવામાં આવશે અને તે બાળ, યુવાન ને વૃદ્ધને સરખું ઉપયોગી થઈ પડશે. ઉંચા કાગળને સુંદર છપાઈમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે આશ્રય દાતાનાં નામો આ માસિકના છેવટના ભાગમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે માટે જેમ અને તેમ ઢીલ નહિ કરતાં એક નકલના ગ્રાહક થઈ આ સાહિત્યની ઉત્તમ સેવામાં આપ આપનો ઉદાર આશ્રય આપવા કદી પણ પછાત રહેશે નહિ. એજ વિનંતી.

પાટણ, } મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ,
(ઉ. ગુજરાત). } મંત્રી, નવનીત.

બહાર પડી ચુક્યું છે
વીર, શૃંગાર, હાસ્ય અને કંઈકુરસથી
ભરપુર પુસ્તક

સોરઠી ઝવાહીર

[સચિત્ર]

વાતોની વસ્તુ અને ભાષા સુંદર અને
સંસ્કારી હોઈ તદ્દન નિર્દોષ સ્ત્રી, પુરૂષો અને
બાળકોના હાથમાં વિના સંકોચે મુકી શકાય
તેવું છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૭૫ પાકું સચિત્ર પુઠું

કીંમત રૂ. ૨-૮-૦

છપાય છે છપાય છે

જગતના જવાંમદો

(જેણે દેશને ખાતર પોતાનો આત્મભોગ આપ્યો છે)

રશીયાનો બળવો

ધી જનરલ બુક ડીપો

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ ૨.

શરીર, મન અને આત્માની ઉન્નતિ કરનાર

વિષયો ચર્ચાતું

ભાગ્યોદય

માસિકના તમે જરૂર ગ્રાહક થજો. તેમાં તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધી વિષયો, મહા પુરૂષોનાં જીવનચરિત્રો, બોધક વાર્તાઓ અને વૈદ્યક સંબંધી વિષયો આવે છે. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ આજે જ ગ્રાહક થવા લખો:—

વ્યવસ્થાપક, ભાગ્યોદય—અમદાવાદ.

વેપારીઓ, મુસાફરી કરનારા અને યાત્રાળુઓને ઉપયોગી

હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા

અને મુસાફરીના ભોમીઓ—આ પુસ્તક દરેક યાત્રાળુએ, મુસાફરી કરવા ઇચ્છનારે અને વેપારીએ પાસે રાખવું જોઈએ. હવે તો ખપી જવા આવ્યું છે.

આ પુસ્તક મુંબાઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ટ્રેનીંગ કોલેજો માટે લાયબ્રેરી બુક તરીકે મંજૂર કરેલું છે.

વડોદરા સ્ટેટમાં લાયબ્રેરીઓ માટે મંજૂર થયેલું છે તેમાં આખા હિંદુસ્તાનની અંદર આવેલાં યાત્રાનાં ૮૫૦ ધામો અને જોવા લાયક મોટાં મોટાં સ્થાનોનો સંપૂર્ણ અહેવાલ છે. કી. રૂ. ૭-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૮-૦. વ્યવસ્થાપક, ભાગ્યોદય—અમદાવાદ.

આખા મુંબઈમાં એકી અવાજે વંખણાયલા

પ્રખ્યાત મસાલાવાળા

એમ. મોતીલાલ

ટેલીફોન નં. ૨૨૯૯૬

ડૉ. ભુલેશ્વર કબૂતરખાના આગળ ખાવાના મંદીર નીચે,

મુ. મુંબઈ.

અમારી દુકાને તરેહવાર ત્રીસ જાતના સ્વાદિષ્ટ
મસાલા, દરેક જાતનાં અથાણાં, પાપડ, સેવ, વડી,
લહેજતદાર ચટણીઓ, દરેક જાતના ઉંચા મુરખા,
ગુલકંઠ, ખાસ લાવનગરી બદામની પુરી, ધાણાની
દાળ તથા સેકેલી વરીયાળી વિગેરે વિગેરે મળશે.

તા. કે.—બહારગામથી માલ મંગાવનારે અરધા
પૈસા પહેલા મોકલવા પડશે.

જાહેર ખખર.

વાંચો ! ખેતીવાડીનાં ઉપયોગી પુસ્તકો. મંગાવો !

- (૧) ખગીચાનું પુસ્તક. ૨-૦-૦
- (૨) ખેતીવાડીના ધંધાઓની પૈસા કમાવાની કુચી
(તમામ જાતનાં ખાતરની હકીકત સાથે). ૧-૮-૦
- (૩) ગાય, ભેંસ, અળદ, બકરાં વિગેરે ઉછેરવાની તથા
ધી દુધ વધારવાની રીત અને તેમનાં દરદોનાં ઉપાય. ૧-૮-૦
- (૪) નવાણુ અને તેનાં પાણીનો ઉપયોગ કરવાનાં સાધન. ૧-૮-૦
- (૫) જમીન, ખેડ અને તેનાં હથીઆર ઓળર. ૧-૪-૦
- (૬) રેવન્યુ અને ખેતીવાડી આબાદ કરવાની અમારી
અનુભવી સુચનાઓ. ૧-૦-૦
- (૭) ખેતીવાડીની પાઠમાળા પ્રથમ ભાગ. ૦-૮-૦
- (૮) ખાંડ બનાવવાની રીત. ૦-૮-૦
- (૯) રેશમના કીડા ઉછેરવાની તથા કેતકીનું વાવેતર
કરી રેશા બનાવવાની રીત. ૦-૬-૦
- (૧૦) “જેતીવાડી વિજ્ઞાન” માસિક વાર્ષિક લવાજમ. ૨-૮-૦
લાયબ્રેરી જેવી સંસ્થાઓ માટે. ૧-૮-૦
વિશેષ હકીકત માટે લખો.
- (૧૧) ખેતીવાડીની પાઠમાળા ભાગ ૨ જો. ૦-૮-૦
- (૧૨) હિંદુસ્થાનમાં નવાં વાવેતર કરવાની રીત. ૧-૦-૦

દુલેરાય છોટાલાલ અંબરીઆ.

લોંબડી-કાઠીઆવાડ.

સરકારી કેળવણી ખાતામાં લાયબ્રેરીઓ માટે વડોદરા રાજ્યના
કેળવણી ખાતામાં ધનામ લાયબ્રેરીઓ માટે, લાયબ્રેરી ખાતાએ,
ને ગુજરાત વિદ્યાપીઠે મંજૂર કરેલું તથા કેટલીક મ્યુનીસી-
પાલીટીઓમાં, લોકલ બોર્ડો અને દેશી રાજ્યોએ
પોતાની પ્રાથમિક શાળાઓમાં સ્થાન આપેલું
નાનાં ભુલકાઓનું પ્રિય અને
ખાલ સાહિત્યનું રમકડું સાદું, સસ્તું અને સરળ

❧ ❧ ❧ માસિક ❧ ❧ ❧

ખાળક

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. અઢી: પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ છુટક
નકલના ચાર આના (પોસ્ટેજ સાથે) પાછલાં ચાર વર્ષની પાકી
ફાઇલોની થોડી જ નકલો સિલિક છે.

“ખાળક” કાર્યાલય—ગાંધરા (પંચમહાલ)

દર માસે નિયમિત પ્રગટ થતું

ઉત્તમ વિષયોથી ભરપૂર

ફેવરીટ.

(માસિક પત્ર)

તે વિશે મુંબઈના પ્રસિદ્ધ પત્ર સાંજ વર્તમાન શું લખે છે કે,
ચિત્રો, ચાલુ વાર્તાના હકીકતા, કાવ્યો ને કુરસદને વખતે ઘડીચપકો
વાંચવા લાયકની બીજી અનેક આગતો તેમાં સમાવવામાં આવી છે.
વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૩-૦ પોસ્ટ સાથે. આવા ટુંકા લવાજમમાં
વરસ દહાડે ૧૫૦૦ પેજ (પીકચરો ભુદાં) સાથે દર માસની પહેલી
તારીખે નિયમિત હાજરી આપનાર થોડાંક જ માસિકો હશે. નમુના
માટે લખો:—

ફેવરીટ ઓફીસ નં. ૭૬,

મરીન લાઇન્સ—મુ. મુંબઈ.

વીસમી સદીની નવીન શોધ

સંગ્રહણી (ગળતી)

માટે અમૃતમય ઉપાય.

પ્રતિષ્ઠિત અને વિદ્વાન વૈદ્ય ડોક્ટરોની દ્વારા આઈ કંટાળેલા સંગ્રહણી (ગળતી) મુંબઈના આડા, અતિ-સાર અને આંતરડાના ક્ષયથી પીડાતા નિરાશાજનક દર્દીને આશીર્વાદરૂપ થઈ પડેલી ત્રીસ વરસના અનુભવની રામબાણુ દ્વારા માટે રૂબરૂ મળેલા આ સવાલપત્ર મંગાવો.

પત્રવ્યવહાર નીચેના સરનામે કરવો:

માસ્તર કે. જે. પટેલ એન્ડ સન્સ,

માણસાવાળા: સ્પૃસ્પેશીઆલીસ્ટ.

ઘર નં. ૩૫૬ કાળુપુર ડાંડીગરની પોળ,

તાંબુરાગરાની ખડકીમાં-અમદાવાદ.

અમારું બાલાનંદ:-ખચ્યાઓને રૂપરૂપ, આનંદી અને સુંદર બનાવે છે. કી. ૦-૧૨-૦ પોષ્ટેજ ભુદં.

સચિત્ર પ્રેતાત્મવિદ્યા.

[લેખક ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ]

ભૂત-પ્રેત કેટલે અંશે ખરાં છે, કેટલે અંશે ખોટાં છે, ભૂતોના કેટલા પ્રકાર છે, તે કેવા ચમત્કારો અને સારાં માઠાં કાર્યો કરે છે. ભૂતના વળગાડમાંથી બચવાના ઉપાયો, ભૂતોના સંદેશા, પ્રેતાવાહનની રીતો, ભૂતોના ફોટોગ્રાફો છત્યાદિથી ભરપુર ૩૭૦ પૃષ્ઠનો, ૩૫ ચિત્રો સાથેનો સુંદર પાકા પૂઠાનો ગ્રંથ. મૂલ્ય રૂ. ૪. પોસ્ટેજ વધારે.

સચિત્ર ત્રિકાળ-જ્ઞાન-દર્શક.

ગ્રંથ ૧ લો—માનસવિદ્યા અથવા મેંટલ સાયન્સ, આકર્ષણ વિદ્યા અથવા પર્સનલ મેગ્નેટિઝમ, મસ્તક વિદ્યા અથવા ફેનોલોજી, માનસ સંદેશવિદ્યા અથવા મેંટલ ટેલીપથી, મોહિનીવિદ્યા અથવા મેસ્મેરિઝમ, પ્રેતાવાહન વિદ્યા અથવા સ્પિરિટ્યુએલિઝમ, ત્રિકાળદર્શન વિદ્યા, મંત્ર-ચંત્ર-તંત્ર વિદ્યા, સ્વપ્નવિદ્યા, શકુનવિદ્યા, હસ્તાક્ષર પરીક્ષણ વિદ્યા, કોકશાસ્ત્ર અને રતિવિદ્યા; ૧૪ વિદ્યાઓના ૧૪ ખંડ, ૧૧૦૦ પાખતો, ૧૩૦ ચિત્રો અથવા આકૃતિઓ અને ૪૪૦ પૃષ્ઠો પાકા પૂઠાનો ગ્રંથ. મૂલ્ય રૂ. ૫. બીજી આવૃત્તિ.

ગ્રંથ ૨ જો—સ્વરોદય વિદ્યા, યોગવિદ્યા, સૂર્યચંદ્ર જ્યોતિષ અથવા જન્મતારીખ ઉપરથી ભવિષ્યપરીક્ષણ, સંવત્સર પરિજ્ઞાન, રમલવિદ્યા, મુહૂર્ત પરિજ્ઞાન, પ્રશ્નકળ વિચાર, જાદુવિદ્યા, હસ્તસામુદ્રિક વિદ્યા, મુખસામુદ્રિક વિદ્યા, મંત્ર વિદ્યાનવિદ્યા, ચંત્રસાધનવિદ્યા, તંત્રપ્રયોગ સંગ્રહ, દાંપત્યવિજ્ઞાન વિદ્યા; ૧૪ વિદ્યાના ૧૪ ખંડ, ૪૨૪ પૃષ્ઠ, ૧૨૦૦ પાખતો, ૧૬૦ ચિત્રો તથા આકૃતિઓ. મૂલ્ય રૂ. ૫.

મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે,

ત્રણ દરવાજા, અમદાવાદ.

દશ વર્ષથી પ્રસિદ્ધ થતું અને લોકપ્રિયતા
પામેલું માસિક

વિશ્વજ્યોતિ

શારીરિક, માનસિક, અર્ત આધ્યાત્મિક ઉન્નતિના સરળ વિષયો,
યોગમાર્ગના લેખો, ટુંકી વાર્તાઓ, ચૈતન્યપ્રેરક નિબંધો વિગેરેથી વિભુ-
ષિત થઈ દર માસે પ્રગટ થાય છે. પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થતા મહાકાલની શૈલીને
તે અનુસરે છે. તમે તેના એક જ વર્ષના ગ્રાહક થાઓ અને જરૂર
સંતોષ પામશો. તમારામાં નવું બળ, નવી પ્રગતિ અને નવચેતનતા
આવશે. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૪-૦.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોમાં લેવા પણ આ માસિક
મંજુર થયું છે.

વ્યવસ્થાપક:—“ વિશ્વજ્યોતિ ” કાર્યાલય,

અડાબણ-સુરત.

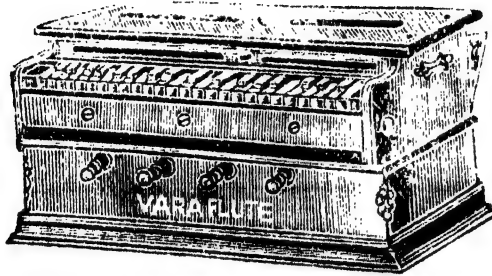
શ્રી, પુરૂષ અને બાળકોને નિર્દોષ વાંચન પુરું પાડનાર માસિક

મહિલા ભૂષણ.

સ્ત્રીઓને નિર્દોષ વાંચન પુરું પાડનાર સાહિત્ય ઘણા શોધે છે
તેમને આ મહિલા ભૂષણ માસિક એક અગત્યની ખોટ પુરી પાડશે.
હવે આ માસિક એકદેશીય રહ્યું નથી પણ સર્વદેશીય થયું છે. માનવ
જીવન સુધારવાના, ગૃહસ્થાશ્રમને દૈવી બનાવવાના, ગૃહ કેળવણીના,
બાળકો સંબંધીના વિચારવા યોગ્ય વિષયો તેમાં નિબંધો અને વાર્તાઓ
દ્વારા પ્રગટ થાય છે. તેની ચાલુ વર્ષની બેટનું પુસ્તક મહિલાધર્મ
શિક્ષકે તો દરેક ગૃહની લાયબ્રેરીમાં રાખવા અને સમાજમાં ધનામી
મેળાવડાઓમાં વહેંચવા યોગ્ય થયું છે. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૦-૦

મહિલા ભૂષણ એફિસ,
ભાગાતળાવ, સુરત.

અપૂર્વ શોધ!!!

“વારાટયુન” એટલે નવા જમાનાની નવી શોધ.

ખરાબ થયેલી યાને ઘસાયેલી રેકાર્ડોને એક વખત લગાડી અસલ અવાજમાં લાવનારી ઔષધી. એક ખાટલી આશરે એક સો રેકાર્ડોને સજીવન કરે છે.

કીંમત રૂ. ૨) ફક્ત.

અહીં ખાત્રી લાયક ટકાઉ મીઠા મધુરા અવાજના હારમોનીયમ, વારાફેન, ડ્રામોફોન અને દરેક ભાષામાં રેકાર્ડોનો અસંખ્ય સ્ટોક અને યુવાન ઉદ્યોગી બંધુઓને થોડી મુશ્કેલીમાં કમાવાનું સાધન “હોમ-સિનેમા” રૂ. ૨૦૦ થી ૨૨૫) માં વીજળીની ગોઠવણ સાથે તૈયાર છે.

કેટલોગ તદ્દન મફત. જોઈતી ચીજોનું જ કેટલોગ માગવું.

આણુંદળ કલ્યાણુજી વેરા,

કાલબાદેવી રોડ, પોસ્ટ બોક્સ ૨૦૧૦

મુંબઈ નં. ૨

ખેતીવાડીને થોડા ખર્ચે ભરપુર પાણી

પુરું પાડનારા

લોખંડી રહેંટ.

ફક્ત બેજ બળદથી ત્રણ કેસનું પાણી હમારા રહેંટો સહેલાઈથી કાઢી શકે છે. હાલના મોંઘવારીના સમયમાં વખત, પૈસા અને માણસોનો ખચાવ થઈ પાક પણ મોટા પ્રમાણમાં કાઢી શકાય છે. સચિત્ર ક્યાટલોગ માટે લખો:—

છોટુભાઈ ડાહ્યાભાઈ રહેંટવાળા.

વલસાડ (જી. સુરત.)

હીસ્ટરિયા શત્રુ—

વાયુ મુક્તતા પેટન્ટ.

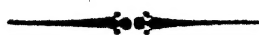

હીસ્ટરિયા મુછાં, ચકરી, ફેફસે, ગાંડપણ અને સંધીવા પક્ષઘાત વગેરે દરદોષર લાંકાથી કાશ્મીર અને રંગુનથી આફ્રીકા સુધીના લોકો વાપરી સુખી થયા છે. હીંદના કેટલાંક પ્રખ્યાત દવાખાનાં પણ સ્વતંત્ર વાપરતા થયાં છે. એનાથી ફાટ, તોડ, ફિકાશ, પ્રદર, ગર્ભાશયની પીડા, અને વંઝાપણું મટે છે. ગાંડાને માટે ઉત્તમ ઉપાય છે. જે દરદી નિરાશ થયા હોય તેમણે ખાસ અનુભવ લેવો. દવા એક માસની કી. રૂ. ૩. ૫) પોસ્ટે જ જુદું.

છગનલાલ લલ્લુભાઈ નામાવાળા.

પેલેસરોડ નાકે-વડોદરા.

✎ સદરહુ પુસ્તક નિચેનાં સ્થળેથી મળી શકશે.

મુંબઈ રા. રા. એન. એમ. ત્રીપાઠી બુકસેલર,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ.

,, રા. રા. આર. આર. શેઠ બુકસેલર, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ.

,, શિવલાલ મગનલાલ પટેલ ગિરગામ બેંકરોડ

શ્રીમાન શેઠ કીલાચંદ દેવચંદના અંગલામાં.

અમદાવાદ રા. રા. મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે.

રાજકોટ રા. રા. બેચર મેઘજી એન્ડ સન્સ, પરામાં.

પાટણ (ઉત્તર ગુજરાત) ચમનલાલ મગનલાલ પટેલ,

ડો. પંડયા રોડ.

વાંકાનેર રા. રા. ન્હાનાલાલ કહાનજી પટેલ હાઈસ્કુલમાં.

વડવાબંદર (પોસ્ટ વાંસી-જલ્દો કોલાબો) પ્રકાશક પાસેથી.

જુનાગઢ રા. રા. ગુલાબચંદ નાથાભાઈ દેસાઈ.

લીંબડી કૃષીવિજ્ઞાન ઓફીસ.

મુ. પાટણ,
(ઉત્તર-ગુજરાત).
તા. ૧-૬-૧૯૩૦.

}

મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ,

પ્રકાશક, સાદી શિખામણ.

સાદી શિખામણના પુસ્તકો વિષે
સમર્થ સાક્ષરોએ ઉત્તમ અભિ-
પ્રાયો આપ્યા છે.

રા. રા. આનંદશંકર બાપુભાઈ
એમ. એ.

રા. રા. રાવબહાદુર કેશવલાલ હર્ષદ-
રાય ધ્રુવ બી. એ.

રા. રા. કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુન્સી
બી. એ. એલ એલ. બી. એડવોકેટ.

રા. રા. સર રમણભાઈ મહીપતરામ
નીલકંઠ બી. એ. એલ એલ. બી.

રા. રા. જોડાલાલ ચીમનલાલ સ્વામી-
નારાયણ પ્રોફેસર એમ. એ.

રા. રા. હરજોવિંદાસ દારકાદાસ
કાંટાવાળા.

રા. રા. કાન્તિલાલ છગનલાલ પંડ્યા
એમ. એ.

રા. રા. રણછોડદાસ વી. પટવારી
બી. એ. એલ એલ. બી.

રા. રા. ન્હાનાલાલ નાથાભાઈ શાહ
એમ. એ.

રા. રા. પ્રો. મોહનલાલ એલ. શાહ
બી. એ. એમ. એસ.

એ સિવાય બીજા પુષ્કળ અભિપ્રાયો
મળ્યા છે અને જાહેર છાપાના અભિપ્રાયો
પુસ્તકની અંદર દાખલ કરેલા છે.

૧? પ્રેમ ક્યાં મળે છે?? (ઉપાધીમાં રહીને કોઈ નિર્લેપ રહેતો નથી)

એક રાજા હતો તેને એક મહાત્માનો યોગ થયો તે વખતે રાજાએ તે મહાત્માજીને પૂછ્યું કે:-મારો મોક્ષ કેમ થાય તે કૃપા કરી બતાવો? ત્યારે મહાત્માજીએ કહ્યું કે:-સવા શેર પ્રેમ લઈ આવો તે પછી હું તેની કળા બતાવું. રાજા સવાશેર પ્રેમ લેવા ઘણું ઠેકાણું ફર્યો પણ પ્રેમ ક્યાંઈ મળ્યા નહિ. છેવટે એક તત્ત્વજ્ઞાની ગાંધી બનીને બેઠો હતો તેની પાસે જઈ રાજાએ પૂછ્યું કે:-પ્રેમ અહીં મળે છે? ત્યારે તે ગાંધીએ કહ્યું કે:-“હા, પ્રેમ તો મળે છે પણ માથું કાપીને એક તરફ મુકીને આવો ત્યારે મળે.” હે રાજા! જીવોને આ સંસારી ખાટા પ્રેમ માટે તમે કેટલા જન્મ ધરી માથાં આપી તે નશ્વર પ્રેમને ગ્રહણ કર્યો. ત્યારે શુદ્ધ પ્રેમની ઈચ્છાવાળાએ માથું એક બાજુ મુક્યું તે શું વિશેષ છે! એટલે પ્રેમ તેને મળી સકશે! રાજા કહે કે. તે સિવાય કોઈ પ્રેમ માટે અન્ય રસ્તો બતાવો. ત્યારે તે ગાંધીએ કહ્યું કે:-“સંસારનો ત્યાગ કરી મહાત્માની પ્રસાદી ‘સાદી શિખામણુ’ના આઠ પુસ્તકોનું મનન કરો એટલે તમને શુદ્ધ પ્રેમ અનાયાસે પ્રાપ્ત થશે. એ પુસ્તક પાઠણના નિવાસી મગનલાલ શંકરભાઈ પટેલ છે. ગુગડી દરવાજો મુ. પાઠણ (ઉત્તર ગુજરાત)માં લખવાથી મળશે. એ પુસ્તકના દરેક ભાગની કીંમત રૂ. ૨) તથા ટપાલ અર્ચના ૦-૫-૦ પડશે. એ પુસ્તક દરેક ઘરમાં સંગ્રહ કરી રાખવા જોગ છે, તે પુસ્તક ખરેખર અમૃતનો નિધી છે, તે વાચવાથી મનુષ્યનું મન શાંત થાય છે અને પછી જ્ઞાન તો તેના વાંચનથી સત્તર થાય છે.

